T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI | ORTAÖĞRETİM | DERS KİTABI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

11. Sınıf

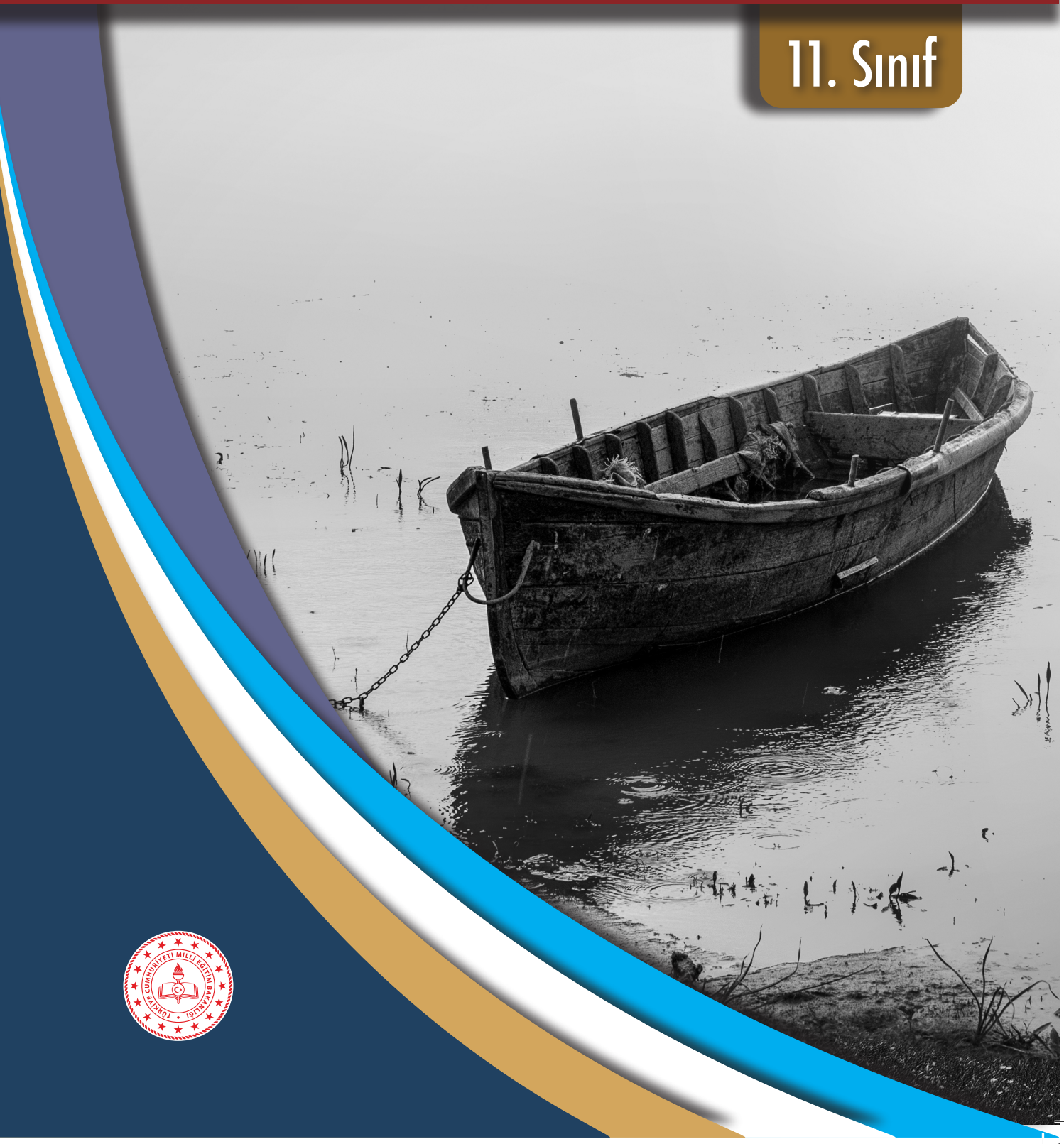

Bu kitaba sığmayan daha neler var!

www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

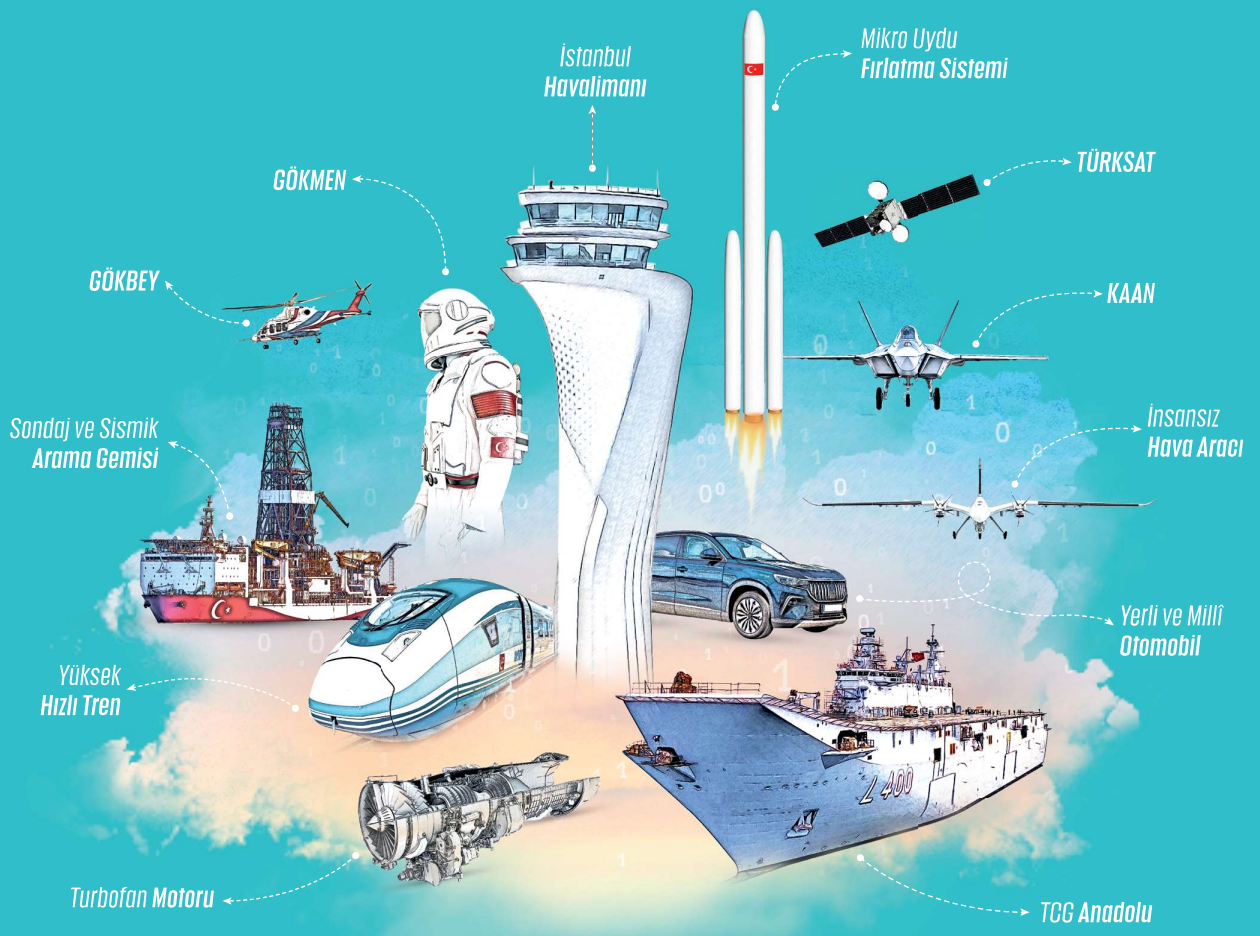

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ORTAÖĞRETİM

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

11. Sınıf

Ders Kitabı

Yazarlar
Abdullah TELİS
Mehmet Emin SARIKAYA
Mehmet ATEŞ

DEVLET KİTAPLARI
..... 2024

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI.....: 10139
DERS KİTAPLARI DİZİSİ.....: 2172

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör
Prof. Dr. Muhsin MACİT

Dil Uzmanı
Gülhan ÖNEL

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Hülya ERDUL

Program Geliştirme Uzmanı
Sinan SEÇKİN
Talip AYDEMİR

Rehberlik Uzmanı
Kenan PINARBAŞI

Görsel Tasarımcı
Sezgin ÖZTÜRK

Çoklu Ortam Tasarımcısı
Mustafa VURAL

Baskı
Matbaa Adı ve
Ticari Ünvanı
Telefon: (000) 000 00 00

ISBN 978-975-11-8935-6

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 13.06.2025 tarih ve 134271389 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

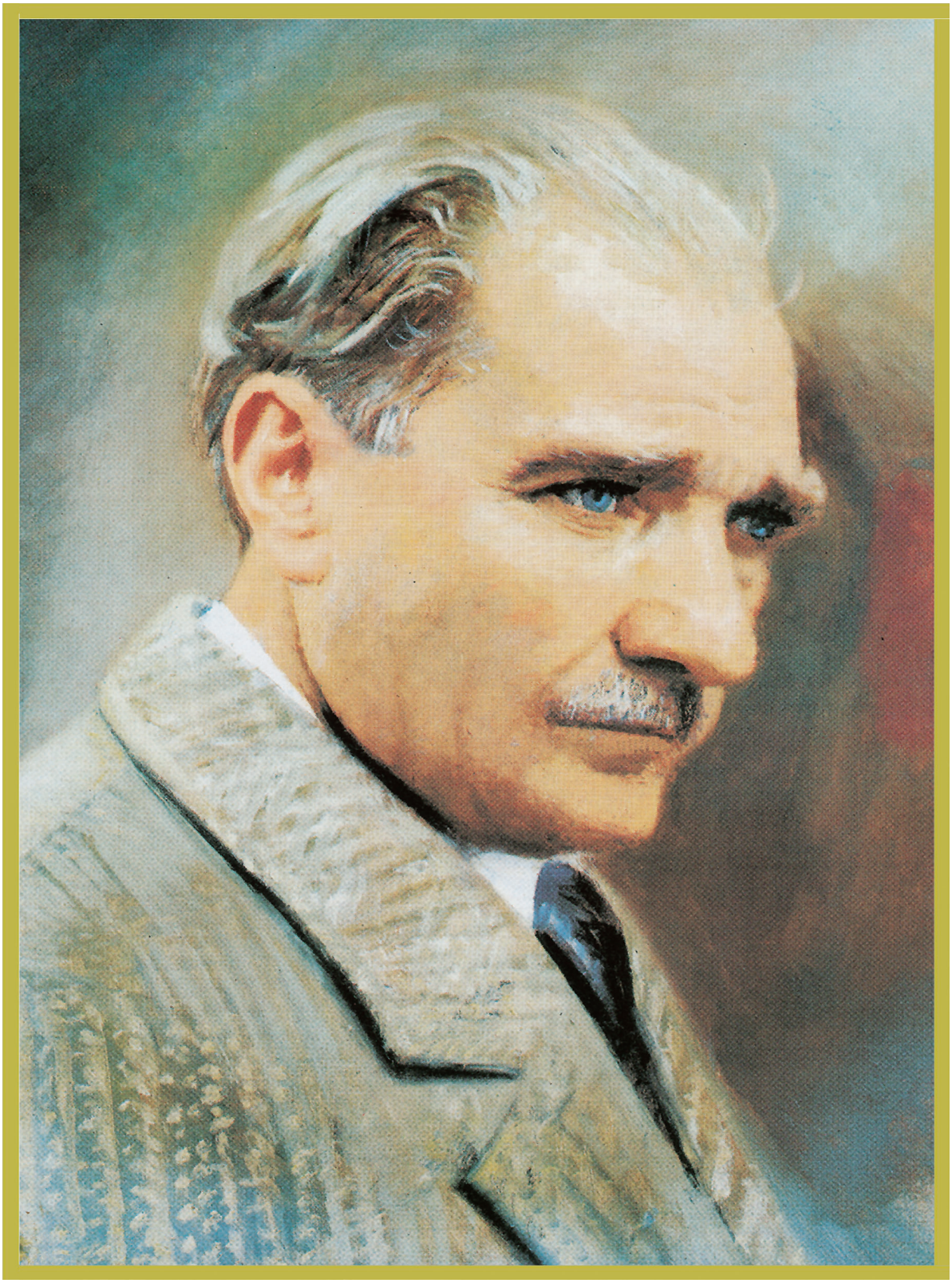

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KİTABIMIZI TANIYALIM 10

1. ÜNİTE: GİRİŞ 14
OKUMA 16
EDEBİYAT VE TOPLUM İLİŞKİSİ 16
EDEBİYATIN SANAT AKIMLARI İLE İLİŞKİSİ 20
DİL BİLGİSİ 26
YAZMA 28
SÖZLÜ İLETİŞİM 29
1. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 31

1. ÜNİTE

2. ÜNİTE: HİKÂYE 36
OKUMA 38
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1923-1940) HİKÂYE 38
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1940-1960) HİKÂYE 49
DİL BİLGİSİ 61
YAZMA 61
SÖZLÜ İLETİŞİM 62
2. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 64

2. ÜNİTE

3. ÜNİTE: ŞİİR 70
OKUMA 72
TANZİMAT DÖNEMİ ŞİİRİ 72
SERVETİFÜNUN DÖNEMİ ŞİİRİ 81
SAF ŞİİR ANLAYIŞI 88
MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ ŞİİRİ 95
CUMHURİYET'İN İLK DÖNEMİNDE ŞİİR 101
TÜRK DÜNYASI EDEBİYATINDA ŞİİR 105
DİL BİLGİSİ 112
YAZMA 113
SÖZLÜ İLETİŞİM 114
3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 116

3. ÜNİTE

4. ÜNİTE

4. ÜNİTE: MAKALE 122
OKUMA 124
BİLİMSEL MAKALE 124
EDEBÎ MAKALE 136
DİL BİLGİSİ 142
YAZMA 143
SÖZLÜ İLETİŞİM 144
4. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 146

5. ÜNİTE

5. ÜNİTE: SOHBET VE FIKRA 150
OKUMA 152
CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE SOHBET 152
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE SOHBET 157
CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE FIKRA 161
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE FIKRA 166
DİL BİLGİSİ 171
YAZMA 172
SÖZLÜ İLETİŞİM 172
5. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 174

6. ÜNİTE

6. ÜNİTE: ROMAN 180
OKUMA 182
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1923-1950) ROMAN 182
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1950-1980) ROMAN 194
DÜNYA EDEBİYATINDA ROMAN 205
DİL BİLGİSİ 213
YAZMA 214
SÖZLÜ İLETİŞİM 214
6. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 216

7. ÜNİTE: TİYATRO 220
OKUMA 222
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1923-1950) TİYATRO 222
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1950-1980) TİYATRO 232
DÜNYA EDEBİYATINDA TİYATRO 239
DİL BİLGİSİ 247
YAZMA 248
SÖZLÜ İLETİŞİM 248
7. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 250

8. ÜNİTE: ELEŞTİRİ 254
OKUMA 256
CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE ELEŞTİRİ 256
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE ELEŞTİRİ 265
DİL BİLGİSİ 269
YAZMA 270
SÖZLÜ İLETİŞİM 270
8. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 272

9. ÜNİTE: MÜLAKAT/RÖPORTAJ 278
OKUMA 280
CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE MÜLAKAT 280
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE MÜLAKAT 285
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE RÖPORTAJ 289
DİL BİLGİSİ 295
YAZMA 296
SÖZLÜ İLETİŞİM 296
9. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 298

SÖZLÜK 302
CEVAP ANAHTARI 306
KAYNAKÇA 307
GÖRSEL VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI 309
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI 310
TÜRK DÜNYASI HARİTASI 311

Kitabımızı Tanıyalım

Hazırlık

Dikkat çekmeyi ve metne hazırlık sağlamayı amaçlayan sorular bu bölümde yer alır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

Metinde geçen bazı kelime ve kelime grupları ile bunların açıklamaları bu bölümde yer alır.

Metni Anlama ve Çözümleme

Metni anlama ve çözümlemeye yönelik sorular bu bölümde yer alır.

Bilgi Dağarcığı

Ünite veya metinle ilgili önemli bilgiler bu bölümde yer alır.

Ünite Ölçme ve Değerlendirme

Ünite konularına yönelik farklı türlerde hazırlanmış sorular bu bölümde yer alır.

Kitapta yer alan e-içeriklere, etkileşimli video ve sorulara karekodu okutarak veya tıklayarak ulaşabilirsiniz.

* **Kitap genelinde bu işaretle gösterilen metinler, yazıldığı dönemin imla ve noktalama kurallarına sadık kalınarak alınmış ve kısaltılmıştır. Günümüz imla ve noktalama kurallarına göre değişiklik yapılmamıştır. Ana metinler dışındaki alıntılarda geçen bazı kelimelerin açıklamalarına da sözlükte yer verilmiştir.**

Kitapta Yer Alan Etkinlik Çeşitleri

Sıra Sizde

Ünite konularına yönelik konuşma ve yazma etkinlikleri bu bölümde yer alır.

Kalemin İzinden

Ünite konularına yönelik pekiştirici çalışmaların kaleme alındığı etkinlikler bu bölümde yer alır.

Ders Dışı Etkinlik

Ünite konularına yönelik ders dışı araştırma çalışmaları bu bölümde yer alır.

Uygulama

Yazılı ve sözlü becerilere yönelik çalışmalar bu bölümde yer alır.

Karşı Pencereden

Konuya yönelik farklı bakış açılarının ortaya konulduğu çalışmalar bu bölümde yer alır.

Dinle-Yorumla

Belirtilen genel ağ adreslerinde seslendirilmiş edebî eserlerin dinlenip yorumlandığı çalışmalar bu bölümde yer alır.

Kitabımızı Tanıyalım

Ünite No.

Ünite numarası, bu bölümde yer alır.

Ünite Adı

Ünite adı, bu bölümde yer alır.

Yazarın/Şairin Sözü

Ünitede işlenecek edebî türle ilişkili alıntı, bu bölümde yer alır.

Yazarın/Şairin Görseli

Kendisinden alıntı yapılan yazarın/şairin temsilî resmi bu bölümde yer alır.

Ünite Sunumu

Ünite sunumuna bu karekod üzerinden ulaşılır.

Neler Öğreneceksiniz?

Ünite içeriği, başlıklar hâlinde bu bölümde yer alır.

Ünite İçeriği

Ünitenin PDF'sine bu karekod üzerinden ulaşılır.

Başlık

Konu Başlığı

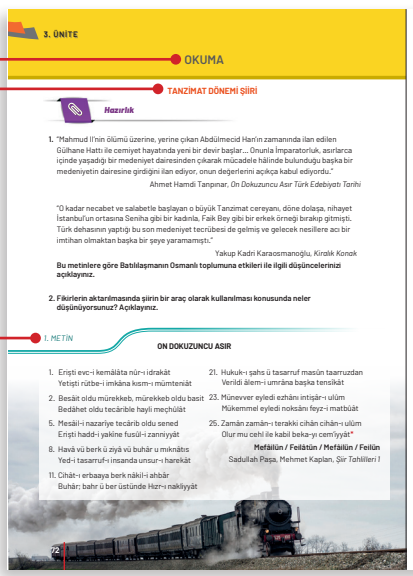

Metin

Ünitelerdeki okuma metinleri bu bölümde yer alır.

* Metinler aslına sadık kalınarak alınmıştır.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Metin ve türe dair açıklamalar bu bölümde yer alır.

Grafik Bilgi

Ünite içeriğinde yer alan bilgiler, infografi tekniği ile oluşturulmuş özet bilgiler ve başlıklar hâlinde bu bölümde yer alır.

Bölüm Adı

Ünite içeriğinde yer alan yazma konusu ile ilgili bilgiler ve yazma etkinlikleri bu bölümde yer alır.

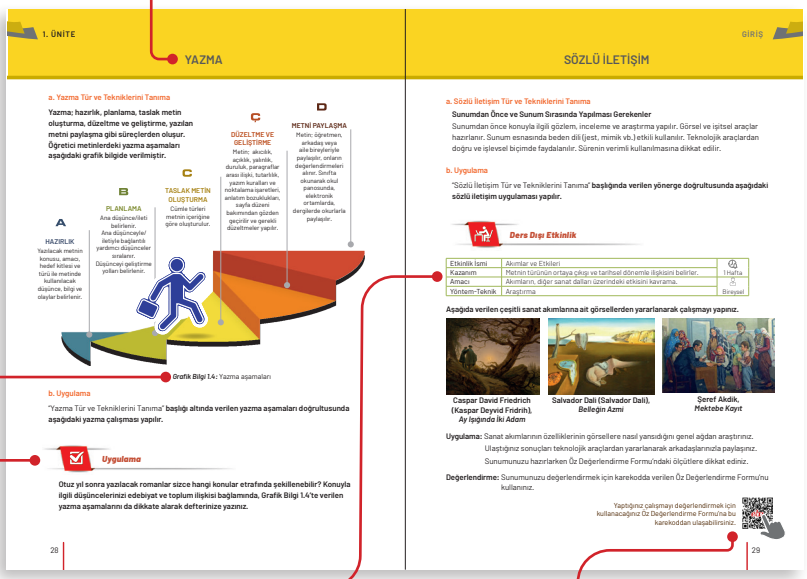

Etkinlik

Ünite içeriğindeki bilgi ve becerilerin çeşitli tekniklerle pekiştirilip derinleştirilmesine yönelik çalışmalar bu bölümde yer alır.

Etkinlik Tablosu

Yapılacak etkinliğin türü, hazırlanma tekniği ve süresinin belirtildiği açıklamalar bu bölümde yer alır.

Değerlendirme Formları

Konu ve kazanıma göre uygulanan etkinliklerin değerlendirilmesinde kullanılan ölçme formlarına bu karekod üzerinden ulaşılır.

Ölçme ve Değerlendirme

Ünitede yer alan bilgiler ve kazanılan becerilerin ölçüldüğü çalışmalar, bu bölümde yer alır.

E-İçerik Ölçme

Ünite konularına yönelik çeşitli soru türleri kullanılarak etkileşimli hazırlanan daha fazla soru içeriğine bu karekod üzerinden ulaşılır.

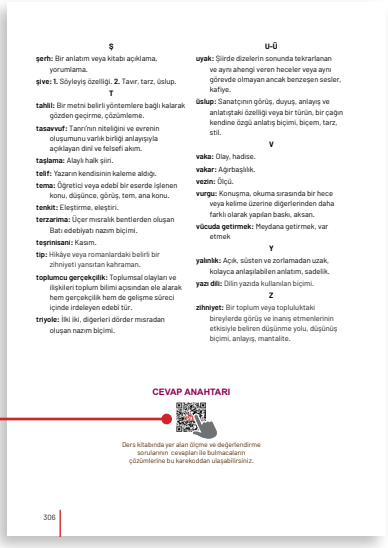

Etkileşimli Karekodlar

Kitap cevap anahtarlarına etkileşimli karekod üzerinden ulaşılır.

1. ÜNİTE

GİRİŞ

OKUMA

- EDEBİYAT VE TOPLUM İLİŞKİSİ
- EDEBİYATIN SANAT AKIMLARI İLE İLİŞKİSİ

DİL BİLGİSİ

- İMLA VE NOKTALAMA ÇALIŞMALARI

YAZMA

- YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

SÖZLÜ İLETİŞİM

- SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

Ünitenin dijital içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

Milletlerin ilahi hakkı ilan olunacağı güne kadar kalbimizde heyecanımız kalacak, eksilmeyecektir. Yedi yüz senenin en asil ve büyük mirası olan vakarımızı, adalet ve terbiyemizi unutmayacağız...

Sultanahmet Mitingi'nden

Halide Edip Adıvar (Temsilî)

Ünite sunumuna bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

OKUMA

EDEBİYAT VE TOPLUM İLİŞKİSİ

Hazırlık

1. İstanbul'un birçok yazar ve şaire ilham kaynağı olmasının sebepleri sizce nelerdir? Görselden de yararlanarak açıklayınız.

2. Kaç aç varsa hepsi ben
Kaç hasta varsa hepsi ben
Kaç liman önlerinde dönen
İşsiz hamal hepsi ben

Kaç aşktan ters yüz edilmiş
Âşık varsa hepsi ben
Bütün çiçeklerle donanıp
Bütün insanlarla ölen

Sezai Karakoç, *Gün Doğmadan*

Şairi bu dizeleri yazmaya iten sebepler neler olabilir?

3. "Aynalar, bakmayın yüzüme dik dik "
Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*

"Olmaması gereken bir şey gibi, kırılan bir ayna gibi"
Cemal Süreya, *Sevda Sözleri*

Bu dizelerden yararlanarak aynanın sanat ve edebiyatta çok kullanılan, çağrışım değeri yüksek bir nesne olmasının nedenlerini söyleyiniz.

1. METİN

EDEBİYAT, BİREY VE TOPLUM

Edebî eserler yazıldıkları dönemin toplumsal yaşamını yansıtır. İnsana ait bütün uğraşılar toplumsal bir zeminde gerçekleşir. Dolayısıyla edebî ürünler de toplumun yapısı ve işleyişiyle doğrudan ilişki içindedir. Siyasi, kültürel, dinî, ekonomik ve sosyal özellikler edebiyat ürünlerinde karşılık bulur. Yazar ve şairler, içinde bulundukları sosyal çevreye ait unsurları eserlerine yansıtır. Bu yönüyle edebiyat toplumun aynasıdır. Fuzuli'nin ünlü eseri *Şikâyetname* bunun bir örneğidir. Şair bu eserinde şöyle der: "Selam verdim, rüşvet değil diye almadılar. Belge gösterdim, faydasız diye ilgilenmediler." Sanatçı, yaşanan olumsuzluklar karşısında insanların hislerine bu eseriyle tercüman olmuştur.

Edebiyat toplumun aynasıdır.

Toplumsal hayattaki önemli değişimler edebiyatın yönünü tayin eder. Türklerin İslamiyet'i kabul etmesi, bu durumu açık bir şekilde örneklemektedir. İslamiyet'in kabulüyle birlikte Türk edebiyatına yeni türler ve nazım şekilleri girmiş, şiirlerde hece ölçüsünün yanında aruz ölçüsü de kullanılmaya başlanmıştır. Bunun yanında İslam dinine ait terim ve kavramlar, Arap ve İran mitolojisine ait bazı ögeler Türk edebiyatına girmiştir. 19. yüzyıldan sonra Türk toplumunun içine girdiği Batılılaşma sürecinde ise Türk edebiyatı Avrupa'dan gelen yeni türler ve anlatım imkânları ile tanışmıştır. Eserlerin içeriği de bu doğrultuda değişmiştir. Gazete ve dergi başta olmak üzere iletişim araçlarının toplum hayatına girmesi, değişim sürecini daha da hızlandırmış, bu süreçte bazı edebî türler eski etkisini kaybetmeye başlamıştır.

Toplumsal hayat edebiyatı etkiler.

Edebiyatın, toplumu harekete geçiren bir özelliği vardır. Namık Kemal'in Türk-Rus Harbi'ndeki asker ve gönüllülerin vatan aşkı ve cesaretini konu alan *Vatan yahut Silistre* adlı eserinin 1873'te sahnelenmesi sonrası halkın verdiği tepkiler, bu duruma örnek teşkil eder. İnsanlar bu oyundan çok etkilenmiş, tiyatroyu izleyenlerin dinî ve millî heyecanları zirveye ulaşmıştır. Oyun bittikten sonra seyirci kalabalığı Namık Kemal'i görmek ve tebrik etmek için yola çıkmıştır. "Yaşasın vatan, yaşasın millet, yaşasın Namık Kemal!" sözleri sokak ve meydanlarda yankılanmıştır. Büyük ilgi gören oyun, yoğun istek üzerine tekrar sahnelenmiştir.

Edebiyat toplumu etkiler.

Sanatçı kendini anlatırken aynı zamanda toplumu anlatır. Edebiyatın, toplumu yansıtma özelliği, ortaya konan bütün eserlerde topluma ait unsurların aksettirildiği anlamına gelmez. Nitekim Ahmet Hamdi Tanpınar'ın roman yazmak isteyen bir arkadaşı Anadolu'ya gidip dolaşır, halkın psikolojisini inceler, insanları dinler, onlarla konuşur fakat bir türlü amacına ulaşamaz. Bunun üzerine Tanpınar ona şöyle der: "Sen yalnız başına bir realitesin, bize bu realiteyi anlat. Yaşadığın saati, her gün içini parçalayan sızıları ve ümitlerini..." Sanatçı tamamen kişisel bir ürün ortaya koymuş olsa dahi içinde yaşadığı topluma eserinde bir şekilde yer vermiş olacaktır.

Sanatçı kendini anlatırken toplumu da anlatır.

Edebî ürünler sosyoloji alanındaki araştırmalara da kaynaklık edebilir. Edebî eserler yazıldıkları dönem ve toplumun aynası oldukları için sosyoloji alanında araştırma yapanlara malzeme sunar. Sosyolog Şerif Mardin "Osmanlı romanı, Türk modernleşmesini incelemek için az yararlanılmış bir kaynaktır, oysaki birçok roman yazıldıkları zamana ait İstanbul'un seçkin çevrelerinin durumu hakkında bize önemli bilgiler verir." diyerek bu duruma işaret etmiştir.

Komisyon yazarları tarafından yazılmıştır.

Edebî eserler araştırmalara kaynaklık edebilir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

harp: Savaş.
realite: Gerçeklik.
sosyolog: Toplum bilimci.
teşkil etmek: Oluşturmak, ortaya çıkarmak.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Edebiyat, Birey ve Toplum metni, edebiyat ve toplum ilişkisini açıklamak için kaleme alınmıştır. Parçada, edebiyatın birey ve toplum üzerindeki etkileri ile toplumsal değişimlerin edebiyata yansımaları anlatılmaktadır. Öğretici bir metin olması sebebiyle yazıda en çok açıklayıcı anlatım biçimi kullanılmıştır. Verilen örnekler düşüncelerin inandırıcılığını sağlamaya yöneliktir. Yazıda kelimeler gerçek anlamlarıyla kullanılmış ve söz sanatlarına yer verilmemiştir. Bunlar, öğretici metinlerin ve açıklayıcı anlatım biçiminin özellikleridir.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 1. metne göre cevaplayınız.

1. Yazar ve toplum ilişkisini açıklayınız.
2. Tarihsel süreçte Türklerin hayatındaki dönüm noktalarının neler olduğunu söyleyiniz.
3. Metindeki düşünceyi geliştirme yollarını bularak bunların metne katkısını açıklayınız.
4. Metnin ana düşüncesi nedir?
5. "Sanatçı kendini anlatırken aynı zamanda toplumu anlatır." cümlesinde vurgulanan nedir? Açıklayınız.

Sıra Sizde

Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da bir hırstan başka neydi? Burada namuslu insanlar arasında sakin, ölümü bekleyecektim. Hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştum; (...) kalem kâğıt aldım. Oturdum. Ada'nın tenha yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım. (...)*

Sait Faik Abasıyanık, *Son Kuşlar*

Bu metinde edebiyatın hangi özelliği vurgulanmaktadır? Düşüncelerinizi paylaşınız.

Kalemin İzinden

1. Şimdiye kadar gördüğüm şehirler içinde Bursa kadar muayyen bir devrin malı olan bir başkasını hatırlamıyorum. Fetihten 1453 senesine kadar geçen 130 sene, sade baştanbaşa ve iliklerine kadar bir Türk şehri olmasına yetmemiş, aynı zamanda onun manevi çehresini gelecek zaman için hiç değişmeyecek şekilde tespit etmiştir. Uğradığı değişiklikler, felaketler ve ihmaller, kaydettiği ileri ve mesut merhaleler ne olursa olsun o, hep bu ilk kuruluş çağının havasını saklar, onun arasından bizimle konuşur, onun şiirini teneffüs eder. Bu devir haddizatında bir mucize, bir kahramanlık ve ruhaniyet devri olduğu için Bursa, Türk ruhunun en halis ölçülerine kendiliğinden sahiptir, denilebilir. (...)*

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir*

Aşağıdaki tabloda yer alan kelimelerin anlamlarını metnin bağlamından yararlanarak tahmin edip karşısındaki bölüme yazınız. Tahmininizin doğruluğunu aşağıda verilen *TDK (Türk Dil Kurumu) Güncel Türkçe Sözlük* bağlantısından yararlanarak kontrol ediniz.

KELİMELER	ANLAMLARI
haddizatında	
halis	
merhale	
muayyen	
teneffüs etmek	

TDK sözlüğüne bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

2. Aşağıdaki görsel ile 1. soruda verilen metin arasında nasıl bir ilişki vardır? Düşüncelerinizi defterinize yazınız.

EDEBİYATIN SANAT AKIMLARI İLE İLİŞKİSİ

Hazırlık

Süzme çeşmin gelmesin müjgân müjgân üstüne
Urma zahm-ı sîneme peykân peykân üstüne
Râsih, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*

Gemliğe doğru
denizi göreceksin
sakın şaşırma
Orhan Veli Kanık, *Bütün Şiirleri*

Türk edebiyatının farklı dönemlerine ait bu şiirlere göre edebî eserlerdeki değişim hakkında neler söyleyebilirsiniz? Düşüncelerinizi açıklayınız.

2. METİN

EDEBİYAT VE DEĞİŞİM

Evrende her şey değişmekte, yenilenmekte, başka şeylere dönüşmektedir. Bu kurala canlı cansız her varlık tabidir. Antik Çağ filozofu Herakleitos (Heraklitos), bu değişim gerçeğini şöyle bir benzetmeyle açıklar: "Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir. Aynı ırmakta iki kez yıkanılmaz." Bu değişim ihtiyacı, Mevlana Celaleddin Rumi'nin şiirinde ise şu şekilde dile getirilmiştir:

Dünle beraber gitti cancağızım,
Ne kadar söz varsa düne ait.
Şimdi yeni şeyler söylemek lazım.

Değişim, sanat ve edebiyat dünyası için kaçınılmazdır. Yeninin peşindeki sanatçılar daima farklı konulara, yeni teknik ve türlere yönelmişlerdir. Edebiyatta tiyatro, hikâye, roman, deneme gibi türler bu şekilde ortaya çıkmıştır.

Bir grup sanatçının belli bir dönemdeki ortak görüşüne "sanat akımı" veya "edebî akım" denir. Bir akıma mensup sanatçılar aynı estetik anlayışı benimserler. Bu ortak anlayışı felsefi, sosyoekonomik veya bilimsel değişim ve gelişmeler şekillendirir. Akımlar; sanatın edebiyat, resim, müzik, heykeltıraşlık, mimari gibi farklı dallarında etkisini gösterebilir.

Edebiyat akımları ağırlıklı olarak 17. yüzyıldan itibaren Batı'da ortaya çıkmış ve daha sonra tüm dünyaya yayılmıştır. Türk edebiyatında Tanzimat Dönemi'yle birlikte bu akımların etkileri edebî eserlerde görülmeye başlanmıştır.

Komisyon yazarları tarafından yazılmıştır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

Antik Çağ: Eski Yunan ve Roma uygarlıklarının gelişip yayıldığı çağ.
estetik: Güzellik duygusuna uygun olan; bedii, bediiyat.
mensup: Bir kişiyle veya bir grupla bağlantısı olan, ilişkili.
tabi: Birine veya bir şeye uyan, onun arkası sıra giden.

Bilgi Dağarcığı

Batı'da ortaya çıkan edebiyat ve sanat akımları, Türk edebiyatını Tanzimat Dönemi'nden itibaren etkilemeye başlamıştır. Ancak Türk edebiyatında Tanzimat öncesinde de bazı edebî akımlar ortaya çıkmıştır. Türkiibasit, sebkihindi ve mahallîleşme akımları ile hikemî tarz bunlardan bazılarıdır.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Edebiyat ve Değişim başlıklı yazı, sanat akımı kavramını ve bu akımların ortaya çıkışındaki temel etkenleri anlatan öğretici bir metindir. Edebiyat ve sanat akımları ağırlıklı olarak Batı'da ortaya çıkmıştır. Batı düşüncesini ve sanatını şekillendiren ise Antik Yunan ve Roma kültürüdür. 14 ve 15. yüzyıllarda yayılan hümanizm düşüncesi ve Rönesans hareketi Batı toplumlarını hızla değiştirmiştir. Milliyetçilik akımının ortaya çıkması, bu gelişim ve değişimlerin bir sonucudur. Yaşanan değişimler Osmanlı toplumunu da etkilemiştir. Özellikle 19. yüzyılda siyaset, eğitim, askerlik gibi alanlarda değişiklikler olmuştur. Edebiyat da bu yeniliklerden etkilenmiştir. Türk edebiyatına tiyatro, makale, hikâye, eleştiri gibi türler 19. yüzyılda Tanzimat Dönemi'nde girmiştir. Ağırlıklı olarak hak, adalet, devlet, kanun, medeniyet gibi kavramlar bu dönemle birlikte edebiyatta görülmeye başlanmıştır. Yeni fikirler bu dönemde yayımlanmaya başlayan gazete ve dergiler sayesinde hızla yayılma imkânı bulmuştur. Sanatçılar fikirlerini edebî ürünler vasıtasıyla halka ulaştırabilmiştir.

Sanat Akımları ve Edebiyat

Grafik Bilgi 1.1: Sanat akımlarının ortaya çıkmasındaki temel etmenler ve oluşum sırası

SANAT AKIMLARI

A. KLASİSİZM

- 17. yüzyılda ortaya çıkmıştır.
- Temel ögeleri; soyluluk, akılcılık, uyum, açıklık ve güzelliktir.
- "Kuralcılık" olarak da bilinir.
- Eserler "Sanat, sanat içindir." anlayışıyla oluşturulmuştur.
- Anlatım süssüz ve yalındır.
- Tiyatro eserlerinde "üç birlik kuralı"na (olay-yer-zaman birliği) uyulur.

Dünya Edebiyatındaki Önemli Temsilcileri
Montaigne (Monteyn), La Fontaine (La Fonten), Moliére (Molyer), Fenelon, Madame de La Fayette (Madam dö La Fayet)

Türk Edebiyatındaki Önemli Temsilcileri
Direktör Âli Bey, Şinasi, Ahmet Vefik Paşa

B. ROMANTİZM

- Klasisizme tepki olarak ortaya çıkmıştır.
- Duygu ve coşku önemlidir.
- Sanatçılar, eserlerinde kişiliklerini gizlemezler.
- Kahramanlar iyi ya da kötüdür.
- Romanlarda iyi-kötü çatışması vardır.
- Her sınıftan insan eserlerde yer bulur.
- Eserlerde günlük konuşma dili kullanılır.
- Eserler "Sanat, toplum içindir." anlayışıyla oluşturulmuştur.

Dünya Edebiyatındaki Önemli Temsilcileri
Victor Hugo (Viktor Hügo), Jean Jacques Rousseau (Jan Jak Ruso), Lamartine (Lamartin), Goethe (Göte), Puşkin

Türk Edebiyatındaki Önemli Temsilcileri
Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi, Abdülhak Hamit Tarhan

C. REALİZM

- Romantizme tepki olarak ortaya çıkmıştır.
- Hayatı, doğayı ve insanı olduğu gibi aktarmak amaçlanır.
- Bilimsel gelişmeler ve pozitivizm felsefesi bu akımı etkilemiştir.
- Yalnızca gözlenenlere ve gerçeğe önem verilir.
- Eserlerde duygu ve hayaller değil, toplum ve insan vardır.

Dünya Edebiyatındaki Önemli Temsilcileri
Honoré de Balzac (Onore dö Balzak), Gustave Flaubert (Gustav Flober), Lev Tolstoy (Lev Tostoy), Fyodor Dostoyevski (Dostoyevski)

Türk Edebiyatındaki Önemli Temsilcileri
Recaizade Mahmut Ekrem, Nabizade Nazım, Halit Ziya Uşaklıgil

Ç. NATÜRALİZM

- Realizmin ileri aşamasıdır.
- Doğa bilimlerinin sanata ve edebiyata uygulanmasıyla ortaya çıkmıştır.
- Natüralist sanatçılar, eserlerinde hayatın çirkin ve sıradan yönlerini de işlemiştir.
- Birey, içinde yetiştiği toplumsal ve doğal çevre ile ele alınır.

Dünya Edebiyatındaki Önemli Temsilcileri
Émile Zola (Emil Zola), Guy de Maupassant (Giy dö Mopasan)

Türk Edebiyatındaki Önemli Temsilcileri
Nabizade Nazım, Hüseyin Rahmi Gürpınar

D. PARNASİZM

- Şiirdeki gerçekçilik akımıdır.
- Eserler "Sanat, sanat içindir." anlayışıyla oluşturulmuştur.
- Bu akımda dış dünya nesnel bir üslupla anlatılır.
- Ölçü, kafiye ve diğer ahenk ögeleri çok önemlidir.
- Bu tarzda şiir yazanlara "parnasyen" denir.

Dünya Edebiyatındaki Önemli Temsilcileri
Théophile Gautier (Teofil Gutiye), Théodore de Banville (Teodor dö Banvil)

Türk Edebiyatındaki Önemli Temsilcileri
Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin

E. SEMBOLİZM

- Parnasizme tepki olarak ortaya çıkmıştır.
- Şiir türünde etkili olmuştur.
- Bu akımda duygular simge ve sembollerle anlatılır.
- Kelimelerin ahengi çok önemlidir.
- Eserler "Sanat, sanat içindir." anlayışıyla oluşturulmuştur.
- Şiirde amaç anlatmak değil, hissettirmektir.
- Sembolistler, alışılmamış imgeler ve yeni kelimeler oluşturmuşlardır.

Dünya Edebiyatındaki Önemli Temsilcileri
Charles Baudelaire (Şarl Budler), Arthur Rimbaud (Artur Rimbo), Mallarmé (Malarmi), Paul Valéry (Pol Valeri), Paul Marie Verlaine (Pol Mari Verlen), Edgar Allan Poe (Edgır Elın Po)

Türk Edebiyatındaki Önemli Temsilcileri
Cenap Şahabettin, Ahmet Haşim, Yahya Kemal Beyatlı

Grafik Bilgi 1.2: Sanat akımları ve özellikleri

Bilgi Dağarcığı

Bu akımların dışında empresyonizm, ekspresyoniz, kübizm, fütürizm, Dadaizm, sürrealizm, egzistansiyalizm akımları da bulunmaktadır. Bu akımlarla ilgili detaylı bilgilere ve örneklere yandaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Üniteyle ilgili etkileşimli video ve soru örneklerine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

SANAT AKIMLARININ TÜRK VE DÜNYA EDEBİYATINDAKİ ÖNEMLİ TEMSİLCİLERİ

Madame de La Fayette

Ahmet Vefik Paşa

KLASİSİZM

Namık Kemal

Victor Hugo

ROMANTİZM

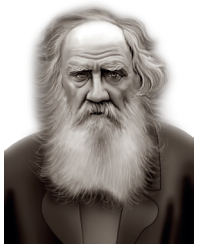
Tolstoy

Halide Edip Adıvar

REALİZM

Hüseyin Rahmi Gürpınar

Émile Zola

NATÜRALİZM

Théophile Gautier

Tevfik Fikret

PARNASİZM

Cenap Şahabettin

Charles Baudelaire

SEMBOLİZM

Türk ve dünya edebiyatında sanat akımlarının temsilcilerinin biyografilerine genel ağdan ulaşabilirsiniz.

Grafik Bilgi 1.3: Sanat akımlarının öne çıkan temsilcileri ve bu sanatçıların temsilî resimleri

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 2. metin ve Grafik Bilgi 1.1 ile 1.2'ye göre cevaplayınız.

1. Değişim arzusunun sanat akımlarıyla ilişkisini açıklayınız.

2. Edebî akımların doğuş sebepleri nelerdir?

3. Bilimsel ve düşünsel gelişim, sanat ve edebiyatı nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

4. Düşünceyi geliştirme yollarına metinden örnekler veriniz.

5. Metnin ana düşüncesi nedir?

Sıra Sizde

Görsele göre her değişim bir gelişim olarak değerlendirilebilir mi? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ders Dışı Etkinlik

Etkinlik İsmi	Akımlar ve Etkileri	1 Hafta
Kazanım	Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirler.	
Amacı	Akımların, diğer sanat dalları üzerindeki etkisini kavrama.	Bireysel
Yöntem-Teknik	Araştırma	

Barok akımının Dolmabahçe Sarayı mimarisindeki etkileri üzerine bir araştırma yapınız. Elde ettiğiniz sonuçları arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kalemin İzinden

Aşağıdaki soruyu metinden yararlanarak cevaplayınız.

İkindi güneşinin gözler alan çiğ aydınlığı içinde bilmediği sokakları yabancı yabancı dolaşmaya mecbur oldu. Kasabanın iç mahalleri şenlik günlerine mahsus bir boşlukla sessiz, durgundu. Çeşmelerden su taşıyan tek tük adamlarla birkaç ihtiyar nineden başka kimseye rast gelmemişti. Onlar da kendisine acayip bir gözle bu saatte, herkes bahçelerde iken neden buralarda dolaştığına şaşar gibi bakmışlardı. (...)*

Refik Halit Karay, *Memleket Hikâyeleri*

Verilen metinde hangi edebî akımın etkileri vardır? Tespitlerinizi gerekçeleriyle defterinize yazınız.

DİL BİLGİSİ

Sıra Sizde

Edebî eserler yazıldıkları dönemin toplumsal yaşamını yansıtır. İnsana ait bütün uğraşılar toplumsal bir zeminde gerçekleşir. Dolayısıyla edebî ürünler de toplumun yapısı ve işleyişiyle doğrudan ilişki içindedir. Siyasi, kültürel, dinî, ekonomik ve sosyal özellikler edebiyat ürünlerinde karşılık bulur. Yazar ve şairler, içinde bulundukları sosyal çevreye ait unsurları eserlerine yansıtır. Bu yönüyle edebiyat toplumun aynasıdır. Fuzuli'nin ünlü eseri *Şikâyetname* bunun bir örneğidir. Şair bu eserinde şöyle der: "Selam verdim, rüşvet değil diye almadılar. Belge gösterdim, faydasız diye ilgilenmediler." Sanatçı yaşanan olumsuzluklar karşısında insanların hislerine bu eseriyle tercüman olmuştur.

Metindeki iki nokta ve tırnak işaretlerinin kullanım amaçlarını yazınız.

Üniteyle ilgili etkileşimli video ve soru örneklerine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Uygulama

Aşağıda verilen metindeki yazımı yanlış kelimelerin altlarını çiziniz. Kelimelerin doğrusunu altlarına yazınız.

Evrende herşey değişmekde, yenilenmekte, başka şeylere dönüşmekdedir. Bu kurala canlı, cansız her varlık tabidir. Antik çağ filozofu Herakleitos, bu deyişim gerçeğini şöyle bir benzetmeyle açıklar: "değişmeyen tek şey değişimin kendisidir. Aynı ırmakta iki kez yıkanılmaz." Bu değişim ihtiyaçı, Mevlana Celaleddin Rumi'nin şiirin de ise şu şekilde dile getirilmişdi.

Bilgi Dağarcığı

Bağlaç olan "ki" ile ek olan "ki"nin yazımı çoğunlukla karıştırılmaktadır. Bağlaç olan "ki" her zaman ayrı yazılır. Ek olan "ki" ise kelimeye bitişik yazılır.

Örnek: Duydum ki unutmuşsun gözlerimin rengini.
Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmayalım.

Uygulama

Aşağıdaki parçada yay ayraçla belirtilen yerlere, verilen noktalama işaretlerinden uygun olanları yazınız.

Bir mütefekkir şöyle der ( )( ) Faydalı bir eseri ilk kez okuyunca yeni bir arkadaş edindim sanırım ( ) Hoşlandığım ( ) sevdiğim bir eseri yeniden okuduğumda da eski bir tanıdığa kavuşmuş gibi hissederim kendimi ( )( ) Bizde böyle yeni arkadaşlıklar edinen ya da eski arkadaşlara tekrar kavuşan insan ne kadar azdır ( )	(:) İki nokta (.) Nokta (!) Ünlem (') Kesme (?) Soru işareti (" ") Tırnak (,) Virgül (...) Üç nokta

YAZMA

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Yazma; hazırlık, planlama, taslak metin oluşturma, düzeltme ve geliştirme, yazılan metni paylaşma gibi süreçlerden oluşur. Öğretici metinlerdeki yazma aşamaları aşağıdaki grafik bilgide verilmiştir.

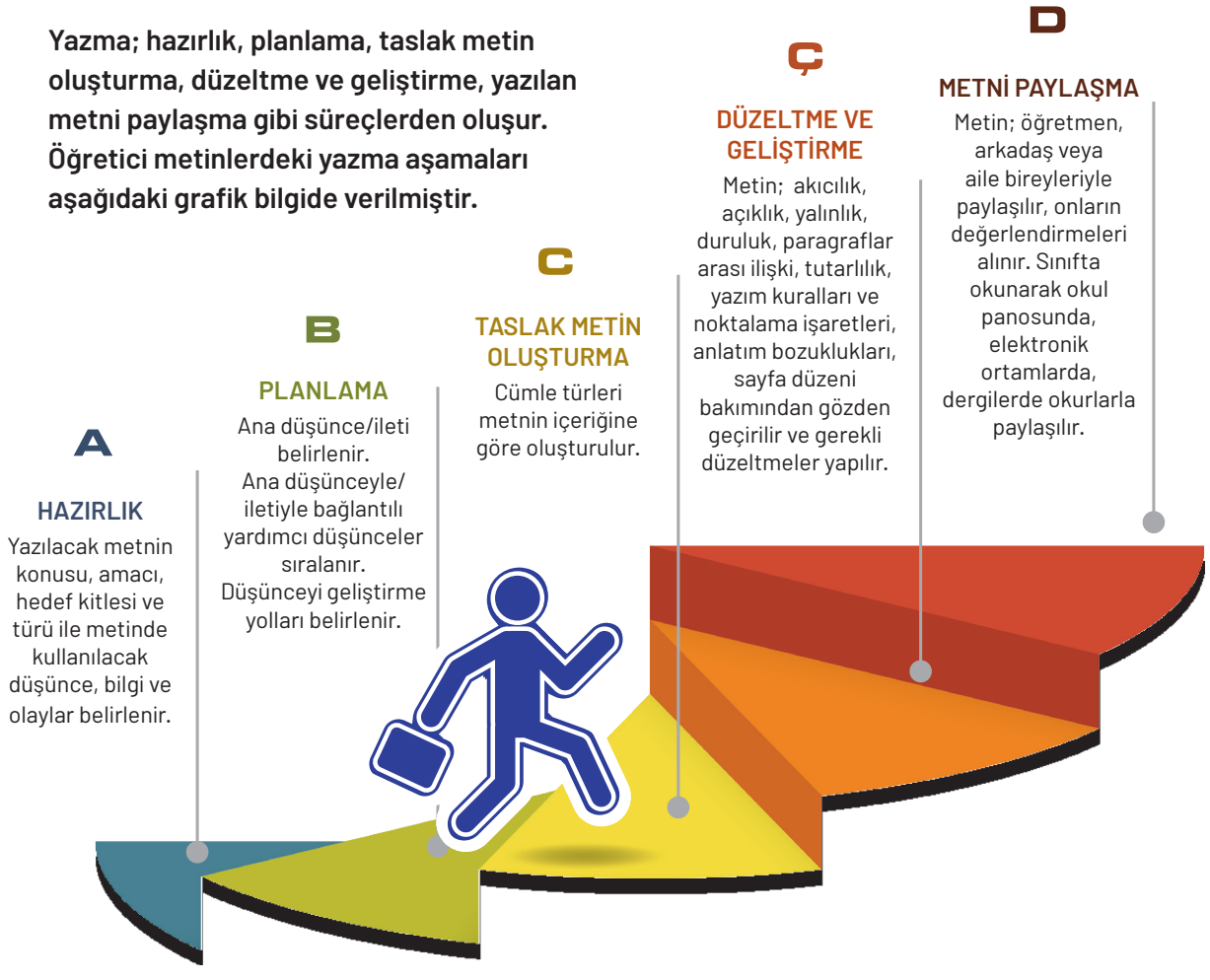

Grafik Bilgi 1.4: Yazma aşamaları

b. Uygulama

"Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma" **başlığı altında verilen yazma aşamaları doğrultusunda aşağıdaki yazma çalışması yapılır.**

Uygulama

Otuz yıl sonra yazılacak romanlar sizce hangi konular etrafında şekillenebilir? Konuyla ilgili düşüncelerinizi edebiyat ve toplum ilişkisi bağlamında, Grafik Bilgi 1.4'te verilen yazma aşamalarını da dikkate alarak defterinize yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Sunumdan Önce ve Sunum Sırasında Yapılması Gerekenler

Sunumdan önce konuyla ilgili gözlem, inceleme ve araştırma yapılır. Görsel ve işitsel araçlar hazırlanır. Sunum esnasında beden dili (jest, mimik vb.) etkili kullanılır. Teknolojik araçlardan doğru ve işlevsel biçimde faydalanılır. Sürenin verimli kullanılmasına dikkat edilir.

b. Uygulama

"Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma" **başlığında verilen yönerge doğrultusunda aşağıdaki sözlü iletişim uygulaması yapılır.**

Ders Dışı Etkinlik

Etkinlik İsmi	Akımlar ve Etkileri	1 Hafta
Kazanım	Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirler.	
Amacı	Akımların, diğer sanat dalları üzerindeki etkisini kavrama.	Bireysel
Yöntem-Teknik	Araştırma	

Aşağıda verilen çeşitli sanat akımlarına ait görsellerden yararlanarak çalışmayı yapınız.

Caspar David Friedrich (Kaspar Deyvid Fridrih), ***Ay Işığında İki Adam***

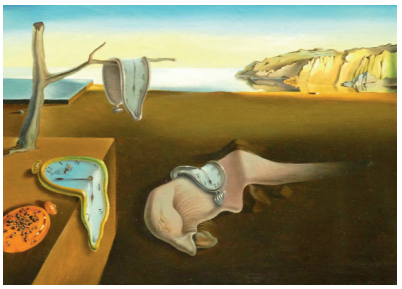

Salvador Dali (Salvador Dali), ***Belleğin Azmi***

Şeref Akdik, ***Mektebe Kayıt***

Uygulama: Sanat akımlarının özelliklerinin görsellere nasıl yansıdığını genel ağdan araştırınız. Ulaştığınız sonuçları teknolojik araçlardan yararlanarak arkadaşlarınızla paylaşınız. Sunumunuzu hazırlarken Öz Değerlendirme Formu'ndaki ölçütlere dikkat ediniz.

Değerlendirme: Sunumunuzu değerlendirmek için karekodda verilen Öz Değerlendirme Formu'nu kullanınız.

Yaptığınız çalışmayı değerlendirmek için kullanacağınız Öz Değerlendirme Formu'na bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen bulmacayı çözünüz.

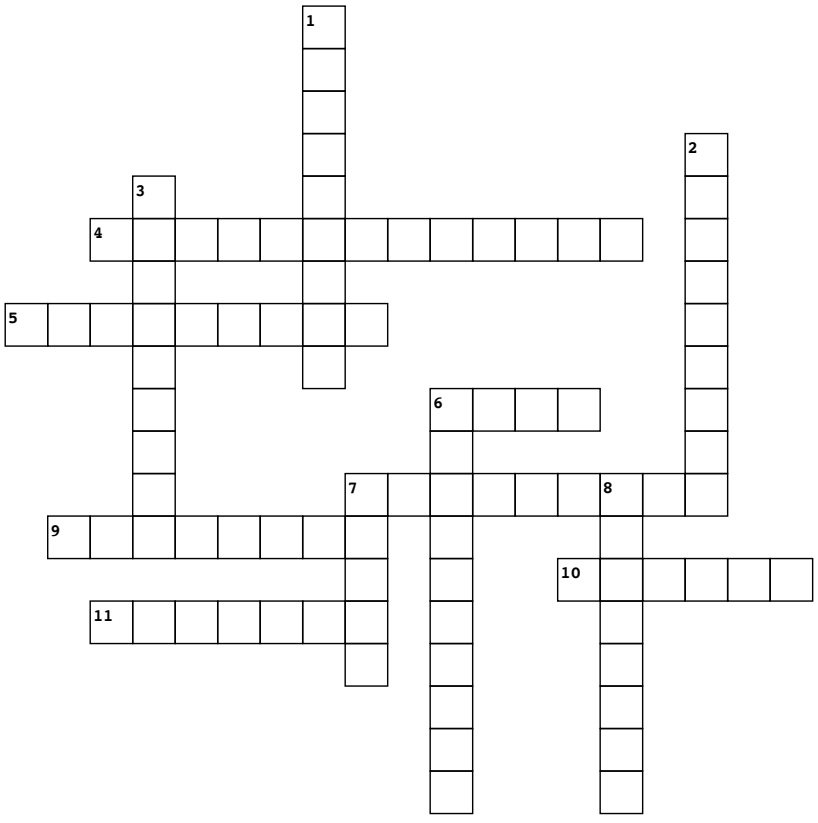

Yukarıdan Aşağıya

1. Parnasizme karşı Fransa'da ortaya çıkan edebî akım.
2. Klasisizme tepki olarak ortaya çıkan edebî akım.
3. Parnasizm akımı etkisinde şiir yazanlara verilen isim.
6. Bir yazının vermek istediği asıl mesaj, paragraftan çıkarılabilecek en kapsamlı yargı.
7. Özel isimlere getirilen çekim eklerini ayırmaya yarayan noktalama işareti.
8. Örnek verilmeden önce kullanılması gereken noktalama işareti.

Soldan Sağa

4. Kişi, varlık, durum ve olaylar arasındaki benzerlik ve farklılıkları göstermeye dayanan düşünceyi geliştirme yolu.
5. Gerçekçilik akımının şiirdeki karşılığı.
6. Bir grup sanatçının belli bir dönemdeki ortak görüşü.
7. Kuralcılık olarak da bilinen akım.
9. Varlıklar, kavramlar veya durumlar arasındaki benzerlikleri göstermeye dayalı düşünceyi geliştirme yolu.
10. Eş görevli kelimelerin ve kelime gruplarının arasına konulan noktalama işareti.
11. Romantizme tepki olarak ortaya çıkan edebî akım.

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere kutucuklarda verilen kelimelerden cümlenin akışına göre uygun olanı yazınız.

açıklayıcı | parnasizm | edebiyat | Fransız | örnekleme | Alman | konu | tartışmacı

1. Toplumdaki değişime ..... katkıda bulunur.

2. Türk edebiyatı 19. yüzyılda çoğunlukla ..... edebiyatından gelen türlerle tanışma imkânı bulmuştur.

3. Gerçekçilik akımının şiirdeki karşılığına ..... denir.

4. Öğretici metinlerde en çok ..... anlatım kullanılır.

5. Bir yazıda anlatılanlara ..... denir.

Aşağıdaki numaralı kutucuklarda farklı edebî akımlarla ilgili kavramlar ve sanatçı adlarına yer verilmiştir. Kutucuklardaki numaraları kullanarak soruların cevaplarını yazınız (Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.).

1 Gerçeklik	2 Hayal	3 Anlam kapalılığı	4 Recaizade Mahmut Ekrem
5 İmge	6 Gün batımı	7 Öğreticilik	8 Victor Hugo
9 Seçkin insanlar	10 Namık Kemal	11 Sıradan insanlar	12 Nabizade Nazım
13 Zıtlıklar	14 Soya çekim	15 Ahmet Haşim	16 Samipaşazade Sezai
17 Ahmet Mithat Efendi	18 Hüseyin Rahmi Gürpınar	19 Halit Ziya Uşaklıgil	20 Abdülhak Hamit Tarhan

6. Kutucuklardan hangileri romantizm akımıyla ilgilidir?

7. Kutucuklardan hangileri realizm akımıyla ilgilidir?

8. Kutucuklardan hangileri natüralizm akımıyla ilgilidir?

9. Kutucuklardan hangileri klasisizm akımıyla ilgilidir?

10. Kutucuklardan hangileri sembolizm akımıyla ilgilidir?

Aşağıda Romen rakamlarıyla verilen tanımları, harflerle verilen düşünceyi geliştirme yollarıyla eşleştiriniz. Eşleşen harfleri rakamların önündeki yay ayraca yazınız.

11.

Tanımlar	Düşünceyi Geliştirme Yolları
( ) I. Kişi, varlık, durum ve olaylar arasındaki benzerlik ve farklılıkların gösterilmesidir. ( ) II. Alanında yetkin bir kişinin adına ve konu ile ilgili sözüne yazıda yer verilmesidir. ( ) III. Anlatılanların varlık, olay ve durumlar aracılığıyla somutlaştırılmasıdır. ( ) IV. Araştırma, istatistik ve anket sonucu gibi nicel değerlere yer verilmesidir.	**A.** Karşılaştırma **B.** Örnekleme **C.** Tanık gösterme **Ç.** Tanımlama **D.** Sayısal verilerden yararlanma

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların cevaplarını işaretleyiniz.

12-13. soruları aşağıdaki metin ve görsellere göre cevaplayınız.

20 TL'nin arkasında Mimar Kemaleddin'in, 50 TL'nin arkasında Fatma Aliye Hanım'ın görselleri bulunmaktadır. Mimaride millî bir bilincin gelişmesine öncülük eden ve birinci ulusal mimarlık akımının başlatıcılarından olan Mimar Kemaleddin; *Gazi Üniversitesi Rektörlük Binası*, *Bebek Camii* gibi eserleri ile gelenekle bağını koparmayan bir mimarlık anlayışının savunucusu olmuştur. Fatma Aliye Hanım ise ilk Türk kadın romancıdır. *Muhadarat* ve *Enin*, roman türündeki eserlerinden bazılarıdır. Romanlarında daha çok Osmanlı aile hayatını zarif ve duygulu bir biçimde yansıtan yazar, şahısları gerçekçi bir yaklaşımla ele almaya çalışmıştır. Kadınların sosyal hayata katılımı hususunda da yazılar kaleme alan Fatma Aliye'ye göre insanı medeniyete ulaştıran en emin yol, Doğu'nun manevi değerlerini koruyarak Batı'nın tekniğinden faydalanmaktır. Fatma Aliye, şehit ve gazi ailelerine yardım amacıyla Cemiyyet-i İmdadiyye Derneğini kurmuştur.

12. Bu metne göre Mimar Kemaleddin ile ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

A) Yerelden evrensele bir yol izler.

B) Arap mimarisi ile de ilgilenir.

C) Geleneksel mimariden kopuktur.

D) Ülkeye özgü bir mimari anlayışın peşindedir.

E) Eserleri coğrafyaya göre farklılaşır.

13. Fatma Aliye ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Manevi değerlerin terk edilmesine karşı durmuştur.

B) Ülkenin geleceğini Doğu-Batı sentezinde görmüştür.

C) Toplumsal hadiselere duyarlı bir roman yazarıdır.

D) Eserlerinde realizm akımının etkileri görülür.

E) Savaşların Türk toplumunda yarattığı sarsıntıyı aktarmıştır.

14. Aşağıda verilenlerden hangisi edebiyat-toplum ilişkisi açısından diğerlerinden farklıdır?

A) Yaşar Kemal'in romanlarında memleketi Adana'dan izlerin bulunması

B) Mevlit olarak da bilinen *Vesiletü'n Necat*'ın dinî bir metin gibi okunması

C) *Çalıkuşu*'nu okuduktan sonra öğretmen olmaya heveslenenlerin sayısının artması

D) Yunus Emre'nin şiirlerinin bugünkü Türkçenin şekillenmesinde etkili olması

E) Halit Ziya'nın romanlarından sonra Suat, Vedat gibi isimlerin yaygınlaşması

15. (I) Edebiyat toplumsal bir hadisedir ancak toplumcu olmak zorunda değildir. (II) Toplumsal hayatın az ya da çok edebî eserlere sirayet edeceği bilinen bir gerçektir. (III) Ancak bu, her toplumsal sorunun edebiyatta yankılanacağı anlamına gelmez. (IV) Çünkü toplumsal sorunları sadece sosyal ilişkileri kuvvetli yazarlar iyi işleyebilir. (V) Dolayısıyla edebiyatın tümünün sosyal sorunları yansıtma gibi bir yükümlülüğü bulunamaz.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde edebiyat ve toplum ilişkisi ile ilgili verilen bilgi yanlıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

16. Edebiyat toplumun bir aynasıdır ancak bazı aynaların içbükey, dışbükey olması gibi edebiyatın gerçeği yansıtma biçimleri de farklı olabilir.

Bu cümlede edebiyatın hangi yönü vurgulanmaktadır?

A) Öznellik

B) Evrensellik

C) Ulusallık

D) Nesnellik

E) Kalıcılık

17. Bugün edebiyat ve toplum arasındaki ilişki akademik makalelere de konu olmuş hatta edebiyat sosyolojisi diye bir araştırma alanı da oluşmuştur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bir edebiyat sosyoloğunun incelediği konulardan biri olamaz?

A) *Aylak Adam* romanındaki bilinçaltı unsurlar

B) *Fatih-Harbiye* romanındaki yaşam tarzları

C) *Yol Ayrımı* romanındaki bürokratik ilişkiler

D) *Kiralık Konak* romanında kuşak çatışması

E) *Sinekli Bakkal* romanında ekonomik dönüşüm

18. Zaten Adnan ne vakit romanını yazmaya otursa mutlaka bir aksilik olacaktı... Kalemi attı; öfkeyle yakaladığı kapıyı, içerideki hastayı uyandırmamak için yavaş yavaş kapadı; bu sefer arkasından da kilitledi; yazı masasına döndü; romanını tekrar yazmaya başladı. "Anadolu ve Rumeli ufkun iki ucunda iki ahşap konak gibi yanıyor; yangından çıkanların uçan saçlarıyla ufukta insanlar koşuyor: Doksan üç muhacirleri... Muhacir; gideceği yer olmadan biteviye yürüyen hayalettir; adını bilmediği bir başka hayaletin ekmeğini yiyecektir..."

Mithat Cemal Kuntay, *Üç İstanbul*

Bu parçaya göre roman yazarı Adnan için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Toplum sorunlarına duyarlı bir yazardır.

B) Roman yazarken sessiz bir ortam istemektedir.

C) Mültecilere karşı bakış açısı olumsuzdur.

D) Roman yazarken engellerle karşılaşmaktadır.

E) Romanlarında benzetmelere başvurmuştur.

19. Aşağıdakilerden hangisi romantizm temsilcisi bir yazarın özellikleriyle en az ilgilidir?

A) Roman kişilerine karşı taraflı davranabilir.

B) Mekânın insan ruhuna etkisi üzerinde durur.

C) Olayların zaman akışında atlamalar yapabilir.

D) Eserlerinde hayalî unsurlara sıkça yer verir.

E) Kahramanlarının iyi ve kötü yönleri belirgindir.

20. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kesme işaretinin kullanımı yanlıştır?

A) Evimiz binanın 2'nci katında bulunmaktadır.

B) Millî Eğitim Bakanlığı'nın düzenlediği yarışmada derece elde ettik.

C) TBMM'nin kuruluş yıl dönümü dün törenlerle kutlandı.

D) Öğretmenin dediklerini a'dan z'ye anladığını ifade etti.

E) Halkımızın 15 Temmuz'daki direnişi gururlanacağımız bir olaydır.

21. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili kelime doğru yazılmıştır?

A) Zerafet sahibi biri olduğu her hâlinden belli.

B) An itibariyle okula gelmiş bulunuyorum.

C) Bu konu örtpas edilecek gibi değil.

D) Hububat mahsülü geçen seneden daha iyi.

E) Bu konudaki zafiyeti beni tedirgin ediyor.

22. (I) Edip ve şairler mensubu olduğu toplumun değerlerini benimseyerek eserler vermiştir. Bu nedenle edebiyatın ve toplumların tarih boyunca geçirdiği değişimler paralellik gösterir. (II) Başka birçok öge gibi edebiyat da toplumsal yapıyı oluşturan kültür ögelerinden biridir hem toplumdan etkilenir hem de toplumu etkiler. (III) Bununla birlikte edebiyatın sosyal yapının gelişmesine katkısı yok denecek kadar azdır. (IV) Toplumsal ve kültürel değerler, gelecek kuşaklara edebiyat aracılığı ile aktarılır. (V) Kültürel boşluğun yaşanmamasında ve toplumsal bilincin canlı tutulmasında edebiyatın payı büyüktür.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde edebiyat-toplum ilişkisiyle ilgili verilen bilgi yanlıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

23. Çevre, insan ve olayların olduğu gibi yansıtıldığı ____ akımında gözlem ön plandadır. Çevre faktörünün insan davranışları üzerinde önemli etkisi olduğu kabul edildiğinden, yazılan eserlerde çevrenin insan ruhunda oluşturduğu değişim gözler önüne serilir. Bu açıdan da çevre ve insan tasvirlerinin ayrıntılı bir şekilde anlatılmasına özen gösterilir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Klasisizm

B) Realizm

C) Romantizm

D) Sembolizm

E) Sürrealizm

Aşağıdaki soruların cevabını boş bırakılan alanlara yazınız.

24.

7 Kasım 2020 tarihinde hizmete açılan Kahramanmaraş-Göksun Yolu 64,1 km uzunluğundadır. Güzergâh boyunca yer alan tünel ve viyadüklere Âşık Mahzuni Şerif, Cahit Zarifoğlu, Sezai Karakoç gibi şair isimlerinin verildiği yol, *Edebiyat Yolu* olarak adlandırılmaktadır.

Bir kara yolunda inşa edilen tünel ve geçitlere şair ve yazar isimlerinin verilmesini edebiyat-toplum ilişkisini dikkate alarak açıklayınız.

25. Faruk Nafiz Çamlıbel 1922 yılında Kayseri'ye giderken yolda gördüklerini *Han Duvarları* şiirinde anlatmıştır. Bu şiirin yazılmasından yaklaşık beş yıl sonra İzmir'in Ödemiş ilçesine memur olarak giden Necip Fazıl Kısakürek ise *Otel Odaları* şiirini kaleme alacaktır.

Bu paragraftan yararlanarak Türk şiirine dair hangi sonuçlara ulaşılabilir?

26. Aşağıdaki görsellerin yanına görselin içeriğini edebiyat ve toplum ilişkisi bağlamında yansıtacak birer başlık yazınız.

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

2. ÜNİTE

HİKÂYE

OKUMA

- CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1923-1940) HİKÂYE
- CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1940-1960) HİKÂYE

DİL BİLGİSİ

- CÜMLENİN ÖGELERİ
- İMLA VE NOKTALAMA ÇALIŞMALARI

YAZMA

- YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

SÖZLÜ İLETİŞİM

- SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

Ünitenin dijital içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

Bir şey yap güzel olsun... Huzura vesile olsun, rikkate yol açsın, şevk versin, hakikate işaret etsin... Bir şey yap, doğru olsun. İnsanları yalanın ve yanlışın bataklığına düşmekten korusun. Rüzgâra ve akıntıya kapılmasın; kırılsın lakin eğilip bükülmesin...

Hüzün ve Tesadüf'ten

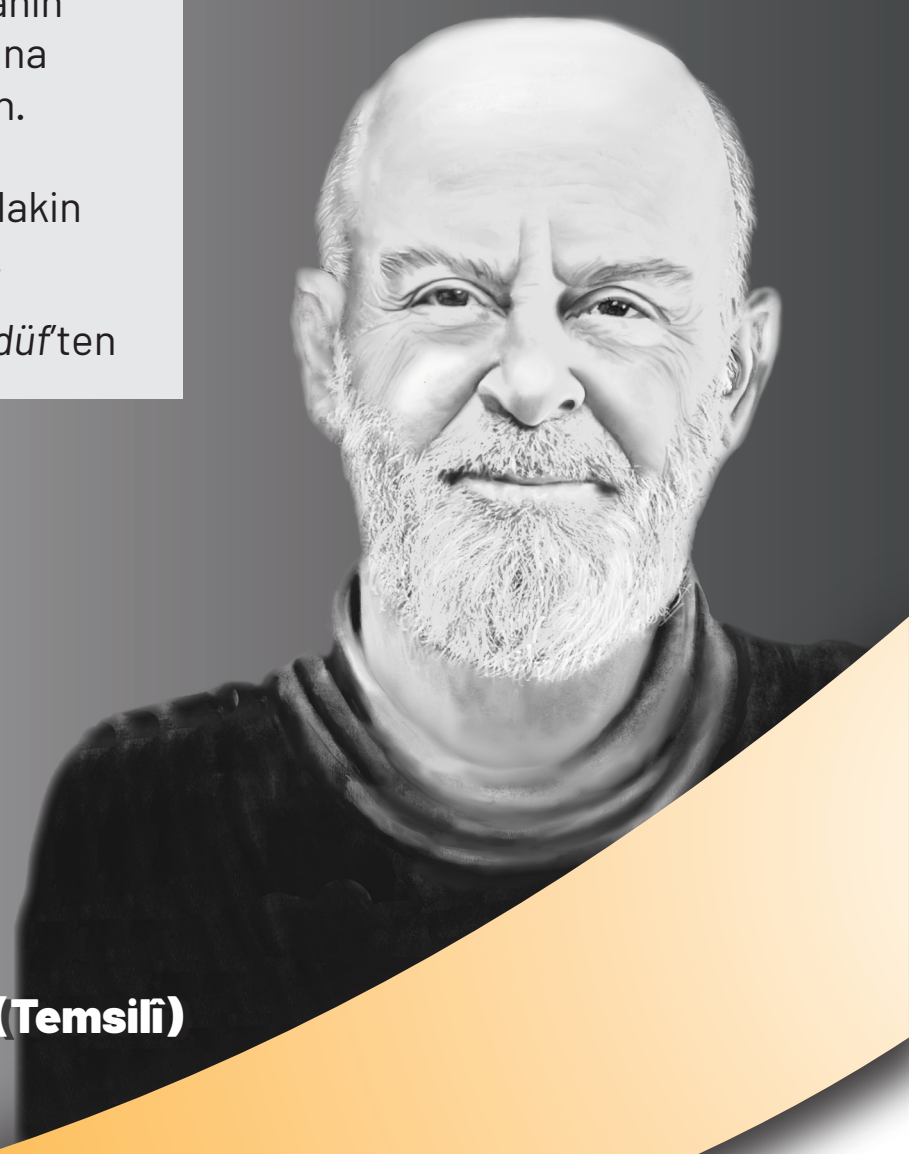

Mustafa Kutlu (Temsilî)

Ünite sunumuna bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

OKUMA

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1923-1940) HİKÂYE

Hazırlık

1. "Ters giderse insanın işi, muhallebi yerken kırılır dişi." **atasözünde anlatılmak istenen sizce nedir?**
2. Aşağıda Hindistan'daki Holi Festivali'nden bir görsel verilmiştir.

Başka ülkelere ait kültürel ve geleneksel ögelerin insana ilginç gelmesinin nedenlerini verilen görselden yararlanarak açıklayınız.

1. METİN

TESTİ

O gün şehre inecektim.

Oturduğum yayla Akdeniz'e bakan yüksek bir sırtta idi; kenarı fıstık çamlarıyla süslenmiş bir ufacık, akçıl, kayalık Lübnan köyü...

(...) Ucuzluğuna bakarak dört kişilik otomobillerde yer bulmayı tercih ederdik. Dediğim gün şoförün yanına yerleşmek imtiyazı, çok şükür bana müyesser oldu. Şükrettiğimin sebebini şimdi anlayacaksınız. Zaten ne olsa şoförün yanı iyidir; arka tarafta üç kişi, haşır neşir olsunlar. Siz önde, kaptan mevkiinde gibisinizdir; onlara eliniz, eteğiniz sürünmez, tenezzül edip başınızı bile çevirmeyebilirsiniz. Bu vaziyet bana hapishanedeki siyasi ve adi mahkûmları hatırlatır: Bir dam altında, bir yolun yolcusu oldukları halde, gene birbirlerine ne kadar uzaktırlar...

Uğradığımız ikinci köyün pınarlı kahvesinde bizi telaşlı bir kalabalık durdurdu. Arkada boş kalan tek yere, ortaya, iki eliyle gırtlağını tutan bir genç adam bindirdiler. Her dağlı Lübnan genci gibi siyahça fesinde henüz kalıpçının sıcağı ve fırçası sezilen, lacivert kostümlü biri... Bu adam konuşamıyordu.

"Ga! Ga! Ga!" diye tek hecelerle bir şeyler anlatmak istiyordu. İlkönce, aklıma onun bir deli olması ihtimali geldi. Belki de arkadakiler de aynı şeyi düşünmüş olacaklar ki hep bir ağızdan sorduk: "Nesi var?" Birçok ses cevap verdi, anlamak kabil mi? Sıcak iklim, Akdeniz kenarı ve liman halkı, Latinleşmiş halk böyledir; yaygaracı, telaşçı, bol hareketli ve gevezedir. Cevap vermek hususunda bile birbirlerini geçmek

istediler, mallarını beğendirmek isteyen ayak satıcısı gibi bir lafazanlık, bir ağız kalabalığı ki...

Neden sonra işi öğrendik: Gırtlağını iç tarafından bir eşek arısı sokmuş. "Bu arıyı nasıl yutmuş?"

"Su içerken!" Lübnan'ın yabancısı olan sanır ki bardaktaki arıyı görmemiş, yutuvermiş. Hayır, böyle değil! Lübnan köylerinde suyun içiliş şekli bizimkine benzemez: İlk gittiğiniz zaman bir yerde, bir kır kahvesinde veya köylü evinde su istediniz mi, önünüze minimini bir toprak testi getirirler, kenarında ufacık, tenasüpsüz emziği olan bir akçıl testi ... Sakın bardak beklemeyiniz, bardak kullanılmaz. Fakat testiye de dudak dokundurmak ayıptır, yasaktır. O halde? O halde siz bu testiyi sağ elinizle yukarıya, başınızı geçecek bir yüksekliğe kaldıracaksınız, ağzınızı havaya açacaksınız ve uzaktan hesaplı şekilde suyu gırtlağınıza dökeceksiniz!

Yapılır iş mi bu? Alışkanları "lık lık! lık lık!" öyle kolay içerler ki... Dökülen su, yanında hava payı olan bir huni imiş gibi ağızlarından geçer ve boğazlarında düğümlenmeden midelerine zahmetsizce iner. Beyrut'ta, ikinci derecedeki lokanta masalarında, böyle su içmeye alışmışlara mahsus testilere rast gelirsiniz, sızan suları altlarındaki kâselere birikmiş sıram sıram testiler...

(...) Dudak dokundurduğunuz testiyi hemen kırarlar. Zahir, hastalık geçer korkusuyla... Bardak kullanmamak da gene bu korkudan, biraz da su kıtlığı çekilen o fakir, taşlık yerlerde su ve para tasarrufundan dolayı olacak. İşte otomobile bindirdikleri genç, anlattığım şekilde su içerken, testinin içine girmiş olan kocaman bir eşek arısı, tazyikle emziğin dar ağzından fırlamış, gelip gırtlağa, belki de gırtlağın son boğmağına yapışmış. Yapışmış ve sokmuş. Arı çıkmış ama iğnesi ve zehiri içeride... Ekmek, bal, yoğurt, çiğ kıyma, falan filan yutturmuşlar faydası yok... Acı artıyor ve fenası, gırtlak şişiyor, örtülüyor. Acele şehre, doktora gidecek.

"Eh," dedik, "elbette orada bir çaresini bulurlar" ve yola düzüldük. Bir aralık arkamdakilerde konuşma sesleri fazla yükseldi, döndüm: Hasta ağzını havaya kaldırmış, bir karış açık, tıpkı hayalî bir testiden su içiyormuş gibi yutkunmaya çalışıyor, belli ki yutkunamıyor. Yanındakiler:

"Nefes alamıyor!" dediler. Evet, nefes alamıyordu; boğulacaktı, boğulmak üzere idi.

Şoföre: "Çabuk! Çabuk!" diye bağırdık. (...) Yokuşlar eğri büğrü, dimdik ve minare boyu uçurumlarla dolu... Bunu düşününce kendi emrimizden kendimiz ürktük; bu sefer de: "Yavaş," diye haykırıştık. Ben yarım yamalak Arapçamı bırakıp Türkçe söylüyordum, o kadar telaşa düşmüş, yerimi, yanımdakileri unutmuştum.

(...) Yolüstü, büyükçe bir köyde, bir doktor tabelasına rastlayınca durduk. Hemen atladım; ben atladım. (...)

Kapıyı çaldım, arkasında biri bekliyormuş gibi çarçabuk açıldı, uzun boylu, simsiyah vakarlı bir papaz göründü, sordum:
"Doktor burada mı?"

Ağır ağır, kilise sesiyle cevap verdi:

"Burada idi... Biraz evvel Allah'ın davetine icabet etti. Ruhu istirahatte olsun, amin!"

Bütün tüylerim ürperdi, elimle arabayı ve arabadakini gösterebildim. "Rahat etmesine dua edeceğim birisi de orada!" der gibi... Sonra önüme, ardıma, yanıma bakmadan koşmaya başladım. Öyle sanıyordum ki, ben de gırtlağımda bir arı iğnesi ve yüzümde o çivit renkli maskeyi taşıyordum; ben de korkunç ve yarı ölüyüm.

Fakat, tuhafı, akşamüzeri aynı köyden ve aynı kahvenin önünden yüreğim atarak neşesiz eve dönerken baktım, sabahleyin ölüsünü taşıdığımız yaşta bir genç, toprak testisini havaya kaldırmış, ağzını bir karış açmış. "Lık lık! Lık lık!" keyifle, korkusuz, düşüncesiz su içiyor. Emin olunuz, bütün bildiğimiz hayvanların içinde en ihtiyatsız ve en ibret almazı insandır.*

Refik Halit Karay, *Gurbet Hikâyeleri*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

akçıl: Rengi atmış, ağarmış.

çivit: Eskiden çivit otundan, bugün yapay yollarla elde edilen, mavi renkli, sarılığını gidermek için çamaşırın son suyuna karıştırılan toz boya.

haşır neşir: Kaynaşma, bir arada olma.

imtiyaz: Ayrıcalık.

kabil: Olanaklı.

müyesser olmak: Nasip olmak.

tenasüpsüz: Tenasüp olmayan, aralarında uygunluk, düzgünlük bulunmayan.

zahir: Kuşkusuz.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Gurbet Hikâyeleri, Refik Halit Karay'ın 1940 yılında yayımlanmış öykü kitabıdır. Kitaptaki öyküler yazarın 1922-1938 yılları arasında bulunduğu Beyrut, Halep ve o sıralar henüz ana vatana katılmamış olan Hatay'daki yaşamından izler taşımaktadır.

Testi adlı hikâyede yazar, sıradan bir şekilde başlayan, telaşlı bir hâl alan ve trajik şekilde sonlanan bir yolculuğu konu edinmiştir. Sanatçı, hikâyesinde Lübnan toplumunun karakteristik özelliklerine ve ilginç bir âdetine de değinmiştir.

Hikâye, gerçek ya da gerçeğe yakın olayların kısa, düzyazı şeklinde anlatıldığı edebî türdür. Olay örgüsü, kişi sayısı, zaman ve mekân bakımından dar kapsamlı oluşu, bu türün temel özelliğidir.

Hikâye türünün ilk örneklerini İtalyan yazar Boccaccio (Bokaçyo) vermiştir. Yazar, *Decameron (Dekameron)* adını verdiği eserinde 14. yüzyılın ortalarında Avrupa'yı kasıp kavuran veba salgınında şahit olduklarını kısa anlatılar hâlinde aktarmıştır. Hikâye türü özellikle 19. yüzyıldan sonra büyük bir gelişim göstermiştir. Guy de Maupassant, Gogol, Çehov, Edgar Allan Poe, Kafka, Virginia Woolf (Vircinya Vulf) 19 ve 20. yüzyılın öne çıkan hikâye yazarlarındandır.

Türk edebiyatında Batılı tarzda hikâye yazma geleneği Tanzimat Dönemi'nde başlamıştır. Ahmet Mithat Efendi'nin *Letaif-i Rivayat* ve Samipaşazade Sezai'nin *Küçük Şeyler* adlı eserleri hikâye türünün Türk edebiyatındaki ilk örnekleri kabul edilir. Servetifünun Dönemi'nde ise Halit Ziya Uşaklıgil ve Mehmet Rauf hikâye türünün gelişimine katkıda bulunmuşlardır. Ömer Seyfettin, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halit Karay ve Halide Edip Adıvar Millî Edebiyat Dönemi'nin öne çıkan hikâyecilerindendir.

Hikâye türü hakkında daha fazla bilgiye bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk Edebiyatında Hikâye

Grafik Bilgi 2.1: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk edebiyatında hikâye

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadarki hikâye dönemlerinin özelliklerine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 1. metne göre cevaplayınız.

1. Bu metnin yazıldığı dönemin sosyoekonomik ve kültürel özellikleriyle ilgili hangi bilgilere ulaşılabilir? Açıklayınız.
2. Okuduğunuz metinde toplumun sosyal ve kültürel özelliklerini yansıtan unsurlar nelerdir?
3. Metnin gerçeklikle ilişkisi hakkında neler söylenebilir? Gerekçeleriyle söyleyiniz.
4. Metnin olay hikâyesi türünde olduğunu gösteren özellikleri belirleyerek açıklayınız.
5. Metnin yazara özgü dil ve anlatım özellikleri nelerdir?

Cumhuriyet Dönemi'nde Hikâye

Cumhuriyet'le birlikte siyasi, toplumsal ve kültürel alandaki değişimler Türk hikâyeciliğinde çeşitli yeniliklerin görülmesini de beraberinde getirmiştir. Özellikle ilk kırk yıl içerisinde Türk hikâyeciliğinin ana yönelimleri belirginleşmiştir. Bu dönem 1923-1940 ve 1940-1960 olmak üzere iki başlıkta incelenmektedir.

1923-1940 Arası Türk Hikâyeciliği

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Millî Edebiyat Dönemi hikâye anlayışı devam etmiştir. Bu dönem eserlerinde ağırlıklı olarak İstiklal Harbi, Cumhuriyet'le başlayan siyasi ve toplumsal değişim, Anadolu coğrafyası ve insanı gibi konular işlenmiştir. Hikâyelerin çoğu olay hikâyesi tarzında yazılmıştır. 1930'lu yıllarda konu çeşitliliği artmış, birey merkezli hikâyeler de kaleme alınmıştır. Bu yıllardan itibaren durum hikâyesi örnekleri de görülmektedir. Sabahattin Ali, Kenan Hulusi Koray, Memduh Şevket Esendal, Sadri Ertem, Nahit Sırrı Örik bu dönemin öne çıkan hikâye yazarlarıdır.

1940-1960 Arası Türk Hikâyeciliği

İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği sosyoekonomik gelişmelerin yansımaları Türk edebiyatında da görülmeye başlanmıştır. Çok partili dönem, sanayileşme, köy ve köylü sorunları, köyden kente göçün hızlanması, fabrikaların çoğalması ile ortaya çıkan işçi sınıfı bu gelişmelerden bazılarıdır. Psikoloji ve psikiyatri bilimlerinin yaygınlaşması bireyi ön plana çıkarmış, bu durum hikâyelere de yansımıştır. Bu yıllarda hikâyeler; "millî ve dinî duyarlılığı yansıtan anlayış", "toplumcu gerçekçi anlayış", "bireyin iç dünyasını esas alan anlayış" ve "modernist anlayış" gibi farklı eğilimlerle kaleme alınmıştır. Bahaeddin Özkişi, Peyami Safa, Orhan Kemal, Talip Apaydın, Tarık Buğra, Cevat Şakir Kabaağaçlı bu dönemin öne çıkan hikâyecilerindendir.

Grafik Bilgi 2.2: Cumhuriyet Dönemi Türk hikâyeciliği

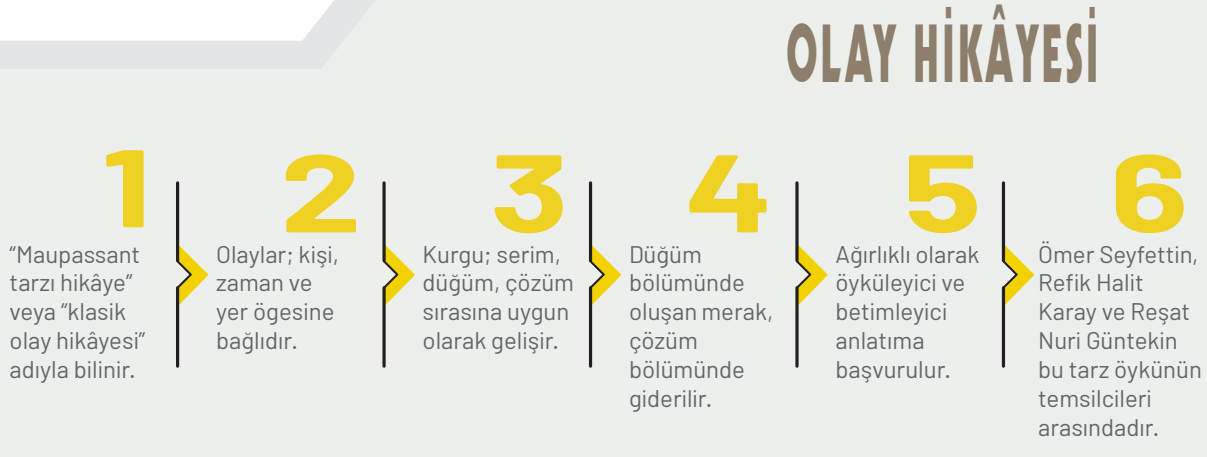

Grafik Bilgi 2.3: Olay hikâyesinin özellikleri

Karşı Pencereden

ABD'li beyzbolcu Branch Rickey'nin (Brenç Riki) "Şans bir uğraşın eseridir." **sözünden de yararlanarak başarıda şans faktörünün etkisini arkadaşlarınızla tartışınız.**

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

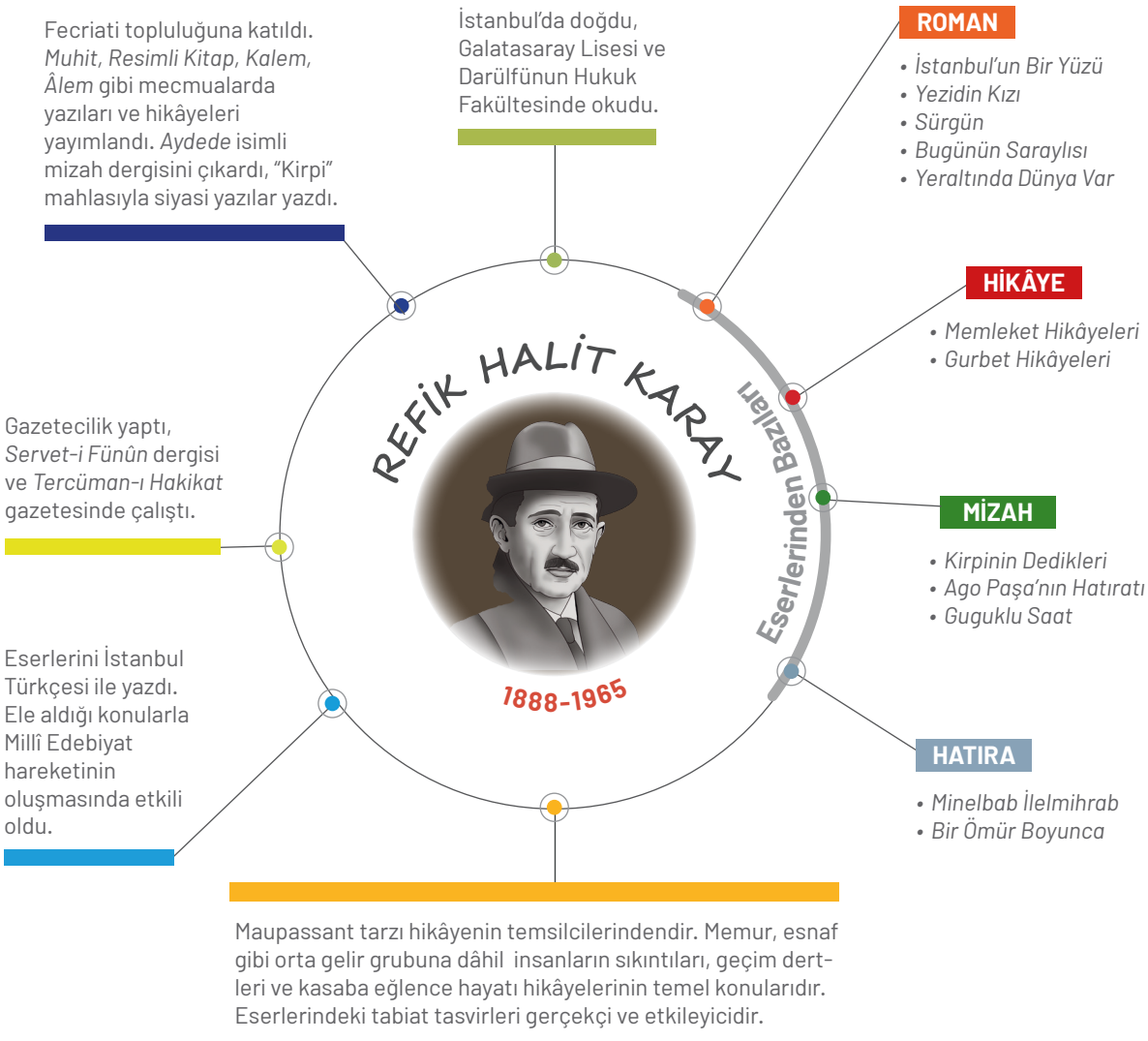

Grafik Bilgi 2.4: Refik Halit Karay'ın biyografisi ve temsilî resmi

Hazırlık

1. **Beklemek kelimesi sizde ne gibi çağrışımlar uyandırmaktadır?**
2. **Hangi durumlarda içsel konuşmalar yaparsınız? Açıklayınız.**

2. METİN

HAVUZ BAŞI

Beyazıt Havuzu'nun kenarındaki kanepelerden birine oturmuş sizi bekliyorum. Yaşını almış bir adamın yirmi yaşındaki çocuk kederlerini, sevinçlerini yaşaması ne demektir, diye düşünüyorum: Belki, bir geç olma hadisesi. Belki de bir çeşit hazları, kederleri, çocuklukları uzatma temayülü. (...)

Havuzun suyu bulanık. Kapının saatleri on ikiyi geçmiş. Kanepelerde kimseler yok. Tramvay ne fena gıcırdadı! Tramvaydaki adam bir tanıdık mıydı, acaba? Ne diye öyle dönüp dönüp baktı?.. Yoksa kimseciklerin oturmadığı kanepelerde bu saatte yalnız pek başıboşlar mı oturur? Kimseler âşık değil mi bu şehirde? Kimseler, bir meydanın kanepesinde kimseyi beklemeyecek mi, yüzünü bir dakika görmek için kimsenin? Önce yanımdaki kanepeye oturdular. Biri kadın, öteki erkekti. Erkek bana gülümsedi. Halim yok gülmeye; yoksa tatlı tatlı gülümsemesine, karşılık verilmeyecek adam değildi. Bu selam yerine geçen gülümsemeye neden cevap vermedim? Sizi bekliyordum. Hâlâ sizi bekliyordum. Belki de bugün, bu saatte buradan çıkmayacaktınız... Yoksa hasta mıydınız? Bir ara, bir başkasında saçlarınızı, yürüyüşünüzü seyreder gibi olmuş, siz olmadığınızı görünce yeniden merak etmiş, üzülmüş; sonra, belki de benim burada oturduğumu tahmin etmiştir de öteki kapıdan çıkmıştır, şüphesine düşmüştüm. Bu şüpheden çabucak caydım. O kadar ehemmiyet verilmeye değer miydim? Ya hastaysanız!..

Sanki hastaydınız. Koşup yatağınızın başucuna gelmiştim. Gözlerinizi açtınız. Alnınız terliydi. İki açık sarı tel, terli alnınızın üstüne yapışmıştı. "Ateşim düşmüyor" demiştiniz. Şehre koşmuştum. Karaborsalardan ilaçlar getirmiştim. İyileşmiştiniz. Rıhtım boyunca yürümüştük. Taze, kırmızıydınız. Alnınız terliydi. Gülüyordunuz. Alay ediyordunuz. Koşuyordunuz, yakalayamıyordum. Allah esirgesin! Hasta olmayın! Dört beş saniye içinde bunları düşündüğümden adamın selamına karşılık vermemiştim. Dört beş saniye bir gecikmeden sonra ben de güldüm. Bunun üzerine adam yerinden kalktı, yanıma geldi.

— Bu caminin ismi ne?

Bir türlü bulamadım caminin ismini, dersem inanır mısınız? Hâlâ sizinle beraberdim. Hayır, hasta filan değildiniz, çok şükür! Beni görmemek için arka yollardan gidişinizi görür gibi oldum. İçimi mütevekkil bir sıkıntı sardı. Kızamıyorum size... Dünyaya kızıyorum. En iyi arkadaşıma kızıyorum. —Yok a...— Bu mayıstan başka her şeye benzeyen soğuk bin dokuz yüz kırk altı mayısına kızıyorum. Budalaca gülen kızlara kızıyorum. Size kızamıyorum. Arka sokaklardan beni görmemek için kaçtıysa beni düşünerekten gitmiştir, diyorum. Hatırladım caminin ismini:

— Beyazıt Camisi, canım!

Kadın da yerinden kalktı. Adamın mühim bir sual sorduğunu, cevabımın bütün karışık meseleleri halledeceğini bağıran pek mütecessis bir yüzle yanımıza geldi. Yanına oturdu adamının. Bu sefer o sordu:

— Ali Sofya, hangisi?

— Şu tarafta...

Bir işaretle sol tarafı gösterdim. Anlayamadılar ne taraftadır Ali Sofya. Elimin gösterdiği istikameti bir türlü kestiremediler. Gösterdiğim yerde kocaman binalar, birbirini kesen, biçen yollar, dükkânlar vardı. Oradan Ayasofya'yı nasıl bulacaklar? Ama ne yapsınlar, çaresiz kabullendiler. Zahir oralardadır, diye akıllarından geçmiş gibi yüzüme baktılar. Son bir defa daha:

— Herhalde ıraktır, dediler.

— Yok, pek ırak değil, dedim. Adam ellisini aşmıştı. Toprak rengi yüzünde alışılmamış çizgiler vardı.

— Bunu getirdim köyden, dedi. Çarşaflı kadını gösterdi: Sütlaç gibi buruşuk, ufacık gözleri ile yanaklarının elmacık kemiklere rastlayan yerleri pırıl pırıl, dişleri bembeyaz, yüzüne bakınca bir süt kokusu duyar gibi oldum. Bu yüz pembe mi pembe; içinde ne güzel bir kan akıyordu kim bilir...

— Hiç İstanbul görmedi bu. Bakıyor, hoşlanıyor da gülügülüveriyor. Hoşlanıyor pek. Biz Lüleburgazlıyız. Ben geldim birkaç defa İstanbul'a. Bu gelmemişti. Camileri gezdiriyorum.

— Taksim'e de bir gidin.

— Gideceğiz. Beyoğlu'nu da görürüz ha? O da, Taksim'e ulaşmadan değil mi?

— Evet.

— Tramvayla mı gidelim?

— Tramvayla gidin, ya!

— Ama biz, tonelden geçmek istiyoruz.

— Tonel işlemiyor, kapalı.

— Yaa. Tonel kapalı demek... Tonelin kapalı olmasına beraberce üzülüyoruz. Kadın, elinde gazete kâğıdına sarılmış bir şeyi bana gösteriyor:

— Bakır ucuzlamış, ucuza aldık.

— Kaça aldınız?

— Kilosuna... Ne verdikti?.. Dört yüz elli kuruştan verdiler. Te, bak şuna, üç yüz on kuruş verdik. Pahalı değil, değil mi?

— Üç yüz yirmi beş kuruş verdik. Yedi yüz gram geldi.

— Sen beş lira verdin. Ne geri verdi sana bakırcı? Hesap ettiler. Önce anlaşamadılar. Sonra anlaştılar. Üç yüz on kuruşa almışlardı tencereyi.

Ben senin gelmen ihtimali olan yola gözlerimi dikmişim. Onlar, hesaplarını yapmış, havuzu seyrediyorlar. Ben geçmenizden ümidimi kesmişim. Sizi nerede bulabileceğimi: "Bana bakın! Beni dinleyin, n'olur? Bırakın da bir gün samimi olayım. Söyleyeceklerimi söyletmiyorsunuz. Dinleyeceklerimi dinletmiyorsunuz. Bırakın anlatayım..."

— Bu, dibinden mi kaynar?

— Yok canım! Babacığım, bu pınar mı? Boruyla içine terkos gelir. Adam yanındakine dönüyor:

— Borularla doldururlarmış. Dibine boru döşemişler, senin anlayacağın. Bana:

— Pekiii? Hani bu, suları fışkırtırmış...

— Bayramlarda, sıcak havalarda... Hava soğuk da ondan fışkırtmıyorlar.

Adam kadına:

— Hava soğuk da ondan fışkırtmıyorlar, anladın mı? Sıcak havada fışkırtırlar da insanları serinletir... Bana da dönüyor:

– Peki,.. diyor. Hani üstüne top korlar da sular lastik topu havaya fırlatır, oynatır durur, öyle de yaparlar mı? Elli yaşında adam, ellisine yakın kadın, fıskıyeler, toplar... Onlar, benden de çocuk. Seni görememenin sıkıntısı dağılıyor, seviniyorum. (...)

Bir ara üçümüz de susuyoruz. Mühim şeyler düşünüyor gibiyiz. Hele ben, neler düşünmüyorum: Kapıdan çıkıyorsunuz. Koşa koşa yanıma geliyorsunuz. Kolunuza bile giriyorum. Tam bu sırada adam:

– Kışın donar mı bu su?

Ne diyeyim ben şimdi? Üzüntüm yine dağılıyor:

– Donar, diyorum, donar da çocuklar üstünde kayarlar. Kadına dönüyor adam:

– Donarmış, çocuklar üstünde kayarlarmış, diyor. Ne dersin, sevgilim. Beyazıt Havuzu kışın donar mı? Murtaza Çavuş'la karısı Hacer Ana'ya ben donar, dedim.*

Sait Faik Abasıyanık, *Havuz Başı*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

kanepe: Birkaç kişinin oturabileceği genişlikte koltuk.

mütecessis: Gizliyi arayan, gizliyi gözetleyen. Meraklı.

temayül: Bir kimseye veya bir şeye ilgi duyma.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Havuz Başı hikâyesi, bir havuz kenarında oturan üç kişinin kısa diyaloglarla ilerleyen, ağırlıklı olarak anlatıcının kendi iç konuşmasına dayalı kısa bir bekleyiş sürecini aktaran bir metindir. Anlatıcı uzun süredir hoşlandığı ve bir türlü açılamadığı bir sevgili ile hayalî bir diyaloğa girerek insanlara ve hayata karşı yer yer çeşitli tahlillerde bulunmakta, bunu da iç konuşma tekniği ile okura aktarmaktadır. Kentli insanın ümit ve ümitsizlikleri, sıkıntı ve beklentileri ile yalnızlığı hikâyenin esasını oluşturmaktadır. Metin, durum hikâyesi tarzında kaleme alınmıştır.

DURUM HİKÂYESİ

1. Bir olayı değil günlük yaşamın herhangi bir kesitini ele alıp anlatan hikâye türüdür.
2. Serim, düğüm, çözüm planına uyulmayabilir. Hikâyelerin belli bir sonucu yoktur.
3. Merak ve heyecandan çok, duygu ve hayallere yer verilir.
4. Kişiler kendi doğal ortamlarında hissettirilir.
5. Olay ve durumların akışı okuyucunun hayal gücüne bırakılır.
6. Sait Faik Abasıyanık, Memduh Şevket Esendal ve Tarık Buğra bu tarzın önemli temsilcileri arasındadır.

Grafik Bilgi 2.5: Durum hikâyesinin özellikleri

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 2. metin ve Grafik Bilgi 2.5'e göre cevaplayınız.

1. Metindeki iç konuşma bölümlerini tespit ediniz.
2. "İçimi mütevekkil bir sıkıntı sardı." cümlesindeki altı çizili kelimenin anlamını bağlamdan yararlanarak tahmin ediniz. Tahmininizin doğruluğunu yanda verilen TDK *Türkçe Sözlük* karekodundan yararlanarak kontrol ediniz.
3. Metni bir durum hikâyesi yapan ögeleri tespit edip açıklayınız.
4. Metinden yararlanılarak hikâyenin yazıldığı dönemle ilgili hangi bilgilere ulaşılabilir?
5. Hikâyenin kahramanı ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
6. Olayın geçtiği mekânla kahramanın ruh hâli arasında sizce bir ilişki var mıdır? Gerekçeleriyle birlikte açıklayınız.

TDK sözlüğüne bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Kalemin İzinden

Aşağıdaki tabloyu *Havuz Başı* metnine göre doldurunuz.

A. Tür	:
B. Konu	:
C. Tema	:
Ç. Yapı	:
Kişiler	:
Mekân	:
Zaman	:
D. Anlatıcı ve Bakış Açısı	:
E. Anlatım Teknikleri	:

Uygulama

Aşağıdaki tabloda olay ve durum hikâyeleriyle ilgili bazı özellikler verilmiştir. Bu özelliklerin ilgili olduğu hikâye türüne ait kutucuğu işaretleyiniz.

	Olay Hikâyesi	Durum Hikâyesi
1. Anlatılanlar dar bir zaman diliminde gerçekleşir.		
2. Okurda merak duygusu canlı tutulur.		
3. Belirli bir sonla bitmez.		
4. Okurun hayal gücüne bırakılan yerler vardır.		
5. İç konuşmalara yer verilir.		
6. Serim-düğüm-çözüm bölümleri belirgindir.		
7. "Çehov tarzı hikâye" de denir.		

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

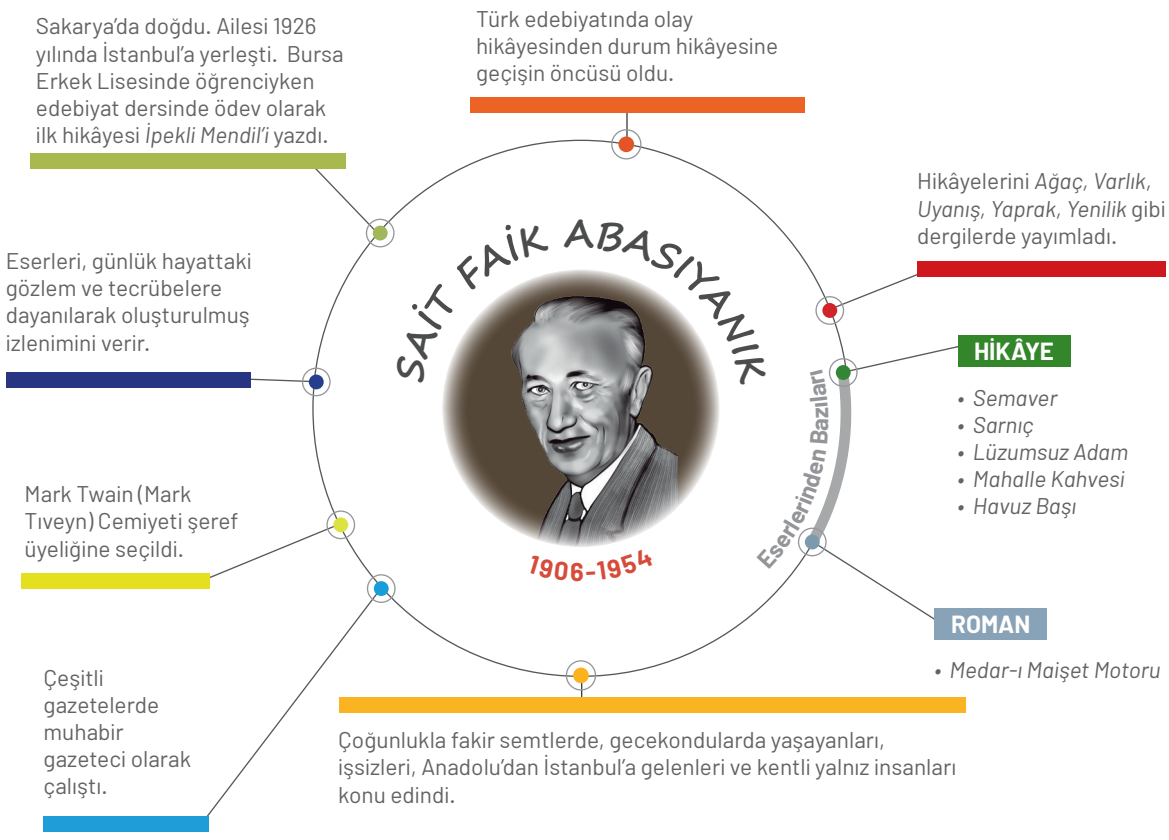

Grafik Bilgi 2.6: Sait Faik Abasıyanık'ın biyografisi ve temsilî resmi

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1940-1960) HİKÂYE

Hazırlık

1. **Sizce edebî metinler toplumda yaşananları bire bir yansıtır mı? Neden?**
2. "Toplumcu gerçekçi yazar" **ifadesinin sizdeki çağrışımları nelerdir?**

3. METİN

HARİKA ÇOCUK

Bisküvi, çikolata, kâğıtlı şeker, zeytinyağı, sabun yapımevleriyle küçük tamir atölyelerinin yan yana odalarda bulunduğu, sefertasına benzeyen hanlardan birinin genzi tıkayan pis havası içinde ekmeğini küçücük pedalıyla kazanmaya çalışan bir arkadaşı görmeye gitmiştim. Bulamadım. Dönecektim ki kapı yanında duran büyükçe bir tahta sandığın içinde onu gördüm: Peynir ekmekle domates yiyordu. Kirli, kıvır kıvır sarı saçları vardı. Makine yağıyla kararmış yüzü, içlerinden aydınlanan harikulade yeşil gözleri...

"Matbaacı abiyi mi aradınız?"

"Evet."

"Az evvel kâğıt kestirmeye gitti. Gelecek."

Yanındaki boş bir tahta sandığı ters çevirip ikram etti:

"Buyurun, oturun!"

Öyle tatlı bakıyordu ki. Oturdum. Ekmeğini bölerek uzattı. Aç olmadığımı söyledim.

"Yoksa ellerim kirli diye mi?"

"Yok canım."

"Bizim işte temiz kalınmıyor ki..."

Tamir atölyelerinden birinde çıraklık ettiğini sanarak, sordum:

"Ne iş görüyorsun?"

"Torna, tesviye..."

"Ha?"

Katıla katıla güldü:

"Kim duysa şaşıyor. Bu eylülde on ikiyi bitiriyorum hâlbuki..."

"Yani, torna tesviyeye ait her işi yapabilir misin?"

(...) Dereden, tepeden uzun uzun konuştuk. Bu arada her gün, sabahın beşinde çalar saatin sesiyle uyandığını, gazocağına çaydanlığı oturttuğunu, bulaşıkları yıkadığını, çarşıdan ekmek peynir aldığını, altıya doğru kardeşlerinin karnını doyurup altı buçukta omuz omuza işçi kalabalığıyla vapura binip yedide köprüye geldiğini, yediyi çeyrek geçe de atölyede iş başı yaptığını öğrendim.
(...) Beni unutmuştu bile. Koridorun kirli aydınlığında koşarak uzaklaştı. Dipteki atölyeden içeri girdi. Peşinden gittim. Atölye penceresinin kenarından heyecanla seyrettim: Boyu yetişmediği için ters çevrilmiş bir tahta sandığın üzerinden idare ediyordu makineyi. Makineyse, çocuğun emri altında munis bir hayvan kadar uysal, yere kıvrım kıvrım, pırıl pırıl demir yongalar dökülüyordu.*

Orhan Kemal, *Grev*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

geniz: Ağız ve burun boşluğunun arka bölümü.

sefer tası: Yemek taşımakta kullanılan ve birbiri üzerine konulup bir sapa geçirilen kaplar veya bunlardan her biri.

tesviye: Düz duruma getirme, düzleme.

torna: Ağaç veya metal eşyaya yuvarlak bir biçim vermek için kullanılan çarklı tezgâh.

yonga: Kesilen, yontulan veya rendelenen bir şeyden çıkan parça; kamga.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Harika Çocuk hikâyesinde matbaada çalışmak zorunda kalan bir çocuk anlatılmaktadır. Yazar hikâyeye bir tasvirle başlamış, ardından çocuğun hayata karşı umutla bakışını, çalışma azmini, bir yetişkinmiş gibi kardeşlerinin bakımını üstlenmesini sevecen bir dille yansıtmıştır.

Orhan Kemal, toplumcu gerçekçi anlayışın Türk edebiyatındaki önemli isimlerindendir. Toplumcu gerçekçi anlayışla yazılan eserler, toplumdaki sorunları belli bir ideoloji açısından ele almaları sebebiyle kendilerinden önceki sosyal içerikli metinlerden farklıdır. Bu anlayışla kaleme alınan eserlerin birçoğunda topluma ait gerçeklikler sadece yansıtılmakla yetinilmez, yaşanan olumsuzlukların giderilmesine yönelik çözüm önerilerine de yer verilir.

İlk olarak Maksim Gorki, Şolohov gibi Rus yazarlarca oluşturulan toplumcu gerçekçilik akımı daha sonra yaygınlık kazanmıştır. Türk edebiyatında önce şiirde Nazım Hikmet ile başlayan toplumcu gerçekçilik 1940'tan sonra hikâye ve roman türlerinde de etkili olmuştur.

TOPLUMCU GERÇEKÇİ HİKÂYE

1. Toplumsal sınıflar arasındaki çatışmalar, işçiler, göçün getirdiği sorunlar, kenar mahalle, köy gibi yerlerdeki ezilen insanlar ve hükümlüler en çok işlenen konulardır.
2. Eserler ağa-köylü, işçi-patron, halk-yönetici, zengin-fakir, güçlü-güçsüz, aydın-cahil gibi çatışmalar üzerine kurulmuştur.
3. Yazarlar, kendi ideolojik bakış açılarını metinlerine yansıtmış, eserlerini ideolojilerinin aktarımı için bir araç olarak kullanmışlardır.
4. Eserlerde anlatım teknikleri ve üslubun yetkinliği değil, içerik önem kazanmıştır. Üslup kaygısı ikinci plandadır.
5. Toplumcu gerçekçi eserlerde realizm ve natüralizm akımlarının etkileri görülür.
6. Yaşar Kemal, Kemal Tahir, Orhan Kemal, Sabahattin Ali, Necati Cumalı, Rıfat Ilgaz türün önemli temsilcilerindendir.

Grafik Bilgi 2.7: Toplumcu gerçekçi hikâyenin özellikleri

Üniteyle ilgili etkileşimli video ve soru örneklerine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 3. metin ve Grafik Bilgi 2.7'ye göre cevaplayınız.

1. Metinde toplumcu gerçekçi anlayışın belirgin olduğu yerleri tespit ederek açıklayınız.
2. Hikâyedeki şahısların özelliklerini açıklayınız.
3. İlk paragraftaki betimlemenin işlevi nedir?
4. Metnin yazıldığı döneme dair hangi bilgilere ulaşılabilir? Açıklayınız.
5. Metindeki temel çatışma nedir?

Ders Dışı Etkinlik

Etkinlik İsmi	Dönemler ve Kahramanlar	1 Hafta
Kazanım	Metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirler.	
Amacı	Metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirleme.	Grup
Yöntem-Teknik	Araştırma	

Sınıf dört gruba ayrılır. Gruplardan ikisi Mehmet Akif Ersoy'un *Küfe* manzumesi, diğer iki grup ise Orhan Kemal'in *Harika Çocuk* hikâyesindeki kahramanların karakter özellikleri ile içinde bulundukları sosyoekonomik şartlara yönelik araştırma yapar. Araştırma sonuçlarını sunum hâlinde sınıfta paylaşır.

Yaptığınız grup çalışmasını değerlendirmek için yandaki karekodda bulunan Grup Değerlendirme Formu'nu doldurunuz.

Grup çalışmanızda iletişim ve iş birliği becerilerinizi değerlendirmek için Grup Değerlendirme Formu'na bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

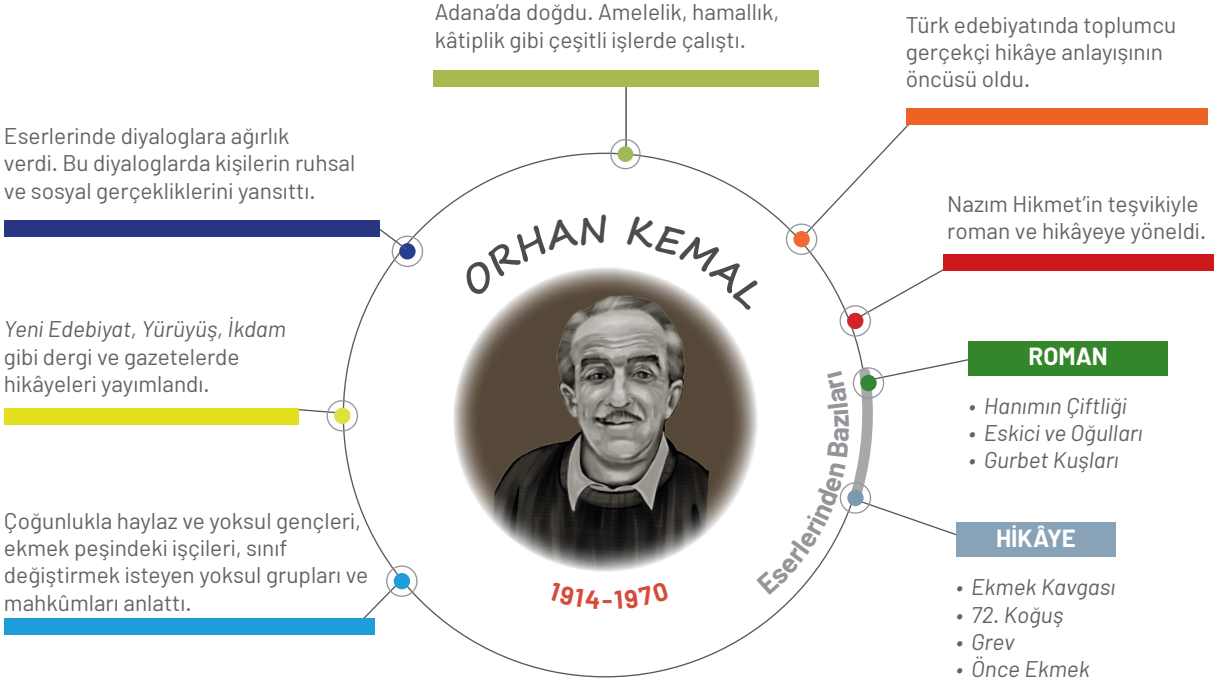

Grafik Bilgi 2.8: Orhan Kemal'in biyografisi ve temsilî resmi

Hazırlık

1. Şehitlerimize karşı sorumluluklarımız sizce nelerdir? Açıklayınız.

2. "Unutma ki şairleri haykırmayan bir millet/Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir;"

Mehmet Emin Yurdakul, *Türk Sazı*

Yukarıdaki dizelerden yola çıkarak sanatçı-toplum ilişkisini açıklayınız.

4. METİN

ŞEHİTLERİN DUASI

Babasını Çanakkale, ağabeyini ise Sakarya Meydan Muharebesi'nde kaybeden genç kız, ailesiyle yoksulluk içinde yaşamaktadır. Bu sebepten parasız yatılı olarak kabul edildiği okulunda başarılı olmak için çalışmakta, rüyalarında ise babası ile ağabeyini de sık sık görmektedir.

(...)

Rüyaları bile hep birbirine benziyor: Bazen babası onu bağrına basıyor ve "kızım, kızım" diye inliyor... Bazen de ağabeyi onun saçlarını okşayarak "kardeşim, kardeşim" diye hıçkırıyor... Bir öksüzün gönlü için "yuva" erişilmez bir bahtiyarlık, uzak bir Kızıl Elma'dır. Öksüz, ailesi olanlara şaşkınlıkla ve hasretle bakar... Bu da perşembe günleri evlerine dönenlere öyle bakıyor ve öyle sanıyor ki insanlar öksüzler ve öksüz olmayanlar olmak üzere ikiye ayrılmıştır...

(...)

Genç kız bütün çabasına rağmen ikinci kez sınıfta kalmak üzeredir ve öğretmenler kurulu bu durumunu görüşmek için toplanır. Yapılan değerlendirme sonucu okuldan çıkarılan genç kız karmaşık duygular içerisinde bir başına kalır.

Fırsat buldukça derslerine de çalışıyor... Fakat o dimağını tamamen derslerine verebilir mi? Hayır... Çünkü onun içinde bir düğüm ve kafasında bir karanlık nokta var... Hayatı düşünüyor... Ve ekseri zamanlarda da anasının sefil halini düşünüyor... O, bunun için kimseye kin beslemiyor. Çünkü kin beslemesini bilmiyor... O, başkalarının kendisine bir şey borçlu olduklarını da bilmiyor... Kendisinin hürmete ve şefkate lâyık bir kız olduğundan hiç haberi yok... O yalnız kimseye belli etmeden anasına biraz para yolluyor.

(...)

Ve ilk defa bir şeyi reddediyor: Mektep müdürünün verdiği parayı almıyor. Hâlbuki şu kötü dakikada kendisinin hiç parası yok... (...) İşte şimdi o sokakta yalnızdır. Havada bir serinlik, bir fırtınadan önceki sessizlik var... Ne yapacak? Bunu kendi de bilmiyor. Aklında hep o rüya var. Akıl danışmak için gece olmasını, ayın doğmasını bekliyor.

(...)

Çaresiz genç kız, karanlık gece ve fırtınalı havada ne yapacağını, nereye gideceğini bilemez hâlde bir köşeye siner kalır.

(...)
Ve tam bu sırada korkunç bir sağanak... Korkunç gök gürültüleri ve yıldırımlar... Bu bir fırtına mı? Hayır!.. Bu, iki şehidin ve sayısız şehitlerin isyanıdır... Şehitler ağlıyor... Biz yağmur sanıyoruz... Şehitler hıçkırıyor... Rüzgâr diyoruz... Şehitler haykırıyor... Fırtına zannediyoruz... Ve şehitlerin duasına da yıldırım adını veriyoruz...

Gece... Üstümüzde çarpan kanatlar şehitlerin duasıdır. Onlar bir şey söylüyorlar. Fakat fânilerin kulağı onu işitmiyor... Bak, rüzgâra kulak ver: "O bir şehit kızı, şehit kardeşiydi. Yarın da ötekiler gibi bir şehit karısı ve şehit anası olacaktı" diye inliyor...*

Hüseyin Nihal Atsız, *Hikâyeler*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bahtiyarlık : Mutluluk.
dimağ : Beyin.
fâni : Ölümlü.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Şehitlerin Duası, 1931 yılında *Atsız Mecmua*'da yayımlanmış olup yazarın beş hikâyesinden biridir. Ölümünden sonra *Hikâyeler* adıyla kitaplaştırılan bu metinlerin konuları ağırlıklı olarak savaşların neden olduğu ölümler, şehitlere duyulan hasret, yoksulluk ve dağılan ailelerdir. *Şehitlerin Duası* metninde, böyle bir acı ve yoksulluğu en şiddetli şekilde yaşayan bir genç kızın kendisine sağlanan maddi ve manevi desteğe rağmen yaşadığı olumsuzluklar anlatılmaktadır. Hüseyin Nihal Atsız, millî ve dinî duyarlılıkları yansıtan hikâye tarzının önemli temsilcilerindendir.

MİLLÎ VE DİNÎ DUYARLILIĞI YANSITAN HİKÂYE

1. Millî edebiyat akımının devamı niteliğindedir. Eserler yalın bir dille kaleme alınmıştır.
2. Anadolu insanı, geleneksel değerler, millî kültür, iç huzur, İslam'ın birey ve toplum üzerindeki etkileri işlenmiştir.
3. Türk mitolojisi ve destanlarındaki gibi idealize edilmiş karakterlere yer verilmiştir.
4. Hikâyelerde yazarlar bir tezi savunmuş, bu tezi kahramanlar üzerinden vermeye çalışmışlardır.
5. Hikâyeler ağırlıklı olarak Maupassant tarzındadır. Hikâyelerde gerçekçi betimlemelere yer verilmiştir.
6. H. Nihal Atsız, M. Necati Sepetçioğlu, Sevinç Çokum, Emine Işınsu, Halide Nusret Zorlutuna bu türün önemli yazarlarındandır.

Grafik Bilgi 2.9: Millî ve dinî duyarlığı yansıtan hikâyenin özellikleri

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 4. metin ve Grafik Bilgi 2.9'a göre cevaplayınız.

1. Metin, hikâye türlerinden (durum-olay) hangisinin örneğidir ? Açıklayınız.

2. Metinden betimleyici ve öyküleyici anlatıma örnek cümleler bulup açıklayınız.

3. Hikâyedeki temel çatışma nedir?

4. Metindeki sembolik ögeler nelerdir? Gerekçeleriyle birlikte açıklayınız.

5. Hikâye kahramanının kişilik özelliklerini söyleyiniz.

Kalemin İzinden

Akşam satıcıları geçiyor. Mahalleye akşam rengi çöküyordu. Sokağın köşesinden bir çocuk: annem seni çağırıyor! diye kardeşine sesleniyor. Bir kız çocuk, elinde bir deste maydanoz, takunyalarını tıkırdatarak geçiyor. Komşu Gaffar'ın oğlu, iki boş küfeyi bostan kapısından sokmaya uğraşıyor. İki hanım, belli ki uzakça bir yere gitmiş ve geç kalmışlardı, hızlı hızlı eve dönüyorlar. Mutfakta annesinin takunyalarla dolaştığı duyuluyor... "Hayat, ne tatlı şey" diye düşündü. İnsanın ömrü olmalı da yaşamalı. (...)*

Memduh Şevket Esendal, *Mendil Altında*

Verilen metin ve görselden yararlanarak defterinize "mutluluğun kaynağı" **konulu bir kompozisyon yazınız.**

Üniteyle ilgili etkileşimli video ve soru örneklerine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Ders Dışı Etkinlik

Etkinlik İsmi	Sembolik Anlatım	1 Hafta
Kazanım	Metni yorumlar.	
Amacı	Metne dair tespit, eleştiri ve beğenisini gerekçelendirerek ifade etme.	Grup
Yöntem-Teknik	Araştırma	

Sınıf dört gruba ayrılır. Gruplardan ikisi Türk bayrağı ile Cumhurbaşkanlığı forsu üzerindeki renk ve şekillerin, diğer ikisi ise Türk kültüründe halı ve kilimlere işlenen motiflerin sembolik anlamları üzerine araştırma yapar. Araştırma sonuçlarını sınıf panosunda paylaşır.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

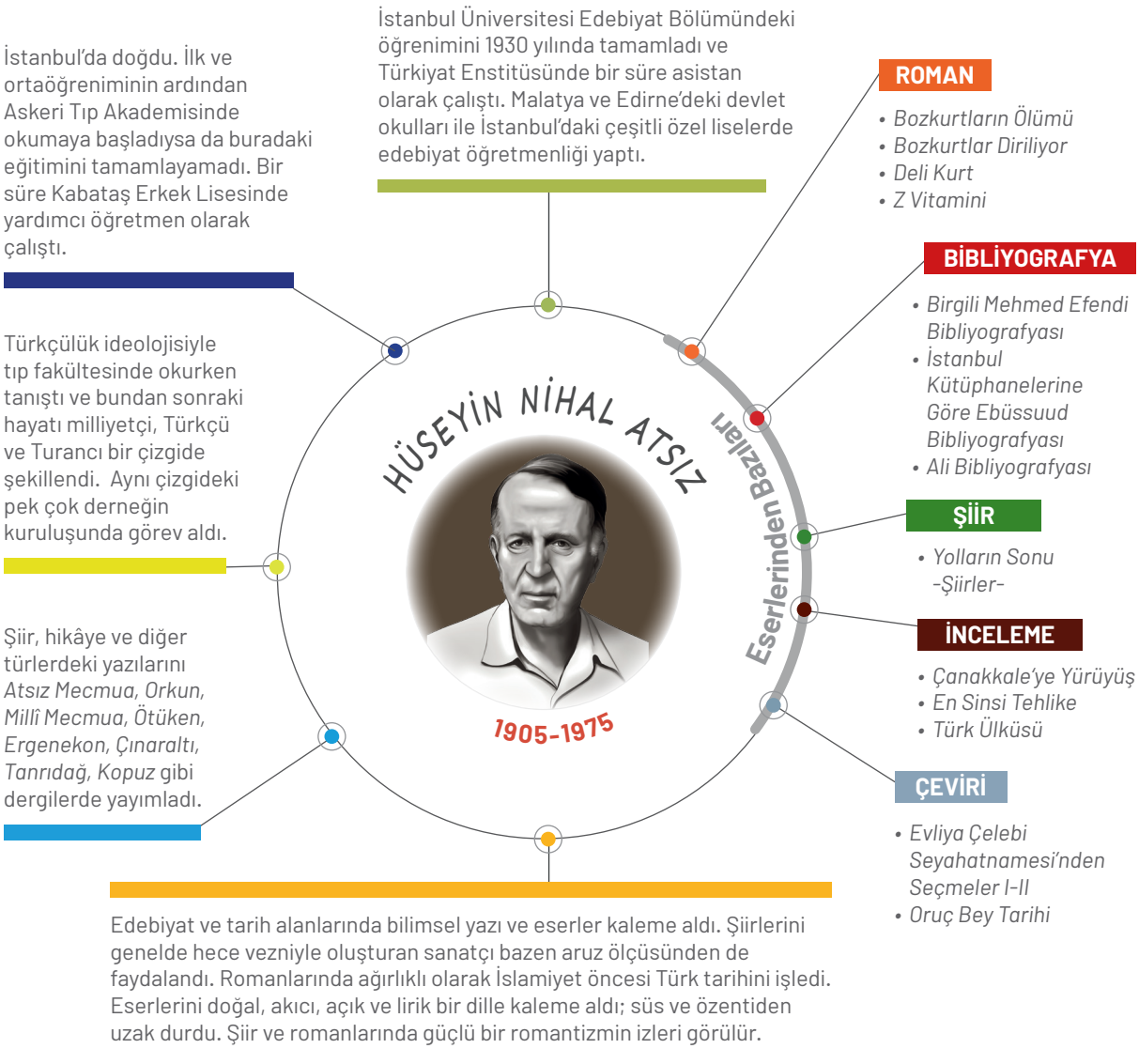

Grafik Bilgi 2.10: Hüseyin Nihal Atsız'ın biyografisi ve temsilî resmi

Hazırlık

1. **Yunus Emre'nin** "Bir ben vardır bende, benden içeri." **sözü ile verilen görselden yararlanarak insanın iç dünyası hakkındaki düşüncelerinizi açıklayınız.**
2. **Dilin imkânları, bir insanın kendi iç dünyasını ve duygularını bir başkasına eksiksiz aktarabilmesi bakımından sizce yeterli midir? Niçin?**

5. METİN

BİR YOL

Birdenbire ayağa kalktı ve eliyle trenin penceresinden işaret ederek:

— İşte, dedi, şu gördüğünüz küçük yol, şu iki ağaç arasında tepenin eteğine kıvrılan patika... Fevkalade hiçbir tarafı yok değil mi? Hemen her yerde bol bol rastgelebileceğimiz alelade bir şey... Bununla beraber nereye gittiğini, nereden geldiğini bilmediğim, bir dönemeçte kaybolan tozlu parçasından başka hiçbir tarafını tanımadığım bu yol benim hayatımda bütün bir sergüzeşttir.

On beş seneden beridir ki bu yolda her ay bir, iki seyahat yaparım. Bu uzun şeridin iki yanında ve onun döne döne değişen ufkunda tanımadığım hiçbir şey yoktur. Yattığım yerden gözüme ilişen sivri bir kaya parçası, yalnız aydınlık havada ürperen tepesini gördüğüm bir ağaç, ne bileyim hatta daha alelade bir işaretle bütün ufku kendi kendime canlandıracak kadar bu yolların aşinasıyım; fakat yıllar var ki bu küçük yol parçasını, yol bile diyemeyeceğimiz bu dövülmüş kırmızı toprak genişliğini daima yeni, yepyeni bir şey gibi seyrettim. Onu her defasında görür görmez ürperdim, onda saadetlerin, hasretlerin, beklenilen şeylerin bütün güzelliğini ve şiirini duydum.

(...)

Ve sonra tren yavaşladı. O zaman ben, bu küçük yolun üzerinde iki günden beri ilk defa küçük bir güneş parçasını, küçük ve aydınlık bir halı gibi serilmiş gördüm. Islak söğüt dallarına sevinçle yayılan ve sonra orada, yerde sıcak ve aydınlık bir müjde gibi biriken güneş... Ve aynı zamanda, bütün içimi altüst eden acayip akisli uğultu... O anda içimden geçenleri size nasıl anlatmalı? Bu, aylarca toprağın karanlığında kaybolan bir göğün birdenbire küçük bir filizle mavi havaya ve aydınlığa kavuşması gibi bir şeydi. İşte o zamandan beri bu yol, birçoğu binlercesi gibi birkaç yüz metre sonra, küçük bir Anadolu köyünün inzivasında kaybolacağına hiç şüphe olmayan, bu küçük ve sade yol

benim için mahiyetini değiştirdi. Saadetin, ruh muvazenesinin bir nevi sembolü, kapısında güneşin divan durduğu bir iklimin başlangıç noktası oldu; ve müthiş bir arzu ile her şeyi, bütün üzüntü ve kederlerimi, bütün sevgi ve zenginliklerimi burada bırakıp inmek, bu küçük yolda yürüyüp gitmek istedim.

Bana öyle geldi ki bunu yapacak olursam hayatımda her şey değişecek, bütün sefaletlerim, hasretlerim dinecek, yepyeni bir insan olacağım.

O zamandan beri dokuz sene geçti. (...) Her şey az çok değişti, fakat bu yolun benim içimdeki manası hep aynı kaldı. Onunla her karşılaşışımda hep aynı saadet hissi, beni dayanılmaz kuvvetiyle çekti, her defasında oracıkta her şeyi bırakıp inmek ve o yolun uzletinde kaybolmak ihtiyacını duydum. Hatta şu anda bile aynı ihtiyacın içindeyim. Ne yazık ki...

(...)

Bir kış gecesi karım ve çocuklarımla beraber oturuyorduk. Ben yazı yazıyordum, oğlum ayaklarımın dibinde oynuyor, karım biraz ötede, zannedersem, bir şey örüyordu.

(...)

Nasıl oldu ben de bilmiyorum; birdenbire olduğum yerde çok uzun bir uykudan uyanmış gibi doğruldum ve etrafıma şaşkın şaşkın bakmağa başladım. İnsan, eşya, bütün etrafımdakiler benimle alakalarını kesmiş gibiydiler, her şey, hepsi bana yabancı oluvermişti. Bu kadar senelik karımı, kendi çocuklarımı, evimi, odanın her bir vaktinde hayatımın bir hadisesi olmuş eşyasını, velhasıl elimdeki işe ve üstümdeki elbiseye kadar hiçbir şeyi tanımıyordum. O anda bir aynada kendi yüzümü görsem belki onu da tanıyamazdım. O kadar kendi hakikatimde, rüyalarımın hakikatinde uyanmıştım.

(...)

Hayatımın üzerinde düşünmeye başlamıştım. Bütün iradem, bütün gayretim bir daha o eski sükuneti bana iade ettirmedi. Gündelik hayatımla arama yaşanmamış rüyaların azabı girmişti. Hayat oyununu en büyük ciddiyetle oynamaya hazırlandığım bir anda geçmiş yıllar, karşıma dikiliyor ve benden hesabını soruyordu. O günden sonra artık bir an bile yalnız değildim; soframda, yatağımda, çalışma masamda bir misafir, dişleri hiddet ve kinden kısık, gözlerinde boşa gitmiş bir ömrün bütün bıkkınlığı toplanan bir zavallı vardı ve bana pişmanlığın şuuruyla kısılmış sesi durmadan fısıldıyordu: "Ömrünü, ömrünü ne yaptın?" Ve ben bütün uzviyetimde bir yılan gibi gezen bu zehirli sesin tembihi altında yapacağımı unutuyor, anı ve mekânı unutuyor, başta kendim olmak üzere her şeyden, yaşanmış ömrümden, gelecek senelerimden, bütün etrafımdan nefret ediyor, kaçmak, kaybolmak, kurtulmak istiyordum. (...)

İşte bu yol, bu küçük acayip yol, ben bu ruh hâletinde iken karşıma çıktı ve benim için birdenbire yepyeni bir hayat imkânının, kendi kendimi bundan sonra olsun gerçekleştirebilmek imkânının bir nevi müjdesi gibi oldu.

Evet, pekâlâ biliyorum ki bir gün ben her şeyi bırakıp bu küçük yola dalarsam onun bittiği yerde bütün saadet ve hasretlerimi, eski yaşanmış rüyalarımı bulacağım, temiz, yepyeni, mesut bir adam olacağım.

Bunu biliyorum fakat yapamayacağımı da biliyorum. Hâlbuki bir ömür yaşanmağa değer bir şeydir.*

Ahmet Hamdi Tanpınar, *Hikâyeler*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

hâlet: Durum.
inziva: Toplum hayatından kaçıp tek başına yaşama.
mahiyet: Nitelik, vasıf, öz, özlük, asıl, esas.
muvazene: Denge.
nevi: Çeşit, cins, tür.
sergüzeşt: Macera.
sükunet: Durgunluk, dinginlik, hareketsizlik, sessizlik.
tembih: Uyarı, hatırlatma.
uzlet: Toplum yaşayışından kaçıp tek başına yaşama.
uzviyet: Organizma.

Bilgi Dağarcığı

Çatışma, anlatıdaki kahramanın kendisi, çevresi veya toplumla yaşadığı açmazlardır. İç ve dış çatışma olarak iki başlıkta ele alınabilir. Çatışma, çözümlenme bekleyen bir sorun olduğundan okurun merak duymasını sağlayan en önemli unsurdur.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Bir Yol adlı hikâyesinde Ahmet Hamdi Tanpınar, yaşadığı birtakım olayların etkisiyle bunalmış, içine düştüğü kısır döngüden kurtulamayan bir adamın zihin ve duygu dünyasını yansıtmaktadır. Metin bu bakımdan "bireyin iç dünyasını anlatan hikâye" türünün örneğidir. Kentlileşme sürecinin hızlanması ve İkinci Dünya Savaşı'nın özellikle Avrupa toplumları üzerindeki yıkıcı etkileri, bu tarz öykünün doğuşundaki temel etkenlerdir.

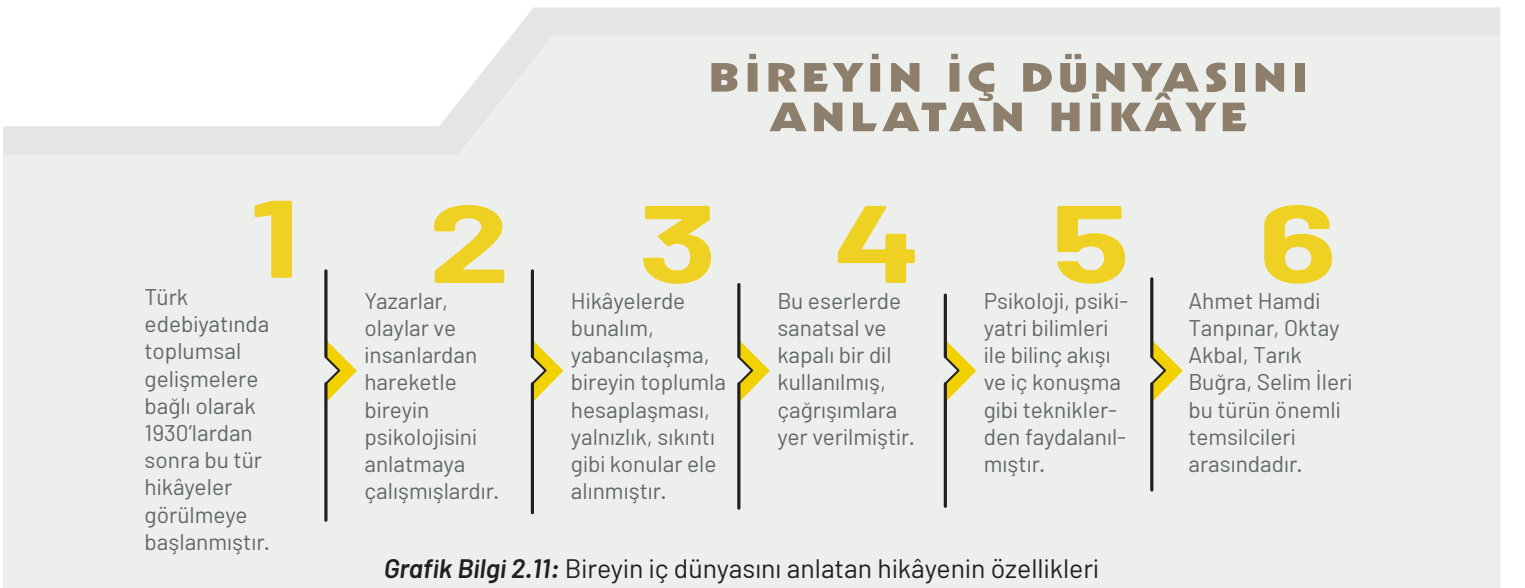

Grafik Bilgi 2.11: Bireyin iç dünyasını anlatan hikâyenin özellikleri

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 5. metin ve Grafik Bilgi 2.11'e göre cevaplayınız.

1. Hikâye kahramanının ruh hâli hakkında neler söylenebilir? Açıklayınız.
2. Metindeki bakış açısını bularak bu bakış açısının hangi hikâye türleri için uygun olabileceğini gerekçeleriyle birlikte belirtiniz.
3. Hikâyedeki temel çatışma nedir?
4. Metinden bireyin iç dünyasını yansıtan ifadeleri tespit ediniz.

Ders Dışı Etkinlik

Etkinlik İsmi	Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Eserlerinde Rüya Motifi ve Sembolizm	1 Hafta
Kazanım	Metnin üslup özelliklerini belirler.	
Amacı	Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eserlerindeki rüya motifinin eserin oluşumuna katkısını kavrama.	Bireysel
Yöntem-Teknik	Araştırma	

Rüya, insanın iç dünyasına aralanan bir tür kapı olması bakımından Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eserlerinde sıkça kullanılan bir unsurdur. Sanatçının eserlerindeki rüya motifi ve eserlerine yansıyan sembolizm etkisi hakkında bir araştırma yaparak ulaştığınız sonuçları sınıfta paylaşınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

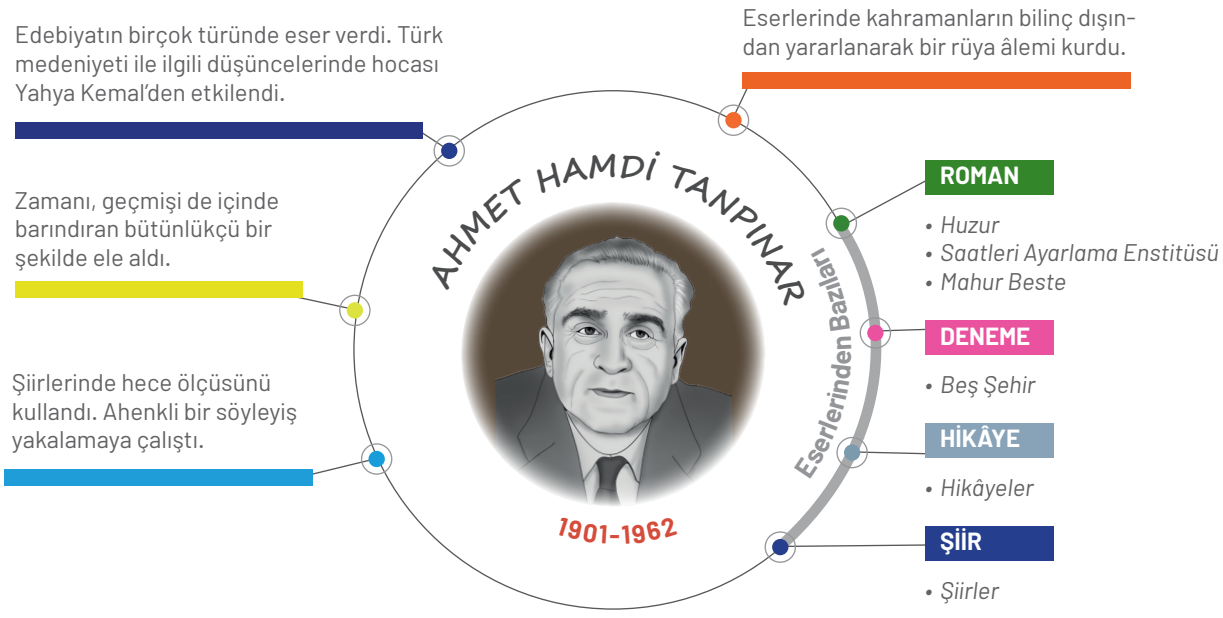

Grafik Bilgi 2.12: Ahmet Hamdi Tanpınar'ın biyografisi ve temsilî resmi

TANZİMAT'TAN CUMHURİYET'E TÜRK HİKÂYECİLİĞİNİN ÖNEMLİ TEMSİLCİLERİ

TANZİMAT DÖNEMİ HİKÂYECİLİĞİ

Ahmet Mithat Efendi

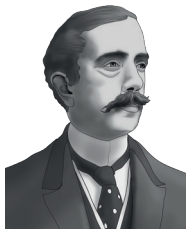

Samipaşazade Sezai

SERVETİFÜNUN DÖNEMİ HİKÂYECİLİĞİ

Ahmet Hikmet Müftüoğlu

Halit Ziya Uşaklıgil

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ HİKÂYECİLİĞİ

Halide Edip Adıvar

Halide Nusret Zorlutuna

A. 1923 – 1940 DÖNEMİ HİKÂYECİLİĞİ

Şukûfe Nihal Başar

Sait Faik Abasıyanık

B. 1940-1960 DÖNEMİ HİKÂYECİLİĞİ

Leyla Erbil

Suat Derviş

Türk ve dünya edebiyatında hikâye türünde eser vermiş sanatçıların biyografilerine genel ağdan ulaşabilirsiniz.

Grafik Bilgi 2.13: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk hikâyeciliğinin önemli temsilcileri ve bu sanatçıların temsilî resimleri

DİL BİLGİSİ

Sıra Sizde

1. Aşağıda verilen cümlenin ögelerini alttaki yazma alanlarına yazınız.

Bisküvi, çikolata, kâğıtlı şeker, zeytinyağı, sabun yapımevleriyle küçük tamir atölyelerinin yan yana odalarda bulunduğu, sefertasına benzeyen hanlardan birinin genzi tıkayan pis havası içinde ekmeğini küçücük pedalıyla kazanmaya çalışan bir arkadaşı görmeye gitmiştim.

2. Aşağıda verilen metindeki yay ayraçların içine, uygun noktalama işaretlerini yazınız.

Kapıyı çaldım ( ) arkasında biri bekliyormuş gibi çarçabuk açıldı ( ) uzun boylu ( ) simsiyah vakarlı bir papaz göründü ( ) sordum ( )( ) Doktor burada mı ( )( )

3. Aşağıda verilen cümledeki yazımı yanlış kelimelerin altını çiziniz ve doğrusunu yazınız.

Bizde haftasonu ruhumuzu dinlendirmek için Gemliğin sahilinde günbatımını izledik.

YAZMA

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Hikâye Yazma Aşamaları

Hikâye yazma aşamaları; hazırlık, planlama, taslak metin oluşturma, düzeltme ve geliştirme, yazılan metni paylaşma bölümlerinden oluşur. Hikâye yazma aşamaları ile ilgili açıklamalar yandaki karekodda verilmiştir.

b. Uygulama

"Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma" **başlığında verilen yazma aşamaları doğrultusunda aşağıdaki yazma çalışması yapılır.**

Hikâye yazma aşamaları ile ilgili daha kapsamlı bilgilere bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Kalemin İzinden

Aşağıdaki metni modernist, bireyin iç dünyasını esas alan, toplumcu gerçekçi veya millî-dinî duyarlılıkları yansıtan hikâye anlayışlarından birinin özelliklerine uygun şekilde tamamlayarak defterinize yazınız.

Müşteri olmadığından İhsan'la laflıyorduk. Murat dükkana nefes nefese girdiğinde ustası havluları çıkarıyordu. İhsan oldukça yumuşak bir sesle konuştu:

— Ooo! Beyimiz nihayet teşrif etti.

Murat bir şey demeden koştu, süpürgeyi aldı. Başını kaldırıp bakmadı, usulca ortalığı süpürmeye başladı. İhsan Usta'ya karşı saygıyla karışık bir sevgi duyuyordu.

İhsan Usta bir süre sessizce izledi, sonra şefkat dolu bir sesle çocuğa seslendi:

— Evladım koş, bize iki orta kahve söyle. Gelirken kendine de simit al, karnını güzelce doyur. Ne demişler: "Can boğazdan gelir." Önümüz bayram, bugünlerde müşteri çok olur. Gün boyu oturmaya vakit bulamayacağız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Empati kurarak dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme vb. teknikler kullanılarak dinlenen hikâye ile ilgili aşağıdaki yönergeler doğrultusunda notlar alınır.

- Hikâyenin konu ve ana düşüncesi tespit edilir.
- Hikâyedeki konu akışı takip edilir.
- Temel kavramlar ve ayrıntılar belirlenir.
- Açık ve örtük iletiler belirlenir.
- Hikâye özetlenir.
- Hikâye ile ilgili ön bilgiler doğrultusunda dinlenen hikâye değerlendirilir.
- Hikâyedeki olay, kişi, zaman ve mekân arasındaki tutarlılık belirlenir.
- Hikâyede verilmek istenen mesajın geçerliliği sorgulanır.

b. Uygulama

"Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma" **başlığında verilen yönerge doğrultusunda bir hikâye dinleme çalışması yapılır.**

Dinle-Yorumla

Yanda verilen karekoddan *Forsa* hikâyesini dinleyiniz. İçerikle ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Forsa hikâyesini bu karekod üzerinden dinleyebilirsiniz.

Ders Dışı Etkinlik

Etkinlik İsmi	Türk Kültüründeki İlginç Âdetler	1 Hafta
Kazanım	Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik ögeleri belirler.	
Amacı	Türk kültüründeki ilginç âdet ve gelenekleri tespit etme ve bunların ardında yatan sebepleri açıklama.	Bireysel
Yöntem-Teknik	Araştırma-İnceleme	

Türk kültüründe bulunan ve başka toplumlara ilginç gelebilecek âdetlere yönelik bir araştırma yapınız. Ulaştığınız sonuçları arkadaşlarınızla paylaşınız. Yaptığınız araştırmayı aşağıdaki karekodda verilen "Öz Değerlendirme Formu" **ile değerlendirebilirsiniz.**

Konuyla ilgili Öz Değerlendirme Formu'na bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen bulmacayı çözünüz.

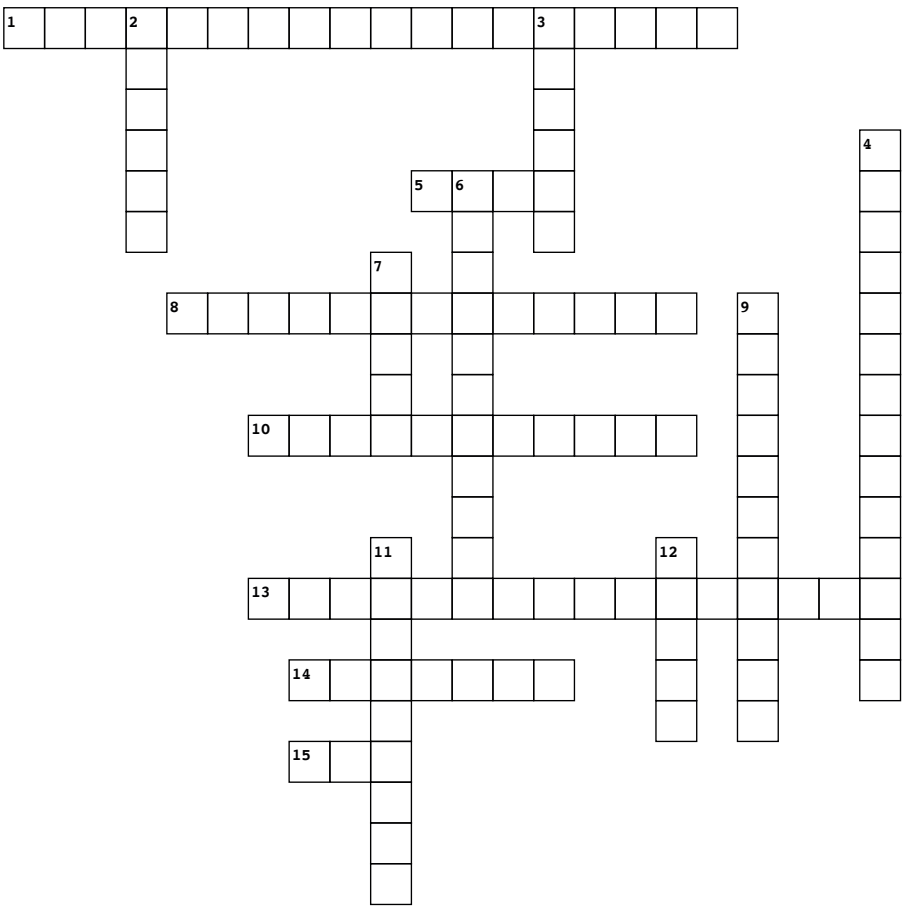

Yukarıdan Aşağıya

2. Alıntı cümleleri göstermek için kullanılan noktalama işareti.
3. Cümledeki olay, iş veya durumu bildiren öge.
4. Cümlede yapılan işin yöneldiği, ayrıldığı, gerçekleştiği yeri, varlığı veya kişiyi gösteren öge.
6. Yükleme sorulan "ne zaman" sorusunun cevabı olan öge.
7. Cümlede yapılan işten etkilenen varlığı bildiren öge.
9. Türk edebiyatında Batılı anlamda ilk hikâye örneği.
11. Dünya edebiyatında hikâye türünün ilk örneği.
12. Bir duygu, düşünce ya da olayı anlatan, yargısı bulunan sözcük birliği.

Soldan Sağa

1. Türk edebiyatında Çehov tarzı hikâyenin öncüsü.
5. Cümledeki olay, iş veya durumu gerçekleştiren varlığı bildiren öge.
8. Türk edebiyatında Maupassant tarzı hikâyenin önemli temsilcilerinden biri.
10. Türk edebiyatında ilk yerli hikâye yazarı.
13. Bilinç akışı ve iç konuşma gibi tekniklerin kullanıldığı hikâye anlayışı.
14. Toplumcu gerçekçi eserlerde en fazla etkisi görülen edebî akım.
15. Sözcüklerin ya da sözcük gruplarının cümle içindeki görevi.

2. Ünite Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıda cümlelerde boş bırakılan yerlere kutucuklarda verilen kelimelerden cümlenin akışına göre uygun olanı yazınız.

Tanzimat Dönemi | realizm ve natüralizm | bilinçaltı | Maupassant | Millî edebiyat | Çehov | Küçük Şeyler | Letâif-i Rivâyât

1. Batılı tarzda ilk hikâye örnekleri Türk edebiyatında ..... itibaren verilmeye başlanmıştır.
2. Türk edebiyatında ilk yerli hikâye örnekleri Ahmet Mithat Efendi'nin yazdığı ..... adlı hikâyedir.
3. Türk edebiyatında Ömer Seyfettin ..... tarzı hikâyenin öncüsü kabul edilir.
4. Toplumcu gerçekçi eserlerde ..... etkileri görülür.
5. Bireyin iç dünyasını yansıtan hikâyelerde ..... ve iç konuşma gibi teknikler kullanılır.

Aşağıdaki numaralı kutucuklarda hikâye türüyle ilgili farklı dönemlere ait sanatçı ve kavramlara yer verilmiştir. Kutucuklardaki numaraları kullanarak soruların cevaplarını yazınız (Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.)**.**

1 Yaşar Kemal	2 Anadolu'ya yöneliş	3 Sanat toplum için	4 Yeni Lisan	5 Ömer Seyfettin
6 Melankolik	7 Ahmet Mithat Efendi	8 Sanat sanat için	9 Samipaşazade Sezai	10 Çatışmalar
11 İdeolojik söylemler	12 Mistik konular	13 Kemal Tahir	14 Karamsar	15 Halit Ziya Uşaklıgil
16 Refik Halit Karay	17 Yanlış Batılılaşma	18 Olay hikâyeciliği	19 Psikolojik tahlil	20 Orhan Kemal

6. Kutucuklardan hangileri Tanzimat Dönemi'yle ilgilidir?

7. Kutucuklardan hangileri Servetifünun Dönemi'yle ilgilidir?

8. Kutucuklardan hangileri Millî Edebiyat Dönemi'yle ilgilidir?

9. Kutucuklardan hangileri toplumcu gerçekçi anlayışla ilgilidir?

10. Kutucuklardan hangileri millî ve dinî duyarlılığı yansıtan anlayışla ilgilidir?

Aşağıda Romen rakamlarıyla verilen hikâye dönem ve anlayışlarını, harflerle verilen yazarlarla eşleştiriniz. Eşleşen harfleri rakamların önündeki yay ayraca yazınız.

11.

Hikâye Dönem ve Anlayışları	Yazarlar
( ) I. Servetifünun Dönemi ( ) II. Millî Edebiyat Dönemi ( ) III. Toplumcu Gerçekçi Hikâye Anlayışı ( ) IV. Millî ve Dinî Duyarlılığı Yansıtan Hikâye Anlayışı	**A.** Sabahattin Ali **B.** Hüseyin Nihal Atsız **C.** Ömer Seyfettin **Ç.** Mehmet Rauf **D.** Oğuz Atay

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

12-13. soruları aşağıdaki parçaya göre cevaplayınız.

Çocukluğumun bütün yazları Boğaziçi sahillerinde geçti. Boğaz'ın bilmediğim ve gezmediğim hiçbir köyü yoktur. Eğri büğrü dar yolları ve dik yokuşlarıyla; denizin ta pencerelerine kadar gelip mırıldandığı yalıları ve tepelerden engin ufukları seyreden köşkleriyle; güneşin nüfuz edemediği asırlık ağaçlı koruları ve deniz kenarlarındaki küçük ve eski kahveleriyle Boğaz'ın köylerini, Rumeli Kavağı'nı, Kanlıca'yı, Beykoz'u, Beylerbeyi'ni, Baltalimanı'nı, bütün bu yerleri o kadar iyi bilirim, o kadar çok gezdim ve öyle uzun uzun, doya doya seyrettim ki, şimdi şu satırları o köylerden pek uzak bir yerde ve Boğaz'ı kim bilir ne kadar müddet görmeyeceğimi düşünerek yazdığım halde, içimde hemen hiç hicran yok, sade tatlı bir hasret var.

Nahid Sırrı Örik, *San'atkârlar*

hicran: Ayrılık, ayrılık acısı.

12. Bu parçanın üslup özellikleri için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Sıfatlarla doğa belirginleştirilmiştir.
B) İnsana özgü nitelikler tabiata yüklenmiştir.
C) Kelime tekrarlarıyla anlatım güçlendirilmiştir.
D) Ayrıntılar nesnel bir bakış açısıyla yansıtılmıştır.
E) Tabiat görüntüleri hareketli olarak anlatılmıştır.

13. Bu parça ile ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

A) Karamsar bir ruh hâli hâkimdir.
B) Kahraman büyüdüğüne pişmandır.
C) Manzaralar yorumsuz aktarılmıştır.
D) Okuru yönlendirme amacı ön plandadır.
E) Anlatımda kişileştirmelerden yararlanılmıştır.

14.

Yazar	Dönem-Anlayış	Eser
I	1923-1940 Arası Hikâye	*Lüzumsuz Adam*
Sabahattin Ali	II	*Kağnı*
Tarık Buğra	Bireyin İç Dünyasını Ele Alan Hikâye	III

Bu tabloda numaralandırılmış yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

	I	II	III
A)	Orhan Kemal	Modernist Hikâye	*Sürgün*
B)	Sait Faik Abasıyanık	Toplumcu Gerçekçi Hikâye	*Oğlumuz*
C)	Peyami Safa	Bireyin İç Dünyasını Anlatan Hikâye	*Ses*
D)	Mustafa Kutlu	1940-1960 Arası Hikâye	*Memleket Hikâyeleri*
E)	Ferit Edgü	Millî ve Dinî Duyarlılığı Yansıtan Hikâye	*Korkuyu Beklerken*

15. Toplumcu eserlerde mekân, çoğunlukla fabrika ve atölyelerdir.

Buna göre aşağıdaki kelimelerden hangisinin toplumcu hikâyelerde daha az geçmesi beklenir?

A) Emek
B) İş gücü
C) Tüketim
D) Vardiya
E) Yevmiye

16. Bireyin iç dünyasını anlatan yazarlarla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Sosyal ilişkileri kuvvetli insanlardır.
B) Geleneksel hikâyeden yararlanırlar.
C) Mekânlarını hep şehirlerden seçerler.
D) Üsluba dair çeşitli arayışlar içindedirler.
E) Eserleri ile toplumsal dönüşümü amaçlarlar.

17. Hikâye yazmaya yeni başlayan biri olarak şehrin varoşlarında yaşayan insanları gerçekçi bir şekilde anlatmaya çalıştım. Benimsediğim edebî anlayış gereği yazılarımda çatışmalar çok belirgindir. Hikâyelerim aynı zamanda ideolojimi aktarmam için bir araç niteliğindedir. Geniş kitlelerin okuması için öykülerimi sade bir dille kaleme alırım.

Bu parçadaki sözleri söyleyen yazarla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Hayalden çok, gördüklerinden yola çıkar.
B) Gerçek hayattan beslenmeyi tercih eder.
C) Eserlerinde duyguların önemli rolü vardır.
D) Edebiyatı propaganda aracı olarak görür.
E) Okura ulaşmada yalınlığın etkili olduğunu düşünür.

18. Yalnız kaldıkça düşünüyorum ve geçmiş olayları daha iyi anlıyorum. İçime öyle geliyor ki, titiz bir dikkatle, yaşantımı bir düzene sokmam gerekir. Böylece dağınık ve yarı anlamlı olmaktan çıkarlar. Uydurduğum bahanelerle örtmeğe çalıştığım ve böylelikle hatırlamaktan kaçındığım şeyler için bile, bunu yapmam gerekiyor. Artık utanmıyorum. Artık suçlarımın çevremde ya da kendi içimde yapacağı etki beni korkutmuyor. Geçmiş zamanı bu günün gözünde tekrar yaşamak istiyorum. Parçalanmış ve dağılmış ben'i bir yırtık resimmişçesine birleştirmek ve gerçek yüzümü görmek istiyorum. Böyle yaparsam, beni omuzlarımdan eğilmeye iten baskıya dayanabilirim, belki de başımı dimdik tutabilirim diyorum.

Bahaeddin Özkişi, *Göç Hikâyeleri*

Bu parçayla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Kahraman anlatıcı bakış açısıyla aktarılmıştır.

B) Anlatıcı sosyal sorunlara dair çözümler sunmuştur.

C) Geçmişe dair pişmanlık duygusu hâkimdir.

D) Dilin kullanımında özgün bir üslup göze çarpmaktadır.

E) İçsel bunalımlar dile getirilmiştir.

19. Bana göre öykü yazmak böyle bir şey olmalı: bahçesinde gül devşiren bir kadının dışardan bir bakmayla anlatmaya değer bir yanının bulunmadığını sanabiliriz. Ama öykücü, o durağanlığın, devinimsizliğin, başı ve sonu belli olmayan bir gül toplama sürecinin içinde, dahası o sürecin bir tek ânı içinde bütün bir hayatın gizli bulunduğunu bize gösterebilir.

Rasim Özdenören, *Yazı, İmge ve Gerçeklik*

Aşağıdakilerden hangisi bu paragrafta bahsedilen hikâye tarzında eserler yazmıştır?

A) Halide Edip Adıvar

B) Memduh Şevket Esendal

C) Refik Halit Karay

D) Reşat Nuri Güntekin

E) Sabahattin Ali

20. Kızgınlıkla söylediğim az önceki sözlerim için sizlerden özür dilerim.

Bu cümledeki ögelerin doğru sıralanışı aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

A) Özne, zarf tümleci, dolaylı tümleç, yüklem

B) Nesne, dolaylı tümleç, özne, yüklem

C) Dolaylı tümleç, özne, yüklem

D) Zarf tümleci, dolaylı tümleç, yüklem

E) Nesne, zarf tümleci, dolaylı tümleç, özne, yüklem

21. (I) Yazarın, düşüncenin en siyahına saplandığınızda hissettiklerinizi yazıya döken biri olduğunu görürsünüz. (II) Yazar, hepimizin daha çocukken başlayan, varoluşa ve ölüme ilişkin sorgulamalarımızı erişkin yıllarına taşır. (III) Onun metinleri, umutsuzlukların geçmişde de var olduğunun, sizden önce de hissedilmiş olduğunun kanıtıdır çoğu kez. (IV) O, acıdan arınmış bir yanılsama yerine tüm ürkütücülüğüyle gerçeği kucaklamak ister. (V) Çoğumuzun daha normal bir hayata yöneldiği yaşlar, onun için kavramları parçalamak ve onlarla yüzleşmekle geçer.

Bu parçada numaralandırılmış cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yapılmıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

22. Horatius ( )( ) Ne gülüyorsun? Anlattığım senin hikâyen ( )( ) diyerek edebiyatın bir ayna olduğunu farklı bir lisanla dile getirmiştir ( )

Bu cümlede yay ayraçla belirtilen yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) (;)(:)(.)(,)(.)
B) (:)(“)(.)(!)(.)
C) (,)(“)(“)(.)(.)
D) (,)(-)(,)(-)(.)
E) (:)(“)(.)(“)(.)

23. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerden hangisinin yazımı doğrudur?

A) Çocukcağız soğukta tir tir titriyordu.
B) Bana daima kardeşce yaklaşmıştır.
C) Hafifce eğilerek kulağına bir şeyler söyledi.
D) Doğayı el birliğiyle kâinatca yok ediyoruz.
E) Açıkcası sorunlarımla pek ilgilenmediler.

24. Büyüklerimiz hemen hemen her buluştuğumuzda çocukluklarını, (I) gençliklerini ve eski dönemde yaşadıklarını anlatırlar. Top oynadıkları yerler, alışveriş yaptıkları mekânlar ve komşu evleri... (II) Acaba gerçekten çok mu güzeldi? (III) Yoksa onların damağında yer etmiş tatlı birer anı mıydı? Fakat durum ne olursa olsun ben onları hep imrenerek dinlerdim. (IV) Ne hikâyelerdi ama... (V)

Bu parçada numaralanmış noktalama işaretlerinden hangisi yanlış kullanılmıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

25-28. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız. Cevapları boş bırakılan alanlara yazınız.

Hepsinin gözleri güzeldir. Hepsinin canlıyken pulları kadın elbiselerine, kadın kulaklarına (...) takılmaya değer. Nedir o elmaslar, yakutlar, akikler, zümrütler, şunlar bunlar?.. Mümkün olsaydı da balolara canlı balık sırtlarının yanar döner renkleriyle gidebilselerdi bayanlar; balıkçılar milyon, balıklar şan ü şeref kazanırdı. Ne yazık ki soluverir ölür ölmez, öyle ki büzülmüş böceklere döner balık sırtının pırıltıları. Benim, size ölümünü hikâye edeceğim balığın öyle parıltılı, yanar döner pulları yoktur. Pulu da yoktur ya zavallının. Hafifçe, belirsiz bir yeşil renkle esmerdir. Balıkların en çirkinidir. Kocaman, dişsiz, ak ve şeffaf naylondan bir ağzı vardır: Sudan çıkar çıkmaz bir karış açılır. Açılır da bir daha kapanmaz. Vücudu kirlice, esmer renkte demiş miydim? Rum balıkçıların hrisopsaros –Hristos balığı- dedikleri bu balık, vaktiyle korkunç bir deniz canavarı imiş. İsa doğmadan evvel, Akdeniz'de dehşet salmış. Bir Fenikeli denize düşmeye görsün! Devirdiği Kartacalı çektirmesinin, Benî İsrail balıkçı kayığının sayısı sayılamamış. Keser, biçer; doğrar, mahmuzlar; takar, yırtar; koparır atar; çeker, parçalarmış. Akdeniz'in en gözü pek; insandan, hayvandan, fırtınadan, yıldırımdan, beladan, işkenceden yılmaz korsanı, dülger balığının adından bembeyaz kesilirmiş.

Saik Faik Abasıyanık,
Alemdağ'da Var Bir Yılan

25. Metindeki evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik ögeler nelerdir?

26. Okuduğunuz metinde niteleyici özellikte kelimelere sıklıkla yer verilmesinin sebebi nedir?

27. Metinde kullanılan düşünceyi geliştirme yollarını örnek ifadeler üzerinden açıklayınız.

28. Metindeki çatışmaları bularak bu çatışmaların metne katkısını açıklayınız.

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

3. ÜNİTE

ŞİİR

OKUMA
- TANZİMAT DÖNEMİ ŞİİRİ
- SERVETİFÜNUN DÖNEMİ ŞİİRİ
- SAF ŞİİR
- MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ ŞİİRİ
- CUMHURİYET'İN İLK DÖNEMİ'NDE HECE ÖLÇÜSÜYLE YAZILMIŞ ŞİİR
- TÜRK DÜNYASI EDEBİYATI ŞİİRİ

DİL BİLGİSİ
- CÜMLENİN ÖGELERİ
- İMLA VE NOKTALAMA ÇALIŞMALARI

YAZMA
- YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

SÖZLÜ İLETİŞİM
- SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

Ünitenin dijital içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

Sen geldin benim deli köşemde durdun
Bulutlar geldi üstünde durdu
Merhametin ta kendisiydi gözlerin
Merhamet saçlarını ıslatan sessiz bir yağmurdu
Bulutlar geldi altında durduk

Köşe şiirinden

Sezai Karakoç (Temsilî)

Ünite sunumuna bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

OKUMA

TANZİMAT DÖNEMİ ŞİİRİ

Hazırlık

1. "Mahmud II'nin ölümü üzerine, yerine çıkan Abdülmecid Han'ın zamanında ilan edilen Gülhane Hattı ile cemiyet hayatında yeni bir devir başlar... Onunla İmparatorluk, asırlarca içinde yaşadığı bir medeniyet dairesinden çıkarak mücadele hâlinde bulunduğu başka bir medeniyetin dairesine girdiğini ilan ediyor, onun değerlerini açıkça kabul ediyordu."

Ahmet Hamdi Tanpınar, *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*

"O kadar necabet ve salabetle başlayan o büyük Tanzimat cereyanı, döne dolaşa, nihayet İstanbul'un ortasına Seniha gibi bir kadınla, Faik Bey gibi bir erkek örneği bırakıp gitmişti. Türk dehasının yaptığı bu son medeniyet tecrübesi de gelmiş ve gelecek nesillere acı bir imtihan olmaktan başka bir şeye yaramamıştı."

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Kiralık Konak*

Bu metinlere göre Batılılaşmanın Osmanlı toplumuna etkileri ile ilgili düşüncelerinizi açıklayınız.

2. Fikirlerin aktarılmasında şiirin bir araç olarak kullanılması konusunda neler düşünüyorsunuz? Açıklayınız.

1. METİN

ON DOKUZUNCU ASIR

1. Erişti evc-i kemâlâta nûr-ı idrakât
Yetişti rütbe-i imkâna kısm-ı mümteniât

2. Besâit oldu mürekkeb, mürekkeb oldu basit
Bedâhet oldu tecârible hayli meçhûlât

5. Mesâil-i nazarîye tecârib oldu sened
Erişti hadd-i yakîne fusûl-i zanniyyât

8. Havâ vü berk ü ziyâ vü buhâr u mıknâtıs
Yed-i tasarruf-ı insanda unsur-ı harekât

11. Cihât-ı erbaaya berk nâkil-i ahbâr
Buhâr; bahr ü ber üstünde Hızr-ı nakliyyât

21. Hukuk-ı şahs ü tasarruf masûn taarruzdan
Verildi âlem-i umrâna başka tensîkât

23. Münevver eyledi ezhânı intişâr-ı ulûm
Mükemmel eyledi noksânı feyz-i matbûât

25. Zamân zamân-ı terakki cihân cihân-ı ulûm
Olur mu cehl ile kabil beka-yı cem'iyyât*

Mefâilün / Feilâtün / Mefâilün / Feilün

Sadullah Paşa, Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri 1*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bahr ü ber: Deniz ve kara.
bedâhet: Açıklık, delil.
beka: Devamlılık.
berk: Şimşek.
besâit: Basit olanlar.
cem'iyyât: Toplumlar.
cihât-ı erbaa: Dört yön.
evc-i kemâlât: Olgunluğun zirvesi.
feyz: Bolluk, bereket.
fusûl-i zanniyyât: Zanna dayanan konular.
hadd-i yakîn: Kesin bilgi.
hukuk-ı şahs u tasarruf: Kişilerin hak ve tasarrufları.
intişâr: Yayılma.
masûn: Korunan.
matbûât: Basın yayın, gazete.
mesâil-i nazarîye: Teorik bilgiler.
mümteniât: İmkânsız olanlar.
mürekkeb: Karışık.
nûr-ı idrâkât: Anlayışın ışığı.
tecârib: Tecrübeler, deneyler.
tensikât: Düzenlemeler.
terakki: İlerleme.
ulûm: İlimler.
yed: El.
ziya: Işık.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

On Dokuzuncu Asır şiirinde bütün dünyayı etkisi altına alan modern Batı medeniyetinin ortaya çıkardığı değerlerden bahsedilmektedir. Akıl, bilimsel gelişmeler, hukuki düzenlemeler ve ilerleme, şiirin dayandığı dört ana kavramdır. Şaire göre bütün bunlar Batı'da anlam kazanmıştır ve herkesin bu gelişmeleri örnek alması gerekir. Şiirde akla, deneye ve bilimsel gelişmelere karşı derin bir inancın izleri vardır. Üslup kaygısının ikinci planda olduğu şiir, şekil ve dil bakımından divan şiirinin devamı gibi görünse de içerik açısından ondan farklıdır.

Osmanlı Devleti 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa devletleri karşısında zayıflamaya başlamıştır. Bunun sebebi ilk olarak askerî alanda aranmış ve ordu düzeninde Batılı tarzda çeşitli yenilikler yapılmıştır. İstenen sonuçlar elde edilemeyince de siyasi, sosyal, ekonomik alanlarda topyekûn bir yenilenmenin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda Sultan Abdülmecit'in 1839 yılında tahta çıkmasının hemen akabinde "Tanzimat Fermanı" adı altında çeşitli düzenlemeleri içeren bir kanunname ilan edilmiştir. Bu ferman Türklerin Batı medeniyetine geçişinin resmî bir belgesi niteliğindedir. Devletin pek çok açıdan Batı'ya yöneldiği bu süreç, edebiyat alanında da kendisini göstermiş ve İslamiyet etkisindeki Türk edebiyatı, yerini Tanzimat edebiyatı adı altında Batı etkisine bırakmıştır.

Aşağıda verilen Grafik Bilgi 3.1'de Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk şiirinin dönemleri gösterilmiştir.

Grafik Bilgi 3.1: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk şiiri

Batı etkisinde gelişen Türk şiiri, Tanzimat edebiyatıyla başlar. Bu dönem kendi içinde Tanzimat I ve Tanzimat II olmak üzere iki döneme ayrılır. Bunlardan Tanzimat I. Dönem şiirinin özelliklerinden bazıları Grafik Bilgi 3.2'de verilmiştir.

Tanzimat Edebiyatı I. Dönem Şiiri (1860-1876)

01	02	03	04	05	06	07
Bu dönem sanatçılarına göre edebiyat, halkı eğitmede bir araçtır.	Şiirler, "Sanat toplum içindir." anlayışı doğrultusunda kaleme alınmıştır.	Şiirler; hak, adalet, millet, halk, vatan, özgürlük, eşitlik gibi temalar etrafında yazılmıştır.	Dilde sadeleşme fikri savunulmuş fakat bunda tam başarılı olunamamıştır.	Divan şiiri nazım şekilleri kullanılmaya devam edilmiş ancak şiirin içeriği değişmiştir.	Genelde aruz ölçüsü kullanılmakla beraber hece ölçüsü ile de şiir yazma denemeleri yapılmıştır.	Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa bu dönemin önemli şairlerindendir.

Grafik Bilgi 3.2: Tanzimat edebiyatı I. Dönem şiirinin özellikleri

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 1. metin ve Grafik Bilgi 3.1 ve 3.2'ye göre cevaplayınız.

1. Bilim, hukuk gibi evrensel unsurlar şiirde okura nasıl aktarılmaktadır? Örneklerle açıklayınız.
2. Şiirin teması nedir? Açıklayınız.
3. Şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyerek bunların metne katkısını açıklayınız.
4. Şiirde lirik, didaktik, pastoral ve epik unsurlardan hangisi ya da hangileri ağır basmaktadır? Nedenini açıklayınız.
5. Okuduğunuz şiirden yararlanarak Sadullah Paşa'nın şiir anlayışıyla ilgili neler söyleyebilirsiniz? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen şiir ve sözden yararlanarak soruyu cevaplayınız.

Diyar-ı küfrü gezdim beldeler kâşaneler gördüm
Dolaştım mülk-i İslam'ı bütün viraneler gördüm*

(Avrupa ülkelerini gezdim, güzel şehirler, gösterişli yapılar gördüm;
Müslümanların yaşadıkları yerleri dolaştım, hep harabeler gördüm.)

Ziya Paşa, *Tanzimat Edebiyatı Antolojisi*

Bütün dünyâ bu şehrin (İstanbul'un) dünyanın en güzel yeri olduğu fikrindedir. Seyahat hatıralarını yazanlar buraya gelince şaşıp kalırlar.*

Edmondo de Amicis (Edmondo de Amicis), *İstanbul*

Aynı dönemde yaşayan Ziya Paşa ile İtalyan şair Amicis'in İslam beldelerine bakışındaki farklılığın sebepleri neler olabilir? Batılılaşma bağlamında açıklayınız.

Karşı Pencereden

Hukuk-ı şahs u tasarruf masûn taarruzdan
Verildi âlem-i umrâna başka tensîkât*

(Kişilerin hak ve tasarrufları saldırıya karşı güvencede. Toplum hayatına başka bir düzen getirildi.)

Brezilya bayrağında 19. yüzyıl filozoflarından Auguste Comte'un (Ogüst Komt) "düzen ve ilerleme" **anlamına gelen sözü yer almaktadır. Görseldeki sözle *On Dokuzuncu Asır* şiirinden alınan dizeler karşılaştırıldığında hangi sonuçlara ulaşılabilir? Tartışınız.**

Uygulama

Divan ve Tanzimat I. Dönem şiirinin özelliklerini tablodaki başlıklar doğrultusunda ilgili alana yazarak karşılaştırınız.

	Divan Şiiri	Tanzimat I. Dönem Şiiri
Nazım Şekli		
Nazım Birimi		
Dil ve Anlatım		
Tema		
Ölçü		

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

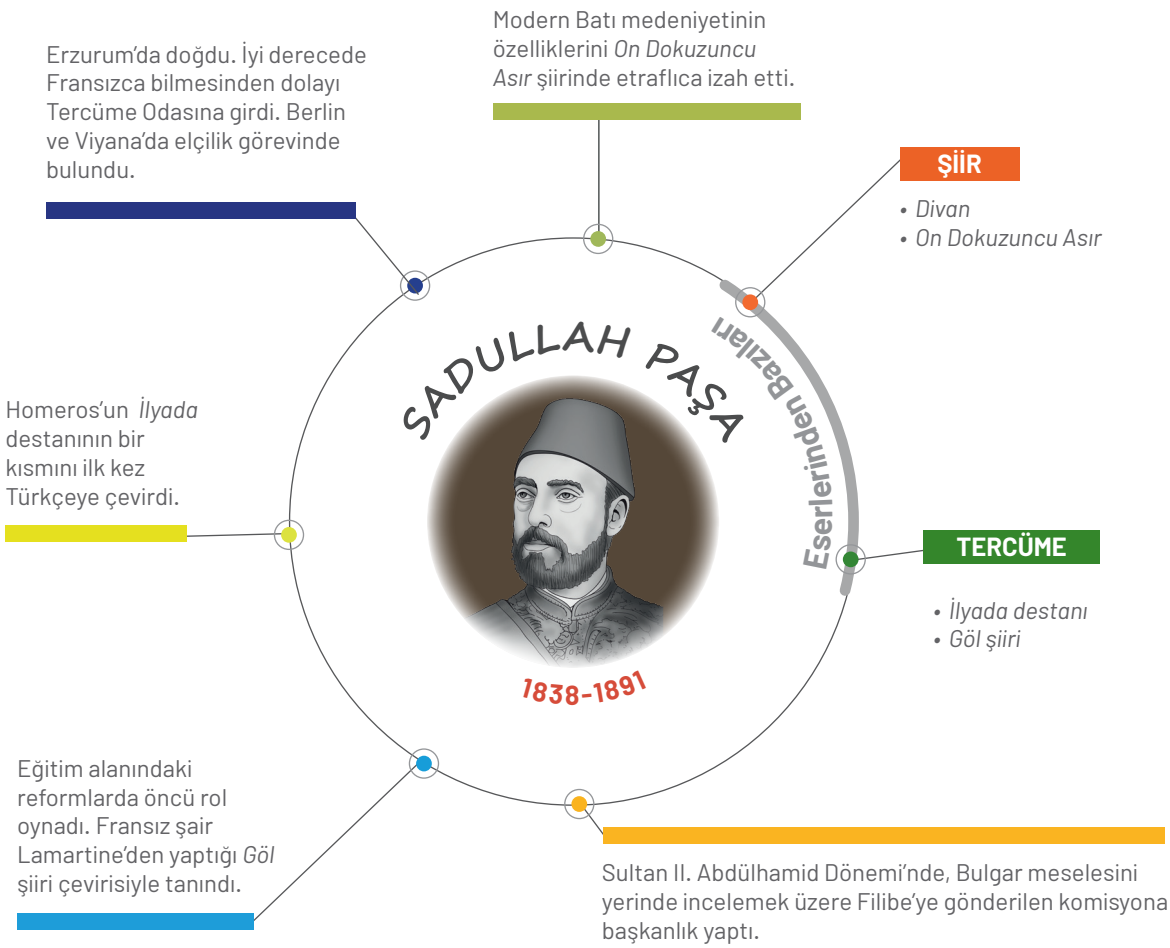

Grafik Bilgi 3.3: Sadullah Paşa'nın biyografisi ve temsilî resmi

Hazırlık

1. **Sizce şairler kişisel konuları mı yoksa toplumsal konuları mı ele almalıdır? Düşüncelerinizi sebepleriyle birlikte söyleyiniz.**

2. **Ruh hâliniz tabiata bakışınızı nasıl etkiler? Açıklayınız.**

2. METİN

ŞEVKİ YOK

Gül hazîn.. sünbül perîşân.. bağ-zârın şevki yok..
Dert-nâk olmuş hezâr-ı nağme-kârın şevki yok..
Başka bir hâletle çağlar cûy-bârın şevki yok..
Âh edip inler nesim-i bî-karârın şevki yok..
Geldi ammâ neyleyim sensiz bahârın şevki yok!

Farkı yok giryeden rûy-ı çemende jâlenin.
Hûn-i hasretle dolar câm-ı safâsı lâlenin.
Meh bile gayretle âğûşunda ağlar hâlenin.
Gönlüme te'siri olmaz âteş-i seyyâlenin...
Geldi ammâ n'eyleyim sensiz bahârın şevki yok!*
(...)

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

Recaizâde Mahmut Ekrem,
Metin Tahlillerine Giriş / 1, haz. Prof Dr. İsmail Çetişli

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bağ-zâr: Bağlık yer, bostan.
câm-ı safâ: Eğlence kadehi.
cûy-bâr: Akarsu.
dert-nâk: Dertli.
girye: Gözyaşı.
hâlet: Durum, hâl.
hazîn: Hüzünlü.
hezâr-ı nağme-kâr: Güzel sesli bülbül.
hûn: Kan.
jâle: Çiy.
nesim-i bî-karâr: Kararsız esen rüzgâr.
rûy-ı çemen: Çimenliğin yüzü.
seyyâle: Akıp giden, akıcı.
şevk: İstek, heves, keyif, neşe.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Şevki Yok, kişisel hislerin yoğun olduğu bir şiirdir. Şair ayrılık acısından dolayı büyük bir karamsarlık içindedir. Yeniden doğuşun, kavuşmanın mevsimi olan bahar, içinde bulunduğu derin hüzün nedeniyle şaire güzel görünmemektedir. İç karamsarlığın tabiata aksettirildiği şiirde sanatçı, güzel varlıkların hiçbirinin kendisinde olumlu bir tesiri olmadığını dile getirmiştir. Şiirde tabiat, şairin içinde bulunduğu ruh hâlini daha etkileyici bir biçimde anlatabilmek için başvurduğu bir araç konumundadır.

Tanzimat Dönemi tarihsel olarak uzun bir süreci kapsadığı için bu zaman diliminde ikinci bir kuşak da yetişmiştir. Bu sanatçılar, şiir anlayışı bakımından ilk kuşaktan oldukça farklı bir zihniyete sahiptir. Tanzimat Edebiyatı II. Dönem şiirinin genel özellikleri Grafik Bilgi 3.4'te verilmiştir.

Tanzimat Edebiyatı II. Dönem Şiiri (1876-1896)

01	02	03	04	05	06	07
Dilde Arapça ve Farsça kelimelerin kullanımı devam etmiş, sanatlı söyleyişe önem verilmiştir.	Şiirler, "Sanat sanat içindir." anlayışı doğrultusunda kaleme alınmıştır.	Felsefi düşünceler, ölüm, tabiat, karamsarlık, aşk, özlem gibi bireysel konular işlenmiştir.	Divan şiiri nazım biçimleri terk edilmeye başlanmıştır.	Aruz ölçüsü kullanımı devam etmiş, bazı eserlerde hece ölçüsüne de başvurulmuştur.	Bu dönemin şiiri Servetifünun şiirine örnek olmuştur.	Recaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit Tarhan, Muallim Naci bu dönemin önemli şairlerindendir.

Grafik Bilgi 3.4: Tanzimat Edebiyatı II. Dönem şiirinin özellikleri

Bilgi Dağarcığı

Batılılaşma hareketiyle birlikte Osmanlı Devleti'nde pek çok alanda eski-yeni çatışması ortaya çıkmıştır. Bu çatışma edebî sahada da gerçekleşmiştir. Tanzimat Edebiyatı'nın I. döneminde *Harabat* adlı eseri ile eski edebiyatı savunan Ziya Paşa'ya karşı Namık Kemal, *Tahrib-i Harabat* ve *Takip* adlı eserleri ile eski edebiyat savunucularını eleştirmiştir.

Tanzimat Edebiyatı'nın II. döneminde ise yeniyi savunan Recaizade Mahmut Ekrem'in *Zemzeme* adlı eserine karşı, eski edebiyat taraftarı Muallim Naci, *Demdeme* adlı eseri yazmıştır. Kafiye konusunda ikili arasındaki bakış açısı farklılığı sebebiyle çıkan bir tartışma ise Türk edebiyatında "abes-muktebes tartışması" adıyla anılır.

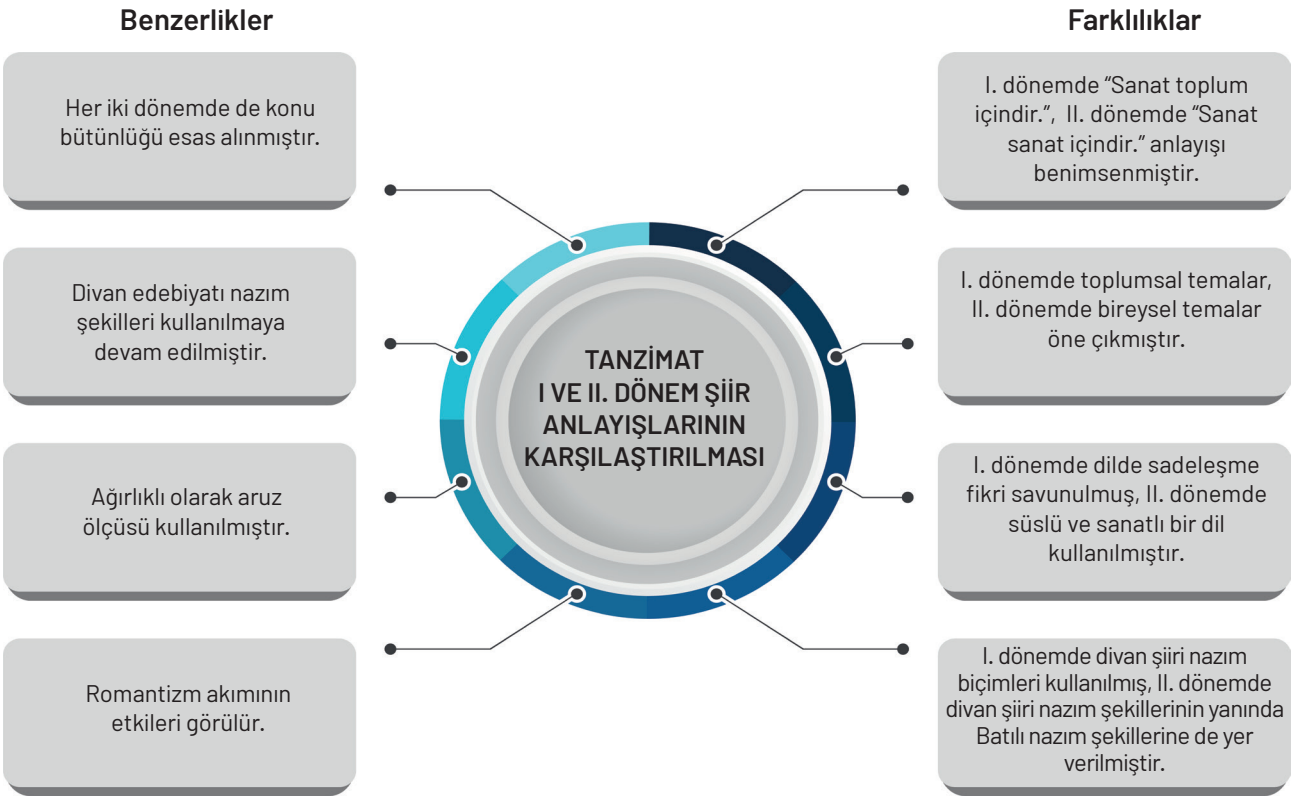

Grafik Bilgi 3.5: Tanzimat Edebiyatı I ve II. Dönem şiir anlayışlarındaki benzerlik ve farklılıklar

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 2. metin ve Grafik Bilgi 3.4 ile 3.5'e göre cevaplayınız.

1. "Meh bile gayretle âgûşunda ağlar hâlenin" mısrasındaki altı çizili kelimelerin anlamını bağlamdan yararlanarak tahmin ediniz. Tahmininizin doğruluğunu yanda verilen TDK *Türkçe Sözlük* karekodundan yararlanarak kontrol ediniz.
2. Bu metni Tanzimat Edebiyatı I. Dönem şiir anlayışından ayıran unsurlar nelerdir?
3. Şiirin teması nedir? Açıklayınız.
4. "Gül hazîn.. sünbül perîşân.. bağ-zârın şevki yok.." mısrasındaki söz sanatlarını açıklayınız.
5. İşlenen konu ve temaya göre metin hangi şiir türündedir? Neden?

TDK sözlüğüne bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Sıra Sizde

***Şevki Yok* şiirindeki** "Gül hazîn, sümbül perişân, bağzârın şevki yok" **mısrasını 17. yüzyıl divan şairlerinden Şeyhülislam Yahya'nın aşağıdaki beytiyle verilen mesaj bakımından karşılaştırınız. Ulaştığınız sonuçları arkadaşlarınızla paylaşınız.**

Bülbüller öter güller açar şâd gönül yok
Hiç böyleliğin görmemişiz fasl-ı bahârın*

fasl-ı bahâr: Bahar mevsimi.
şâd: Mutlu.

Uygulama

Tanzimat şiiriyle ilgili aşağıdaki ifadelerden doğru olanlar için "D", yanlış olanlar için "Y" sütununu işaretleyiniz.

Sıra No	İfade	D	Y
1.	I. dönemde adalet, hürriyet gibi kavramlar işlenmiştir.		
2.	Batı edebiyatından şiir tercümeleri yapılmıştır.		
3.	Şiirler daha çok hece ölçüsü ile kaleme alınmıştır.		
4.	Abdülhak Hamit Tarhan toplumsal konulara yer vermiştir.		
5.	Divan edebiyatı nazım şekilleri terk edilmiştir.		
6.	Şiirlerde konu bütünlüğü tercih edilmiştir.		
7.	II. dönem şiirleri didaktik tarzda kaleme alınmıştır.		

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

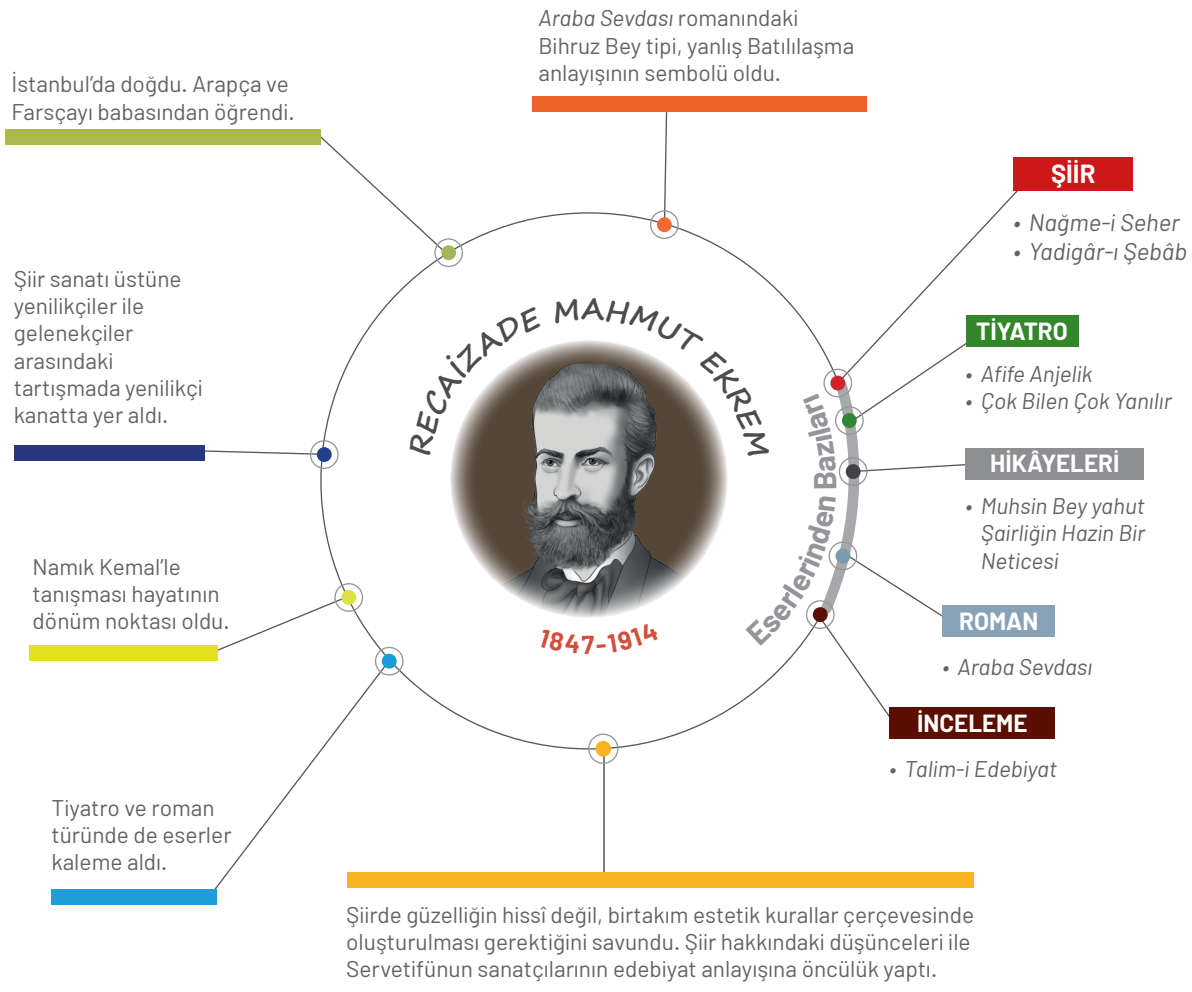

Grafik Bilgi 3.6: Recaizade Mahmut Ekrem'in biyografisi ve temsilî resmi

SERVETİFÜNUN DÖNEMİ ŞİİRİ

Hazırlık

1. "Yeni edebiyat" **kavramı sizde hangi çağrışımları uyandırmaktadır?**

2. Duygularınızı çiçeklerle adlandırmak isteseniz hangilerini tercih ederdiniz? Niçin?

3. METİN

KRİZANTEM

Şafak-âlûde bir hadîka gibi
Nazra-gâhımda ibtisâm eyler
Sarı, fesrengi, penbe, sincâbî,
Bir kucak, bir yığın şükûfe-i ter.

Krizantem bu hande-i safâ
Münkalib girye-i yetîm-i hazân...
Nâf-ı zerrîni serper etrâfa
Acı bir nefha, bir şemîm-i hazân.

Krizantem, bu nâmı pek severim,
Önce duydum onun lisanından;
Bana mûnis bu gün o hâtıradır.

Hep onun yâdigârıdır kederim;
Açılır sonbahâr olunca ayân,
Krizantem içimde bir yaradır!*

Feilâtün / Mefâilün / Feilün
(Fâilâtün / Mefâilün / Fa'lün)

Tevfik Fikret, *Bütün Şiirleri*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ayân: Apaçık.
girye-i yetîm-i hazân: Sonbahar yetiminin gözyaşı.
hadîka: Ağaçları ve suyu bol bahçe.
hande-i safâ: Keyifli gülüş.
ibtisâm eylemek: Gülümsemek.
mûnis: Cana yakın.
münkalib: Değişen, dönüşen.
nâf-ı zerrîn: Altın göbek, kasımpatının orta kısmı.
nazra-gâh: Gözün önü, bakılan yer.
nefha: Ağıt.
sincâbî: Sincap renginde olan.
şafak-âlûde: Şafak rengi.
şemîm-i hazân: Sonbahar kokusu.
şükûfe-i ter: Taze çiçek.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Krizantem, diğer adıyla kasımpatı, isminden de anlaşılacağı üzere bir sonbahar çiçeğidir. Sonbahar, çoğunlukla ayrılık ve hüzünle anılan bir mevsimdir. Şair, hislerini güz mevsiminin çağrışımları içerisinde aktarmaktadır. Sonbahar, şairin muhayyilesinde çeşitli imajlar yaratmıştır.

Şiir, iki dörtlük ve iki üçlükten oluşan sone nazım biçimi ile yazılmıştır. Gerek biçim gerek içerik açısından yeni bir yol izleyen Servetifünun şairleri nazmı nesre yaklaştırmışlardır. Anlamın bir dizede bitmeyip diğer dize, beyit veya bentte tamamlanması anlamına gelen anjanbuman (ulantı) tekniği bu dönemde kullanılmaya başlanmıştır. Şiirde yenileşme tam manasıyla Servetifünun şairleri eliyle gerçekleştiği için bu döneme "yeni edebiyat" anlamına gelen Edebiyat-ı Cedide ismi de verilmektedir. Bu dönem şiirinin genel özelliklerinden bazıları Grafik Bilgi 3.7'de verilmiştir.

Servetifünun Şiiri

1. Toplumsal kaygılarla değil, estetik ilkeler doğrultusunda kaleme alınmıştır.
2. Ağırlıklı olarak bireysel temalar işlenmiştir.
3. Şairler içe kapanık, karamsar, hayale sığınmaya eğilimli şahsiyetlerdir.
4. Soyutlamaya kaçan bir dil kullanılmıştır.
5. Parnasizm ve sembolizm akımlarının etkisiyle yazılmıştır.
6. Şiir ile resim sanatı arasında bağ kurularak tablo altı şiirler kaleme alınmıştır.
7. O döneme kadar kullanılmamış yeni tamlama ve imgelere yer verilmiştir.
8. Aruz ölçüsü kullanılmaya devam edilmiştir.
9. Kafiyenin göz için değil, kulak için olduğu öne sürülmüş, şiirde musikinin önemine vurgu yapılmıştır.
10. Sone, terzarima, triyole, balad gibi Batı edebiyatına özgü nazım biçimleri kullanılmıştır. Serbest müstezat tarzının ilk örnekleri de bu dönemde verilmiştir.

Grafik Bilgi 3.7: Servetifünun şiirinin özellikleri

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 3. metin ve Grafik Bilgi 3.7'ye göre cevaplayınız.

1. Şiirde hangi edebî akımın yansımaları görülmektedir? Gerekçeleriyle açıklayınız.
2. Servetifünun Dönemi şiir anlayışını şiirden örnek ifadelerle açıklayınız.
3. Ahenk unsurlarını şiir üzerinde gösteriniz.
4. Şiirin içeriğinden yola çıkarak şair hakkındaki tespitlerinizi açıklayınız.
5. Şair, sonbahara yönelik duygularını neden krizantem çiçeği üzerinden vermeyi tercih etmiş olabilir? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Ders Dışı Etkinlik

Etkinlik İsmi	Şiir ve Çiçekler	1 Hafta
Kazanım	Şiirde söyleyici ile hitap edilen varlık arasındaki ilişkiyi belirler.	
Amacı	Şiirde söyleyici ile hitap edilen varlık arasındaki ilişkiyi belirleme.	Grup
Yöntem-Teknik	Araştırma	

"Akşamsefası, hanımeli, hüsnüyusuf, anakokusu, buhurumeryem, cemaligüzel, çarkıfelek"

Sınıf dört gruba ayrılır. Her grup yukarıda isimleri verilen çiçeklerden birine dair araştırma yapar. Grup üyeleri çiçeğin çağrıştırdığı anlamlarla ilgili birer şiir yazar. Yazılan şiirler sınıf panosunda paylaşılır.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

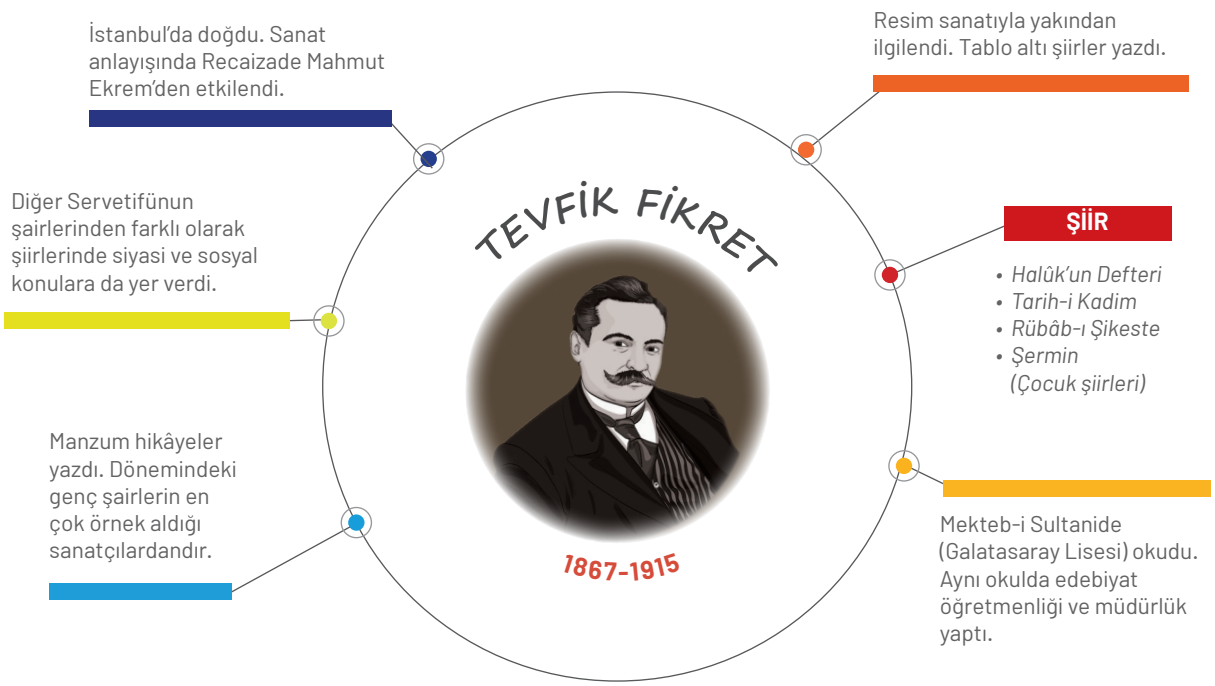

Grafik Bilgi 3.8: Tevfik Fikret'in biyografisi ve temsilî resmi

Hazırlık

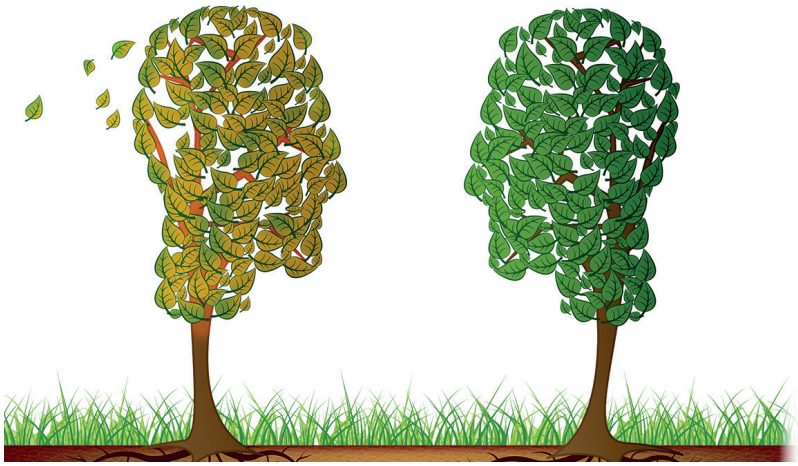

Yandaki görselden yararlanarak mevsimlerin insan ruhuna etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz? Açıklayınız.

4. METİN

ELHÂN-I HAZÂN

Hâl-i bî-reng-i ihtizârında
Sonbahârın bu solgun elvâhı
Ra'şedâr etti kalb-i eşbâhı
Kuru yaprakların kenârında!

Ey tuyûrun sehâb-ı seyyâhı,
Bâd-ı zârın cenâh-ı zârında
Sen uçarken bütün civârında
Soluyor kâinâtın ervahı.

Bu zaman hissi iştihâd eyler.
Her gönül kendi gizli derdinde:
Gel... gel ey yâr-ı dem'a-rîz-i keder,

Ey gül-i nev-bahârî-i emelim,
Sonbahârın zılâl-ı zerdinde
Gelecek nev-bahârı bekleyelim.*

Fâilatün / Mefâilün / Fa'lün

Cenab Şahabeddin, *Bütün Şiirleri*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bâd-ı zâr: İnleyen rüzgâr.
cenâh-ı zâr: İnleyen kanat.
elhân-ı hazân: Sonbahar musikisi.
elvâh: Tablolar, levhalar.
ervah: Ruhlar, canlar.
eşbâh: Cisimler, vücutlar, gövdeler.
gül-i nev-bahârî-i emel: Arzunun ilkbahar gülü.
hâl-i bî-reng-i ihtizâr: Keyifsiz, tatsız hâl.
iştihâd eylemek: Görünür kılmak.
ra'şedâr: Titreyen.
sehâb-ı seyyâh: Gezen bulut.
tuyûr: Kuşlar.
yâr-ı dem'a-rîz-i keder: Kederinden ağlayan sevgili.
zılâl-ı zerd: Sarı gölgeler.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Elhân-ı Hazân şiirinde şair, hayata yönelik bakışını sonbahar imgesi üzerinden vermektedir. Sone tarzında yazılmış bu şiirde ağırlıklı olarak yalnızlık ve hüzün hâkimdir. Şair, ruh hâlinin yansıması olarak kasvetli bir manzara çizmektedir. Rüzgâr, yaprakların dökülmesi gibi unsurlar tabiatta sona doğru bir gidişin göstergeleridir. Bununla birlikte şair, "Gelecek nev-bahârı bekleyelim" diyerek gelecekten ümitsiz olmadığını da belirtir.

Elhân-ı Hazân şiiri, bir sonbahar tablosunu canlandırması bakımından resme; isim ve ahenk yönünden müzik sanatına yakın durmaktadır. Bu özelliğiyle tipik bir Servetifünun Dönemi şiiridir. Servetifünun sanatçıları, Batı edebiyatını Tanzimatçılara göre daha yakından tanıma fırsatı bulmuşlardır. Bu durum Servetifünun şiirinin Tanzimat Dönemi'ne göre daha farklı özellikler göstermesini de beraberinde getirmiştir. Bu farklılıklardan bazıları Grafik Bilgi 3.9'da verilmiştir.

Grafik Bilgi 3.9: Tanzimat ile Servetifünun şiirlerindeki benzerlik ve farklılıklar

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 4. metin ve Grafik Bilgi 3.9'a göre cevaplayınız.

1. Şiiri, yazıldığı dönemin gerçekliğiyle olan ilişkisi bakımından değerlendiriniz.
2. Şiiri, Sadullah Paşa'nın *On Dokuzuncu Asır* manzumesi ile içerik açısından karşılaştırınız.
3. Cenap Şahabettin *Elhân-ı Şitâ (Kış Musikileri)* şairi olarak tanınmaktadır. Aynı şairin *Elhân-ı Hazân (Sonbahar Musikileri)* adında bir şiir kaleme almış olması onun hangi özelliğini ortaya çıkarmaktadır?
4. "Ey tuyûrun sehâb-ı seyyâhı / Bâd-ı zârın cenâh-ı zârında" mısralarındaki söz sanatlarının neler olduğunu söyleyiniz.
5. İçerdiği duygular bakımından şiir nasıl bir ses tonuyla okunmalıdır? Niçin?

Karşı Pencereden

Divan şairlerinden Baki'nin "Nâm u nişâne kalmadı fasl-ı bahârdan" **dizesiyle başlayan gazelini genel ağdan bulunuz. Gazeli Cenap Şahabettin'in *Elhân-ı Hazân* şiiri ile biçim ve içerik açısından karşılaştırınız. Ulaştığınız sonuçları arkadaşlarınızla paylaşınız.**

Sıra Sizde

İtalyan besteci Vivaldi'nin *Dört Mevsim* adlı eserindeki *Sonbahar* bölümünü dinleyiniz. Bestenin sizde uyandırdığı çağrışımları arkadaşlarınızla sözlü olarak paylaşınız.

Bilgi Dağarcığı

1896 yılında Tevfik Fikret'in *Servet-i Fünun* dergisinin genel yayın yönetmeni olması ile başlayan Servetifünun Dönemi 1901'de derginin kapatılması ile sona ermiştir. 1909 yılında devrin genç edebiyatçıları bir araya gelerek Fecriati adı altında bir edebî topluluk kurmuşlar ve yapılan ilk toplantıdan sonra edebî anlayışlarını bildiren bir beyanname yazmışlardır. Bu bakımdan Türk edebiyatının beyanname sahibi ilk edebî topluluğu olmuşlar ve topluluk üyeleri edebiyata dair görüşlerini "Sanat şahsi ve muhteremdir." sloganı ile özetlemişlerdir. Şiirde Ahmet Haşim, Tahsin Nahit gibi isimleri barındıran topluluk, roman ve hikâyede Yakup Kadri, Refik Halit gibi yazarları Türk edebiyatına kazandırmıştır. Bu isimlerin çoğu daha sonra millî edebiyat anlayışıyla eserler vermişlerdir.

Kalemin İzinden

Yukarıdaki resmin sizde uyandırdığı hislerden yararlanarak yanda verilen alana sekiz mısralık bir şiir yazınız. Şiire bir başlık veriniz.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

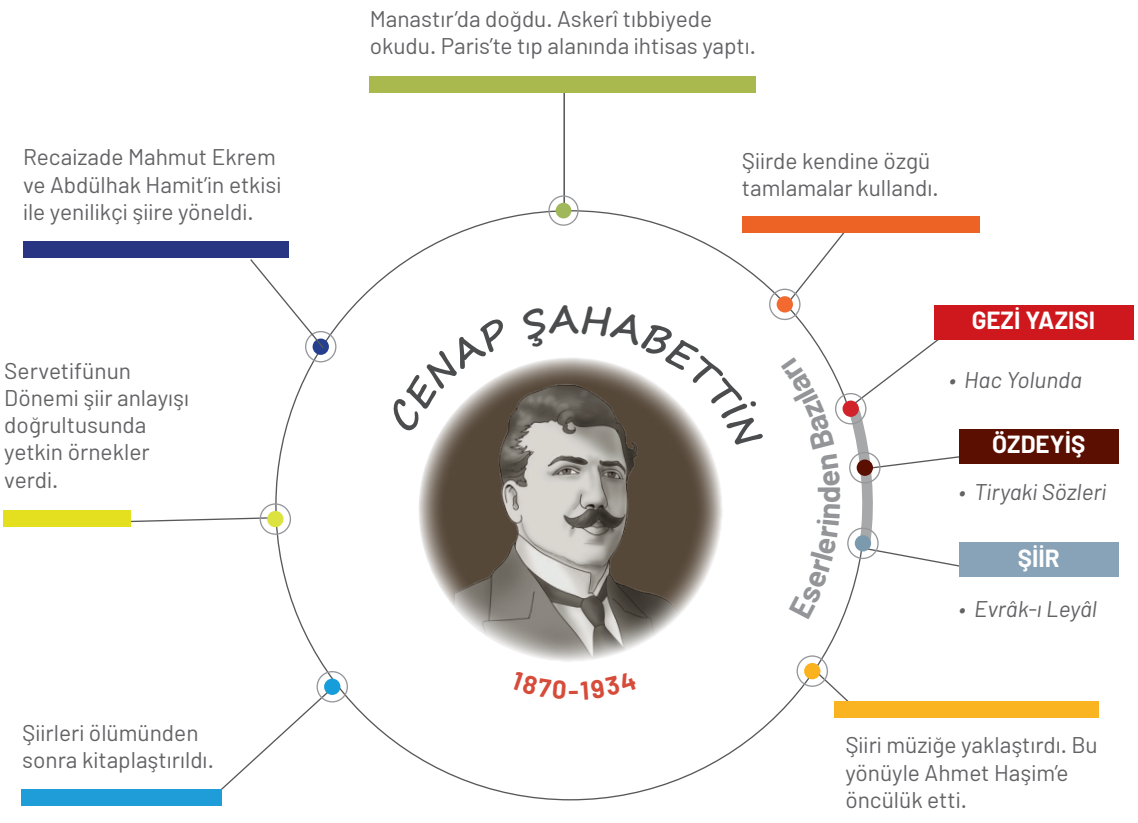

Grafik Bilgi 3.10: Cenab Şahabettin'in biyografisi ve temsilî resmi

SAF ŞİİR ANLAYIŞI

Hazırlık

1. "Koyu renkler kullanıyorum hayatımda
koyu mavi, acıyı anlatırken
sessizce öperken, koyu beyaz
ve saçlarım hakaretlerle okşanırken
koyu bir itiraf sarıyor beni."*

İsmet Özel, *Erbain*

Duygularınızı renklerle anlatmanız istense hangi duygular için hangi renkleri tercih ederdiniz? Görsel ve şiirden yararlanarak açıklayınız.

2. "Meyve veren ağaç taşlanır.", "havanda su dövmek", "kara elmas" **ifadelerindeki kapalı anlatımın nedeni sizce nelerdir?**

5. METİN

TAHATTUR

Bir Acem bahçesi, bir seccâde,
Dolduran havzı ateşten bâde!
Ne kadar gamlı bu akşam vakti,
Bakışın benzemiyor mutâde!

Gök yeşil, yer sarı, mercan dallar,
Dalmış üstündeki kuşlar yâda!
Bize bir zevk-i tahattur kaldı
Bu sönen, gölgelenen dünyâda!*

Feilâtün / Feilâtün / Feilün (Fa'lün)

Ahmet Haşim, *Bütün Şiirleri*

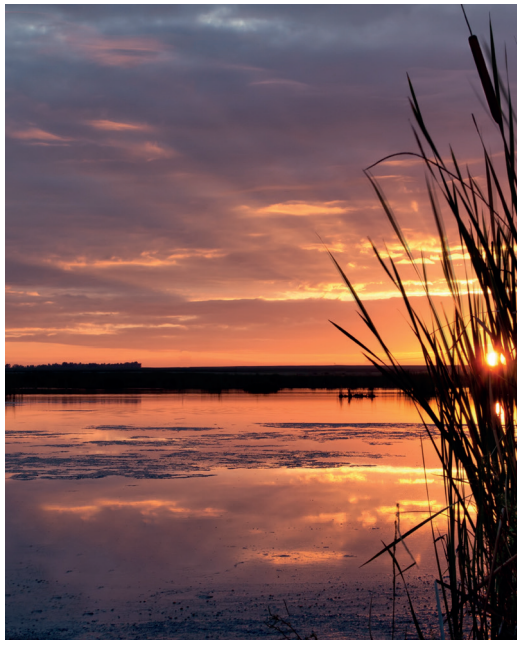

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

Acem: İranlı.
bâde: Şarap, içki.
havz: Havuz.
mercan: Kırmızı renkli bir deniz canlısı.
mutâd: Alışılmış.
tahattur: Hatırlama.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Tahattur, Ahmet Haşim'in kitaplarının dışında kalan şiirlerdendir. Sembolist akımın etkilerini yansıtan şiirde, gün batımıyla birlikte canlı renklerin yerini siyahın alması ve bu rengin sanatçının ruhunda yarattığı etki anlatılmaktadır. Gök, dal, kuş gibi tabiat unsurlarının sanatçıda bıraktığı izlenimler ve yoğun bir renk sembolizmi bu anlatıma eşlik etmektedir.

Ahmet Haşim saf şiir (öz şiir) anlayışının Türk edebiyatındaki öncülerindendir. Şair, *Piyale* kitabının *Şiir Hakkında Bazı Mülahazalar* başlıklı ön sözünde "saf şiir" hakkındaki görüşlerini aktarmıştır. Bu yazı Türk edebiyatında ilk poetika örneği kabul edilir.

Bilgi Dağarcığı

Poetika, bir sanatçının "Şiir nedir?" sorusunu kendi sanat anlayışı çerçevesinde cevapladığı, şiirin meselelerini ele alıp bunlara çözüm üretmeye çalıştığı estetik ve teorik temelli yazı türüdür.

Saf Şiir

01 Bu anlayışla yazılan şiirler, sembolizm akımının ilkeleri doğrultusunda kaleme alınmıştır.

02 Kelimelerin çağrışım değeri, çok anlamlılık, ahenk unsurları ve söz sanatları bu şiir anlayışında önemli yer tutar.

03 Mesaj verme kaygısından uzaktır, bireysellik ön plandadır.

04 Özgün imge ve sembollere, kapalı bir anlatıma dayanır.

05 Amaç anlatmak değil, hissettirmektir; ses ve söz şiirin oluşumunda birleşir.

06 Valéry, Baudelaire ve Mallarmé bu şiir anlayışının şekillenmesinde etkili olmuştur.

07 Ahmet Haşim, Yahya Kemal Beyatlı, Necip Fazıl Kısakürek ve Asaf Hâlet Çelebi Türk edebiyatındaki önemli temsilcilerindendir.

Grafik Bilgi 3.11: Saf şiirin özellikleri

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 5. metin ve Grafik Bilgi 3.11'e göre cevaplayınız.

1. Şiirin teması nedir? Açıklayınız.
2. Metindeki imgeleri ve edebî sanatları tespit ederek bunların anlama katkısını belirtiniz.
3. Saf şiir anlayışı ve sembolist akımın şiirdeki yansımalarını tespit ediniz.
4. Metindeki söyleyicinin hitap ettiği kişi kimdir? Niçin?
5. Şiirde geçen "ateşten bâde", "mercan dallar", "sönen, gölgelenen dünyâda" ifadelerini renklerin sembol olarak kullanılması bağlamında yorumlayınız.

Uygulama

Aşağıda saf şiir anlayışıyla yazılmış bir şiir örneği verilmiştir. Bu şiirden yararlanarak soruları cevaplayınız.

OTEL ODALARI

Bir merhamettir yanan, daracık odaların,
İsli lambalarında, isli lambalarında.

Gelip geçen her yüzden gizli bir akis kalmış,
Küflü aynalarında, küflü aynalarında.

Atılan elbiseler, boğazlanmış bir adam,
Kırık masalarında, kırık masalarında.

Bir sırrı sürüklüyor, terlikler tıpır tıpır,
İzbe sofalarında, izbe sofalarında.

Atıyor sızıların, çıplak duvarda nabzı,
Çivi yaralarında, çivi yaralarında.

Ağlayın, âşinasız, sessiz, can verenlere,
Otel odalarında, otel odalarında! (...)*

Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*

1. Bu şiire göre aşağıdaki tabloda istenen bilgileri ilgili alanlara yazınız.

Ölçü	
Kafiye-redif	
Asonans-aliterasyon	
Tema	
Nazım birimi	
Nazım şekli	

2. Şiirde geçen "isli lamba, küflü ayna, izbe sofa" ifadeleri size şairin ruh hâli ile ilgili neler düşündürmektedir? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle birlikte açıklayınız.

Üniteyle ilgili etkileşimli video ve soru örneklerine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Sıra Sizde

"Seyreyledim eşkâl-i hayâtı
Ben havz-ı hayâlin sularında,
Bir aks-i mülevvendir onunçün
Arzın bana ahcâr ü nebâtı."*

Ahmet Haşim, *Bütün Şiirleri*

Van Gogh (Fan Goh), ***Yıldızlı Gece***

(Ben, hayatın şekillerini hayal havuzunun sularında seyrettim. Dünyanın canlı ve cansız varlıkları, bu yüzden bana göre birer renkli yansımadan ibarettir.)

Empresyonizm, "izlenimcilik" adıyla da bilinen ve önce resim alanında etkisini gösteren sanat akımıdır. Bu akımda doğadaki görünüm ve varlıkların aktarımı esastır. Fakat bu anlatım doğrudan değil, görünenlerin insanın iç dünyasındaki iz düşümleri üzerinden yapılır.

Verilen şiir, görsel ve bilgiden yararlanarak şairin şiir anlayışı hakkında neler söylenebilir? Yorumlayınız.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

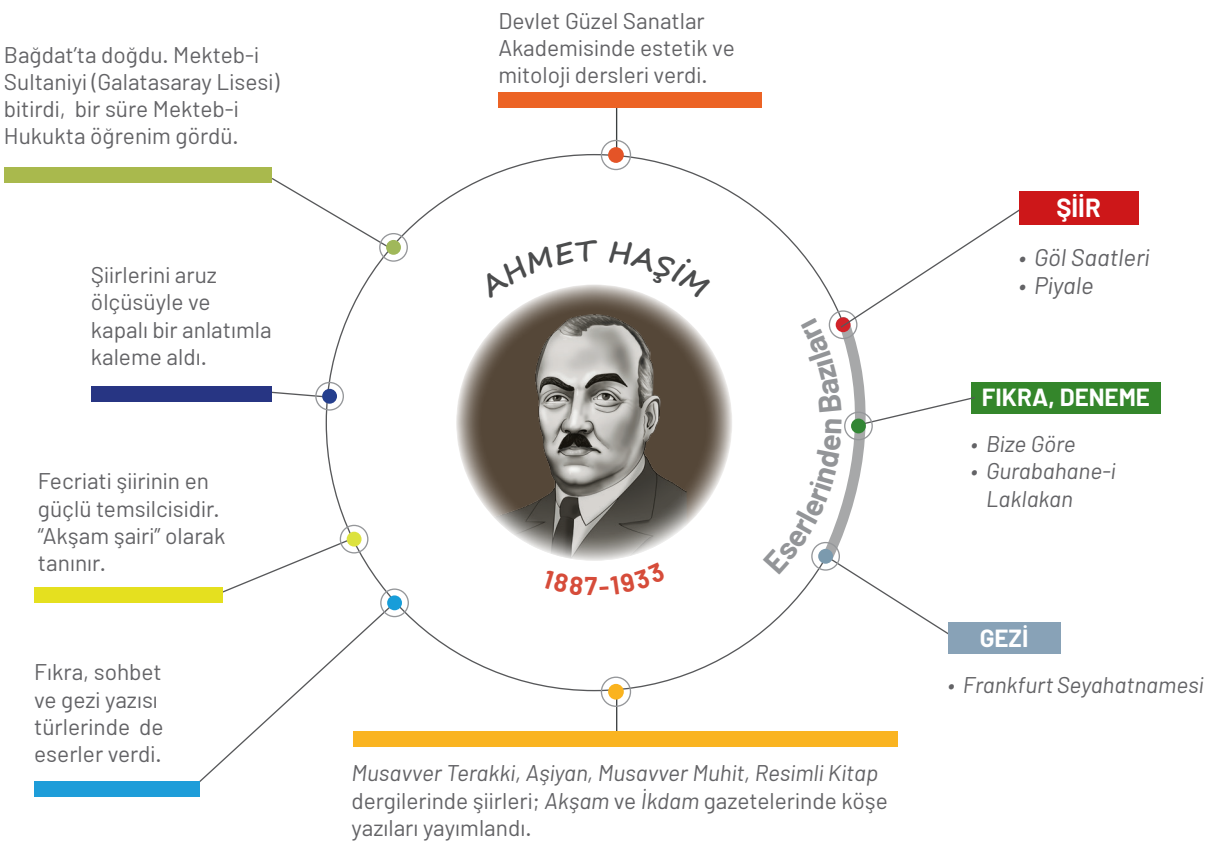

Grafik Bilgi 3.12: Ahmet Haşim'in biyografisi ve temsilî resmi

Hazırlık

1.

"Hiç bulabilir mi beyaz evi çok uzak
Uçurduğunuz kuş?
Kılıç gibi keskin karlı dağ.
Hiç yeri miydi açmak kalbi
Bu çiğ ışık altında."*

Behçet Necatigil, *Bütün Şiirleri*

Yukarıda verilen görsel ve şiirden yararlanarak fotoğraf sanatında gölgenin, edebiyatta ise kapalı anlatımın etkisi hakkındaki düşüncelerinizi açıklayınız.

2. Sanatçılar eserlerinde mecazlı anlatıma niçin başvurur?

6. METİN

GECE

Kandilli yüzerken uykularda
Mehtâbı sürükledik sularda.

Bir yoldu parıldayan, gümüşten,
Gittik... Bahs açmadık dönüşten.

Hulyâ tepeler, hayal ağaçlar...
Durgun suda dinlenen yamaçlar...

Mevsim sonu öyle bir zaman ki
Gaaip bir mûsıkiydi sanki.

Gitmiş kaybolmuşuz uzakta,
Rü'yâ sona ermeden şafakta.*

Mefûlü / Mefâilün / Feûlün

Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bahs (bahis) açmak: Bahis açmak, belli bir konuda konuşmaya başlamak.
gaaip (gaip): Kayıp.
hulyâ: Hülya, tatlı düş, hayal.
Kandilli: İstanbul'da bir semt.
mûsıki: Müzik.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Gece şiiri, Yahya Kemal'in farklı dönemlerde gazete ve dergilerde yayımlanmış şiirlerinin toplandığı *Kendi Gök Kubbemiz* adlı kitapta yer almaktadır. Divan şiiri tarzında, beyit nazım birimi ve aruz ölçüsüyle kaleme alınmıştır. Fakat şiir; gazel, kaside gibi divan şiiri nazım şekillerinden farklılıklar göstermektedir.

Saf şiir anlayışıyla oluşturulan şiirde imge ve söz sanatlarının yoğun şekilde kullanıldığı görülmektedir. Rüya ve hayal unsurunun belirgin olduğu şiirde sandalla yapılan bir mehtap gezisinin anlatıcı üzerindeki etkileri ele alınmıştır.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 6. metne göre cevaplayınız.

1. Şiirin teması nedir?
2. Metin, konusu bakımından hangi şiir türünün özelliklerini taşımaktadır?
3. Çağrışım değeri olan kelimeleri tespit edip açıklayınız.
4. "Rü'ya" sözcüğünün metindeki hangi kavramlarla ilgili olduğunu gerekçeleriyle açıklayınız.
5. Şiirin dördüncü biriminde ifade edilen mevsim-müzik ilişkisinin metne katkısını açıklayınız.

Uygulama

Aşağıdaki soruyu verilen şiire göre cevaplayınız.

MANSUR

"renkler güneşten çıktılar
renkler güneşe girdiler
renkler güneşsiz öldüler
ne renk gerek bana
ne renksizlik

güneşler bir yerden çıktılar
güneşler bir yere girdiler
güneşler onsuz öldüler
ne aydınlık gerek bana
ne karanlık"*

Asaf Hâlet Çelebi, *Bütün Şiirleri*

Metni saf şiir anlayışının özellikleri bakımından inceleyiniz. Tespitlerinizi maddeler hâlinde defterinize yazınız.

Bilgi Dağarcığı

Anadolu'da yaşayan Türklerin Akdeniz havzası medeniyetine mensup oldukları anlayışı, Nevyunanilik düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Yahya Kemal'in bazı şiirleri bu anlayışın etkisiyle yazılmıştır.

Üniteyle ilgili etkileşimli video ve soru örneklerine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Ders Dışı Etkinlik

Etkinlik İsmi	Yahya Kemal'in Şiirlerindeki Motifler	1 Hafta
Kazanım	Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi değerlendirir.	
Amacı	Yahya Kemal'in şiirini oluşturan temel motifleri kavrama.	Grup
Yöntem-Teknik	Araştırma	

Sınıf dört gruba ayrılır. Gruplar, Yahya Kemal Beyatlı'nın şiirlerinde aşağıdaki başlıklardan birine yönelik araştırma yapar. Araştırma sonuçlarını sınıfta sunar.

Yahya Kemal'in Şiirlerinde İstanbul
Yahya Kemal'in Şiirlerinde Gece
Yahya Kemal'in Şiirlerinde Renkler
Yahya Kemal'in Şiirlerinde Rüya

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

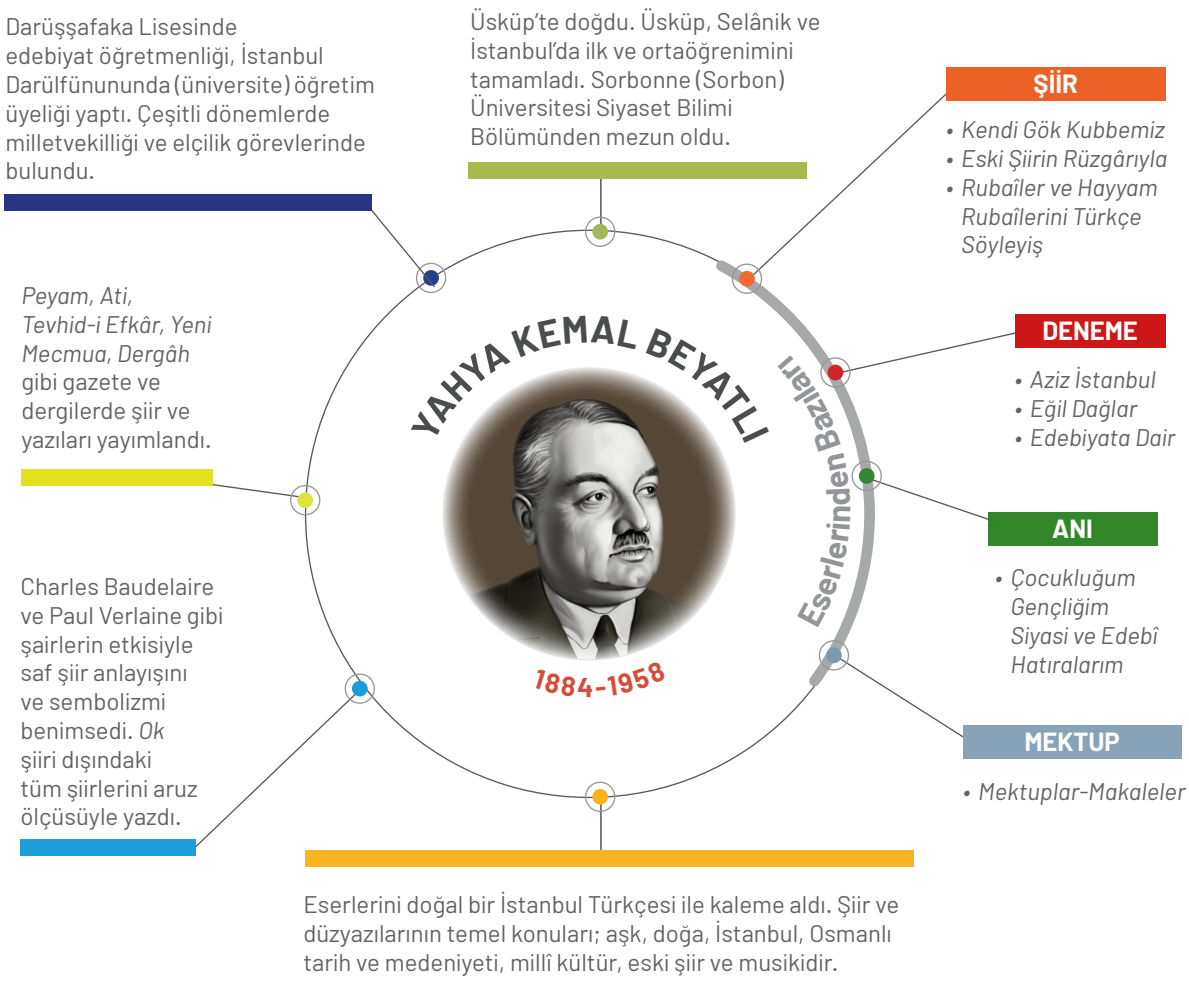

Grafik Bilgi 3.13: Yahya Kemal Beyatlı'nın biyografisi ve temsilî resmi

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ ŞİİRİ

Hazırlık

1. **Millî kültür, millî değer kavramlarıyla ilgili düşünceleriniz nelerdir?**
2. "Başka sanat bilmeyiz karşımızda dururken
Yazılmamış bir destan gibi Anadolu'muz"
Faruk Nafiz Çamlıbel, *Han Duvarları: Toplu Şiirler*

Bu dizelerde "yazılmamış bir destan" **ifadesiyle anlatılmak istenen sizce nedir?**

7. METİN

BENİM ÖMRÜM

Genç çağdaydım, kendimi bir dikenli yolda buldum;
Hıçkırıklar işittim, gül ve bülbül bağlarından.
Felâketler topladım, Anadolu dağlarından;
Uzun sazlı Âşıklar diyarında şair oldum.

Ezgi koydum, âhlarla, figanlarla Türk şi'rine,
Öz dilimle haykırdım, "Ey milletim, uyan!" diye;
Viran yurdun dolaştım, bir şehrinden bir şehrine;
Saç ve sakal ağarttım ben de, "Vatan, vatan!" diye.*

Mehmet Emin Yurdakul, *Cumhuriyetten Günümüze Türk Şiiri Antolojisi*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

diyar: Bazı nitelik veya değerleri taşıyanların çok bulunduğu yer, yurt, ülke.
felaket: Büyük zarar, üzüntü ve sıkıntılara yol açan olay veya durum, yıkım, bela.
figan: Bağırarak ağlama, inleme.
viran: Yıkık, harap.

Bilgi Dağarcığı

Türkçülük, İslamcılık ve Batıcılık gibi fikir akımlarının yansımaları Millî Edebiyat Dönemi eserlerinde görülür. Millî edebiyat anlayışıyla hareket eden sanatçılar daha çok Türkçülük akımının etkisiyle eser vermişlerdir.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Osmanlı aydınları arasında yaygınlaşan Türkçülük anlayışının edebiyatta da yansımaları olmuştur. Bu bağlamda şairler Anadolu insanı, kültürü ve coğrafyasına yönelmişlerdir. Yazı dili hakkında çeşitli görüşler ortaya koyan sanatçılar, eserlerini yalın bir dille kaleme almışlardır. *Benim Ömrüm*, bu özellikleri içinde barındıran bir şiirdir. Bu şiir, Millî Edebiyat Dönemi şiir anlayışının özelliklerine uygun olarak kaleme alınmıştır. Grafik Bilgi 3.14'te bu dönem şiirinin özelliklerinden bazıları verilmiştir.

Millî Edebiyat Dönemi Şiiri (1911-1923)

01	02	03	04	05	06	07
Aruz ve hece beraber kullanılmakla birlikte hece ölçüsü ağırlık kazanmıştır.	Şiirlerde oldukça yalın bir Türkçe kullanılmıştır.	Türk tarihi, Anadolu coğrafyası ve kültürü, vatan sevgisi gibi konular işlenmiştir.	Millî edebiyat şairleri için esas olan, şiirin içeriğidir.	Şiirler "Sanat toplum içindir." anlayışıyla yazılmıştır.	Eserlerde genellikle okuyucuya mesaj verme amacı güdüldüğünden bu dönem şiirleri didaktik özellikler gösterir.	Ali Canip Yöntem, Mehmet Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Halide Nusret Zorlutuna ve Beş Hececiler bu anlayışla şiir yazmıştır.

Grafik Bilgi 3.14: Millî Edebiyat Dönemi şiirinin özellikleri

Millî edebiyat anlayışını benimseyen edebiyatçılar, 1911'de Selânik'te Ömer Seyfettin ve Ali Canip Yöntem tarafından yayımlanmaya başlanan *Genç Kalemler* dergisi etrafında toplanmışlardır. Ömer Seyfettin, topluluğun dil ile ilgili düşüncelerini *Yeni Lisan* adlı makalede dile getirmiştir. Söz konusu makalede dile getirilen görüşler Grafik Bilgi 3.15'te verilmiştir.

Grafik Bilgi 3.15: *Yeni Lisan* makalesinin içeriği

Üniteyle ilgili etkileşimli video ve soru örneklerine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 7. metin ve Grafik Bilgi 3.14 ile 3.15'e göre cevaplayınız.

1. Şiirde millî edebiyat anlayışını yansıtan kelimeleri ve kelime gruplarını tespit ediniz.
2. "Viran yurdun dolaştım, bir şehrinden bir şehrine;
   Saç ve sakal ağarttım ben de, 'Vatan, vatan!' diye." mısralarından yola çıkarak şairin Anadolu'ya bakışını yorumlayınız.
3. Şiirde ahengi sağlayan unsurları tespit ederek bunların metne katkısını açıklayınız.
4. "Hıçkırıklar işittim, gül ve bülbül bağlarından." mısrasındaki edebî sanatı bularak açıklayınız.
5. *Yeni Lisan* makalesinde belirtilenlerden yararlanarak şiirin dili hakkında değerlendirmelerde bulununuz.

Karşı Pencereden

Mehmet Emin Yurdakul'un *Benim Ömrüm* ve Ahmet Haşim'in *Tahattur* şiirlerini dil, ahenk ve içerik açısından karşılaştırınız. Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

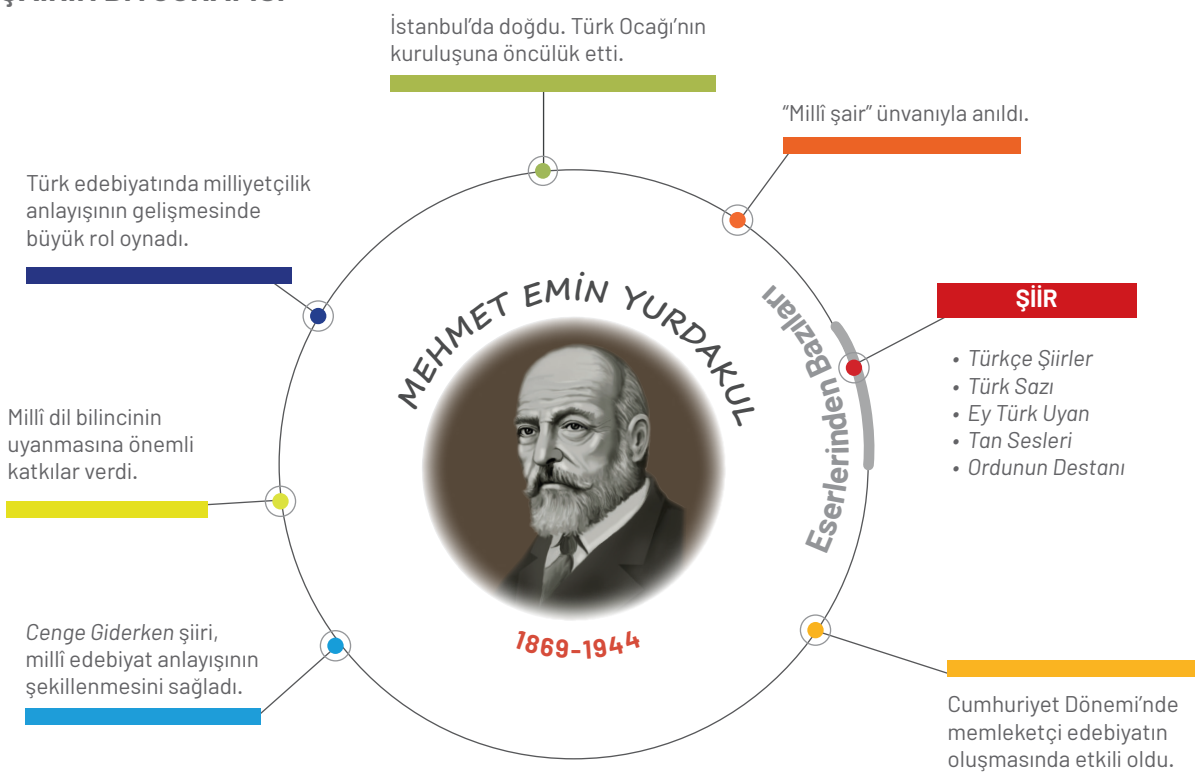

Grafik Bilgi 3.16: Mehmet Emin Yurdakul'un biyografisi ve temsilî resmi

Hazırlık

1. "sen mutluluğun resmini yapabilir misin Abidin?..
çok şükür çok şükür bugünü de gördüm
ölsem de gam yemem gayrının resmini yapabilir misin üstad?"*

Nazım Hikmet Ran, *Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi*

Bu mısralardan yararlanarak resmin, duygu aktarımındaki işlevi hakkındaki düşüncelerinizi açıklayınız.

2. Öğüt vermek için şiirin uygun bir edebî tür olup olmadığına ilişkin düşüncelerinizi belirtiniz.

8. METİN

RESSAM HAKLI!

Bir zaman vardı ya târîh-i mukaddes modası...
Yeni yaptırdığı köşkün büyücek bir odası,
Mutlakâ eski tesâvîr ile ziynetlensin,
Diye, ressâm aratır hayli zaman bir zengin.
Biri peydâ olarak, ben yaparım, der, kolunu,
Sıvayıp akşama varmaz, sekiz arşın salonu,
Sıvar ammâ ne sıvar! Sâhibi der:
— Usta bu ne?
Kıpkızıl bir boya çektin odanın her yerine!
— Bu resim, askeri basmakta iken Fir'avn'ın,
Bahr-i Ahmer yarılıp geçmesidir Mûsâ'nın.
— Hani Mûsâ be adam?
— Çıkmış efendim karaya.
— Fir'avun nerde?
— Boğulmuş.
— Ya bu kan rengi boya?
— Bahr-i Ahmer ay efendim, yeşil olmaz ya bu da!
— Çok güzel levha imiş! Doğrusu şenlendi oda!*

Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün

Mehmet Âkif Ersoy, *Safahat*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

arşın: Yaklaşık 68 santimetreye eşit olan uzunluk ölçüsü.
Bahr-i Ahmer: Kızıldeniz.
levha: Tablo, resim; bir yere asılmak için yazılmış yazı.
peyda olmak: Çıkmak, ortaya çıkmak.
tarih-i mukaddes: Kutsal tarih.
tesavir: Tasvirler, resimler.
ziynet: Süs, bezek.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Ressam Haklı metninde dönemin modası gereği evinin duvarını resimletmeye heveslenen bir zengin ile uyanık bir ressam arasında geçen olaylar anlatılmaktadır. Mizahi üslubun hâkim olduğu metin, bir manzum hikâye örneğidir.

Manzum hikâye; bir olayın zaman, mekân, kişi ögelerine bağlı kalarak şiir biçiminde anlatıldığı edebî türdür. Metinde, hikâye türünün temel özelliklerinden olan betimleme, öyküleme ve diyaloglara yer verilmiştir. Manzum hikâyenin özelliklerinden bazıları Grafik Bilgi 3.17'de verilmiştir.

Manzum Hikâye

01	02	03	04	05	06	07
Servetifünun Dönemi'nde ilk örnekleri verilmeye başlanmıştır.	Hikâyenin şiir şeklinde yazılmış biçimi olarak da tanımlanır.	Olay örgüsü, kişi, mekân ve zaman unsurları vardır.	Fabl ve masallarda olduğu gibi kıssadan hisse çıkarma amacı güdülür.	Aruz ölçüsü ve nispeten yalın bir dille yazılır.	Yazıldıkları dönemin sosyal yapısı hakkında bilgi verir.	Tevfik Fikret'le başlayan bu türü Mehmet Âkif Ersoy geliştirmiştir.

Grafik Bilgi 3.17: Manzum hikâye türünün özellikleri

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 8. metin ve Grafik Bilgi 3.17'ye göre cevaplayınız.

1. *Ressam Haklı* metninde Mehmet Âkif'in vermek istediği ileti nedir?
2. Metindeki yapı ögelerini bulunuz.
3. Eser hangi bakış açısıyla yazılmıştır?
4. Parçada değinilen tarihî olayın metne katkısını açıklayınız.
5. Metinde hicvedilen durum nedir?
6. Metnin hikâye türü ile benzer ve farklı yönlerini tespit ediniz.

Kalemin İzinden

Çevrenizde herhangi bir hastalığa yakalanan birisinin yaşadıkları ile ilgili gözlemlerinizi manzum hikâyenin özelliklerine uygun olarak defterinize yazınız.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

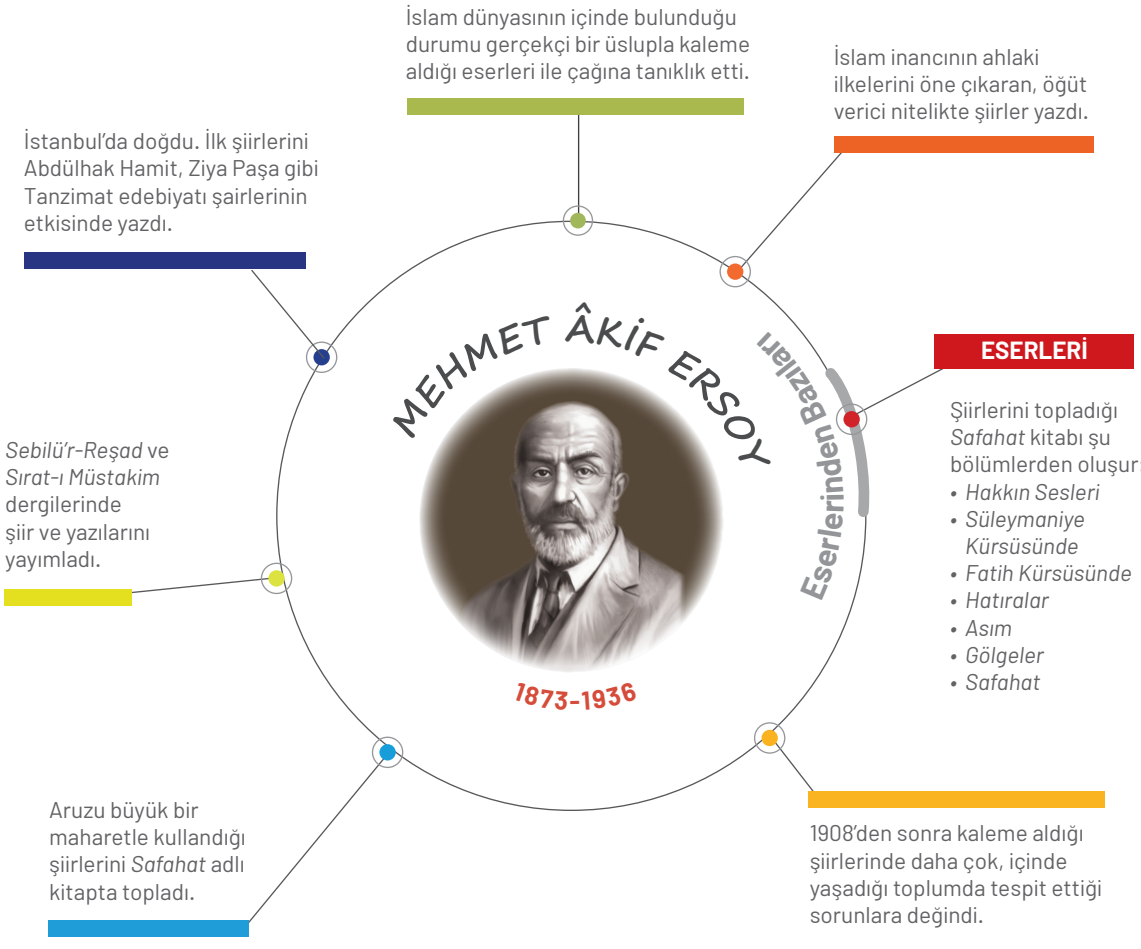

Grafik Bilgi 3.18: Mehmet Âkif Ersoy'un biyografisi ve temsilî resmi

CUMHURİYET'İN İLK DÖNEMİNDE ŞİİR

Hazırlık

"Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır.
Toprak, eğer uğrunda ölen varsa vatandır."*
Mithat Cemal Kuntay, *TDK Yazım Kılavuzu*

Bu görsel ve dizelere göre sizce milletlerin kutsal saydığı değerler nelerdir?

9. METİN

BU VATAN KİMİN?

Bu vatan toprağın kara bağrında
Sıradağlar gibi duranlarındır.
Bir tarih boyunca onun uğrunda
Kendini tarihe verenlerindir.

Tutuşup kül olan ocaklarından,
Şahlanıp köpüren ırmaklarından,
Hudutta gaza bayraklarından
Alnına ışıklar vuranlarındır.

Ardına bakmadan yollara düşen
Şimşek gibi çakan, sel gibi coşan
Huduttan hududa yol bulup koşan
Cepheden cepheyi soranlarındır.

İleri atılıp sellercesine
Göğsünden vurulup tam ercesine,
Bir gül bahçesine girercesine,
Şu kara toprağa girenlerindir.

Tarihin dilinden düşmez bu destan,
Nehirler gazidir, dağlar kahraman,
Her taşı bir yakut olan bu vatan
Can verme sırrına erenlerindir...

Gökyay'ım ne desen ziyade değil,
Bu sevgi bir kuru ifade değil,
Sencileyin hasmı rüyada değil,
Topun namlusundan görenlerindir...*

Orhan Şaik Gökyay, *Bu Vatan Kimin?*

Tankut Öktem, *Tarihe Saygı Anıtı*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

hasım: Düşman.
hudut: Sınır.
ocak: Ev.
sencileyin: Senin gibi.
ziyade: Çok, fazla.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Bu Vatan Kimin şiirinde vatan sevgisi ve bu uğurda can veren şehitler konu edilmiştir. Metin, halk şiiri geleneğinin özelliklerini taşımaktadır. Şiirde destansı bir üslup hâkimdir. Şair, bu şiirin yazılış sebebi hakkında şunları söylemiştir: "Yıl 1937. Bursa'dayım. Bir yerlerden geliyorum. Tam bizim evin oralarda resmî bir daire var. Karakol mu ne? Bayrağı direkte unutmuşlar. Rüzgâr da yok. Bayrak kendisini bırakıvermiş. Bu bana öylesine dokundu ki... Bu, içimde bir yerlerde 'asker' oluşumdan kaynaklanıyor. Biz İstiklal Savaşı'nda yetiştik. Gençliğim Harb-i Umumî'nin (Birinci Dünya Savaşı) bozgunlarıyla başladı. İşte bayrağımın bu hâli bana hemen daha oracıkta şiirimin ilk mısralarını yazdırdı." Cumhuriyet'in ilk yıllarında yazılan şiirlerin çoğunda buna benzer duygular hâkimdir. Bu dönemde yazılan şiirlerin genel özelliklerinden bazıları Grafik Bilgi 3.19'da verilmiştir.

Cumhuriyet'in İlk Döneminde Şiir

01 Millî Edebiyat'ın uzantısı olarak oluşan edebî bir anlayış hâkimdir.

02 Halk şiiri geleneğinden yararlanılmaya devam edilmiştir.

03 Millî bir heyecanla hareket eden şairler, çoğunlukla epik tarzda şiirler kaleme almışlardır.

04 Şiirler yalın bir dil, hece ölçüsü ve dörtlük nazım birimiyle yazılmıştır.

05 Memleket edebiyatı adı verilen bir akım oluşmuştur.

06 Şiirlerde, Anadolu'ya yöneliş, memleket manzaraları, vatan ve millet sevgisi işlenmiştir.

07 Faruk Nafiz Çamlıbel, Ahmet Kutsi Tecer, Kemalettin Kamu ve Orhan Şaik Gökyay temsilcilerindendir.

Grafik Bilgi 3.19: Cumhuriyet'in ilk döneminde şiirin özellikleri

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 9. metin ve Grafik Bilgi 3.19'a göre cevaplayınız.

1. Şairi böyle bir şiir yazmaya yönelten sebepleri dönemin özelliklerinden yararlanarak açıklayınız.
2. "Bir gül bahçesine girercesine / Şu kara toprağa girenlerindir." dizelerinde kimler, hangi özellikleri ile anlatılmıştır?
3. Metindeki söz sanatlarını tespit edip açıklayınız.
4. Aşağıdaki tabloyu verilen başlıklara göre doldurunuz.

Şiirin konusu	
Teması	
Dil ve üslup özellikleri	
Türü	
Nazım şekli ve nazım birimi	
Ölçüsü	

5. Metnin halk şiiri geleneğine uygun özelliklerini belirleyiniz.

Kalemin İzinden

"Vatan borcu, vatansever, ana yurt, yurt almak, yurt tutmak" **kavramlarından hareketle** "vatan sevgisi" **temalı bir şiir yazınız. Yazdığınız şiiri sınıf panosunda sergileyiniz.**

Karşı Pencereden

Vatanını en çok seven, görevini en iyi yapandır.

Mustafa Kemal Atatürk

Bu özdeyişte kastedilen görevlerin neler olduğunu arkadaşlarınızla tartışınız.

Sıra Sizde

Mehmet Âkif Ersoy'un yandaki karekodda verilen *Bülbül* şiirini okuyunuz. Şairin bülbül sembolünü kullanmasının nedenlerini ve bu sembolün Türk şiir gelenekleriyle ilişkisini yorumlayınız.

Bülbül şiirine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

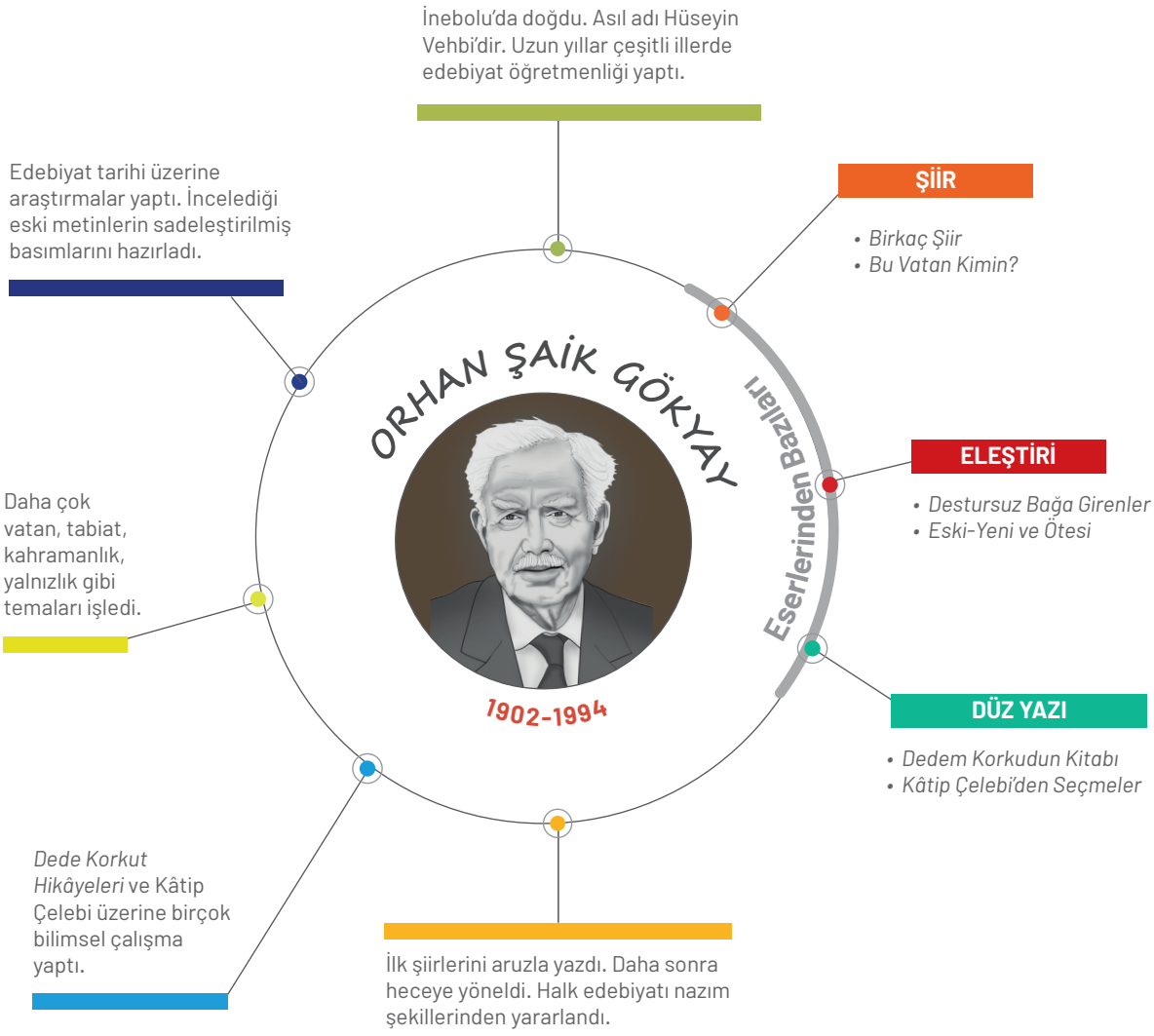

Grafik Bilgi 3.20: Orhan Şaik Gökyay'ın biyografisi ve temsilî resmi

TÜRK DÜNYASI EDEBİYATINDA ŞİİR

Hazırlık

Bir yeri, kişiyi daha önce görmüş veya bir olayı yaşamış gibi hissetmenin nedeni sizce nedir? Açıklayınız.

10. METİN

DÜNYA MENE TANIŞ GELİR

Gedirem, izim böyüyür,
Susuram, sözüm böyüyür,
Bahıram, gözüm böyüyür,
Dünya mene tanış gelir.

Bunun dağı-daşı tanış,
Bunun yayı-gışı tanış,
Gözlerimin yaşı tanış,
Dünya mene tanış gelir.

Bir defe de gelmişemmi?
Gelmişemmi, görmüşemmi?
Yaşamışam, ölmüşemmi?
Dünya mene tanış gelir.*

Ramiz Rövşen, *Nefes Kitablar Kitabı*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bahıram: Bakıyorum.
böyüyür: Büyüyor.
defe: Defa, kez.
gelmişemmi: Geldim mi?
tanış: Tanıdık.
yay: Yaz.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Dünya Mene Tanış Gelir şiiri hayatın tekdüze akışını, insan ömrünün kısalığını, acı ve sevinçlerini dile getirmektedir. Sanatçı bu kısa yaşanmışlığın rüya mı yoksa gerçek mi olduğunu öğrenmek istercesine soru cümlelerine başvurmakta, bilmezlikten gelerek bir tür tecahüliarif sanatı oluşturmaktadır. Şiirin dili oldukça yalın olup söyleyişte de bir doğallık görülmektedir.
Türk dünyası edebiyatı, ortak duygu ve düşünce dünyasının yanı sıra zengin bir kültür birikimine sahiptir. Grafik Bilgi 3.22'de Türk dünyası şiirinin genel özellikleri verilmiştir.

Türk Dünyası Edebiyatında Şiir

01	02	03	04	05	06	07
Ağırlıklı olarak 20. yüzyılda Balkanlar, Orta Doğu, Türkistan, Kafkasya ve Kıbrıs'ta gelişen çağdaş Türk şiirini kapsar.	Türkçenin muhtelif ağız ve şivelerinin özelliklerini yansıtır.	Soğuk Savaş olarak nitelendirilen dönemde baskıcı siyasi yönetimlerin egemen olduğu ülkelerde şekillenmiştir.	Ağırlıklı olarak halkın yaşayış ve kültürü yanında toplumsal sorunları da yansıttığı görülür.	Dil ve kültürü koruma, varoluş mücadelesinin hâkim olduğu dönemlerde yazılmıştır.	Yaşanan siyasi baskılar nedeniyle kimi şairler, özgürlük ve ulusal bilinç temalarını ön plana çıkarmıştır.	Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası daha özgür bir düşünce ve edebiyat ortamı oluşmuştur.

Grafik Bilgi 3.21: Türk dünyası şiirinin genel özellikleri

Bilgi Dağarcığı

Bahtiyar Vahapzade, Nebi Hazri, Ramiz Rövşen (Azerbaycan); Şehriyar (İran); Recep Küpçü (Bulgaristan); Mağcan Cumabayulı, Olcas Süleymanov (Kazakistan); Osman Türkay, Özker Yaşın (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti); Abdülhamit Süleyman Çolpan, Aybek, Rauf Parfi (Özbekistan); Ata Atacanov (Türkmenistan) ve Nimetullah Hafız (Kosova) Türkiye dışındaki çağdaş Türk şiirinin başlıca temsilcileridir.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 10. metin ve Grafik Bilgi 3.22'ye göre cevaplayınız.

1. Şiirde ahengi sağlayan ögeler nelerdir? Açıklayınız.
2. Metnin nazım birimini ve ölçüsünü belirleyiniz.
3. Metnin iletisi hangi tabiat ögeleri aracılığıyla verilmiştir? Açıklayınız.
4. Azerbaycan Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir? Metindeki örnek ifadeler üzerinden açıklayınız.

Uygulama

Başka dile tercümesi en zor edebî tür şiirdir. Bunun nedenleri hakkındaki düşüncelerinizi defterinize yazınız.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

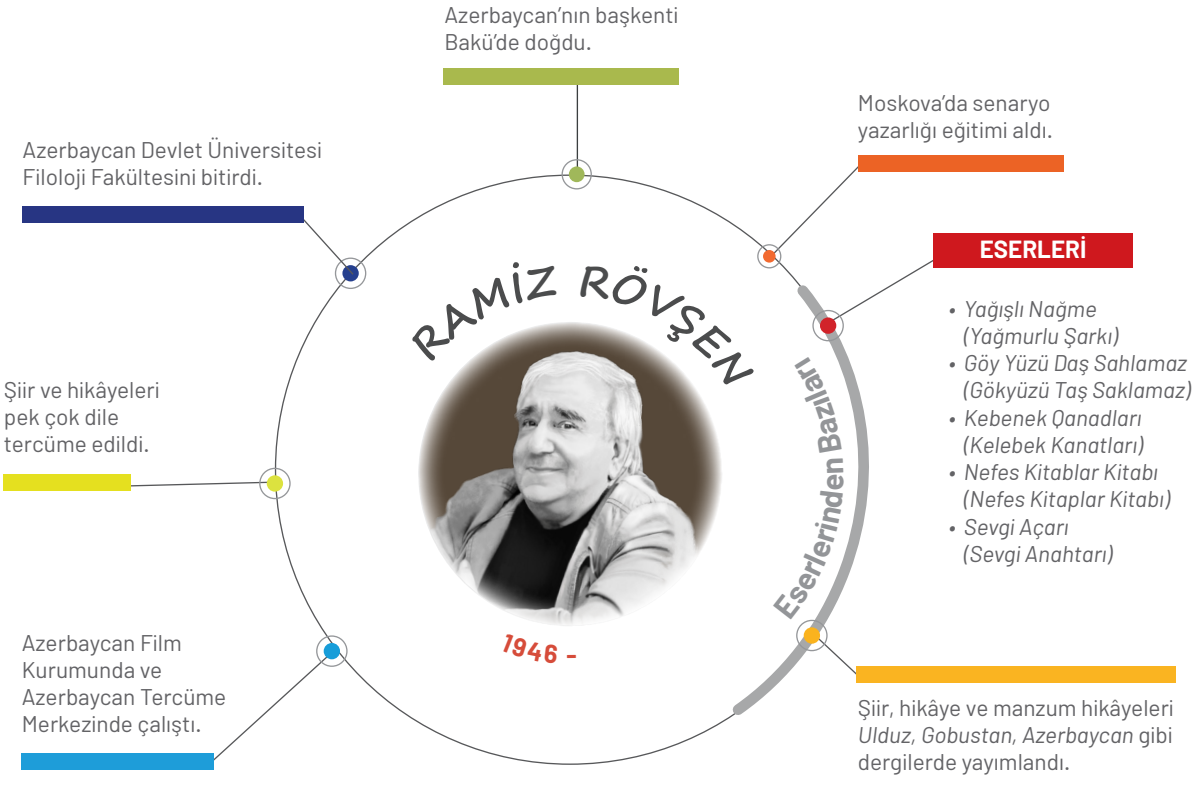

Grafik Bilgi 3.22: Ramiz Rövşen'in biyografisi ve temsilî resmi

Hazırlık

"Yeryüzündeki hiçbir uzaklık dün kadar uzak değildir." **sözünden yararlanarak zaman kavramı hakkındaki düşüncelerinizi açıklayınız.**

11. METİN

Güller... Tufanlar...

Bir guş neğme dedi zerif budakta
Payızda yaz guşu ahı gariptir.
Güller düğmelendi güneşli bağda
Güller öyle sandı bahar geliptir.
Güller unutulmaz görüşler gibi
Hardasa tufan var-bilmedi güller
Güller yeryüzünde gülüşler gibi
Ancak gülümsedi, gülmedi güller.
Vahtsız küleklerdi aşan dağları,
Tufandır hemişe tufanın adı.
Açsa da güllerin gül dudakları
Güller düğmelendi,
güller açmadı.
Sanat da böyledir
Beli, cihanda,
Şübhetek yürekden geçer dumanlar.
Şiir öz vahtında yazılmayanda
Onu solduracak vahtsız tufanlar*

Nebi Hazri, *Sanat Emeği*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ahı: Fakat, ama, gel gör ki.
bağ: Bahçe.
beli: Evet.
budak: Dal.
düğmelenmek: Goncalanmak.
geliptir: Geldi.
hemişe: Her zaman.
külek: Rüzgâr.
payız: Sonbahar.
şübhetek: Kuşku gibi.
vahtsız: Vakitsiz.
zerif: İnce, zarif.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Güller... Tufanlar... şiiri yalın bir dille kaleme alınmıştır. Belli bir nazım biriminin olmadığı şiirde, tabiat unsurlarının yoğun şekilde kullanıldığı görülmektedir. Metin, ahenk unsurları ve söz sanatları bakımından hayli zengindir.

Nebi Hazri'nin şiirleri; annesinden dinlediği ninni, türkü, masal ve halk hikâyelerinin etkisi ile şekillenmiştir. Sanatçı, halk edebiyatına karşı büyük bir ilgi duymuştur. Ayrıca divan şiiri ile Rus ve Batı şiir geleneklerini harmanlayarak şahsına özgü bir edebî anlayış geliştirmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 11. metne göre cevaplayınız.

1. Metnin teması nedir?

2. Şiirdeki ahenk unsurlarını bularak bunların metne katkısını açıklayınız.

3. Metnin iletisinin hangi tabiat unsurları üzerinden verildiğini belirleyiniz.

4. Şiirdeki mazmunları ve edebî sanatları tespit ederek bunların metne katkısını açıklayınız.

5. Şiirdeki zaman bildiren kelimelerin işlevini açıklayınız.

Uygulama

***Güller... Tufanlar...* metni ile Hasan Hüseyin Korkmazgil'e ait *Filizkıran Fırtınası* şiirini tabloda verilen başlıklara göre karşılaştırınız.**

FİLİZKIRAN FIRTINASI

"ayvalar çiçekteydi
güller daha tomurcuk
açıl demişti güneş
açılmıştı kıraçta kış elmaları
çözül demişti güneş
çözülmüştü yılanlar karanlık odalarında
dallarda yuvalar tüy kokuyordu
düğünçiçekleri şenlikli
gün doğmadan başladı filizkıran fırtınası
ne dal kaldı ne tomurcuk
yerden yere çaldı otları ağaçları
insan yüzlü bir korkuluk
üşüdüm dünyalarca
baskın yemiş bir kent gibi üşüdüm
sergen etti filizleri sapsarı bir karanlık
bahardan kışa düştüm"*

	Benzerlikler	Farklılıklar
Konu ve Tema		
Dil ve Anlatım Özellikleri		
Söz Sanatları		
Ahenk Unsurları		
Tarihî ve Mitolojik Ögeler		

Sıra Sizde

"Gelmişem nazlı hilal ölkesine,
Fikret'in ince heyal ölkesine,
Akif'in marşı yaşardıp gözümü,
Bahıram Yahya Kamal ölkesine"*
Şehriyar, *Türkiye'ye Heyali Sefer*

Çağdaş Azerbaycan şairlerinden Şehriyar'a ait yukarıdaki dörtlüğü, Türk şiirinin etki sahası ve vatan sevgisi bağlamında değerlendiriniz. Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

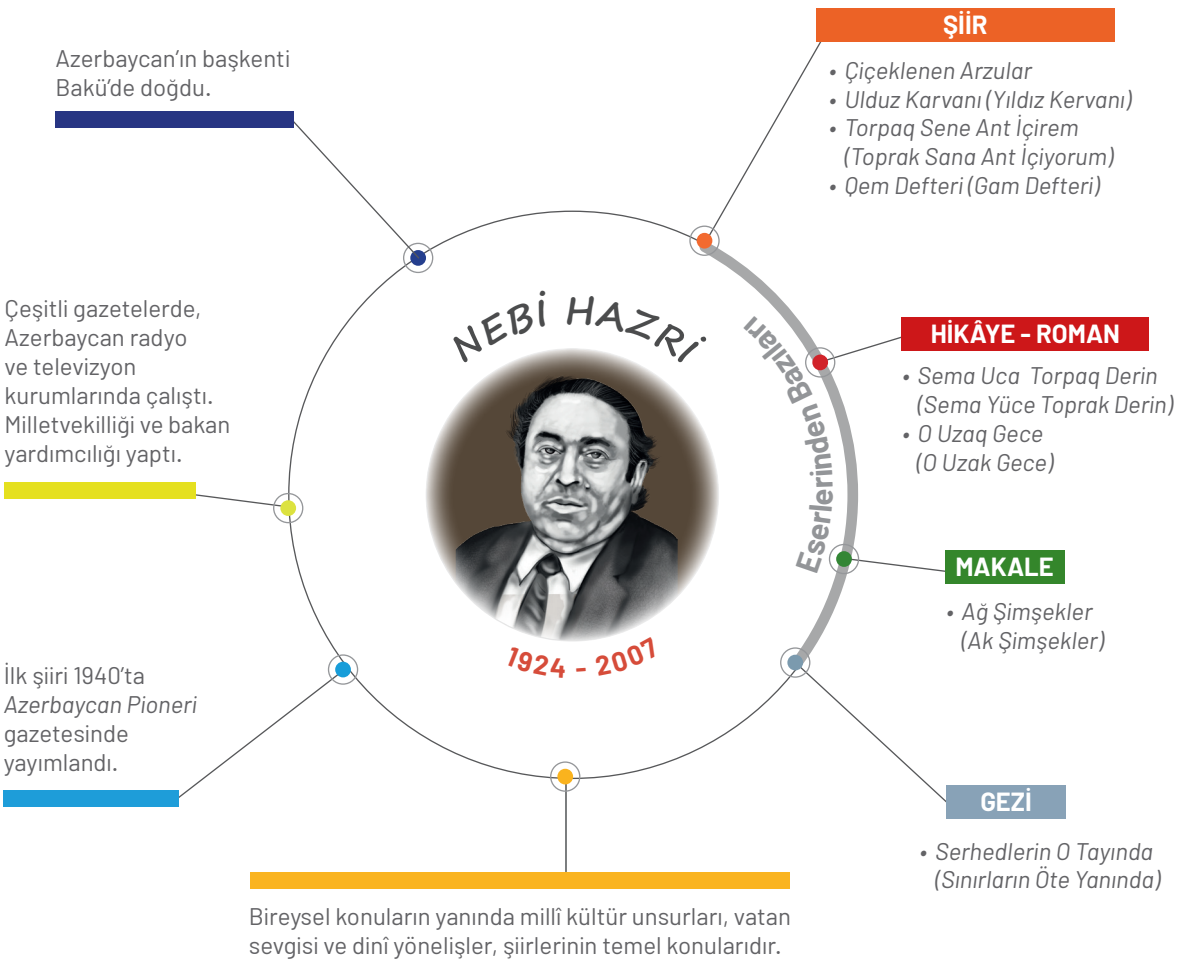

Grafik Bilgi 3.23: Nebi Hazri'nin biyografisi ve temsilî resmi

Üniteyle ilgili etkileşimli video ve soru örneklerine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

TANZİMAT'TAN CUMHURİYET'E TÜRK ŞİİRİNİN ÖNEMLİ TEMSİLCİLERİ

TANZİMAT DÖNEMİ ŞİİRİ

Ziya Paşa

Şair Nigâr Hanım

SERVETİFÜNUN DÖNEMİ ŞİİRİ

Ahmet Şuayb

Süleyman Nazif

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ ŞİİRİ

Ziya Gökalp

Şukûfe Nihal Başar

SAF ŞİİR ANLAYIŞI

Yahya Kemal Beyatlı

Ahmet Haşim

MANZUM HİKÂYE

Mehmet Âkif Ersoy

Tevfik Fikret

Türk ve dünya edebiyatında şiir türünde eser vermiş sanatçıların biyografilerine genel ağdan ulaşabilirsiniz.

Grafik Bilgi 3.24: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk şiirinin önemli temsilcileri ve bu sanatçıların temsilî resimleri

DİL BİLGİSİ

Uygulama

Aşağıdaki cümleleri verilen örnekteki gibi ögelerine ayırarak cümlelerde bulunan ögeleri doğru şekilde işaretleyiniz.

	ÖZNE	NESNE	DOLAYLI TÜMLEÇ	ZARF TÜMLECİ	YÜKLEM
Adam / odunları / dün / kırdı.	✓	✓		✓	✓
Gençlik çağımda kendimi bir dikenli yolda buldum.					
Kıpkızıl bir boya çektin odanın her yerine!					
Bu vatan toprağın kara bağrında sıradağlar gibi duranlarındır.					
Kandilli yüzerken uykularda mehtâbı sürükledik sularda.					
Bize bir zevk-i tahattur kaldı bu sönen, gölgelenen dünyâda!					
Her taşı yakut olan bu vatan, can verme sırrına erenlerindir.					
Yeni yaptırdığı köşkün büyücek bir odası, mutlaka eski tesâvîr ile ziynetlensin.					
Dünya bana tanış gelir.					
Sonbahârın zılâl-ı zerdinde gelecek nev-bahârı bekleyelim.					
Güller düğmelendi güneşli bağda.					

Sıra Sizde

1. **Aşağıda verilen cümlelerin ögelerini alttaki yazma alanlarına yazınız.**
   Şiir, okunduğu zaman dinleyende farklı hisler uyandırır.

   Eserlerinde değişik tipler ve karakterler oluşturan bir yazar tüm zamanlarda anılmayı başarır.

   Antik Çağ'da felsefe okullarına öğrenciler çok zor imtihanlardan geçirildikten sonra alınırlardı.

2. **Aşağıdaki metinde yazımı yanlış kelimelerin altını çiziniz. Kelimelerin doğrusunu altlarına yazınız.**
   Gün Olur Asra Bedel; Sovyetler birliği zamanında, 1980 yılında yayınlanmıştır. Eser, "Gün Uzar Yüz yıl Olur" adıyla da bilinir ve rusça olarak basılmıştır. Romanın konusu 2. Dünya savaşı sonrası bir tren istasyonun da çalışan Yedigey'in tanık olduğu olaylardır. Roman aslında bir günü anlatmaktadır. Fakat yazar, anılar ve Ana beyit Efsanesi yoluyla sık sık geri dönüşler yapmıştır. Böylece bir günü oldukça zenginleştirmiştir.

3. **Aşağıdaki metinde yay ayraçlarla belirtilen yerlere, doğru noktalama işaretlerini yazınız.**
   Bahara mı biterdi ( ) seneye mi ( ) İşte ne zamansa ( ) Bir de evin yanına tamgalı gök bayrağı astı mı ( ) giden ömrü geri gelecekti ( ) Batur Can ( ) Bayrağı ben getirip dikeceğim şuraya Rozalya Ana ( ) demişti ( ) Ne güzel ( ) Rüzgârda üfül üfül duracak şanlı geçmişin albenisiyle ( ) O zaman ( ) Haydi çalın bakalım balalar ( ) oynayalım! ( ) diyecek Rozalya Ana ( ) Ve gençlik günlerini hatırlayacak elbette.

Sevinç ÇOKUM, *Rozalya Ana*

YAZMA

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Şiir Yazma Aşamaları
Şiir yazma aşamaları; hazırlık, planlama, taslak metin oluşturma, düzeltme ve geliştirme, yazılan metni paylaşma gibi bölümlerden oluşur.

b. Uygulama

"Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma" **başlığında verilen aşamalar doğrultusunda şiir yazma çalışması yapılır.**

Kalemin İzinden

Bu ünitede öğrendiklerinizden yararlanarak kendinize yakın bulduğunuz edebî dönem ve anlayışın özelliklerini yansıtan bir şiir kaleme alınız.

3. ÜNİTE

SÖZLÜ İLETİŞİM

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Hazırlıklı Konuşmanın Aşamaları

1. Hazırlık

- Konu, amaç ve dinleyici kitlesi belirlenir.
- Konuyla ilgili inceleme ve araştırma yapılır.

2. Planlama

- Konuşmanın temel bölümleri belirlenir.
- Konuşmanın içeriği ve süresi belirlenir.
- Konuşmayla ilgili metinler hazırlanır.
- Konuşma sırasında kullanılacak araç gereç hazırlanır.
- Konuşmadan önce prova yapılır.

3. Sunum

- Konuşmaya dinleyicilerin dikkatini çekecek şekilde giriş yapılır.
- Konuşma sırasında süreye dikkat edilir.
- Önemli görülen yerlerin üstünde durulur.
- Konuşmada dinleyici kitlesinin düzeyi göz önünde bulundurulur.
- Vurgu ve tonlamalara dikkat edilir.
- Konuşmanın sonunda özetleme yapılır.

Grafik Bilgi 3.25: Hazırlıklı konuşmanın aşamaları

b. Uygulama

"Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma" **başlığında verilen yönerge doğrultusunda kendinize yakın bulduğunuz bir şiir anlayışıyla ilgili bir sunum hazırlayınız.**

Sunumu hazırlarken karekodda verilen Kontrol Listesi Formu'ndaki ölçütleri dikkate alınız.

Kontrol Listesi Formu'na bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Dinle-Yorumla

Behçet Necatigil'in hayatı, sanatı ile ilgili bilgilerden yararlanarak Sevgilerde adlı şiirini yorumlayınız.

Behçet Necatigil'in hayatı, sanatı ile ilgili bilgileri ve *Sevgilerde* adlı şiirini bu karekod üzerinden dinleyebilirsiniz.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen bulmacayı çözünüz.

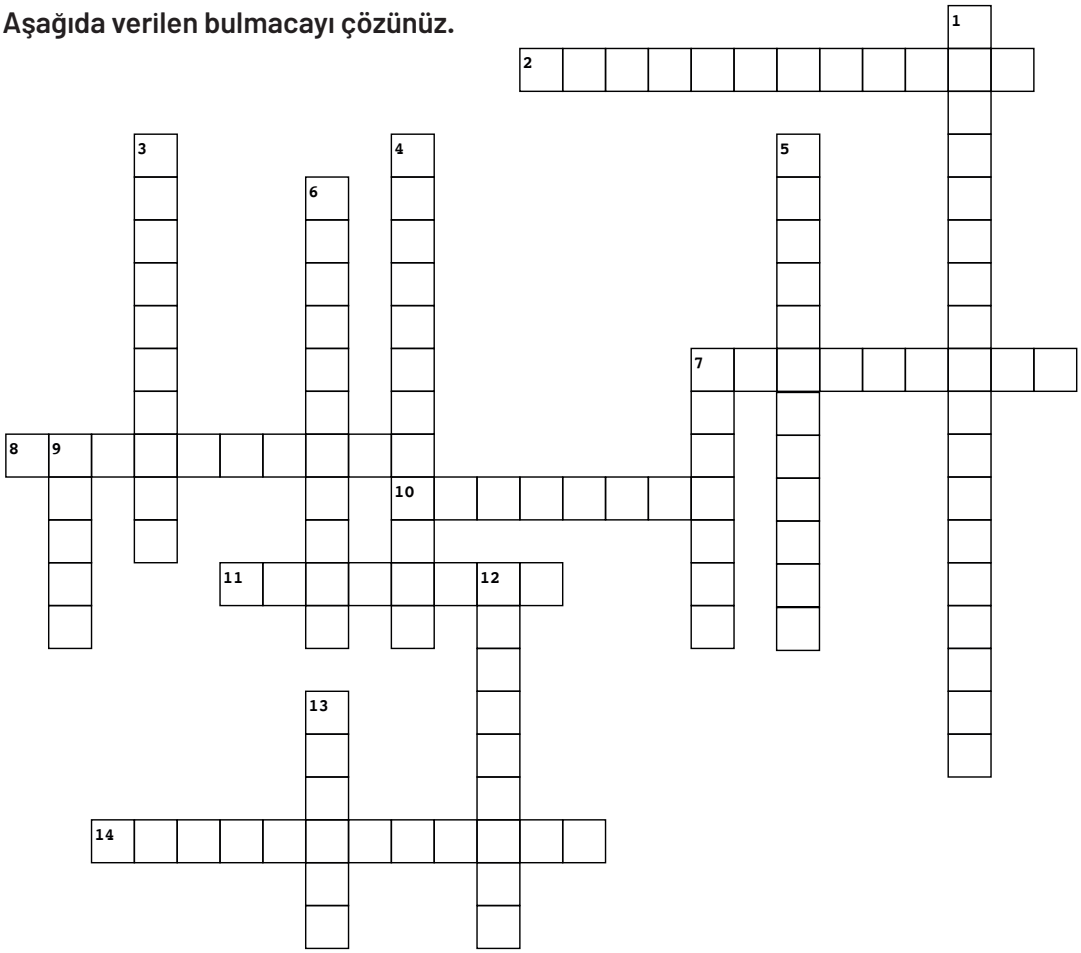

Yukarıdan Aşağıya

1. Millî Şair ünvanlı Türk edebiyatçısı.
3. Mensur şiir türündeki *Siyah İnciler* adlı eserin yazarı.
4. Anadolu'da yaşayan Türklerin Akdeniz havzası medeniyetinden olduklarını ispat etmek düşüncesiyle oluşturulan edebî topluluk.
5. Şiir şeklinde yazılmış hikâyelere verilen isim.
6. Yüklemi durum bakımından açıklayan öge.
7. Mehmet Âkif Ersoy'un, şiirlerini topladığı kitap.
9. Cümlede yapılan işten etkilenen öge.
12. Millî edebiyat sanatçılarının etkisinde oldukları fikir akımı.
13. Türk edebiyatında Batılı anlamda ilk şiir çevirisini yapan şair.

Soldan Sağa

2. *Sis* şiirini yazan Servetifünun şairi.
7. Saf şiir anlayışında etkili olan sanat akımı.
8. Bir şiirde anlamın tek dizede tamamlanmayıp alt dizeye taşması.
10. Cümlede açıklama yapılacağı zaman kullanılan noktalama işareti.
11. Türk edebiyatında bildiri yayımlayan ilk topluluk.
14. Millî edebiyatçıların 1911 yılında Selânik'te çıkardıkları dergi.

3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıda cümlelerde boş bırakılan yerlere kutucuklarda verilen kelimelerden cümlenin akışına göre uygun olanı yazınız.

Türkçülük	Genç Kalemler	Tercüme-i Manzume	Ziya Gökalp
Ömer Seyfettin	sembolizm	Millî Şair	İstanbul	empresyonizm

1. 1911 yılında Selânik'te çıkarılan ..... dergisi etrafında millî edebiyat akımı oluşturulmuştur.

2. Millî Edebiyat Dönemi şiirinde hece ölçüsü ve ..... ağzı esas alınmıştır.

3. *Yeni Lisan* makalesi ..... tarafından kaleme alınmıştır.

4. Tanzimat Dönemi'nde Batı edebiyatından ilk şiir çevirisi Şinasi'nin ..... adlı eseridir.

5. Saf şiir anlayışında ..... akımının izleri görülür.

Aşağıdaki numaralı kutucuklarda şiir türüyle ilgili farklı edebî dönemlere ait sanatçı ve kavramlara yer verilmiştir. Kutucuklardaki numaraları kullanarak soruların cevaplarını yazınız (Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.)**.**

1 Vatan	2 Anadolu'ya yöneliş	3 Sanat toplum için	4 Türkçülük	5 Ömer Seyfettin
6 Melankolik	7 İmgeler	8 Millîlik	9 Salon edebiyatı	10 Anlam kapalılığı
11 Faruk Nafiz Çamlıbel	12 Anjanbuman	13 Sanat sanat için	14 Yeni Lisan	15 Yahya Kemal
16 Mensur şiir	17 Ziya Gökalp	18 Tevfik Fikret	19 Hece ölçüsü	20 Namık Kemal

6. Kutucuklardan hangileri Tanzimat Dönemi'yle ilgilidir?

7. Kutucuklardan hangileri Servetifünun Dönemi'yle ilgilidir?

8. Kutucuklardan hangileri Millî Edebiyat Dönemi'yle ilgilidir?

9. Kutucuklardan hangileri saf şiir anlayışıyla ilgilidir?

10. Kutucuklardan hangileri Cumhuriyet Dönemi'yle ilgilidir?

Aşağıda Romen rakamlarıyla verilen şiir dönem ve anlayışlarını, harflerle verilen şairlerle eşleştiriniz. Eşleşen harfleri rakamların önündeki yay ayraca yazınız.

11.

Dönemler	Şairler
( ) I. Tanzimat Dönemi Şiiri ( ) II. Servetifünun Dönemi Şiiri ( ) III. Saf Şiir ( ) IV. Millî Edebiyat Dönemi Şiiri	**A.** Ziya Osman Saba **B.** Cenap Şahabettin **C.** Mehmet Emin Yurdakul **Ç.** Yahya Kemal Beyatlı **D.** Namık Kemal

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

12. Aşağıdakilerden hangisi Tanzimat Dönemi şiirinin özelliklerinden biri değildir?

A) Konu birliğine ve bütün güzelliğine önem verilmiştir.

B) Genellikle aruz ölçüsü kullanılmıştır.

C) Fransız şiir geleneği takip edilmeye çalışılmıştır.

D) Gazete aracılığıyla geniş kitlelere ulaşmıştır.

E) Şehir güzellemelerine dair örnekler verilmiştir.

13. Aşağıdakilerden hangisi Tanzimat şiirini divan şiiri geleneğinden ayıran unsurlardan biridir?

A) Ölçü

B) Nazım birimi

C) Nazım şekli

D) Şiir dili

E) Tema

14. Resim ve musikinin terbiyesini alan, Batı edebiyatında şeklin önemini gören Servet-i Fünuncular, eserlerinin içini ve dışını büyük bir titizlikle düzene soktular. Ruha gelince, bu nesil, Tanzimat edebiyatının bel kemiğini teşkil eden din ve tarihe karşı imanını kaybettiği ve istibdadın baskısı altında boğulduğu için koyu bir kötümserlik ve melankoliye düştü. Sosyal davalarla meşgul olmaları imkânsızdı. Bu durum karşısında onlar, içlerine kapandılar, ince ruh hallerini tahlil etmekle meşgul oldular. Aşk, tabiat, hayal ve sanatla oyalandılar. Sanata en üstün kıymet olarak baktılar. Eserlerinde hemen daima halkı aydınlatmayı gaye bilen Tanzimatçılara karşı, "sanat sanat içindir" tezini müdafaa ettiler.

Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri 1*

Bu metne göre Servetifünun şairleri ile ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Yaşama karşı karamsardırlar.

B) Duygusal bir yapıya sahiptirler.

C) Bireysel konularda şiirler yazarlar.

D) Tarihsel konulara karşı mesafelidirler.

E) İnsanları aydınlatmak için şiir yazarlar.

15. I. Lirik
II. Epik
III. Pastoral
IV. Satirik

Servetifünun Dönemi'nde bu şiir türlerinden hangileri daha çok tercih edilmiştir?

A) Yalnız I
B) Yalnız IV
C) I ve III
D) II ve III
E) II ve IV

16. Aşağıdakilerden hangisi Tevfik Fikret'i Servetifünun Dönemi'nin diğer şairlerinden ayıran bir özelliktir?

A) Ölçü olarak aruzu kullanmıştır.
B) Şiire yeni kelimeler kazandırmıştır.
C) Fransız şiirinden semboller almıştır.
D) Toplumsal temalı şiirler yazmıştır.
E) Resim sanatına ilgi duymuştur.

17. Aşağıdakilerden hangisi Servetifünun şiiri için söylenemez?

A) Sembolizm ve parnasizm akımlarının etkisinde kalınmıştır.
B) Şiirin dili Fransızca ve İngilizce kelimeler nedeniyle ağırdır.
C) Alışılmadık benzetmelere ve kelime gruplarına yer verilmiştir.
D) Dönemin siyasi ortamı nedeniyle daha çok bireysel konular ele alınmıştır.
E) Batı edebiyatı etkisinin daha yoğun olarak hissedildiği bir dönemdir.

18. Yeni bir ülkede yem vermek için atlarına
Nice bin atlı kapılmıştı fetih rüzgârına

Bu mısralardaki söz sanatı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hüsnütalil
B) Kinaye
C) Nida
D) Tariz
E) Tezat

19. "Sanat şahsi ve muhteremdir." **görüşüne en yakın mısra aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Bir hayatı, ısmarlama bir hayatı bırakıyorum
B) Bilmez insan kadrini âlemde insan olmayan
C) Çekildik izett-i ikbâl ile bab-ı hükûmetten
D) Bildin mi bugün haddini ey düşmen-i mağrur
E) Bu yol ki Hak yoludur, dönme bilmeyiz yürürüz

20. Hey Rıza, kederin başından aşkın,
Bitip tükenmiyor elem-i aşkın!
Sende -deryâ gibi- dâima taşkın,
Dâima çalkanır bir gönül vardır.

Aşağıdakilerden hangisi bu dizeleri yazan şairin özelliklerinden biri olabilir?

A) Fedakâr
B) Hassas
C) Sosyal
D) Takıntılı
E) Tedirgin

21. Aşağıda sanatçı ve toplum ilişkisine yönelik temsilî bir görsel verilmiştir.

Aşağıdaki şairlerden hangisinin sanat anlayışı, bu görselde ifade edilenden farklıdır?

A) Ahmet Haşim
B) Mehmet Âkif Ersoy
C) Namık Kemal
D) Ziya Gökalp
E) Ziya Paşa

22. İlâçların da mı te'siri kalmamış acabâ?
Sekiz gün oldu...
— Merak etmeyin hanım, hummâ...
— Hayır, Hudâ'ya emânet, neden merak edeyim?
Fakat kuzum, ne kadar olsa ben de vâlideyim!

Bu mısralara göre aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) Günlük konuşma dili hâkimdir.
B) Tema bir olay çerçevesinde işlenmiştir.
C) Anlatımda soyutlamalar göze çarpmaktadır.
D) Zengin kafiye örneğine yer verilmiştir.
E) Bir annenin hisleri aktarılmıştır.

23. Güzel dil Türkçe bize,
Başka dil gece bize.
İstanbul konuşması
En sâf, en ince bize,

Bu dizelere göre Millî Edebiyat Dönemi sanatçılarının yapmak istedikleriyle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Gerektiğinde yabancı dillerden kelimeler almak
B) Edebiyatımızın modernleşmesi için yoğun biçimde çalışmak
C) Anadolu halkının sorunlarını eserlerine yansıtmak
D) Halkın konuştuğu yalın bir dille yazmak
E) Batı edebiyatı nazım biçimlerini kullanmak

24. Ben bir Türk'üm dinim, cinsim uludur,
Sinem, özüm ateş ile doludur,
İnsan olan vatanının kuludur
Türk Evlâdı evde durmaz; giderim!

Bu mısralarla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Epik bir söyleyiş vardır.
B) Redif ve kafiye kullanılmıştır.
C) Mesaj verme kaygısıyla yazılmıştır.
D) Hece ölçüsüyle kaleme alınmıştır.
E) Saf şiirin özelliklerini barındırmaktadır.

25.

Altın Işık Cenge Giderken Elhân-ı Şitâ Piyale	I. Ahmet Haşim II. Cenap Şahabettin III. Mehmet Emin Yurdakul IV. Tevfik Fikret V. Ziya Gökalp

Bu tabloda verilen eser ve sanatçılar eşleştirildiğinde hangi şairin eseri yoktur?

A) I B) II C) III D) IV E) V

26. Sen raksına dalarken için titrer derinden,
Çiçekli bir sahnede bir beyaz kelebeğin;
Bizim de kalbimizi kımıldatır yerinden,
Toprağa diz vuruşu dağ gibi bir zeybeğin.

Bu dizelerde vurgulanan temel unsur aşağıdakilerden hangisidir?

A) Evrensel değerler
B) Kültürel farklılık
C) Mitolojik unsurlar
D) Siyasi olaylar
E) Sınıf çatışması

27. Şimdi şu belirsiz günlerimde ben.
Derinden "ah" çeker, ümit izlerim.
Gözlerim nemlenir çaresizlikten,
Yine yeri öpmez, ama dizlerim

Bu dörtlük için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.
B) Farklı türde kafiyelere yer verilmiştir.
C) Sarmal uyak düzeniyle kaleme alınmıştır.
D) Kişileştirmeden yararlanılmıştır.
E) Son dizede somutlamaya yer verilmiştir.

28. I. Nebi Hazri
II. Osman Türkay
III. Recep Küpçü
IV. Özker Yaşın
V. Bahtiyar Vahapzade

Numaralandırılmış sanatçılar mensup oldukları ülkelere göre ikişerli gruplandırılırsa hangisi dışarıda kalır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

29. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yapılmıştır?

A) Vurdumduymaz insanları anlayamıyorum.
B) Öğretmenin ardısıra öğrenciler de sınıftan çıktı.
C) Bu hastanenin başhekimi birçok ödül almış.
D) Komşusuna başsağlığı ziyaretinde bulundu.
E) Bilinçaltı onun eserlerindeki önemli unsurlardan biridir.

30. Sezai Karakoç (I) Âkif'in şiiri bir nevi günlüktür (II) Savaş olmadığı zamanlarda toplumun günlük hayatından tablolar çizilir (III) (IV) der (V)

Bu parçada numaralanmış ayraçların hangilerinde nokta (.) kullanılmamalıdır?

A) I ve II B) I ve IV C) II ve IV
D) II ve V E) III ve V

31. *Hababam Sınıfı* kadar sevilmiş bir komedi filmi yoktur Türk sinemasında.

Bu cümle, ögelerin dizilişi bakımından aşağıdaki cümlelerden hangisiyle özdeştir?

A) Asık suratlı, çatık kaşlı adam, gülmeye başladı.

B) Beyaz şamdanlı bir el uzandı dışarıya doğru bugün.

C) Pembe yanaklı, güler yüzlü bir çocuk yaklaştı avlu kapısına.

D) Camı kırık pencereden soğuk hava sızıyordu içeriye.

E) Güney cephedeki içi aydınlık daireyi almak daha akıllıcaydı.

32. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde büyük harflerin kullanımı ile ilgili bir yazım yanlışı vardır?

A) Karadeniz'e Artvin'in kuzeybatısından ulaştık.

B) Doğu Anadolu, bu kış da soğuğa ve kara teslim oldu.

C) Türk edebiyatında Batı'dan gelen akımların etkisi vardır.

D) Doğuda kar kalınlığı her kış olduğu gibi iki metreyi buldu.

E) Suriye'nin Kuzeyi büyük karışıklıklara sahne oluyor.

33-36. soruları aşağıdaki şiire göre cevaplayınız. Cevapları boş bırakılan alanlara yazınız.

Çok insan anlayamaz eski musikimizden
Ve ondan anlayamayan bir şey anlamaz bizden.
Açar bir altın anahtarla ruh ufuklarını,
Hemen yayılmaya başlar seda ve nur akını
Ve seslenir büyük Itri, semayı örten ruh,
Peşinde dalgalanır bestesiyle Seyyid Nuh,
O mutlu devrede Itri'ye en yakın bir dost
Işıklı danteller bestekârı Hafız Post...
Bu neslin ortada dahicedir başardığı iş,
Vatan nasıl karışır musikiyle, göstermiş...

Yahya Kemal Beyatlı, *Kendi Gökkubbemiz*

33. Şiirdeki millî, manevi, evrensel ve tarihî unsurlar nelerdir?

34. İçeriğinden yararlanarak şiirin hangi edebî anlayışlara yakın olduğunu açıklayınız.

35. Şiirdeki açık ve örtük iletiler nelerdir?

36. Şiirde, söyleyici ile kendisine hitap edilen kişiler arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

4. ÜNİTE

MAKALE

OKUMA
- BİLİMSEL MAKALE
- EDEBÎ MAKALE

DİL BİLGİSİ
- CÜMLENİN ÖGELERİ
- İMLA VE NOKTALAMA ÇALIŞMALARI

YAZMA
- YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

SÖZLÜ İLETİŞİM
- SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

Ünitenin dijital içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

Yeni Türk edebiyatında batılılaşma problemi, edebiyat dışında bizzat Türk aydınlarının batı ve batı edebiyatlarıyla münasebetleri ayrı araştırma konuları olmakla beraber, yine de birbiriyle yakından ilgilidir.

Uşaklıgil'in Romanlarında Batılı Yaşayış'tan

Zeynep Kerman (Temsilî)

Ünite sunumuna bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

OKUMA

BİLİMSEL MAKALE

Hazırlık

1.

Bugün popüler olan meslekler, sizce gelecekte de bu özelliklerini devam ettirebilirler mi? Görselden yararlanarak açıklayınız.

2. Gelecekte en çok tercih edilecek meslekler neler olabilir? Açıklayınız.

1. METİN

GELECEĞİN MESLEKLERİ ENDÜSTRİ 4.0 İLE EĞİTİMDE YENİ YETERLİLİKLER VE FIRSATLAR

Prof. Dr. Şirin Karadeniz

Teknolojideki değişim ve dönüşüm tarih boyunca her alandaki gelişimi de etkilemiştir. 18. yy.da tarım ekonomisinden su ve buhar gücü teknolojisini kullanarak yapılan mekanik üretime dayalı ekonomiye geçiş, birinci endüstri devrimi; 19. yy. sonlarında elektrik enerjisi ile seri üretim yapan fabrikaların, kitlelerin tüketimine yönelik üretim yapması ise ikinci endüstri devrimi olarak sınıflandırılmaktadır. Üçüncüsü olarak da 1970'lerde elektronik ve bilişim teknolojilerindeki gelişim ile otomasyon üretim sistemlerinin kullanılması tanımlanırken 2010'dan itibaren siber-fiziksel sistemler ile dördüncü endüstri devriminde olduğumuz düşünülmektedir. Almanya'nın öncülüğü ile gelişen bu süreç Avrupa başta olmak üzere Singapur'un Akıllı Ülke Programı, Çin'in 2025 stratejisi ve Japonya'nın Toplum 5.0 planı gibi örnekler ile yaygınlaştığı ve ülkelerin stratejik hedefleri olarak da tanımlandığı görülmektedir. Benzer şekilde ülkemizin On Birinci Kalkınma Planında da bu gelişmelere yer verilmiştir. Bu noktada en önemli konuların başında var olan insan kaynağının kapasitesinin artırılması ve eğitimdeki dönüşüm ile yeni alanlar için yetkin bireylerin yetiştirilmesidir.

Endüstri 4.0 ile Öne Çıkan Yeterlilikler

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi tarafından 23 Nisan 2008'de kabul edilen "Hayat Boyu Öğrenme için Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi" tavsiye kararı ile bireylerin sahip olması beklenen bilgi, beceri ve yetkinlik boyutlarını içeren sekiz öğrenme seviyesi tanımlanmıştır.[1] (...) Türkiye Yeterlikler Çerçevesi'nde yerini bulan, ülkemizdeki tüm bireylerin kazanması beklenen dokuz anahtar yetkinlik şu şekildedir: Anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade.

(...) Ayrıca raporda geleceğin insan kaynağının sahip olması gereken kabiliyetler ve beceriler önerilmektedir. Fiziksel kabiliyetlerin yanı sıra bilişsel kabiliyetlerde; bilişsel esneklik, yaratıcılık, mantıksal çıkarım, probleme duyarlılık, matematiksel çıkarım ve hayalinde canlandırma önerilmektedir. Aktif öğrenme, sözlü ve yazılı olarak ifade edebilme, okuduğunu anlama ve bilişim teknolojileri okuryazarlığı temel beceriler olarak sıralanırken aktif dinleme, eleştirel düşünme, kendini izleme ve değerlendirme becerileri ise süreç becerileri olarak önerilmektedir. 21.yy. Öğrenme Ortaklığının eğitimci, iş dünyası liderleri, uzmanlar ile belirlediği çerçevede ise öğrencilerin kazanması gereken temel beceriler; yaşam ve kariyer becerileri, öğrenme ve yenilikçilik becerileri ve bilgi, medya ve bilişim teknolojisi okuryazarlığı olarak belirlenmiştir. Yaşam ve kariyer becerilerinde; esneklik ve uyum yeteneği, sosyal ve kültürlerarası beceriler, liderlik ve sorumluluk gibi beceriler yer alırken eleştirel düşünme ve problem çözme, yaratıcılık, iletişim ve iş birliği ise dört temel öğrenme becerisi olarak yer almaktadır.[5]

(...) Görüldüğü gibi yeni teknolojik gelişimler farklı beceri ve yetkinliklerin ön plana çıkmasını gerektirmektedir. Bu açıdan bakıldığında tüm bu tanımlanan becerilerin yükseköğretimde eğitimine devam eden veya mesleğini icra etmekte olan yetişkinlerde de ne düzeyde olduğunun belirlenmesi önemlidir.

Türkiye'nin de yer aldığı OECD'nin 2013'te yayınladığı Yetişkin Becerileri Araştırmasında; araştırmaya katılan ülkelerdeki 16-65 yaş aralığındaki yetişkinlerin %4.9 ila %27.7'sinin okuryazarlıkta, %8.1 ila %31.7'sinin matematikte, %7 ila %23'ünün bilişim teknolojilerinde yeterliliğinin en düşük seviyede olduğu belirlenmiştir. (...) Ayrıca gelecekteki iş gücünü oluşturacak, yenilik ve girişimleri hayata geçirecek olan yükseköğretimdeki gençlerin de Endüstri 4.0 ile değişen ve dönüşen iş yaşamı için temel becerileri ve yeni yetkinlikleri edinmelerinin bir gereklik olduğu söylenebilir.

Blokzincir

Blokzincir (Blockchain) teknolojisinin 2014'den bugüne fikir üretiminden testine, yatırımların artmasından yeni ürün ve modellerin çıkmasına kadar gelişimi, bundan sonra da yeni projelerin gerçekleşmesi ile yaygınlaşma süreçlerinin geleceğini işaret etmektedir. Blokzincir, veri ve varlıkları güvenli olarak transfer etmeyi sağlayan dağıtık, şifreli, anonim, şeffaf bir veri tabanıdır. Kullanım alanları arasında bankacılık ve finansal teknolojiler başta olmak üzere, e-ticaret ve ödemeler, tapu ve önemli belgelerin oluşturulması ve saklanması ile emlak sektörü, hasta kayıtlarının yapılandırılması ile sağlık hizmetleri, diploma ve sertifika gibi belgelerin yanı sıra bireyin tüm eğitim sürecindeki verilerinin saklanması ve transfer edilmesini sağlama ile eğitim alanı sayılabilir.

Blokzincir teknolojisi ile birlikte yeni meslek alanları da oluşmaya başlamıştır. Linkedin'de

en hızlı gelişen iş alanları arasında yer alan Blokzincir Geliştiricisi son beş yıl içerisinde 33 kat artış göstermiştir. Blokzincir sistem analisti, arayüz tasarım uzmanı gibi iş ilanlarının yanı sıra kripto para birimleri ile değiştirilen ulusal para birimlerinin de giderek artacağı öngörüsü ile kripto para analistleri, uzmanları, servet yöneticileri, sigortacıları gibi iş ilanları da gittikçe artmaktadır.

Büyük Veri

20. yy.da verinin yönetimi, saklanması, işlenmesi ve aktarılması önceliği varken 21.yy.da veriyi bilgiye, ekonomik bir değere dönüştürmek ise öncelik olarak görünmektedir. (...) Günümüzde web, e-ticaret, banka ve kredi kartı işlemleri, sağlık, sosyal ağ, trafik ve güvenlik gibi platformlardan birçok veri üretilmekte ve depolanmaktadır. Etkin büyük veri analizi ve kullanımı ile yakın gelecekte özellikle sağlık, eğitim, otomotiv, suçlarla mücadele ve kamu yönetimi gibi birçok alandaki yenilikçi uygulamaların daha sık hayata geçeceği öngörülmektedir. ABD Meslek Bilgi Ağı olan O*NET listesinde Veri Tabanı Yöneticisi meslek olarak yer almakla birlikte Linkedin'de iş ilanlarında ise Veri Bilimi Uzmanı, Veri Analisti ve Veri Yöneticisi son beş yılda 4 kat büyüme göstermiştir. Teknik alanlar ile birlikte kişisel verilerin korunması da gündeme geldiğinden Veri etiği uzmanı, Veri koruma avukatı gibi yeni alanlar da ortaya çıkmaktadır. [8]

Siber Güvenlik

Geniş ağ ve yüksek oranlı veri paylaşımı beraberinde siber güvenlik kavramını da getirmiştir.

O*NET meslek bilgi ağında Bilgi Güvenliği Analisti bir meslek olarak yer almaktadır. 2022 yılına kadar %37'lik bir büyüme beklenen bu alanda Bilgi güvenliği analisti, Siber güvenlik uzmanı gibi alanlarda iş potansiyeli artmaktadır.

Yapay Zeka

Makine öğrenimi ve derin öğrenme ile makineler, daha "akıllı" bir hal alarak iş dünyasında da değişimlere yol açmaktadır. Yapay zeka; ses tanıma, görüntü işleme, doğal dil işleme, muhakeme gibi kullanım alanları ile iş süreçlerinin ve kişisel yaşam tarzının tasarımını değiştirmektedir. Akıllı asistanlar, sağlıkta tanı ve teşhiste kullanılan yazılımlar, otonom araçlar, robotlar ve hukuk alanındaki sohbet robotları, eğitimde kişiye özgü öğrenmeyi destekleyen öğrenme yazılımları gibi uygulamaların gittikçe arttığı görülmektedir. Bu artış ile de birçok farklı meslek ve işin ortaya çıkması beklenmektedir. Yapay zeka mühendisliği, yapay zeka uzmanlığı gibi yeni meslek alanı olarak ifade edilenlerin yanı sıra yapay zeka temelli çalışan yazılımların da bir iş hacmi olarak büyüyeceği düşünülmektedir. Yapay zeka ile geliştirilen sanatçılar, müzisyenler, programcılar, muhasebeciler, psikologlar gibi örnekler bunları geliştirecek disiplinlerarası uzman takımlarına ihtiyaç duyulacağını da göstermektedir.

Bilişim ve Teknoloji Hukuku

Bilişim ve teknoloji hukukunun öne çıkan alt başlıkları incelendiğinde; İnternet hukuku, Dijital tüketici hukuku, Bilişim suçları ve Siber güvenlik hukukunun yanı sıra Bulut bilişim, Büyük veri, Blokzincir, Yapay zeka ve E-spor gibi alanların da hukuki boyutlarının tanımlanması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Yeni teknolojiler ile gelişen hukuk alanının, bu yeni alanlarda

çalışacak uzmanlara da ihtiyacı bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Siber Güvenlik Hukuku, Yapay Zeka Hukuku ve Robot Hukuku, Göç Hukuku, Çevre Hukuku, Sağlık Hukuku olarak gösterilebilir.

Sonuç

Endüstri 4.0'ın etkisi ile yaşanan dönüşümlerin, gelecekte yeni mesleklerin ortaya çıkışını ve var olan mesleklerin yapısında ve icrasında değişiklikleri tetiklediği görülmektedir. Dikeyde uzmanlaşma ile yeni meslekler ortaya çıkarken, disiplinlerarası bakış açısı ile yatay düzlemde ise her mesleğin icrasında bu yeni teknolojilerin etkili olacağı söylenebilir. Bu nedenle yeni meslekler için yükseköğretimde yeni program ve alanların tasarlanması önemli olmakla birlikte gençlerin ilerideki iş yaşamlarına hazır bulunuşluk düzeylerini artırmaları ve dünyadaki dönüşümü anlamlandırmaları için büyük veri ile karar alma, yapay zekanın temel kavramları ve uygulamaları gibi yeni alanlar her öğretim programında disiplinlerarası bakış açısı ile yer alması da önemli görünmektedir.*

Konu ile İlgili Kaynaklar

(1) "Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi", AYÇ Seviye Tanımlayıcıları. https://www.myk.gov.tr/images/articles/AYC/pdf/AYC_Seviye_Tanimlayicilari_(tr).pdf. [Erişildi: 23 11 2019].

(2) "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi" http://tyyc.yok.gov.tr/. [Erişildi: 23 11 2019].

(3) "T.C MEB Öğretim Programlarını İzleme ve Değerlendirme Sistemi", Öğretim Programları. http://mufredat.meb.gov.tr/ [Erişildi: 23 11 2019].

(4) "World Economic Forum", The Future of jobs: Employment, Skills and Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution, pp. 3, 2016.

(5) "P21 Partnership for 21st Century Learning", Network of Batelle for Kids. http://www.battelleforkids.org/networks/p21 [Erişildi: 23 11 2019].

(6) "Preparing Our Youth for an Inclusive and Sustainable World", The OECD PISA global competence framework, pp. 10-11, 2018.

(7) "OECD Skills Studies", The Survey of Adult Skills, pp. 45-61, 2016.

(8) "O*NET Resource Center", Find Occupations. https://www.onetonline.org/find/ [Erişildi: 23 11 2019].

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

analist: Çözümleyici.

bilişsel: Bilişle ilgili, zekânın işleyişiyle ilgili, kognitif.

düzlem: Ortam.

inisiyatif: Kararları başkalarının görüşüne başvurmadan, anında alabilme ve sorumluluğu üstlenebilme gücü.

kripto: Saklı yazı.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Verilen metin bilimsel makale örneğidir. Bu makalede bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler ile endüstri 4.0'ın getirdiği birçok inovasyon alanına değinilmiştir. Bunun yanında "Geleceğin Meslekleri" kavramı altında tüm dünyada ön plana çıkan mesleklere ve bunların özelliklerine yer verilmiştir. Dünyanın dijitalleşerek yeniden tasarlandığı günümüzde meslekler ve mesleki eğitimin ihtiyaçlar dâhilinde yeniden gözden geçirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Makalesinde sade bir dil kullanan yazar, düşüncelerini kanıtlamak için bilimsel veriler ve araştırma sonuçlarından yararlanmıştır. Metinde tanımlama, açıklama, sayısal verilerden yararlanma ve alıntılama gibi düşünceyi geliştirme yollarına ve alanla ilgili terimlere yer verilmiştir.

Siyaset, fen bilimleri, ekonomi, tarih, sanat, edebiyat, spor gibi alanlarda yazılan, açıklayıcı veya yorumlayıcı niteliği olan gazete veya dergi yazılarına **makale** denir.

Makale türü ile ilgili daha geniş bilgiye bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Grafik Bilgi 4.1: Makale türünün özellikleri ve önemli temsilcileri

Makalenin Türk Edebiyatındaki Tarihî Gelişimi

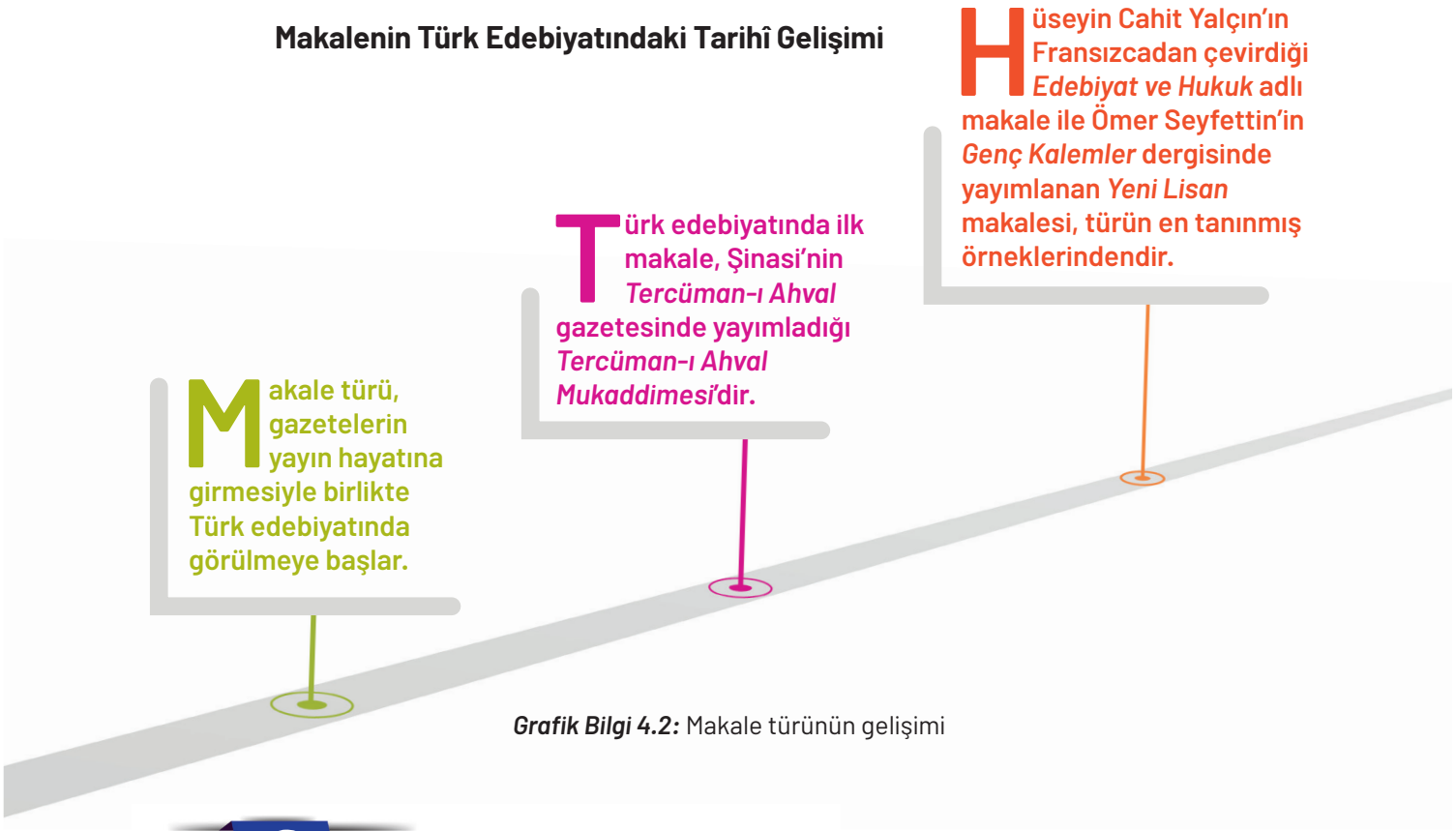

Grafik Bilgi 4.2: Makale türünün gelişimi

Bilgi Dağarcığı

Bilimsel makalede amaç, araştırma sonuçları veya verilerden yararlanarak bir konu hakkındaki tezleri ispatlamaktır. Bu makaleler; başlık, özet, giriş, yöntem, bulgular, sonuç ve tartışma, kaynakça bölümlerinden oluşur. Metnin özelliğine göre bu bölümlerden bazıları bulunmayabilir veya başlıkla belirtilmeyebilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 1. metin ve Grafik Bilgi 4.1 ile 4.2'ye göre cevaplayınız.

1. *Geleceğin Meslekleri* adlı makalede öngörülen meslekler sizce gerçekçi midir? Gerekçeleriyle açıklayınız.
2. Makaledeki sonuç bölümünün metne katkısı nedir?
3. Klasik eğitim anlayışıyla Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi'nde ele alınan yeni eğitim modelini kıyaslayarak eğitime dair bakış açınızı açıklayınız.
4. Metnin ana düşüncesi ve yardımcı düşünceleri nelerdir?
5. Metinde ortaya konan düşünceleri, eğitim öğretime yapacağı katkılar açısından değerlendiriniz.

Kalemin İzinden

Hikâye ile makale türlerini dil ve üslup bakımından karşılaştırınız. Tespitlerinizi defterinize maddeler hâlinde yazınız.

Karşı Pencereden

Metaverse olarak bilinen kurgusal evrenin gelecekte çalışmak, gezmek, oyun oynamak, konsere gitmek, alışveriş yapmak gibi birçok aktivitenin yerine getirilmesinde önemli bir araç olması öngörülüyor. Sizce bunun gerçekleşmesi mümkün müdür? Görselden de yararlanarak konuyu arkadaşlarınızla tartışınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

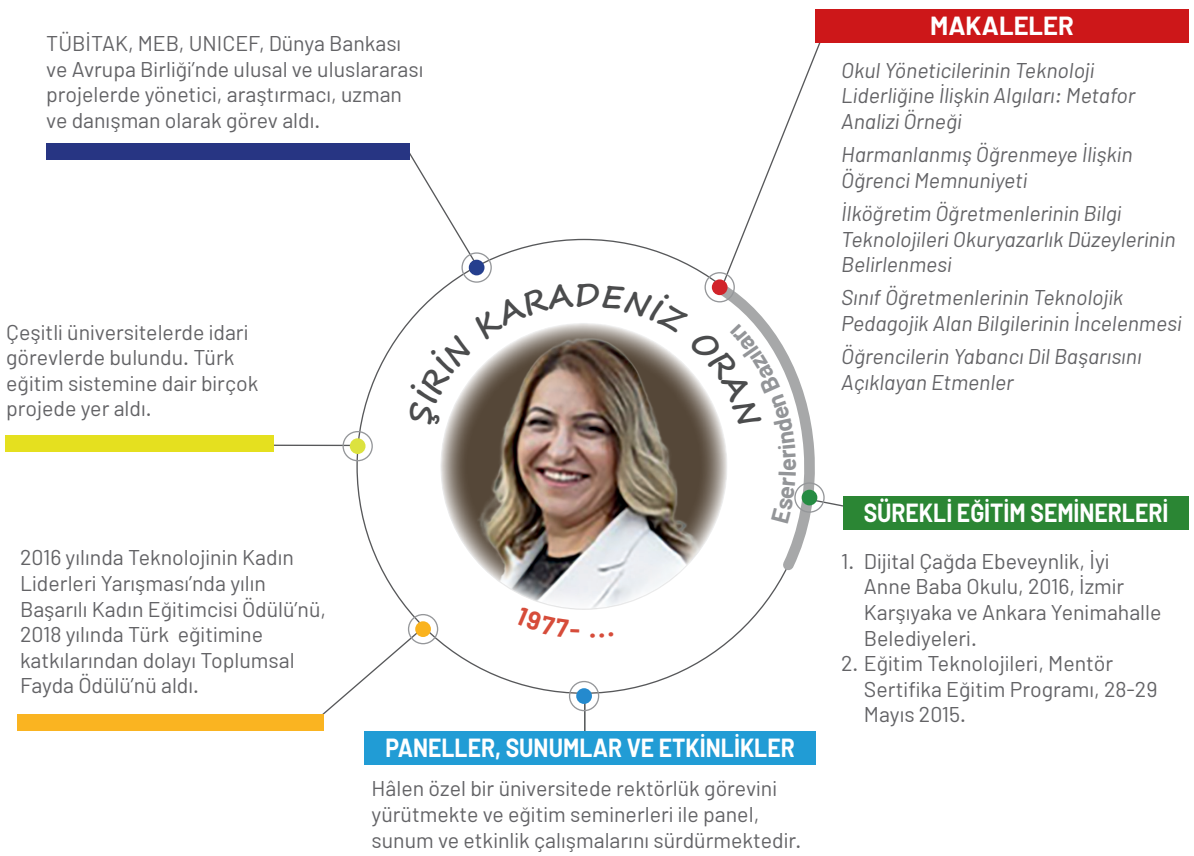

Grafik Bilgi 4.3: Prof. Dr. Şirin Karadeniz Oran'ın biyografisi ve fotoğrafı

Hazırlık

1. "Aslanlar kendi tarihçilerine sahip oluncaya kadar avcılık öyküleri hep avcıyı yüceltecektir." **sözüyle vurgulanan sizce nedir?**

2. **Herhangi bir varlığa verilen adın kökenini merak edip araştırdınız mı? Açıklayınız.**

2. METİN

MOĞOLİSTAN'IN ASLAN KIŞLAK BÖLGESİNDEKİ TÜRK ESERLERİ (YAZITLAR-KAYA RESİMLERİ-TAMGALAR)

Prof. Dr. Şaban Doğan

ÖZET

Başta Hunlar, Köktürkler ve Uygurlar olmak üzere çeşitli Türk topluluklarından kalma birbirinden kıymetli eserlere ev sahipliği yapan Moğolistan toprakları Türk dili, tarihi, kültürü açısından oldukça önemlidir. Moğolistan coğrafyasında Köktürk harfli pek çok yazıt bulunmaktadır ve bunlardan bir kısmı hâlâ bozkırda korumasız olarak var olma mücadelesi vermektedir. (...)

Bildirinin ilk bölümü bu duruma dikkat çekmek amacıyla yüzey araştırması yapılan Aslan Kışlak'a yakın bölgelerdeki yazıtlara ayrılmıştır (...) Moğolistan coğrafyasında, Türklere ait eserleri gün yüzüne çıkarmak için yapılan çok önemli yüzey araştırmaları ve kazılar Türkiye'de beklenen ilgiyi görmemekte, bu toprakların Orhun Yazıtlarıyla özdeşleştirilmiş olması diğer tarihî Türk eserlerinin göz ardı edilmesine zemin hazırlamaktadır. Bildirinin ikinci bölümü ise Aslan Kışlak bölgesinde yer alan ve pek çoğu Türkler tarafından yapılan kaya resimleri ve tamgalara ayrılmıştır.

Anahtar kelimeler: Aslan Kışlak, kaya resimleri, tamgalar

GİRİŞ

Aslan Kışlak Ulanbator'un 270 km kuzeyindeki Bulgun vilayetine bağlı Daşınçilen sumunun yaklaşık 40 km kuzeyinde bulunan bir bölgedir. Bu bölgenin özelliği kuru ve bozkır ikliminin karakteristik özelliklerinin görüldüğü bir alan olmasıdır. Bölgede yazlar kurak ve sıcak kışlar ise kar yağışlı ve soğuktur. Sonbaharda bol rüzgâr alan bölgede yine bu mevsimde yer altı suları çıkmaktadır. Çıkan yer altı sularının tuzlu olması tuz ihtiyacını bu yolla karşılamak için bölgeye pek çok av hayvanı gelmesine, doğal olarak da bu mevsimde Aslan Kışlak'ın önemli bir avlanma sahası hâlini almasına sebep olmaktadır. Bölgenin bu özelliği tarihte yazı

savaşlarda geçiren ve çetin kış şartları için et stoklamak amacıyla bölgeye gelen askerler ve diğer avcılarla oldukça canlı bir hâl alması sonucunu doğurmuş olmalıdır. Aslan Kışlak'ta tarihin farklı dönemlerinden kalma pek çok kaya resmi bulunmasının sebebi de bu olmalıdır. (...)

1. YAZITLAR

Çalışma kapsamında Aslan Kışlak bölgesinin kuzeydoğusu ve kuzeybatısında yer alan Arhanin, İhe Ashete ve Ulaan Çulut yazıtları da incelenmiş; çalışmada amaçlanan bahse konu yazıtların son durumlarını göstermek olduğundan daha önce üzerlerinde pek çok çalışma yapılmış olan Arhanin ve İhe Ashete yazıtlarının okunuş ve anlamlandırmaları üzerinde durulmayıp sadece estampajları alınarak fotoğraflamakla yetinilmiştir. (...)

2. KAYA RESİMLERİ

Moğolistan'da eski kültür ve uygarlıklara ait pek çok kaya resmi bulunmaktadır. Araştırmacılar kaya resimlerini farklı açılardan bakarak çeşitli yöntemlerle tasnif etmektedirler. Örneğin bir tasnif yöntemi bulundukları bölgedir. Bu yönteme göre Moğolistan'daki kaya resimleri Hentî dağlarında bulunanlar, Hangay dağlarında bulunanlar, Altay dağlarında bulunanlar, Gobi çölünde bulunanlar ve bozkırda bulunanlar olarak tasnif edilmektedir. Kaya resimleri yapıldıkları bölgede yaşayan av hayvanları, yetişen bitkiler, bulunan sular, yaşayış biçimi gibi çeşitli etkenlerle birbirlerinden az da olsa farklılık arz etmektedir. (...)

a. Hayvan Konulu Kaya Resimleri

Moğolistan'daki kaya resimleri içerisinde en yaygın olan gruptur. Şu ana kadar tespit edilen kaya resimlerinin yaklaşık %60'ı bu gruba dâhildir. Moğolistan topraklarında Eski Taş Devrinden itibaren her dönemde hayvan konulu kaya resimlerinin diğer kaya resimlerine oranla daha fazla olduğu dikkat çeker. Bu kaya resimleri içerisinde en yaygın olanı da dağ keçisi ve geyiktir. Bunları at, domuz, boğa, deve vs. yabani ve evcil hayvanlar takip etmektedir. Geyik ve dağ keçisi özellikle Hangay sıradağlarının uzantılarında görülmektedir.

Kızıl Geyik (Cervus elaphus Linnaeus)

Moğolistan'daki kaya resimlerinde en yaygın ve sanatlı figürlerden birisi geyiklerdir. Geyikler genellikle Bronz dönemi ortalarından Demir Çağının başlangıç dönemlerinde kullanılan çok önemli bir sembol olarak kabul edilmektedir. Bazı geyiklerin boynuzları dik olarak gösterilirken, bazıları kuyruklarına kadar uzanan kıvrımlı şekilde bazılarının boynuzları ise güneş gibi yuvarlak olarak çizilmiştir. Geyiklerin boynuzlarındaki dallar en fazla on iki adet olmakta, bir geyiğin boynuzlarında ne kadar dal varsa o geyiğin o kadar güçlü ve değerli olduğuna inanılmaktadır.

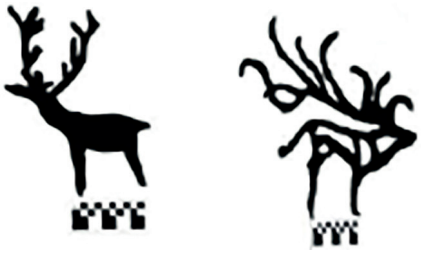

(...)

b. İnsan Konulu Kaya Resimleri

Kaya resimlerinde ok atan insanların Paleolitik dönemin sonu ile Bakır ve Bronz çağının başlangıcına ait olduğu bilim insanları tarafından tespit edilmiştir. Bu döneme ait kaya resimlerinde kullanılan yayların insan boyunda olması insanların o dönemde güçlü ve okları çok uzak mesafelere attıklarını ortaya koymaktadır. Aşağıda Aslan Kışlak bölgesinde tespit ettiğimiz iki kaya resminin kopyaları görülmektedir.

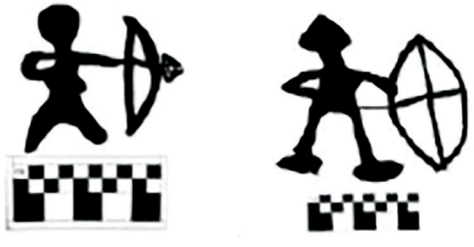

(...)

3. TAMGALAR

Eski Türk Kültürünün Bir Parçası Olarak Damgalar

Eski Türk kültürünün önemli taşıyıcılarından biri olmakla birlikte Türk yazı geleneğinin de

temel yapı taşlarından birini damgalar oluşturmaktadır. Bir devletin bağımsızlık ve devamlılığının önemli göstergelerinden birisi de yine devlete ait damgadır. "Ortak yaşayış ve inanışın, paylaşımın ürünü olan damgalar, ait oldukları toplulukların, boyların ve ulusların diğerlerine / ötekilere karşı varoluşlarının, kimliklerinin ve kültürlerinin göstergesi / sembolü olarak kullanılmıştır. Bu sebeple de çoğu kez damgalar ait oldukları insan topluluklarının, oymakların, boyların, soyların adlarının yerine kullanılarak onları temsil etmiştir." (Mert 2007: 281-305; Alyılmaz 2015: 245) (...)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Aslan Kışlak çevresinde yer alan yazıtların son durumunu görmek ve belgelemek amacıyla yapılan çalışma sonucu değerlendirme ve öneri olarak aşağıdaki hususların vurgulanmasında yarar olduğunu düşünüyoruz:

Moğolistan coğrafyasında Köktürk ve Uygur dönemlerine ait pek çok yazıt bulunmaktadır. Bu yazıtların bir kısmı, Moğolistan'ın farklı bölgelerindeki müzelerde ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından inşa edilen Bilge Kağan Müzesinde (Höşöö Tsaydam Müzesi) korunmaktadır. Moğolistan'ın mevcut ekonomik durumu, bu coğrafyadaki Türk eserlerinin tamamının sergileneceği büyük bir müze yapımını kaldırabilecek güçte değildir.

(...)

Moğolistan coğrafyasında kaya resimleri, yazıtlar, kurganlar başta olmak üzere Türklerden kalma pek çok eser bulunmaktadır. Bu eserlerle ilgili yapılması gereken çok fazla bilimsel iş vardır. Amerika, Almanya, Japonya, Kore, vb. pek çok ülkeden bilim insanları Moğolistan coğrafyasında bilimsel çalışmalar yapmaktadır. Bu kadar geniş bir coğrafyada TİKA'nın yaptığı muazzam işlerle yetinilmemeli, bu coğrafyada tarihsel ve kültürel bağlarımız olan Moğol bilim insanlarıyla ortak çalışmalar yapılması için her fırsat değerlendirilmelidir. Başta TDK ve TTK olmak üzere kurumsal olarak da bu coğrafyada yapılacak çalışmalar desteklenmelidir.*

KAYNAKÇA

Alyılmaz Cengiz (2003), Bugut Yazıtı ve Anıt Mezar Külliyesi Üzerine, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN'a Armağan, Sayı 13, s. 11-21.

Alyılmaz Cengiz (2005), Orhun Yazıtlarının Bugünkü Durumu, Kurmay Yayınları, Ankara.

Alyılmaz Cengiz (2015), İpekyolu Kavşağının Ölümsüzlük Eserleri. AÜY. No: 1063. Ankara.

Badam Azzaya (2018), "Moğolistan'da Bulunan Kayalar Üzerindeki Runik Yazıtlar (2010-2016)", Türk Moğol Tarihi, Yeditepe Yayınları, s. 347-365, İstanbul.

Kıdıralı Darhan, Gaybullah Babayar (2015), Türk Bengü Taşı: Şiveet-Ulaan Damgalı Anıtı, Uluslararası Türk Akademisi Yayınları, Astana.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

estampaj: Metal, tahta vb. üzerine resim basma, çoğaltma yöntemi.

oymak: Aşiret.

Sum: Moğolistan ile Çin arasındaki idari bölge.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Moğolistan'ın Aslan Kışlak Bölgesindeki Türk Eserleri (Yazıtlar-Kaya Resimleri-Tamgalar) metni, sosyal bilimler sahasında yazılmış bir makale örneğidir. Yazı, bilimsel bir makalede bulunması gereken "başlık, özet, giriş, ana konu, sonuç, kaynakça" bölümlerinin tümünü içermektedir. Bir alan araştırması neticesinde kaleme alınan makale, Türklerin bugünkü Moğolistan sınırları içindeki yazılı ve görsel eserlerinin incelenmesi üzerine bina edilmiştir. Yazar, bizzat Moğolistan'a gitmiş ve edindiği bulguları makalesinde değerlendirmiştir.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 2. metne göre cevaplayınız.

1. Metnin hedef kitlesini kimler oluşturmaktadır?
2. Yazarın konuyu hangi açıdan ele aldığını, yönlendirme yapıp yapmadığını, öznel veya nesnel davranıp davranmadığını metinden örnek ifadelerle açıklayınız.
3. Metindeki sosyal ve tarihî ögeleri belirleyiniz.
4. "Bir devletin bağımsızlık ve devamlılığının önemli göstergelerinden birisi de yine devlete ait damgadır." cümlesini açıklayınız.
5. Kullanılan görsellerin metne katkısını açıklayınız.
6. Metinde yazarın ortaya koyduğu bilgi, tespit ve yorumları kanıt, tutarlılık, geçerlilik, gerekçe açısından değerlendiriniz.

Karşı Pencereden

Aslan Kışlak bölgesi kaya resimleri

Kazakistan, Tamgalısay kaya resimleri

Azerbaycan, Gobustan kaya resimleri

Makalede bahsi geçen kaya resimleri Kazakistan, Azerbaycan ve Anadolu sahalarında da görülmektedir. Verilen görseller ve bilgiden yararlanarak Türk kültürünün yayılma alanları ve devamlılığı hakkında hangi sonuçlara ulaşılabileceğini arkadaşlarınızla tartışınız.

Kalemin İzinden

"Dörtnala gelip Uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan
bu memleket, bizim."*

Nazım Hikmet, *Bütün Şiirleri*

Türkler, tarih boyunca hangi coğrafyalarda izler bırakmıştır? Şiirden yola çıkarak düşüncelerinizi bir paragraf hâlinde defterinize yazınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Grafik Bilgi 4.4: Prof. Dr. Şaban Doğan'ın biyografisi ve fotoğrafı

EDEBÎ MAKALE

Hazırlık

1. "Ben hiç böyle düşünmemiştim." **dediğiniz bir durum veya olayla ilgili anınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.**

2. **Bir insanın öğrenme süreci sizce ne zaman başlar? Açıklayınız**

3. METİN

ŞİİR KAYNAĞI BİLMECELER

Prof. Dr. Cemal Kurnaz

Anonim halk edebiyatı mahsullerinin sanat değeri üzerinde pek durulmamıştır. Bunda, o eserlerin, genellikle sanat endişesinden uzak, belli bir kültür seviyesinin üstüne çıkamayan insanlar tarafından meydana getirilmiş olmaları rol oynamıştır, sanıyorum. Ancak, bunlar arasında, isimsiz halk sanatkârlarının dahiyâne şekilde yakaladığı, her dem yeni ve taze öyle şiir örnekleri var ki çağdaş şiirimizin kaynakları konusunda bizi düşünmeye sevkediyor. Türkülere, mânilere, ninnilere, tekerlemelere, bilmecelere yeni bir dikkatle bir daha bakmak gerekiyor. (...)

Gerçi bundan bahseden bazı araştırmacılar olmuştur. Meselâ Prof. Dr. Şükrü Elçin, bilmecelerden söz ederken "... bazen saf şiir örneği sayılabilecek eserler" şeklinde bir ifadeye yer verir.[2] Bedri Rahmi Eyüboğlu da "Dilimizin en güzel, en şiirli köşelerinden birisi de bilmecelerimizdir." diyerek bu konuya dikkat çeker.[3] Onun bu kaynaktan bol bol faydalanan iyi bir şair olduğu da bir gerçektir.

Bilmecelerin şiir kaynağı oluşuna dair örneklere dayalı olarak en geniş araştırmayı Sabahattin Eyuboğlu yapmıştır. Daha sonra bu yazıya atıfta bulunan Nihad Sâmi Banarlı da bazı makaleler yazmıştır.

Söz sanatlarının en eskisi belki de teşbihtir. Bilmecelerin esası da buna dayanıyor. Teşbih ve istiâre... Bilmeceyi tertip eden sanatkâr

onun cevabını gizlemek için bütün mahâretini gösteriyor, hayal gücünü zorlayarak en akla gelmedik münasebetler buluyor. Böylece alışılmışın dışında, şaşırtıcı güzellikler ortaya çıkıyor. Şüphesiz ki bu her zaman böyle olmuyor. Bilmecelerin hepsinin eşsiz bir sanat eseri olduğunu söylemek mümkün değil. Diğer bütün anonim mahsuller gibi onların da çoğunluğu belli seviyenin altında. Ama, sanatkâr yaratılışlı insanların dilinde, cevabı gizlenen bilmece öyle bir şiir hâline geliyor ki özgün benzetmelerin arasındaki müphem boşluğu, hayâl dünyanızın taze ve zengin çağrışımları ile doldurmak hazzına erişiyorsunuz.

Bilmecelerin en çok başvurduğu söz sanatlarından biri de teşhistir. Zaman zaman buna intak da eşlik etmekte. Eşya ve varlıklar arasında gizli, uzak benzerlikler sezmeye çalışan sanatkâr onlarda canlı bir şahsiyet vehmede-

rek bilmecenin hemen çözülmemesi için elinden geleni yapar. O nisbette de şiirin dünyasına yaklaşır.

Bilmeceler, teşbih ve teşhis vasıtasiyle dünyayı, eşyayı, hayatı ve tabiatı alışılmamış bir biçimde yeniden kuruyor. Bu dünyada insanlığın çocukluk devrine ait hâtıralar, masal ve mitolojilerin hakikatleri mâşerî şuur altından çıkarak biz insanlara esrarlı bir şekilde görünüyorlar. (...)

Kırmızı ağaç üstünde
Ak güvercin [4]

Bu bilmecede güzel olan nedir? İki renkli, yalın bir tablo oluşu mu? Alışılmışın hilâfına "kırmızı ağaç" söyleyişi mi? "Güvercin" kelimesindeki yumuşak çağrışımlar mı? Cevabı bulmak için, söz konusu unsurlar arasındaki gizli münasebeti keşfetmeye çalışırken his dünyamıza hücum eden hayaller mi güzelleştiriyor yoksa? Belki bunların hepsi birden insanda değişik bir etki bırakıyor. Cevabına bakıyorsunuz: Ağız, diş. Tablonun büyüleyiciliği bir an sarsılıyor gibi oluyor. Ağız ve diş münasebetiyle söylenen bu sözler birden alelâdeleşiyor gibi oluyor. Fakat, bu defa yeni bir şaşkınlık başlıyor. O nasıl bir ruh hâlidir ki ağızı kırmızı ağaç, dişleri ak güvercin olarak tahayyül edebiliyor diye hayrete düşüyorsunuz. Şiir yeniden oturuyor.

Şu derenin
Öte yüzü
Beri yüzü
Lâpa lâpa
Geyik izi [5]

Bu bilmecenin de kendine has bir dünyası var. Issız ve tenha... " Öte yüzü / Beri yüzü" söyleyişindeki ritim, aynı zamanda derenin iki yanında genişleyen mekânı veriyor bize. "Lâpa lâpa" sözü kar'ı hatırlatıyor. "Geyik" ise, masalların, menkıbelerin esrarlı, zengin dünyasından çıkıp geliyor. Kendi yok, izleri var. Derenin yanında genişleyen, karla kaplı uçsuz bucaksız bir mekânda geyik izleri... Sade yalın, esrarlı bir tablo. (...)

Karşıda bir göl
İçinde bir yılan
Göl yılanı yer
Yılan gölü yer [17]

*

Kuyu kurudu
Yılan öldü
Mercan söndü [18]

Bu iki bilmecenin de cevabı aynı. Bu bakımdan ikisinde de müşterek tasavvurlar var. Günlük hayatta tek tek söylendiğinde yadırgamayacağımız bu mısralar bir araya gelince kendilerine has esrarlı bir atmosfer yaratıyorlar. Göl yiyen yılan, yılan yiyen göl ne demek? Kuyunun kurumasiyle yılanın ölmesi veya mercanın sönmesi arasında ne münasebet olabilir? Göl, kuyu, yılan, mercan sanki masal dünyasının kelimeleri. Sanatkârların bilmecelerin cevabını gizlemeye çalışırken masal motiflerinden faydalandıkları bir gerçek. (...)

Bu örnekleri çoğaltmak mümkün. Bibliyografyada zikredilen yazılarda da değişik örnekler yer almaktadır. Bütün bunlar bize bilmecelerde ve dolayısıyle diğer anonim mahsûllerde zengin ve dikkate değer bir şiiriyetin gizli olduğunu gösteriyor.*

Dipnotlar

(2) Şükrü Elçin, "Gölpazarı Bilmeceleri", Türk Kültürü Araştırmaları, Yıl II, Sayı: 1-2, Ankara 1965,s. 69. Halk Edebiyatına Giriş, Ankara, 1968,s.608

(3) Bedri Rahmi Eyüboğlu, "Mânâ Murat Olundukta", Delifişek, Ankara, 1975, s. 409.

(4) Âmil Çelebioğlu-Yusuf Ziya Öksüz, Türk Bilmeceleri Hazinesi, İst. 1979, s. 192.

(5) Aynı e., s.214.

(17) Aynı e.,s.251.

(18) Aynı e., s.251.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

atıf: Konuşurken veya yazarken başka kaynaklarla bağlantı kurmak.
bibliyografya: Kaynakça.
dem: Zaman, çağ.
hilaf: Aykırı, karşıt, ters.
maşerî (mâşerî): Toplumsal.
menkıbe: Din büyüklerinin yaşamları ve olağanüstü davranışlarıyla ilgili hikâye.
müphem: Belirsiz.
tahayyül etmek: Hayal etmek.
tasavvur: Göz önüne getirme, hayal etme, zihinde canlandırma.
vehmetmek: Varsaymak, kuruntuya kapılmak.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Şiir Kaynağı Bilmeceler metni, bir edebî makale örneğidir. Yazıda, bir edebî tür olarak bilmecelerin oluşumundaki hayal gücü ve bilmecelerin dilsel estetik yönü üzerinde durulmaktadır. Edebî makale; dil, edebiyat ve sanata dair düşünce ve tespitlerin dile getirildiği makale türüdür.

Bilimsel ve edebî makale arasındaki temel farklar aşağıdaki Grafik Bilgi 4.5'te verilmiştir.

Bilimsel ve Edebî Makale Arasındaki Farklar

Grafik Bilgi 4.5: Bilimsel ve edebî makale arasındaki farklar

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 3. metin ve Grafik Bilgi 4.5'e göre cevaplayınız.

1. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerin anlamını cümlelerin bağlamından yararlanarak tahmin ediniz. Tahmininizin doğruluğunu yanda verilen TDK *Türkçe Sözlük* karekodundan kontrol ediniz.

   "O nisbette de şiirin dünyasına yaklaşır.",
   "Ağız ve diş münasebetiyle

   söylenen bu sözler birden alelâdeleşiyor gibi oluyor."

TDK sözlüğüne bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

2. Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini tespit ediniz.
3. Metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirleyiniz.
4. Metnin dil, üslup ve anlatım özellikleri nelerdir?
5. Metinden mecazlı ifadelere örnekler bulunuz. Bunların edebî makale türüyle ilişkisini açıklayınız.

Sıra Sizde

"Bizim daha İslâmiyet dâiresine girmeden evvelki edebiyatımız, musikimiz, iptidâî olmakla beraber cemiyetin sinesinden kopan ve bundan dolayı işitildiği zaman göğüsleri heyecanla kabartabilen basit bir dağ edebiyatı, bir yayla havası idi. Yiğitlik hâtıraları bütün halkın ruhunda yaşayan eski kahramanların destanları okundukça, altın direkli otağındaki hakandan kısrak sütü sağan kadınlara kadar bütün Türkeli, ruhlarında aynı dalganın kabardığını duyarlardı. Dağdan dağa orman perileri gibi keskin ıslıklarla seslenen beyaz gocuklu çobanların kamış düdüklerle çaldıkları o havalar, tekinlerin (prens) Hint ve İran eşyasıyle süslenmiş portrelerinde de aynı tesiri yapardı. Yâni o zamanki edebiyat bütün ruhları bir noktaya toplayabilen, hepsine aynı heyecanı veren, onlara müşterek bir zevk hayatı yaşatan sağlam bir edebiyattı. Kır çiçekleri kadar basit, dağ havaları kadar vahşi olmakla beraber, doğrudan doğruya Türkeli'nin ruhundan kopan saf, samimi bir edebiyat..."*

Prof. Dr. Mehmet Fuat Köprülü, *Meşrutiyet Devri Türk Edebiyatı*

iptidai: İlkel.

Yukarıdaki paragrafın edebî bir makaleden alındığını gösteren özellikleri tespit edip açıklayınız.

Uygulama

***Geleceğin Meslekleri* ve *Şiir Kaynağı Bilmeceler* metinlerinin özelliklerini tablodaki ilgili yerlere yazınız.**

	Geleceğin Meslekleri	Şiir Kaynağı Bilmeceler
Makalenin Türü		
Düşünceyi Geliştirme Yolları		
Üslup		
Anlatım Biçimleri		
Konu		

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

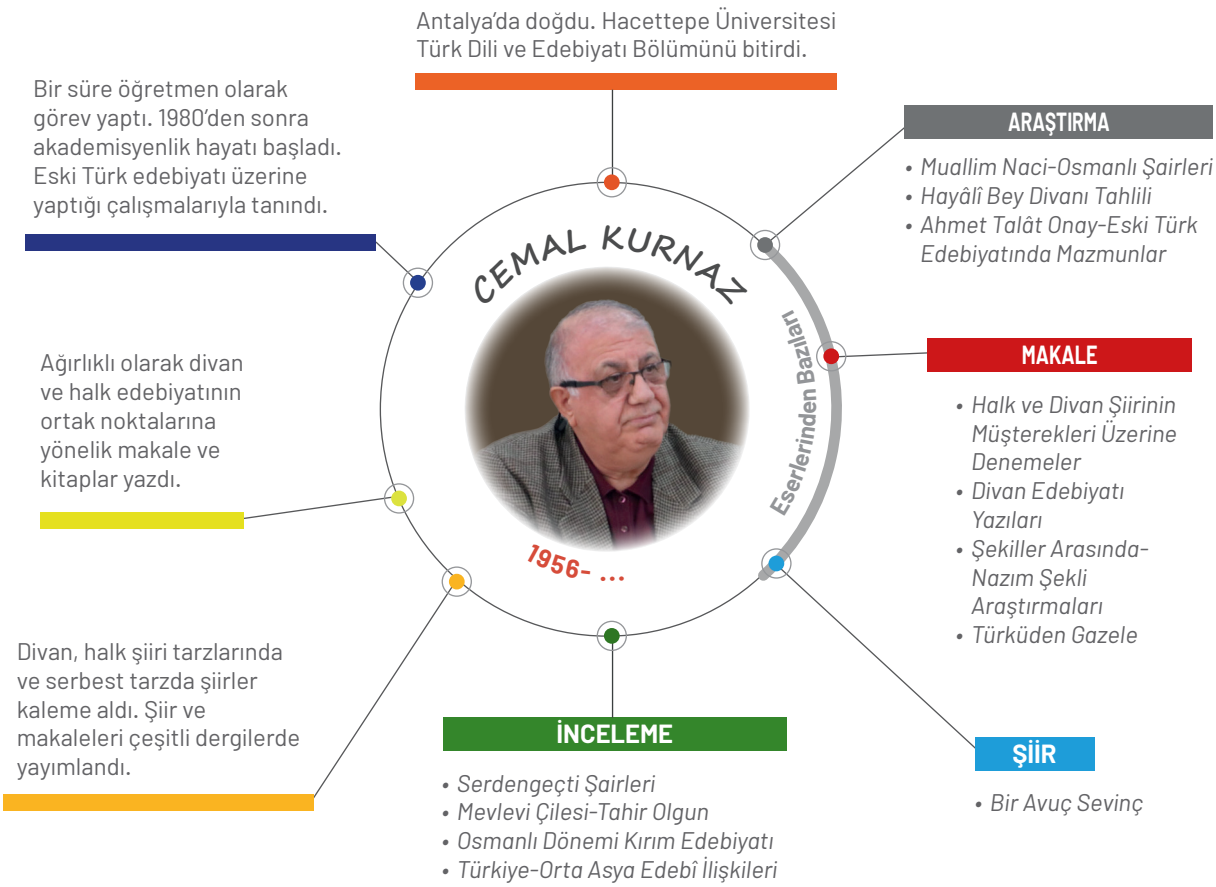

Grafik Bilgi 4.6: Prof. Dr. Cemal Kurnaz'ın biyografisi ve fotoğrafı

Üniteyle ilgili etkileşimli video ve soru örneklerine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

MAKALE TÜRÜNÜN TÜRK EDEBİYATINDAKİ ÖNEMLİ TEMSİLCİLERİ

TANZİMAT DÖNEMİ'NDE MAKALE

Şinasi

Emine Semiye

SERVETİFÜNÛN DÖNEMİ'NDE MAKALE

Hüseyin Cahit Yalçın

Fatma Aliye

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ'NDE MAKALE

Mehmet Fuat Köprülü

Ziya Gökalp

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE MAKALE

İnci Enginün

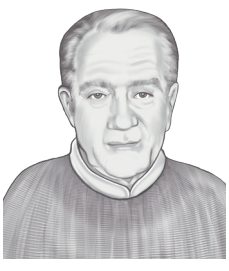

Berna Moran

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE MAKALE

Yıldız Ecevit

Jale Parla

Türk ve dünya edebiyatında makale türünde eser vermiş yazarların biyografilerine genel ağdan ulaşabilirsiniz.

Grafik Bilgi 4.7: Makale türünün Türk edebiyatındaki önemli temsilcileri ve bu yazarların temsilî resimleri

DİL BİLGİSİ

Sıra Sizde

1. Aşağıda verilen cümlenin ögelerini alttaki yazma alanlarına yazınız.

a) Bilmecelerin şiir kaynağı oluşuna dair örneklere dayalı olarak en geniş araştırmayı

Sabahattin Eyüboğlu yapmıştır.

b) Daha sonra bu yazıya atıfta bulunan Nihad Sâmi Banarlı da bazı makaleler yazmıştır.

c) Moğolistan coğrafyasında Köktürk ve Uygur dönemlerine ait pek çok yazıt bulunmaktadır.

ç) Bu yazıtların bir kısmı, Moğolistan'ın farklı bölgelerindeki müzelerde ve Türkiye Cumhuriyeti

Devleti tarafından inşa edilen Bilge Kağan Müzesinde korunmaktadır.

d) Moğolistan'ın mevcut ekonomik durumu, bu coğrafyadaki Türk eserlerinin tamamının

sergileneceği büyük bir müze yapımını kaldırabilecek güçte değildir.

2. Aşağıdaki metinde yazımı yanlış kelimelerin altını çiziniz. Bu kelimelerin doğru şeklini metnin altında verilen boşluğa yazınız.

"Hayati bey, tam Beyazıt meydanını geçerken iki yumruğunu şakaklarına vurarak birden bire durdu: Eyvah, Eyvah, maaş cüzdanını bir yerde unutmuştu! eyvah, nerede unuttuğunu bir türlü akıl edemiyordu! eyvah, ya alışveriş ederken dükkânlardan birinde bıraktı, münasebetsizin biri alıp gittiyse? eyvah, ya arar arar bulamaz, yeni cüzdan çıkartmak için aylarca uğraşıp durursa? öyle ya, evvelâ gazetelere ilân vermeli, sonra mahalleden ilmühaber çıkartmalı; o... Dahası var, dahası var, cüzdanın torbasında berat kâğıdıyla nüfus tezkeresi de beraberdi, hay Allah müstahakkını versin, bunların hepsi yeniden çıkacak ha!.."*

Peyami Safa, *Hikâyeler*

3. Aşağıda verilen metindeki yay ayraçların içine uygun noktalama işaretlerini yazınız.

Çocukların saflık ( ) doğallık ( ) şaşkınlık özelliklerinden kaynaklanan bazı yaklaşımları vardır ( ) Bazen yetişkinlerin çocuklar tarafından kolayca altından kalkamayacakları durumlara düşürüldükleri bilinir ( ) Söylemlerinde başka türlü ifade edilemeyecek bir ( ) hınzırlık ( ) barındırırlar ( ) Bu yüzdendir ki ( ) Dünyanın gerçek hâkimleri çocuklardır. ( ) denilmektedir ( ) Çünkü çocuklar ( ) istemediklerinde hiç kimseyi ve hiçbir şeyi umursamazlar ( ) Orhan Veli ( ) bunu çok iyi tespit etmiş sanatçılardan biridir ( ) Onun şiirlerinde bu sıfatları taşıyan çocuklar ( ) rahatlıkla görülmektedir ( )

Mehmet Ulucan, *Orhan Veli'nin Şiirlerinde Çocuksu Söylem*

YAZMA

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

ARAŞTIRMAYA DAYALI METİN YAZMA AŞAMALARI

- Araştırmaya dayalı metin yazılırken öncelikle konu belirlenir. Bunun için de belirleyici bir sorunun ortaya konması gerekir. Ardından konuyla ilgili daha önce herhangi bir makale yazılıp yazılmadığı hakkında literatür taraması yapılır. Yazılacak makalenin o konuda daha önce yapılmış araştırmalara yeni bir bakış açısı sunması gerekir.
- Yazılacak konuyla ilgili kaynaklar tespit edilir. Bu konuda genel ağdan ve kütüphanelerden yararlanılır. Genel ağ, doğruluğu tartışmalı birçok bilgi içerdiğinden buradaki araştırmalarda güvenilirlik dikkate alınmalıdır. Bu konuda en güvenilir kaynaklar üniversiteler ve diğer resmî kurumların sayfalarıdır.
- Kaynak araştırması için başka bir unsur kütüphanelerdir. Kütüphanelerdeki kaynaklar ya konularına ya da yazarlarına göre sınıflandırılmıştır. Günümüzde birçok kütüphanenin aynı zamanda genel ağ hizmeti de bulunmaktadır. Örneğin Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesine genel ağ üzerinden ulaşılarak kaynak araştırması yapılabilmektedir.
- Makalede mümkün olduğunca farklı kaynaklardan yararlanılır. Bu kaynaklar muhakkak belirtilmelidir. Kaynak göstermenin farklı şekilleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki yay ayraç içinde kaynak göstermedir. Verilen kaynakta eser sahibinin soyadı, eserin yazıldığı tarih ve hangi sayfadan yararlanıldığı yay ayraç içinde belirtilir. Aşağıda buna yönelik örnek bir paragraf verilmiştir.
- "Akif'in şiirleri bir nevi günlük olarak nitelendirilebilir. Günlükler bireysel metinlerdir ancak Akif'in şiirleri bir toplumun günlüğü olması özelliği ile bilindik günlüklerden ayrılır. Şiirlerini dönemler manasına gelen Safahat adı altında toplaması şiirlerin bir günlük bilinciyle yazıldığını göstermektedir" (Karakoç, 2013: 41). Atıf yapılan kaynaklar metnin sonunda kaynakça bölümünde tam olarak verilmelidir: Karakoç. S (2013). Mehmed Âkif (15. bs.). İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Başka bir kaynak gösterme metodu ise dipnot yöntemidir. Metin içinde yararlanılan kaynağın üzerine rakam yazılır. Aynı sayfanın altında bir çizgi çekilir ve o rakamın hangi kaynağı işaret ettiği belirtilir. Aşağıda buna yönelik örnek bir paragraf verilmiştir.
- "Bugün modern bir şehrin içi dışına çevrilmiştir. Gizlenmesi değil görülmesi icabetmeyen bir şey kalmamıştır. Reklamlar, propagandalar hep göstermek, görünmek içindir. Burada her şey ortaya dökülmüştür. Her şey yollarda başlar, gösterilmek istenen şeylerin afişleri, resimleri, hatta örnekleri yollarda, duvarlarda, vitrinlerdedir."[1]

[1] Malik Aksel, Masal ve Resim (1. bs.), Kapı Yayınları, İstanbul, 2016, s. 334.

Dipnot, eser sonunda yer alan kaynakçada dipnottaki şekliyle fakat sayfa numarası verilmeden yazılır.

b. Uygulama

"Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma" **başlığında verilen açıklama doğrultusunda makale yazma çalışması yapılır.**

Kalemin İzinden

Tarih, edebiyat, coğrafya, sosyoloji alanlarının birinden bir konu belirleyip genel ağdan konuya yönelik araştırma yapınız. Araştırmanız sırasında ulaştığınız bilgilerin ve bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgulayıp iş birlikli rapor hâlinde sununuz.

Araştırma sonuçlarınızdan yararlanarak makale türünün özelliklerini taşıyan bir metin yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Münazara ve Özellikleri

Grafik Bilgi 4.8: Münazaranın temel özellikleri

b. Uygulama

"Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma" **başlığında verilen bilgilerden yararlanarak bir münazara düzenlenir.**

Sıra Sizde

Öğretmeniniz rehberliğinde bir münazara konusu belirleyiniz. Etkinliğin özelliklerini dikkate alarak münazara ekiplerini ve jüriyi oluşturunuz. Münazaranın değerlendirmesini karekodda verilen ölçeğe göre yapınız.

Münazara Değerlendirme Tablosu'na bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen bulmacayı çözünüz.

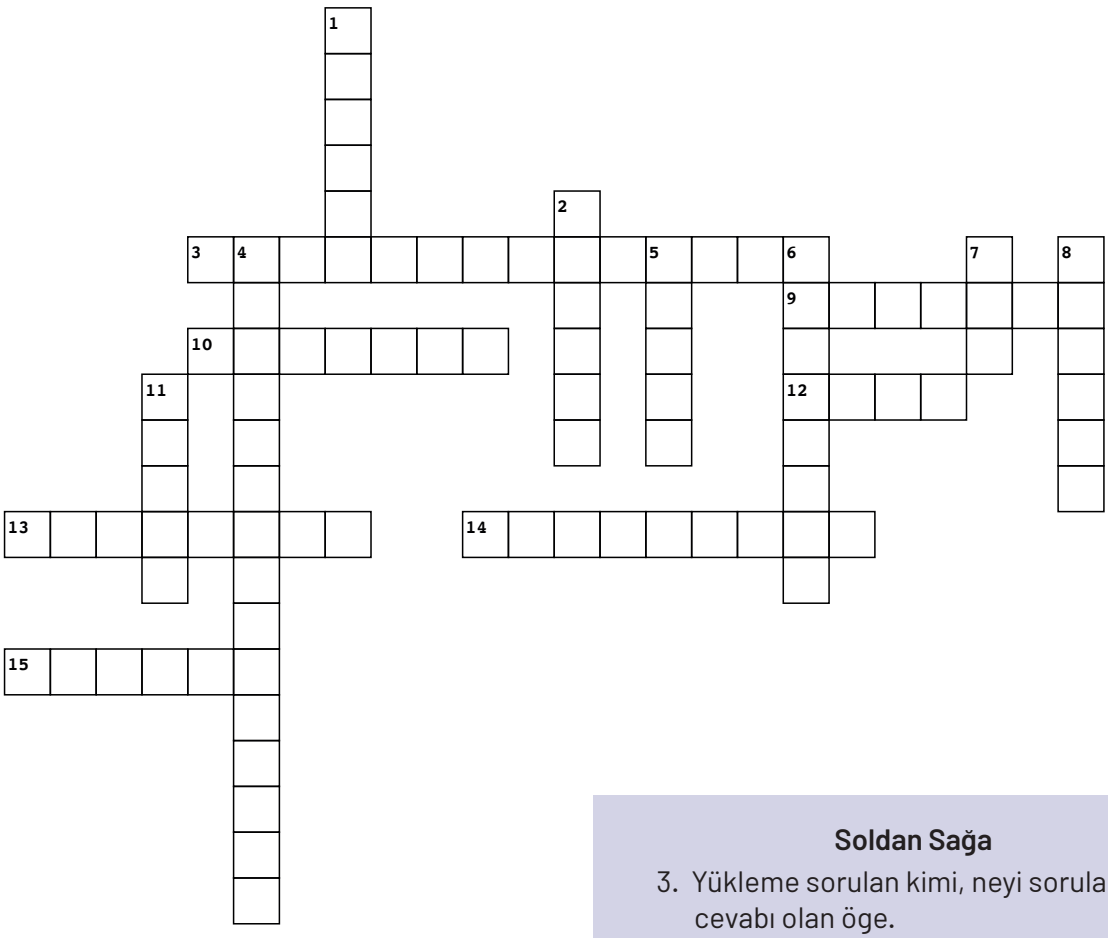

Yukarıdan Aşağıya

1. Türk edebiyatında ilk makaleyi yazan sanatçı.
2. Ara sözlerin öncesinde ve sonrasında kullanılan noktalama işareti.
4. Hüseyin Cahit Yalçın'ın Fransızcadan çevirdiği makale.
5. Dil, edebiyat ve sanata dair düşünce ve tespitlerin dile getirildiği makale türü.
6. Metal, tahta vb. üzerine resim basma, çoğaltma yöntemi.
7. Moğolistan ile Çin arasındaki idari bölge.
8. Makalenin ilk bölümü.
11. Aşiret.

Soldan Sağa

3. Yükleme sorulan kimi, neyi sorularının cevabı olan öge.
9. Mezarın üzerine yerleştirilmiş, tabut büyüklüğünde tahta veya mermer sandık.
10. Din büyüklerinin yaşamları ve olağanüstü davranışlarıyla ilgili hikâye.
12. Konuşurken veya yazarken başka kaynak veya olaylarla bağlantı kurmak.
13. Herhangi bir konu üzerinde zıt düşüncelerin karşılıklı olarak savunulmasına dayalı fikrî müsabaka.
14. Ömer Seyfettin'in Genç Kalemler dergisinde yayımladığı makale.
15. Bilimsel ve toplumsal konularda kanıtlama amacı güden gazete veya dergi yazısı.

Aşağıda cümlelerde boş bırakılan yerlere kutucuklarda verilen kelimelerden cümlenin akışına göre uygun olanı yazınız.

Tercüman-ı Ahval	Mehmet Fuat Köprülü	tanık gösterme
münazara	Genç Kalemler	dipnot	mecazlı

1. Makalede örnekleme, karşılaştırma ..... gibi düşünceyi geliştirme yollarına başvurulur.

2. Ömer Seyfettin'in ..... dergisinde yayımlanan *Yeni Lisan* makalesi türün tanınmış örneklerindendir.

3. Türk edebiyatındaki ilk makale örneği, Şinasi'nin ..... gazetesinde yayımlanan ön sözüdür.

4. Bilimsel makalelerde söz oyunlarına ve ..... ifadelere yer verilmez, düşünceler doğrudan aktarılır.

5. Bir konu üzerinde, belli kural ve yöntemlere uyularak gruplar hâlinde yapılan tartışmaya ..... denir.

Aşağıdaki numaralı kutucuklarda edebî ve bilimsel makale türleriyle ilgili kavramlara yer verilmiştir. Kutucuk numaralarını kullanarak soruları cevaplayınız (Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.)**.**

1 Yalın üslup	2 Özet	3 Kaynakça	4 Tez	5 Bilimsel ifadeler
6 Hayal gücü	7 Bulgular	8 Antitez	9 İspat	10 Gerçek anlam
11 Çözümleme	12 Alıntı yapma	13 Nesnel	14 Mecaz	15 Yöntem
16 Dipnotlar	17 Söz sanatları	18 Kurgusal	19 Öznel	20 Veriler

6. Kutucuklardan hangileri bilimsel makaleyle ilgilidir?

7. Kutucuklardan hangileri edebî makaleyle ilgilidir?

Aşağıda Romen rakamlarıyla verilen makaleleri, harflerle verilen yazarlarla eşleştiriniz. Eşleşen harfleri rakamların önündeki yay ayraca yazınız.

8.

Eserler	Yazarlar
( ) I. *Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi* ( ) II. *Edebiyat ve Hukuk* ( ) III. *Yeni Lisan* ( ) IV. *Hayat ve Edebiyat* ( ) V. *Edebiyat Üzerine Makaleler*	**A.** Ahmet Hamdi Tanpınar **B.** Hüseyin Cahit Yalçın **C.** Mehmet Fuat Köprülü **Ç.** Namık Kemal **D.** Ömer Seyfettin **E.** Şinasi

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

9. Edebiyatın toplumsal bir işlevi mi olduğu, yoksa bireysel ya da duygusal ihtiyaçlara mı cevap vermesi gerektiği konusundaki oranlar, birbirine çok yakın görünmektedir. *"Bence edebiyat toplumsal gerçekleri yansıtmalıdır."* maddesine %54,6 oranında katılan öğrenciler (Tablo 20); *"Edebiyat duygusal ihtiyaçlara cevap vermelidir."* maddesine %58,1 oranında katılım göstermişlerdir (Tablo21). Edebiyatın bireysel, duygusal ihtiyaçlara yönelik bir işlevinin olduğu konusundaki oran daha yüksek görünmektedir.

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Ayyıldız vd.,
Okuma Kültürü Üzerine Bir Araştırma

Bu metne göre makale türünün özellikleriyle ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Açıklayıcı cümlelere yer verilmiştir.
B) Düşünceyi inandırıcı kılmak için sayısal verilere başvurulmuştur.
C) Söz oyunlarına ve kapalı ifadelere yer verilmiştir.
D) Anlatımda nesnel bir tutum sergilenmiştir.
E) Aydınlatmak ve bilgilendirmek amacı güdülmüştür.

10. Aşağıdakilerden hangisi makale yazarının özelliklerinden biri değildir?

A) İddiasını ispatlamak zorundadır.
B) Ağırlıklı olarak güncel konularda yazar.
C) Açık, anlaşılır ve yalın bir dil kullanır.
D) Düşüncelerini nesnel bir bakış açısıyla dile getirir.
E) Düşüncelerini bilgi, belge ve araştırmalara dayandırır.

11. Köylülerden biri ( )( ) Kesinlikle öyle ( ) Mahmut'un elinden her iş gelir ( ) buralarda yardımına koşmadığı kimse yoktur ( )( ) dedi ( )

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangileri getirilmelidir?

A)(:)(")(;)(,)(,)(")(.)
B)(,)(")(,)(,)(.)(")(!)
C)(,)(")(;)(,)(,)(")(.)
D)(")(-)(;)(,)(;)(")(!)
E)(:)(")(,)(,)(.)(")(.)

12. Konu belirlenince araştırma imkânları dikkate alınır. Genel bir konu, mümkün olduğunca özele indirgenir. Örneğin Türk şiirinde ölçü genel bir konuyken Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde ölçü daha özeldir.

Bu parçada makale hazırlanırken izlenecek yollardan hangisi vurgulanmaktadır?

A) Konuyu sınırlandırma
B) Plan yapma
C) Bilgi toplama
D) Notları düzenleme
E) Yazma

13. Aşağıdakilerden hangisi bilimsel makalelerde düşünceyi inandırıcı kılmak için başvurulan yollardan biri değildir?

A) Örneklendirme
B) Alıntı yapma
C) Sayısal verilerden yararlanma
D) Soyutlama
E) Karşılaştırma

14. Türk edebiyatındaki ilk makale ve bu makalenin yazarı aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

A) Namık Kemal-*Celaleddin Harzemşah Mukaddimesi*
B) Ahmet Haşim-*Şiir Hakkında Bazı Mülahazalar*
C) Şinasi-*Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi*
D) Ziya Paşa-*Şiir ve İnşa*
E) Ahmet Mithat Efendi-*Dekadanlar*

15. Yazar, (I) 1983'de (II) Van'da doğdu. Gençlik yıllarında lirik şiirler (III) yazdı. (IV) *Güne Bakış (V)* dergisinde yazıları çıktı.

Bu parçada altı çizili kelimelerden hangisinin yazımı yanlıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

16. Metinde geçen herhangi bir bilgi ile ilgili olarak sayfa altına yahut çalışmanın sonuna konulan açıklama veya kaynak bilgisine ____ denir.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) alıntı
B) dipnot
C) örnekleme
D) özetleme
E) sonuç

17. Bilimsel yazılarda aşağıdaki anlatım türlerinin hangisinden daha çok yararlanılır?

A) Açıklayıcı
B) Betimleyici
C) Fantastik
D) Mizahi
E) Öyküleyici

18. Bir konuda bilgi vermek, bir düşünceyi, bir tezi savunmak amacıyla derinlemesine yazılan ve ele alınan konuyu örneklerle, belgelerle ispatlamaya çalışan bir düzyazı türüdür. Bundan dolayı öğreticidir, dili sade ve anlaşılırdır, inandırıcı veriler kullanır. Günlük konulara bağlı siyasal, sosyal, eğitim, ekonomi vb. konularda yazılabileceği gibi sanat, edebiyat, kültür, tarih gibi evrensel konularda da yazılmaktadır.

Bu parçada sözü edilen metin türü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Fıkra B) Deneme
C) Makale D) Sohbet
E) Röportaj

19-22. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız. Cevapları boş bırakılan alanlara yazınız.

Edebiyat tarihi araştırmalarında ister edebiyatın ve edebî şahsiyetlerin tarihi veya daha kestirme bir ifade ile klasik anlamda edebiyat tarihi olsun, ister son zamanlardaki anlayışla edebî metinlerin tarihi olsun süreli yayınlar fevkalâde önem taşımaktadır.

Sanat, edebiyat, kültür ve medeniyet anlayışındaki, toplum hayatındaki değişmeleri bize en canlı ve hatta en sadık şekilde süreli yayınlar verir. Hele sanat hareketleri bir dergi ile yola çıkarsa -ki çok defa böyle olur, Servet-i Fünun, Genç Kalemler gibi- o zaman süreli yayını takip etmeden edebiyat tarihini oluşturmak imkânsız hâle gelir. Edebiyat tarihi "Bir milletin fikrî ve hissî hayatını göstermek" olduğuna göre, bir milletin fikir ve his hayatının, bu hayattaki değişme ve gelişmelerin aynasıdır süreli yayınlar. Yalnız bu söylediklerim gazete ve dergilerin yayımlanmaya başlandığı zaman için geçerlidir. Türk edebiyatı için düşünürsek bu elbette XIX. yüzyılın ikinci yarısında olacaktır. Dolayısıyla süreli yayınların sağladığı imkân, geçmiş yüzyıllar için geçerli değildir. Bununla beraber son yüzyılın edebiyatı için vazgeçilmez kaynaklardan biri, hatta birincisi süreli yayınlardır. Bu konuda çeşitli çıkış noktaları vardır. Bu durum, Türk edebiyatı söz konusu olunca -elbette başka edebiyatlarda da buna benzer durumlarla karşılaşabiliriz- çok daha belirginleşmektedir. Öncelikle belirtelim ki edebiyatın en büyük veya en başta gelen malzemesi/vasıtası/ifadesi olan dil, süreli yayınlarla istikrara kavuşmuştur Türk kültür hayatında.

Kâzım Yetiş, *Edebiyat Tarihi Araştırmalarında Süreli Yayınların Yeri*

19. Yazarın düşüncelerine katılıp katılmadığınızı gerekçeleriyle açıklayınız.

20. Metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

21. "Kütüphaneleri tez yazmak için yahut sadece lise öğrencilerinin ödev yapmak için gittiği yer olmaktan kurtarmalıyız." **cümlesini kütüphanelerin bugünkü durumunu da göz önünde bulundurarak açıklayınız.**

22. Türkiye'de edebiyat dergilerinin az okunmasının nedeni neler olabilir? Bu konudaki düşüncelerinizi gerekçeleriyle açıklayınız.

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

5. ÜNİTE

SOHBET VE FIKRA

OKUMA
- CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE SOHBET
- CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE SOHBET
- CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE FIKRA
- CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE FIKRA

DİL BİLGİSİ
- CÜMLENİN ÖGELERİ
- İMLA VE NOKTALAMA ÇALIŞMALARI

YAZMA
- YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

SÖZLÜ İLETİŞİM
- SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

Ünitenin dijital içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

Kendisine dost olmayanlar, gayrıya dost olmazlar, kendileri ile barışa varamayanlar, gayrı ile barışa varamazlar. Kaldı ki savaş yoktur. Dünya, dostluk üzere halk edilmiştir.

Dostluk Üzerine'den

Fethi Gemuhluoğlu (Temsilî)

Ünite sunumuna bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

OKUMA

CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE SOHBET

Hazırlık

1.

"Gönül ne kahve ister ne kahvehane; gönül sohbet ister, kahve bahane." **sözünden ne anlıyorsunuz? Görselden de yararlanarak açıklayınız.**

2. "Sanatçı ruhu" **ifadesinin sizdeki çağrışımları nelerdir? Açıklayınız.**

1. METİN

YİRMİ YEDİNCİ MEKTUP

Meğer ben hekimmişim, öyle ya! Lalalık edecek kişiler için biraz da hekimliğe girişmek şarttır. Beyin sokakta başı ağrır, kulağı çınlar, eli kesilir, bacağı incinir, boğazı gıcıklanır... İşte bu gibi hallerde hekim buluncaya kadar tedavi etmek, lalaları hekimliği öğrenmeye mecbur etmiş bir zorlamadır.

Fakat benim hekimliğe girişmiş olduğumdan haberim yoktu. Belki de tesadüftür. Büyü bilmem, okuyamam; onun için mutlaka tesadüftür. Bakın, olayın neden ibaret olduğunu anlatayım: Matbaada oturuyor, size bir şairin hissettiklerini yazıyordum, tam "Oh! Şöyle biraz gez, açıl, kendine gel şairim. Bak Kalender'e, derbeder ol" cümlelerini kopya ederken odamın kapısı birdenbire açıldı.

Yeni şairlerden ve arkadaşlardan biri paldır küldür içeriye girdi. Fes elinde, gözler dönük, ümitsizlikten yüzünün rengi uçmuş, ağzı köpürmüş, elleri titrer bir halde... İlk bakışta çıldırmış zannettim. Fakat zavallı arkadaşım yaklaştıkça heyecanını hafifleterek karşıma oturdu. Ben henüz şüpheli bulunduğum için acaba konuşması, halini gördüğüm derecede midir diye bahis açtım dedim ki:

– Ne oldun, yorgun musun?

Acınacak bir yalvarmayla dedi ki:

– Hayır, lâkin bana acı, merhamet eyle, Allah aşkına beni tedavi et.

– Tedavi mi? Ayol! Ben tabip miyim?

– Tabip değilsin ama benim derdimin dermanını bilirsin.

İş fena! Acaba birine alâkası, aşkı mı var? Eğer böyle bir dertse beni kim tedavi etsin? Hele bir kere sorayım dedim:

– Derdin ne?

Zavallı! Kuvvetli bir ah çekerek ve kendisine has bir tavırla: "Derdimin dermanı sensin derdimin dermanı sen" mısraını okudu. Ondan sonra da dedi ki:

– Ben Dekadan mı, sembolist mi ne diyorlar galiba o takımdan olmaya başlıyorum.

– Vay! Neden?

– Üç gündür dikkat ediyorum, gözlerimde bir siyahlık meydana geldi!

– Ne oldu?

– Gözlerimde bir siyahlık. Meselâ geceyi sarı, sabahı yeşil, denizi beyatî peşrevi notası, çölü keder gölü, dağı ümitsizlik dalgası, bağı kuzukulağı tarlası, evi siyah bir deniz gibi görüyorum. Şiire karşı olan düşkünlüğümü bilirsin. O sembolizm akımını okuduğumdan beri, bir mısra söylemek arzusunda bulundukça mutlaka zihnimde bir nağme meydana geliyor, ıslık çala çala bir şeyler yazıyorum. Bu dert pek müthiş kardeşim!

... Sembolizmin özelliklerine bakılacak olursa o tarz şiirlerin psikolojiyle epeyce alâkası varmış! Ben böyle uyuşurken arkadaşım ıslığa başladı. Anladım, ilham geliyor! Ne dersiniz? Dediğim çıktı. Şair galiba "re bemol" üzerinden ve üç dörtlük usulle "fa do si la sol sol re" nağmesini yapar yapmaz şu beyti okudu:

Şu bahar-ı ye's içinde bâd-bân olmuş gönül,

Bâd-bâni olmuş değil bir mevcedâr olmuş gönül

Artık bütün bütün anladım, bu sembolist beyti. Çünkü ümitsizlik baharına yelken açarak, sembolistçe, kederin bütün nağmelerinin gönlüne dolduğunu, dalgalanmalardaki maksadınsa yine sembolistçe, yelkenlerin bocaladıkça sınırlarına çarpıyor göründüğünü ifade ettiğinden, gariban şairin ne türlü bir sıtmaya tutulduğunu derhal keşfettim. Dedim ki: "Birazdan gel, sana bir nüsha vereyim, derhal kurtulursun, merak etme kardeşim!"

Şair bin teşekkürle yerinden kalktı. O kalkar kalkmaz ben de kalemi ele aldım. Fuzûlî'den-Bâkî'den, Nef'î'den, Nâbî'den, Nev'î'den, Beliğ'den, Fâsih'ten, Esrar Dede'den, Şeyh Galib'den, Surûrî merhumdan, Sâbit'den, Nedim'den... Ta zamanımızın şairlerine varıncaya kadar ve hatta "siyâkatvavı" meşk eden şairlerden, şiir yayınlayan bütün şairlere kadar kimin bir mısraı hatırıma geldiyse hepsinden birer tane beyit yazarak üç köşe büktüm, muşambaladım, diktim. Üzerine bir meşin geçirdim, gelir gelmez tamamen hastalıklarından kurtulacağı ana kadar takması koşuluyla boğazına asıverdim.

– Daha başka bir şey diyecek misiniz?

– Ha! İyi hatırlattın. Şimdi buradan kalk, Üsküdar'a geç. Miskinler Tekkesi yanında yatan Nâbî'ye, ertesi gün Galata Mevlevihanesi'ne git; akşama doğru Hazret-i Galib'i, şurada yatan Nef'î'yi, sabahleyin Naci'nin kabrini, öğleye doğru Edirnekapısı'ndan çıkarak Bâki'nin mezarını dön dolaş, ziyaret eyle. İstersen bir kere de Tokmaklı Dede'ye uğra. Bir şeyin kalmaz...

Şimdi bu tedaviye ne dersiniz? Saçmadır, değil mi? Tam aksine. Bizim şair o sembolizm hastalığından tamamen kurtuldu. Fakat diyeceksiniz ki arada sırada iki ıslık fırlatıyor. Bunun sebebini anlamak ister misiniz? Bu illet tifo hastalığı gibi bir devamlı etki bırakır. İnsan tamamen iyileşmiş olsa bile yine de illetin az da olsa etkisinden kurtulamaz. Buna da ilâç olarak arada sırada "istiâre-i mekniye" bahsiyle mecâz-ı mürsel tarifini okumayı tavsiye edebilirim.*

Ahmet Rasim, *Şehir Mektupları*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bâd-bân: Yelken.
bahar-ı ye's: Ümitsizlik baharı.
dekadan: Edebiyatta, sanatta yozlaşma, gerileme.
istiâre-i mekniye: Teşbihin temel unsurlarından yalnız benzetilenle yapılan istiare, kapalı istiare.
kuzukulağı: Yaprakları salata olarak kullanılan, kırmızımtırak bir bitki.
lala: Çocuğun bakım, eğitim ve öğretimiyle görevli kimse.
mecâz-ı mürsel: Benzetme ilgisi bulunmaksızın, neden sonuç gibi türlü ilişkilerle bir sözcüğün başka bir kelime yerinde kullanılması sanatı, ad aktarması.
mevcedâr: Dalgalı.
muşamba: Bir tarafına kauçuk veya yağlı boya sürülerek su geçirmeyecek duruma getirilen kalın bez.
nüsha: Birbirinin tıpkısı olan yazılı şeylerin her biri. (Metinde muska anlamında kullanılmıştır.)
re bemol: "Re" notasının yarım ton kalınlaştırılmış hâli.
siyâkatvavı: Osmanlı Devleti'nde genellikle devlet dairelerinde kullanılmış bir yazı türü. Bu yazıda kullanılan "ve" bağlacı.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Yirmi Yedinci Mektup adlı yazıda Ahmet Rasim, Servetifünun şairlerinin hayata bakışlarına dair izlenimlerini aktarmaktadır. Bu dönemde karamsarlık âdeta bir moda hâlini almış, şairler şiirlerini bu ruh hâliyle yazmışlardır. Ahmet Rasim, bu durumu mizahi bir dille, sohbet havası içinde tenkit etmektedir.

Güncel olaylar, kültür ve sanat gibi konularda karşılıklı konuşma havası içinde yazılmış gazete ve dergi yazılarına **sohbet (söyleşi)** denir. Bu tür için musahabe ve hasbihâl terimleri de kullanılır.

Bilgi Dağarcığı

Ramazan Sohbetleri (Ahmet Rasim), *Gurabahane-i Laklakan* (Ahmet Haşim), *Edebiyat Söyleşileri* (Suut Kemal Yetkin), *Eşref Saat* (Şevket Rado), *Dilimiz Üzerine Söyleşiler* (Melih Cevdet Anday), *Karalama Defteri* (Nurullah Ataç) Türk edebiyatında sohbet türünün öne çıkan örneklerindendir.

Sohbet türünün özellikleri aşağıdaki Grafik Bilgi 5.1'de verilmiştir.

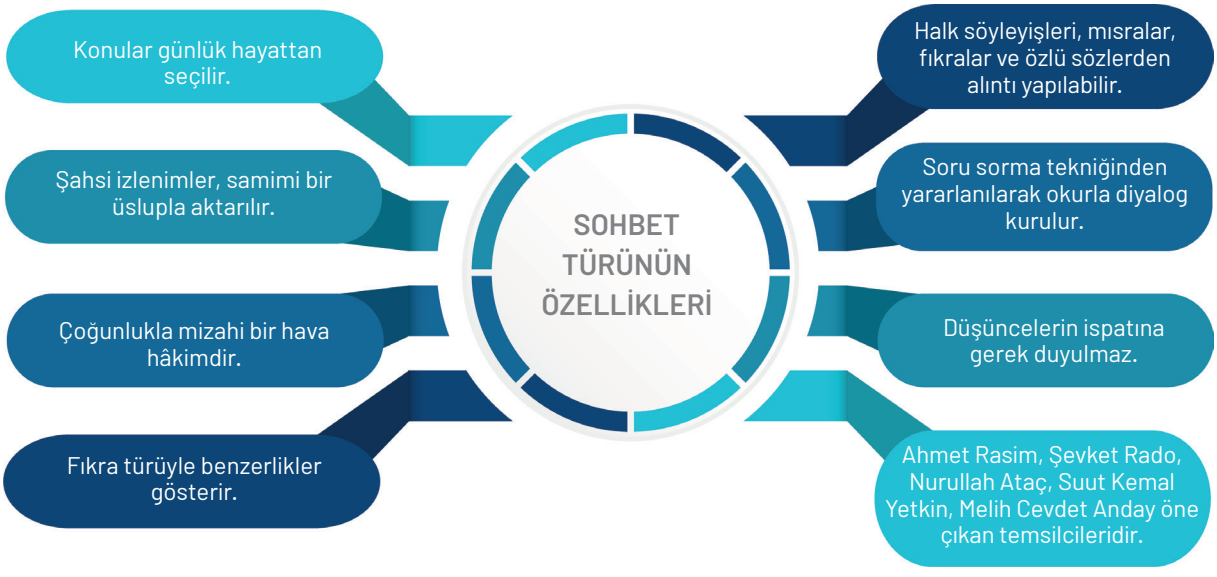

Grafik Bilgi 5.1: Sohbet türünün özellikleri ve Türk edebiyatındaki önemli temsilcileri

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 1. metin ve Grafik Bilgi 5.1'e göre cevaplayınız.

1. Metinde bahsi geçen şair üzerinden eleştirilen husus nedir? Açıklayınız.
2. Yazarın üslubunun nesnel olup olmadığını gerekçeleriyle açıklayınız.
3. Metindeki anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyiniz.
4. Metindeki anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını örnek cümleler üzerinden açıklayınız.
5. Metnin yazıldığı dönemle ilgili çıkarımlarda bulununuz.

Kalemin İzinden

Görselden de faydalanarak telefon ve sosyal medya bağımlılığını anlatan bir sohbet yazısı kaleme alınız.

Bilgi Dağarcığı

Sohbet, fıkra (köşe yazısı), röportaj, mülakat gibi metin türleri Tanzimat Dönemi'nden itibaren gazetelerin yayımlanmasıyla Türk edebiyatında da görülmeye başlanmıştır. Osmanlı Devleti'nde modernleşme hamlelerinden sonra sosyal hayatın değişmesindeki etkenlerden biri de gazete olmuştur. Yazarlar sohbet ve köşe yazılarıyla toplum hayatına dair düşüncelerini dile getirmişlerdir. Bu yazılar dönemin siyasi ve sosyal hayatına dair önemli bilgiler içeren birer belge olarak değerlendirilebilir.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

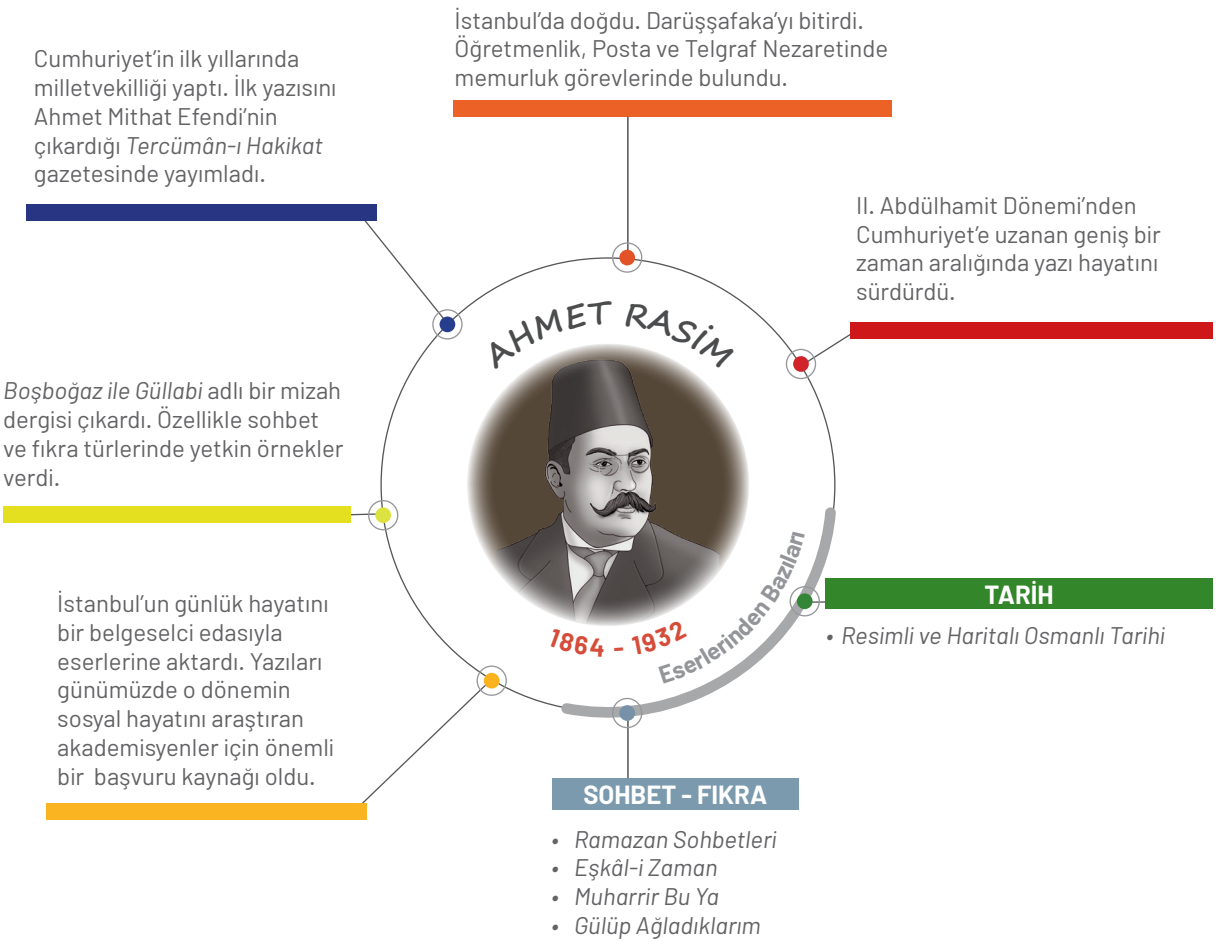

Grafik Bilgi 5.2: Ahmet Rasim'in biyografisi ve temsilî resmi

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE SOHBET

Hazırlık

1. "Hamravat suyu dondu,
Diclede dört parmak buz,
Biz kuyudan işliyoruz kaba - kacağa,
Çayı, kardan demliyoruz.
Anam sır gibi saklar siyatiğini,
'Yel' der, 'Baharın geçer' "*

Ahmet Arif, *Hasretinden Prangalar Eskittim*

Yukarıda verilen şiir ve görselden yararlanarak kış mevsiminin farklı coğrafyalarda yaşayan insanlardaki çağrışımları hakkında neler söylenebilir? Açıklayınız.

2. Okuryazar insanın az, kitaba ulaşmanın zor olduğu eski dönemlerde insanlar sizce bilgiye hangi yollarla ulaşıyorlardı?

2. METİN

GELDİĞİ GİBİ

Şu kış günleri yok mu sevemiyorum bir türlü... Her yıl bir boy: "İnsanların en çok çalıştıkları, en çok düşündükleri, en çok eğlendikleri mevsim kıştır. Uzun gecelerde ocak başına büzülüp ne yapacağını şaşıran kişioğlu aklını işletmiş, hakikatleri, sırları araştırmış, masallar uydurmuş, inanlar, yasalar kurmuş. Medeniyeti kışın getirdiği ihtiyaçlar yaratmış değil mi?" derim ama olmuyor işte boşuna ta gençliğimde Rèmy de Gourmont'un (Remi dö Gurmon) bilmem hangi kitabında okuduklarımdan kalma bu yankı kandıramıyor beni. Doğru sözler, doğru ya beni avutmağa, güz sonu içimi sarmağa başlıyan o korkuyu andırır perişanlığı gidermeğe yetmiyor.

Soğuklardan yakınacak değilim. Ne yalan söyliyeyim? Öyle çok üşümedim ömrümde; serinlikler basınca sırtımı pekleştirmenin, oturduğum yeri ısıtmanın bir çaresini bulurum. Üşümenin, şöyle biraz üşümenin de bir tadı vardır doğrusu. Kar altında beş on dakika, yarım saat yürüdükten sonra sıcak bir odaya girip parmaklarınızı hohlamanın zevkine doyulur mu? Gözlerinizin içi parlar, "Vu-u-u-u! Üşüdüm!" diyerek mangala, sobaya yaklaşırken gülümsememek, gülmemek elinizde midir? Keyifle hatırlarsınız üşüdüğünüzü... Ben en çok bir gece, otuz beş yıl oluyor, Sofya'da üşümüştüm; trenden inmiş, açık arabayla bir otele gidiyorduk, bir soğuk ki öyle paltoydu, atkıydı dinlemiyor, bıçak gibi işliyor insanın içine. Ertesi sabah öğrendik; meğer o gece sıfırın altında kırkı, kırk biri boylamış... Aklıma geldikçe hâlâ titrerim. Hasretle anmıyorum o günü: "Öyle bir soğukla, ah! Bir

daha karşılaşsam!" demiyorum, neme lâzım? Özenilecek şey mi? Gene de memnunum o soğuğu bir kere çektiğime... Belki çektiğime değil de, çekmeyi geçirmiş olduğuma memnunum. Acayiptir hatıra, bakarsınız, en büyük sıkıntılara, sadece geçtikleri için, geçmişe karıştıkları için bir güzellik veriverir.

Kışı, gündüzleri kısacık olduğu için sevmem. Sabahleyin bir türlü doğmak bilmiyen güneş erkenden de çekip gider. Hele şimdi! Saat dördü geçti mi, ortalık kararıveriyor. Ne anladım ben ondan? Penceremden bakıyorum, tertemiz bir hava, berrak... Bir çekicilik vardır Ankara'nın ışığında, İstanbul'unki gibi öyle baygın değildir, yarı sevdalı, yarı hüzünlü hülyalar kurmağa sürüklemez insanı, çıkıp gezmeğe çağırır. Ama nereye gideceksin? Sen daha biraz yürümeden sular kararacak, çevreni seçemez olacaksın. Lambaların ışığı ne kadar parlak olursa olsun, gezmelere elverişli değildir.

Aylı gecelerde, hattâ büsbütün karanlıkta yürümenin de zevki yoktur demedim. Düşüncelerine dalar, belki kendin de pek fark etmeksizin hafiften bir türkü tutturur, öyle uzun uzun gidersin. Sonunda nereye varacaksın? Bilmezsin onu, kim bilir? Belki kendi kendine varacaksın... Ama onun için ortalık tenha olmalı, herkes evlerine çekildikten, yattıktan sonra, saat akşamın beşinde altısında öyle mi? Sokaklar kalabalık, gün daha bitmemiş... Ne ad takacağınızı bilemediğiniz bir zaman: Ne gündüz, ne de gece; ne gündüzün ışığı var, ne de gecenin sükûnu, sessizliği. İster istemez içine karıştığınız anlaşılmaz hâller gibi sinirlendirir sizi. Bir kurtulsanız, evinize mi gireceksiniz, nereye gireceksiniz girseniz de bir kurtulsanız. Kış günlerinin o saatlerinde günü tamamlamak için geceden kesilip gündüze eklenen saatlerinde, siz de öyle misiniz bilmiyorum, ben bir şaşkına dönerim. Vakti anlayamam bir türlü. Erken desem değil, ortalık kararmış; geç de desem değil, şehrin insanları daha işlerini, alışverişlerini bitirmemiş, sofralarına oturmamışlar. Kış, insanoğluna gündüzünü gecesini şaşırtan bir mevsimdir.

"Yaşlandın sen artık, kocadın, yarım saat dolaşsan yoruluveriyorsun, dizlerin tutmuyor, bir de gezme sözü mü edeceksin?" diyeceksiniz. Haklısınız. Evet, yürüyemiyorum artık, çabucak bir kesiklik geliyor. Ama yaşlandım diye benim gezme, uzun uzun gezme hülyaları kurmamı da yasak edecek değilsiniz ya! Bırakın, unutuvereyim yaşlandığımı, unutayım da yaz gelince, o uzun günlerde dilediğimce gezebileceğimi umayım... Hem ben ışığı, ışıklı günleri yalnız gezmek, yürümek için sevmem ki! Bir yerde oturup çevrenize, ta uzaklara bakmanın da tadı yok mu? Gözlerinizin görebildiği bütün yerler sizindir, şu tepelerdeki ağaçlar, bir sıraya dizilmiş şu renk renk evler, şu uzaklaşan insan, şu yaklaştıkça yüzü beliren gölge, hepsi, hepsi sizindir; sizindir de değil, sizsiniz onlar... Onlara baktıkça, onları gördükçe benliğinizin genişlediğini, zenginleştiğini duyarsınız. Yalnız değilsiniz, çevrenizde, gözünüzün görebildiği kadar uzaklarda hayat var, hepsini sevebilir, hepsini düşünebilirsiniz. Kışın ise öyle mi? Daralıverir, küçülüverir çevreniz. O kısacık günler, bu yeryüzünün varlıklarıyla beslenmenize yetmez, uzun gecelerde ise kendi kendinizle baş başa kalır, gündüz toplayabildiğiniz azıcık şeyi de çabucak tüketirsiniz. Ah! Bu kış geceleri, bitmek bilmeyen, insanı kendi kendine, hep kendi kendini düşünmeye sürükleyen kış geceleri! Size hep kendi kendinizi düşündürdüğü için de benliğinizi gözünüzde büyütür, büyütür. İçinizde tükenmez hazineler bulunduğunu sandırır... Evet, medeniyeti belki kışın getirdiği ihtiyaçlar yaratmıştır, kış geceleri belki hakikatleri araştırmıya, sırları çözümlemiye, masallar uydurmaya, inanlar, yasalar kurmaya elverişlidir, bizi kendi kendimizle uğraşmaya, kendimizi beğenmiye sürükleyen de odur... Neye yazdım bu satırları? Hiç... Işığa hasretimi, ışıklı yaz günlerine hasretimi söylemek istedim, işte o kadar. Böyle geldi, böyle yazdım.*

Nurullah Ataç, *Söyleşiler*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

hohlamak: Ağzını yaklaştırıp soluğunu bir şeyin üzerine hızla vermek.

pekleştirmek: Güçlenmesini sağlamak.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Geldiği Gibi, Nurullah Ataç'ın 1941-1953 yılları arasında gazetelerde yayımlanmış sohbet türündeki yazılarını içeren *Söyleşiler* adlı kitabında yer almaktadır. Metin, içten ve yalın üslubuyla sohbet türünün özelliklerini yansıtmaktadır. Yazar, kış mevsimine yönelik duygularını hem kışı sevenler hem de bu mevsimden hoşlanmayanlar açısından ilgi çekici anı ve gözlemler eşliğinde aktarmaktadır.

Sohbet ve makale türleri arasındaki farklar Grafik Bilgi 5.3'te verilmiştir.

Sohbet İle Makale Türü Arasındaki Farklar

Grafik Bilgi 5.3: Sohbet ile makale türü arasındaki farklar

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 2. metin ve Grafik Bilgi 5.3'e göre cevaplayınız.

1. Metnin konusu, amacı ve hedef kitlesini sohbet türünün özelliklerini göz önünde bulundurarak tespit ediniz.
2. Yazarın bakış açısını belirleyerek açıklayınız.
3. "Şu kış günleri yok mu sevemiyorum bir türlü..."
   "Ne yalan söyleyeyim?"
   "Yaşlandın sen artık, kocadın, yarım saat dolaşsan yoruluveriyorsun, dizlerin tutmuyor, bir de gezme sözü mü edeceksin? diyeceksiniz. Haklısınız." cümlelerinde sohbet türünün hangi özelliklerinin bulunduğunu açıklayınız.
4. "Acayiptir hatıra, bakarsınız, en büyük sıkıntılara, sadece geçtikleri için, geçmişe karıştıkları için bir güzellik veriverir." cümlesini yorumlayınız.
5. Metinde ortaya konan bilgi ve yorumları tutarlılık, geçerlilik ve doğruluk açısından değerlendiriniz.

Kalemin İzinden

"Baharın, bereketli kırkikindiler toprağı ıslatıp, sıcak mayıs güneşi de ısıtınca, kucağında uyuyan milyonlarca tohum birden uyanır. Dikmen sırtları yemyeşil olur, allı morlu, elvan elvan bozkır çiçeklerine bürünür, çitler yaban bademlerinin çiçekleri ile tozpembe olur; iğdeler açar, kekikler sürer. Dikmen sırtlarında adım attıkça havaya burcu burcu kokular yayılır. Ne güzel olur Dikmen'de bahar! Ben Dikmen'e sık giderim; hele eskiden çok sık gider, her gidişimde de Çal Dağı'nın tepesindeki tek ağacı ziyaret ederdim. Gide gele onunla dost ahbap oldum, uzun uzun sohbetler ettim. Neler anlatmadı bana... Bu uzun, çok uzun maceralı bir hikâyedir. Biraz kısaltarak anlayabildiğim kadarını ben de size anlatacağım."*

Hikmet Birand'ın *Alıç Ağacı ile Sohbetler* adlı kitabı, bir üniversite hocasının yalnız bir alıç ağacıyla yaptığı hayalî sohbetlerden oluşmaktadır.

Siz de "doğal yaşam, çevre sorunları, ekosistem, kuraklık, orman yangınları" **konularından biri hakkındaki düşüncelerinizi içeren ve sohbetin tür özelliklerini yansıtan iki paragraflık bir yazı kaleme alınız.**

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

İstanbul'da doğdu. İlköğrenimini tamamladıktan sonra Galatasaray Lisesinde başladığı öğrenimine Cenevre'de devam etti. Türkiye'ye döndükten sonra edebiyat fakültesinde başladığı öğrenimini yarıda bıraktı.

Farklı illerde Fransızca öğretmenliği, İstanbul Darülfünununda (üniversite) hocalık yaptı. Cumhurbaşkanlığı çevirmenliği ve Türk Dil Kurumu yayın kolu başkanlığı görevlerini yürüttü.

SOHBET-GÜNLÜK
- *Söyleşiler*
- *Günce*

DENEME
- *Günlerin Getirdiği*
- *Sözden Söze*
- *Karalama Defteri*
- *Diyelim*

ÇEVİRİ
- *Mitoloji*
- *Genç Werther'in Istıraları*

Türk edebiyatında deneme türündeki yazılarıyla tanındı. Türkçenin özleşmesi gerektiği görüşünü savundu. Eserlerinde yabancı kelimelerden uzak, devrik cümle ağırlıklı bir dil kullandı.

Yunan, Latin, Fransız ve Rus klasikleri ile çağdaş yazarlardan çeviriler yaptı.

Grafik Bilgi 5.4: Nurullah Ataç'ın biyografisi ve temsilî resmi

Üniteyle ilgili etkileşimli video ve soru örneklerine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE FIKRA

Hazırlık

1. **Cemal Süreya'nın** "Ben şiir yazmaya bir gün gazetelerden birinde sütun sahibi olurum diye başladım."* **sözünden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.**

2. "Kaderin istihzası mı? İşe bak ki, Teşrin-i sânî'nin haftası olmadan, Britanya Donanması'ndan Basra torpidosu, Miralay Murphy başkanlığında bir heyet getiriyor. Bir hafta sonra ise, İtilâf donanması, (Yunan kruvazörü Averof dâhil), Dolmabahçe önünde demirlemiştir. Üç bini aşkın İtilâf askeri Beyoğlu'na çıkar; mızıkasını döve döve, bir gün Fransız, ertesi gün İngiliz birlikleri, sefarethanelerine kadar, gösteri yürüyüşü yapar. Cadde-i Kebîr'i tanıyabilmek imkân haricindedir. Osmanlı'dan başka, hangi ülkenin bayrağını ararsan, dalgalanıyor: İtalyan, Fransız, İngiliz, Yunan! Ermenisi, Rumu, Yahudisi, alkış kıyamet!"*

   Attilâ İlhan, *Dersaadette Sabah Ezanları*

   Metne göre İstanbul'un işgali, şehir sakinleri üzerinde nasıl etkiler yaratmıştır? Düşüncelerinizi açıklayınız.

3. METİN

HER ŞEYE RAĞMEN

Geçenlerde Akşam refikimiz, "Günün Fıkrası" başlıklı bir bendinde İstanbul'daki hayatımızın ne hazin, ne acıklı bir noktasına dokunmuştu. Bu bendi yazan içli ve derin muharrire göre Türk, İstanbul'da kendini yavaş yavaş yabancı hissetmektedir. Gerçi, payitahtın Galata, Beyoğlu, Pangaltı, Büyük Ada vs. gibi bazı semtleri var ki, oralarda kendimizi, beş yüz yıldan beri hüküm sürdüğümüz, beş yüz yıldan beri her tarafına kök saldığımız, her köşesine bir kahramanın cesedini yatırdığımız ve yedi tepesinin her birine dünyanın en ilâhî en muhteşem mabetlerinden birer taç giydirdiğimiz bu büyük şehirden yüzlerce fersah uzakta, (kendimizi) bir Yunan beldesinde (sansür), bir İtalyan limanında veyahut yedi milletin biriktiği sıkıntılı bir kervansarayda zannederiz.

İstanbul'un bu semtleri, hele mütarekeden sonra artık büsbütün bizimle ilgisini kesmiştir. Sakin ve mütevazı İstanbul'un karşısında çirkin, farfara ve gürültücü Beyoğlu, eski ve türedi birçok milletlerin bayraklarıyla donanıyor... Sıra sıra mağazalarının hiçbirinin üstünde Türkçe yazılı tek bir kelimeye tesadüf edemezsiniz. Polis karakollarımızdan başka hiçbir binanın kapısında ay yıldızlı bayrağın dalgalandığını göremezsiniz. Son günlerde bazı tramvayların semti gösteren levhaları mavi ile beyaza boyandı...

Geçen akşam Galata'da -Kulenin civarında- oturan bir dostuma misafir olmuştum. Bütün gece dışardan gelen yabancı sesler ortasında,

pencerelerden gördüğüm yabancı manzaralar karşısında, kendimi ya Marsilya'nın ya Napoli'nin veya Pire'nin işlek bir sokağında bir otele henüz inmiş sanıyordum. Karşı tarafın ışıklarına baktıkça bir türlü İstanbul'un bu kadar yakınında olduğuma ihtimal veremiyordum. Bütün gece uzak diyarlardan gelmiş bir yolcu gibi çevremi yadırgadım durdum. O kadar ki, sabah olup da kulağıma, aşağıdaki sokaktan birden bire bir ses, bir (salebim kaynıyor!) sesi aksediverince sanki bulutlardan düşüyor gibi sersemleştim. İşittiğim sesin bir Türk sesi olduğuna bir türlü ihtimal veremedim.

– Salebim kaynıyor!

Hiçbir ses, hiçbir söz bana ne kadar zamandan beri bu derece tatlı gelmemişti. Uzun bir gurbetten sonra bir gemi içinde yavaş yavaş kendi vatanının toprağına yaklaşan ve bu toprağın kokularını duyan bir zavallı gibiydim. Yatağımın içine doğruldum, dinledim; şimdi başka sesler Galata'nın çeşitli köşelerinden, sabahın geçici sessizliğini hafif hafif yırtıyorlardı.

Süt kaymak!.. Sıcak simidim

O dakika hiçbir şiir, hiçbir şarkı hiçbir müzik parçası benim için bu adi satıcı sesinden daha belagatli, daha tesirli değildi. Manyetizma olmuş bir adam gibi yavaş yavaş yatağımdan çıktım ve sokağa bakan pencereye yaklaştım. Bu yüksek yerden, bütün Galata sakil, galiz ve kirli binaları ile bütün o yamru yumru Galata görünüyor.

Evet, bu şehre bir Türk şehri denilemezdi. Fakat hala durmayan bu Türkçe seslerin burada ne işi var? Nereden geliyor? Kimlere söylüyor? Böyle düşünerek gözlerimi sağa sola çeviriyordum. Bir de ne göreyim: Bulunduğum evin ta önünde küçük bir cami duruyor; beyaz minaresi, suyu çekilmiş sebili ve yanı başında kafesli harap bir Türk evi ile eski bir cami... Başımı çevirince ötede bir cami daha gördüm, Galatanın pis ve mekruh sokaklarının bir köşesine sinmiş, bu küçücük, üslûpsuz, zerafetsiz kasabada mabetler bana karşıkilerden, yedi tepelerin üzerindekilerden daha muhteşem, daha güzel göründü. Bu camilere kim bilir, ne kadar zamandan beri hiçbir Müslüman ayağını basmıyor... Fakat asırlardan beri adım adım, sinsi sinsi zorlu bir istilaya karşı bu sessiz minareler, bu kapalı camiler, bu kurumuş çeşmeler ve bu satıcı sesleri bana müdafaasız ve avare Türk'ün son koruyucuları gibi göründü. Acaba bizim gördüğümüz facialar bir şeyin sathı mıdır? Acaba bütün bu bulanan suyun dalgaları altında gene bizim manevi hazinelerimiz mi saklı duruyor?*

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ergenekon*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

belagatli: İyi konuşma, sözle inandırma yeteneği olan.
bend: Gazete yazısı.
farfara: Çok konuşan.
galiz: Kaba, çirkin.
manyetizma: Telkin ve hipnozla bir kimseyi etkileme.
mekruh: İğrenç, tiksindirici.
muharrir: Yazar.
müdafaa: Savunma.
mütareke: Ateşkes.
payitaht: Başkent.
refik: Arkadaş.
sakil: Çirkin, kaba, uyumsuz.
satıh: Yüzey.
sebil: Genellikle camilere bitişik özel bir biçimde yapılmış, karşılık beklemeden hayır için içme suyu dağıtılan taş yapı.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Her Şeye Rağmen, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Millî Mücadele'ye katılmasından hemen önce, İstanbul'un esaret altında olduğu günlerde *İkdam* gazetesinde yayımlanmış bir yazısıdır. Ülkenin büyük bir kısmının işgal altında olduğu Birinci Dünya Savaşı sonrasında devrin birçok yazarı gibi Yakup Kadri de duruma kayıtsız kalmamış, bir süre sonra Anadolu'ya geçerek yazılarıyla Millî Mücadele'ye destek vermiştir. İstiklal Harbi sırasında yazmış olduğu yazıları daha sonradan *Ergenekon* adlı kitapta toplamıştır.

Fıkra (köşe yazısı), günlük yaşantı veya toplumsal sorunlar ile ilgili çeşitli konuların konuşma dilinin sınırları içinde dile getirildiği yazı türüdür. Fıkralar gazete ve dergilerde yayımlanır.

Fıkra türünün özellikleri aşağıdaki Grafik Bilgi 5.5'te verilmiştir.

Grafik Bilgi 5.5: Fıkra türünün özellikleri ve önemli temsilcileri

Bilgi Dağarcığı

- Sohbette yazar, karşısında biri varmış gibi sorular sorar ve bu sorulara cevaplar verir, fıkrada ise okura doğrudan seslenmez.
- *Muharrir Bu Ya* (Ahmet Rasim), *Bir Avuç Saçma* (Refik Halit Karay), *Kulaktan Kulağa* (Orhan Seyfi Orhon), *Sarı Çizmeli Mehmet Ağa* (Yusuf Ziya Ortaç), *Eski Saat* (Falih Rıfkı Atay), *Sütun* (Sezai Karakoç), *Kelimeler ve Kültür* (Beşir Ayvazoğlu) Türk edebiyatında sohbet türünün öne çıkan örneklerindendir.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 3. metin ve Grafik Bilgi 5.5'e göre cevaplayınız.

1. Metnin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurları belirleyiniz.
2. "Fakat asırlardan beri adım adım, sinsi sinsi zorlu bir istilaya karşı bu sessiz minareler, bu kapalı camiler, bu kurumuş çeşmeler ve bu satıcı sesleri bana müdafaasız ve avare Türk'ün son koruyucuları gibi göründü." sözleriyle anlatılmak istenen nedir? Yorumlayınız.
3. Metinde millî ve manevi değerlerin vurgulandığı ifadeleri belirleyiniz.
4. Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini tespit ediniz.
5. Metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini tespit edip örnek ifadeler üzerinden açıklayınız.
6. Metinden yararlanarak yazarın nasıl bir ruh hâli içinde olduğunu açıklayınız.

Kalemin İzinden

Yakup Kadri Karaosmanoğlu İstanbul'un işgal altında olduğu günlerde kaleme aldığı köşe yazısının ismini *Her Şeye Rağmen* koymuştur. Siz, 15 Temmuz hain darbe girişimini konu alan fıkra kaleme alacak olsanız yazınıza nasıl bir başlık atardınız? Görselden de hareketle yazınız.

Karşı Pencereden

Dijital teknoloji, fıkra yazarlığını nasıl etkilemiştir? Görselden de yararlanarak konuyu arkadaşlarınızla tartışınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

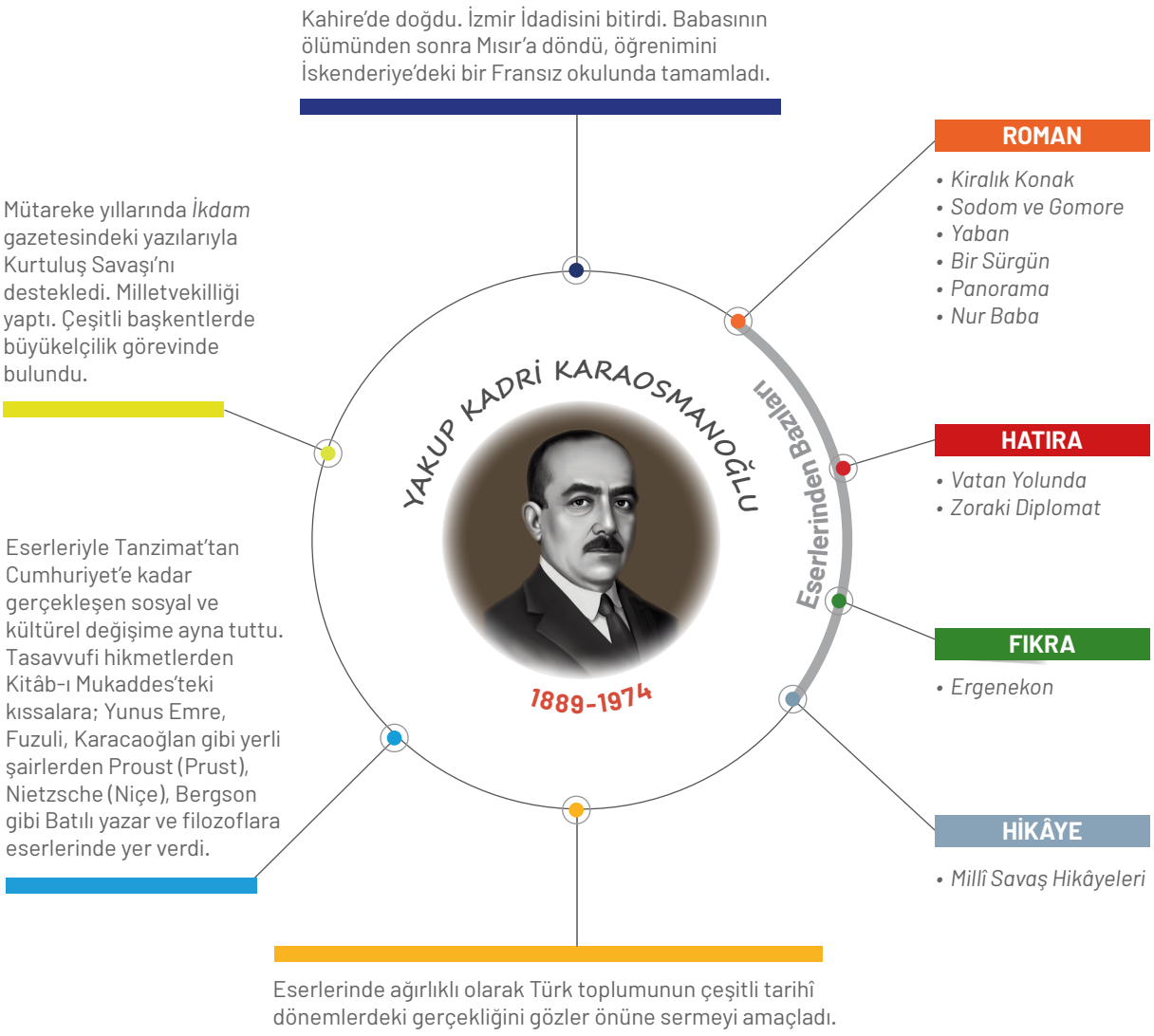

Grafik Bilgi 5.6: Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun biyografisi ve temsilî resmi

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE FIKRA

Hazırlık

1.

Mustafa Kemal Atatürk'ün, "Arkadaşlar! Gidip Toros Dağları'na bakınız, eğer orada bir tek Yörük çadırı görürseniz ve o çadırda bir ocağın dumanı tütüyorsa şunu çok iyi biliniz ki bu dünyada hiçbir güç ve kuvvet asla bizi yenemez."* **sözü size ne ifade etmektedir? Yandaki görselden yararlanarak açıklayınız.**

2. Aileyi bir arada tutan değerler sizce nelerdir?

4. METİN

OCAK

Ocak, ecdât yadigârı evlerinde hâlâ şömineleri yanan İngilizler için bile, bizim dilimiz ve geleneğimizdeki kadar geniş, güzel, manalı değildir. Biz, ocakla aileyi bir tutarız: Baba evinin adı baba ocağıdır. Benim çocuk kulaklarım, yıllarca, dedemden, evlatlarına ettiği şu hayır duayı dinledi:

— Allah ocağınızı söndürmesin!

Bizde her güzel yuvanın adı ocaktır. İşte en ateşli varlığımız: Asker ocağı! (...)

Eski ocaklar... Şu büyük kemerli, bacasına leylekler yuva kuran eski ocaklar!.. Bunları, beşiği ahşap evlerde sallanmamış beton nesline nasıl anlatmalı?

Şimdi, Boğaz kıyılarında ve Türk İstanbul'da ırgat kazmasına verilen o eski ocaklar, üç odalı kübik apartmanlarda birer gaz ocağı olmuş, gelinli-damatlı büyük ailelerin yemek kazanları yerine küçük bir çevrede yumurta pişiriyor.*

Yusuf Ziya Ortaç, *Ocak*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

kübik: **1.** Küp ve kesme biçiminde olan.
2. Kübizm akımına uyularak yapılan.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Ocak, fıkra türünde kaleme alınmış bir metindir. Yazar, ocak kavramının Türk kültüründeki öneminin yanında kendisinde uyandırdığı çağrışımlardan da bahsetmiştir. Bunun yanında ocak kavramı üzerinden geçmiş ile günümüz aile hayatlarını karşılaştırarak geçmişe özlemini dile getirmiştir.

Fıkra ile makale türleri arasındaki farklar aşağıdaki görselde verilmiştir.

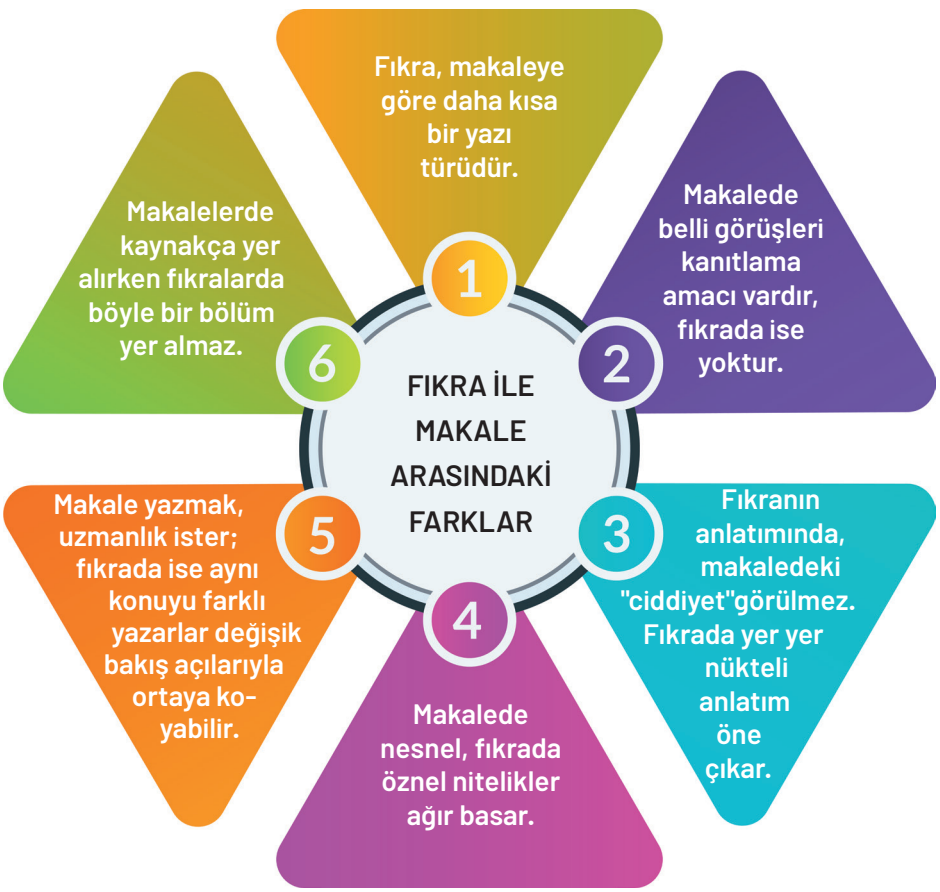

Grafik Bilgi 5.7: Fıkra ile makale arasındaki farklar

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 4. metin ve Grafik Bilgi 5.7'ye göre cevaplayınız.

TDK sözlüğüne bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

1. Metinde geçen ocak kelimesinin hangi bağlamlarda kullanıldığını tahmin ediniz. Tahmininizin doğruluğunu yanda verilen TDK *Türkçe Sözlük* karekodundan yararlanarak kontrol ediniz.
2. "Ocak, ecdât yadigârı evlerinde hâlâ şömineleri yanan İngilizler için bile, bizim dilimiz ve geleneğimizdeki kadar geniş, güzel, manalı değildir." Yazarı böyle bir düşünceye yönelten sebepler nelerdir? Gerekçeleriyle açıklayınız.
3. Metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.
4. "Bizde her güzel yuvanın adı ocaktır. İşte en ateşli varlığımız: Asker ocağı!" cümlesinde asker ocağı ile aile ocağı kavramları birbiriyle eş değerde kabul edilmiştir. Aynı zamanda asker ocağı için "peygamber ocağı" ifadesi de kullanılmaktadır. Sizce bunun nedenleri neler olabilir? Açıklayınız.
5. Metindeki cümleler öznellik ve nesnellik yönünden değerlendirildiğinde yazarın bakış açısıyla ilgili neler söylenebilir? Açıklayınız.

Karşı Pencereden

Aşağıdaki dizeler ve görselden yararlanarak soruyu cevaplayınız.

"Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak."*

Mehmet Âkif Ersoy *İstiklâl Marşı*'nda, "ocak" **ifadesi ile ne anlatmak istemiştir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.**

Uygulama

Aşağıda verilen tablodaki deyim ve atasözlerinin açıklamalarını karşısındaki boşluklara yazınız.

DEYİM VE ATASÖZLERİ	AÇIKLAMALARI
Sen dost kazan, düşman ocağın başından çıkar.	
Kucağı dolu olanın ocağı yanar.	
Ocağına düşmek	
Ocağına incir ağacı dikmek	
Ne od var ne ocak	
Ocağı kör kalmak	
Ocağı sönmek	
Ocağı tütmek	
Ocağını yeşertmek	

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

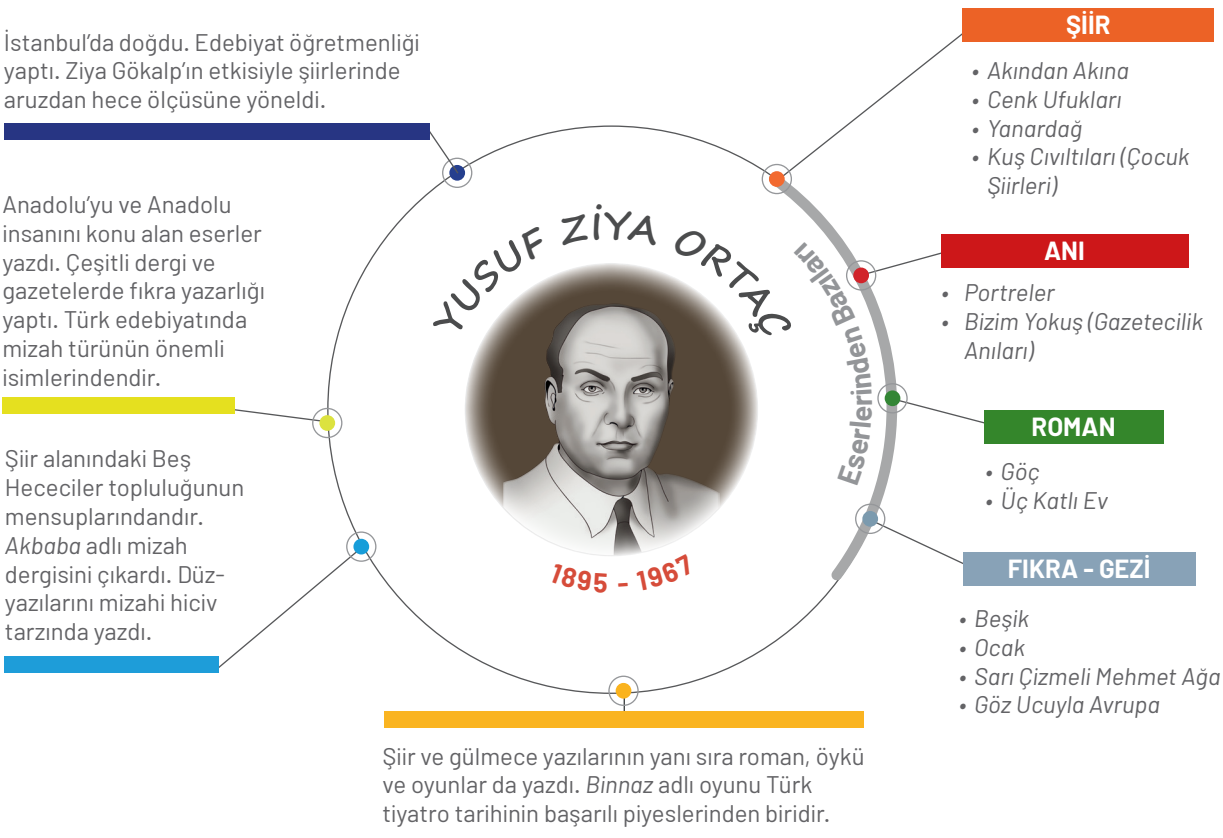

Grafik Bilgi 5.8: Yusuf Ziya Ortaç'ın biyografisi ve temsilî resmi

Üniteyle ilgili etkileşimli video ve soru örneklerine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

SOHBET VE FIKRA TÜRLERİNİN TÜRK EDEBİYATINDAKİ ÖNEMLİ TEMSİLCİLERİ

Ahmet Rasim

Refik Halit Karay

Şevket Rado

Falih Rıfkı Atay

Nurullah Ataç

Ahmet Haşim

Sevinç Çokum

Sevgi Soysal

Alev Alatlı

Fatma Barbarosoğlu

Türk ve dünya edebiyatında sohbet ve fıkra türünde eser vermiş yazarların biyografilerine genel ağdan ulaşabilirsiniz.

Grafik Bilgi 5.9: Sohbet ve fıkra türlerinin Türk edebiyatındaki önemli temsilcileri ve bu yazarların temsilî resimleri

DİL BİLGİSİ

1. Avrupa şampiyonluğuna üst üste ikinci kez uzanan Ampute Futbol Millî Takımı, kupasını düzenlenen törenle aldı. Kaptan Bülent Çetin ( ) e kupayı, Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu Başkanı Arif Ümit Uztürk takdim etti ( ) İkinci yarıya da golle başlayan millîler ( ) Ömer Güleryüz'ün 26. dakikada "hat-trick" yapmasıyla farkı 5'e çıkardı ( ) 5-0. Kemal Güleş'in 42. dakikadaki golü maçın skorunu belirledi ve Türkiye ( ) İspanya'yı 6 ( ) 0 yenerek adını zirveye yazdırdı. İstanbul'da düzenlenen 2017 Avrupa Şampiyonası'nda kupanın sahibi olan millîler, 2021 ( )de de zirveye yerleşerek bu mutluluğu üst üste ikinci kez yaşadı ( )

Bu metinde yay ayraçla belirtilen yerlere doğru noktalama işaretlerini yazınız.

2. Aşağıdaki cümlelerin ögelerini karşılarındaki boşluklara yazınız.

Cümle	Cümlenin Ögeleri
Biz, ocakla aileyi bir tutarız.	
Baba evinin adı baba ocağıdır.	
Benim çocuk kulaklarım, yıllarca, dedemden, evlatlarına ettiği şu hayır duayı dinledi.	
Böyle düşünerek gözlerimi sağa sola çeviriyordum.	
Sıra sıra mağazaların hiçbirinin üstünde Türkçe yazılı tek bir kelimeye tesadüf edemezsiniz.	
Ocak, ecdât yadigârı evlerinde hâlâ şömineleri yanan İngilizler için bile, bizim dilimiz ve geleneğimizdeki kadar geniş, güzel, manalı değildir.	

3. Aşağıda verilen metindeki yazımı yanlış kelimelerin altını çiziniz, kelimelerin doğru şeklini metnin altında verilen boşluklara yazınız.

Elbette cihangirdik. cihangirliğimiz bir gerçekti; vakıa idi; çünkü işte viyana kapıları, Bosna

hersekler, Nemçeler, Vistül Irmakları ve işte boydan boya Arabistan Yarımadası ve kuzey

Afrika! Ve bütün bunlar, elbette bir anafartalar'dı, sakarya idi, dumlupınar'dı, inönülerdi ve

Dokuz eylül'dü. Zaferlerin, savaş üstünlüğünün, sadece bunun sonucu idi.

5. ÜNİTE

YAZMA

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Sohbet-Fıkra Yazma Aşamaları

Sohbet ve fıkra yazma aşamaları; hazırlık, planlama, taslak metin oluşturma, düzeltme ve geliştirme, yazılan metni paylaşma gibi bölümlerden oluşur. Sohbet ve fıkra yazma aşamaları ile ilgili açıklamalar aşağıdaki karekodda verilmiştir.

b. Uygulama

"Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma" **başlığında verilen yönerge doğrultusunda sohbet veya fıkra yazma çalışması yapılır.**

Kalemin İzinden

Kültürel yozlaşma ve israf ilişkisini konu alan bir fıkra ya da sohbet yazısı kaleme alınız. Metninizi oluştururken karekodda verilen yazma aşamalarına uyunuz.

Sohbet ve fıkra yazma aşamaları ile ilgili bilgilere bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Sohbet ve Toplum

Dostça, arkadaşça konuşarak hoş bir vakit geçirme, söyleşi, yârenlik, hasbihâl olarak tanımlanan sohbet, sağlıklı bir cemiyet hayatının oluşmasında son derece önemlidir. İnsan insanın ufkudur anlayışıyla hareket edildiğinde sohbete olan ihtiyaç kendini daha da belli etmektedir. Etrafında sohbet edebileceği muhataplarının olması insanın bakış açısını genişletecektir. Sohbet konuşma dilinin gelişimine de katkı sağlar. Hoşsohbet insanların zengin bir kelime dağarcığına sahip oldukları görülür.

b. Uygulama

"Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma" **başlığında verilen bilgiler doğrultusunda bir sohbet gerçekleştirilir.**

Sıra Sizde

"İnsan fikre dost olunca tarihe, coğrafyaya, ormana da dost olur, ağaca da dost olur."*

Fethi Gemuhluoğlu, *Dostluk Üzerine*

Bu sözden yola çıkarak arkadaşlarınızla dostluk üzerine bir sohbet gerçekleştiriniz.

Dinle-Yorumla

Yanda verilen karekoddan Çanakkale Savaşı konulu sohbet örneğini dinleyiniz. Sohbetin içeriği ile ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sohbet örneğini bu karekoddan dinleyebilirsiniz.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen bulmacayı çözünüz.

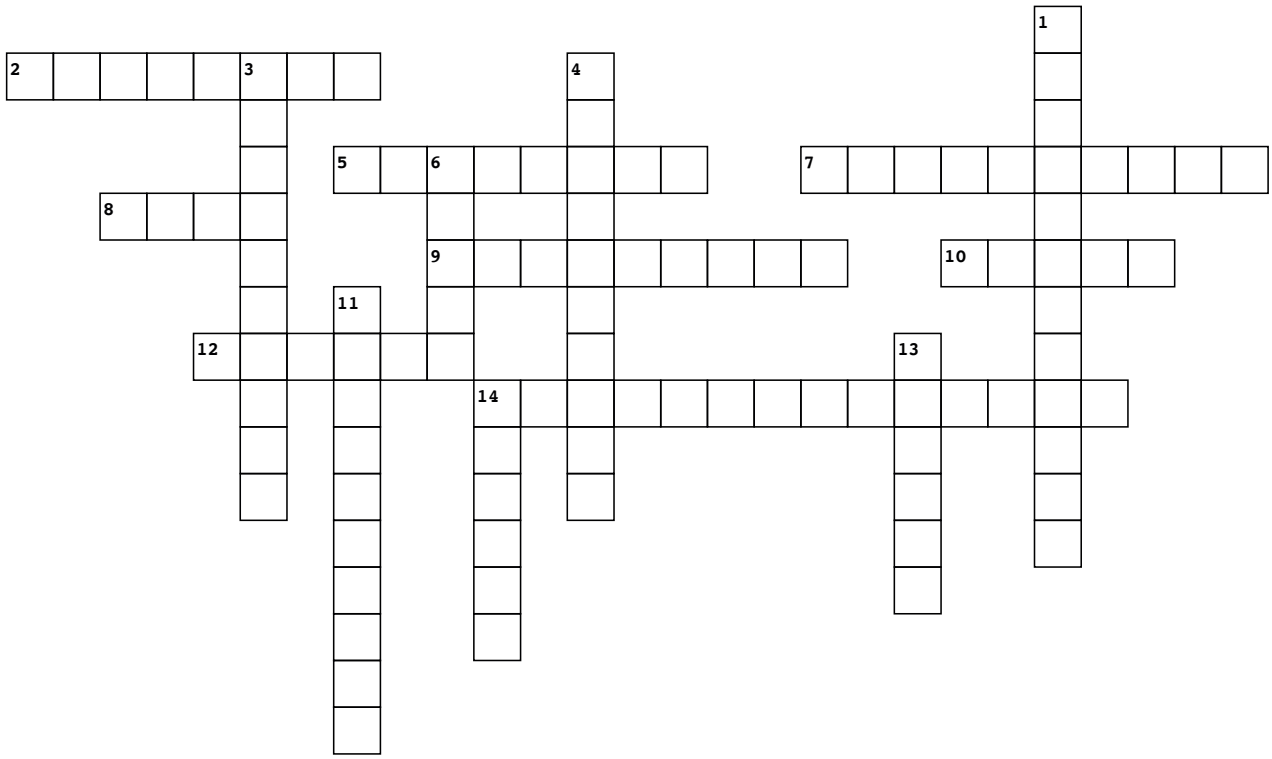

Yukarıdan Aşağıya

1. Fıkra türündeki yazılardan oluşan *Sütun* adlı kitabın yazarı.
3. Türk edebiyatında sohbet türünün ilk yetkin ürünlerini veren sanatçı.
4. *Ramazan Sohbetleri* adlı eserin yazarı.
6. Cümlede yapılan işten etkilenen varlığı bildiren öge.
11. *Aile Sohbetleri* adıyla haftalık konuşmalar yapan sanatçı.
13. Okuyucuyla karşılıklı konuşma havasında yazılan edebî tür.
14. Cümlede yargı bildiren öge.

Soldan Sağa

2. Sohbet türüne eskiden verilen ad.
5. Türk edebiyatına sohbet türünün ilk kez görüldüğü edebî dönem.
7. Fıkra türüne günümüzde verilen ad.
8. Bir cümlede işi yapan varlığı bildiren öge.
9. Sohbet türündeki *Edebiyat Söyleşileri* adlı kitabın yazarı.
10. Çeşitli alanlarda günlük yaşam ve ülke sorunları ile ilgili konuşma diline uygun yazılan kısa yazı türü.
12. Sohbet ve fıkra türlerinin gelişmesinde önemli payı olan medya türü.
14. Fıkra türündeki yazılardan oluşan *Sarı Çizmeli Mehmet Ağa* adlı kitabın yazarı.

Aşağıda cümlelerde boş bırakılan yerlere kutucuklarda verilen kelimelerden cümlenin akışına göre uygun olanı yazınız.

Tanzimat	Servetifünun	Tercüman-ı Ahval	Akbaba

gazete	dergi	sohbet	İkdam	fıkra

1. Konunun karşılıklı konuşma havasında işlendiği yazı türüne ..... denir.

2. Fıkra, bir yazı türü olarak Türk edebiyatına ..... Dönemi'nde gazetecilikle girmiştir.

3. Fıkra ..... etrafında gelişen bir türdür.

4. Yusuf Ziya Ortaç, ... adlı mizah dergisini çıkarmıştır.

5. Yakup Kadri, İstiklal Harbi sırasında ..... gazetesinde fıkra türünde yazılar yayımlamıştır.

Aşağıdaki numaralı kutucuklarda sohbet ve fıkra türleriyle ilgili kavram, yazar ve eserlere yer verilmiştir. Kutucuk numaralarını kullanarak soruları cevaplayınız (Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.)**.**

1 Ahmet Mithat Efendi	2 Aile Sohbetleri	3 Somutlama	4 Kirpi	5 Şinasi
6 Akbaba	7 Namık Kemal	8 Planlama	9 Gazete	10 Hüseyin Cahit Yalçın
11 Tanzimat Dönemi	12 Sohbetler	13 Edebiyat Konuşmaları	14 Halit Ziya Uşaklıgil	15 Eşref Saat
16 Ramazan Sohbetleri	17 Söyleşiler	18 Ahmet Rasim	19 Yusuf Ziya Ortaç	20 Öznellik

6. Kutucuklardan hangileri fıkra türüyle ilgilidir?

7. Kutucuklardan hangileri sohbet türüyle ilgilidir?

Aşağıdaki cümlelerin başındaki yay ayraçların içine cümlelerde verilen bilgiler doğru ise "D", yanlış ise "Y" harfi yazınız.

8. ( ) Sohbet türüne eskiden "musahabe" adı verilirdi.

9. ( ) Sohbet ve fıkra Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı döneminde ortaya çıkmıştır.

10. ( ) Sohbet bir edebî metin türü iken fıkra öğretici metin türüdür.

11. ( ) Fıkra ve sohbette konular derinlemesine işlenir.

12. ( ) Sohbet yazıları bir plana bağlı kalınmadan yazılabilir.

13. ( ) Fıkra türüne günümüzde köşe yazısı da denmektedir.

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

14. Geçen gün, televizyonlarda yayınlanan bazı programların ve dizilerin Türkçeyi kullanmakta ne kadar çok hata yaptıkları ile ilgili bir yazı yazmıştım. Hemen sosyal medyada linç edildim. Senin başka derdin yok mu bizim dizilerimize programlarımıza niye karışıyorsun; onca konu var gündemde yazılacak, onlarla ilgili bir şeyler yaz, diye çıkıştı bazı okurlar. Evet, birçok konu var yazmak için ama ben vicdanlı bir insan olarak Türkçenin yanlış kullanımından kaynaklı ilerde ortaya çıkacak problemleri biliyorum ve engellemeye çalışıyorum. Kimse bunu anlamıyor hâlbuki...

Bu parça aşağıdaki metin türlerinden hangisine aittir?

A) Deneme B) Fıkra
C) Makale D) Röportaj
E) Söyleşi

15. Otuz mil eninde bir dalga, dünyanın bütün okyanuslarını dolaşıp geliyormuş gibi davranarak, harlayan köpüklerinde taşıdığı gök gürültüsünü adanın kıyılarına serdi.

Bu parçada virgülün kullanımıyla ilgili yapılan yanlış aşağıdakilerden hangisinde vardır?

A) Denizin dibine alışayım diye, gece gündüz çabalayıp dururken, kapkara sevdanın öz zindanına vardım.

B) Gün olurdu, balık avını büsbütün unutur, dalar çıkar, on iki saatin onunu denizin dibinde geçirirdim.

C) Çocukluğumun oyun arkadaşları bu küçük adalar, çığrışan deniz kuşları, sıçrayan yunuslar, eller gibi çırpışan dalgalardı.

D) Gözlerim alacakaranlıklaşırken o anı, gördüğüm son ışık ve gönlümüm tattığı son sevinç olacak.

E) Renkler dip ovasının âlemine, kum saati rıhlarının kolay akışıyla akarlar, karanlık ovaya hale hale yayılırlar.

16. "Çok insan anlayamaz eski musikimizden
Ve ondan anlamayan bir şey anlamaz bizden"

Bu ifadedeki altı çizili dize ile öge dizilişi bakımından hangisi özdeştir?

A) Baharda bir gece tamburu dinle
Çamlıca'da

B) Ulu mabette karıştım vatanın birliğine

C) Etrafı okşuyor mayısın taze rüzgârı

D) Sihirli rüzgâr sesini taşır topraktan

E) Açar bir altın anahtarla ruh ufuklarını

17. "Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden." **dizesinde ögelerin dizilişi aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?**

A) Yüklem – dolaylı tümleç – zarf tümleci – dolaylı tümleç

B) Yüklem – zarf tümleci – dolaylı tümleç – zarf tümleci

C) Yüklem – zarf tümleci – zarf tümleci – dolaylı tümleç

D) Yüklem – nesne – zarf tümleci – dolaylı tümleç

E) Yüklem – zarf tümleci – zarf tümleci - nesne

18. Aşağıdakilerden hangisinde dolaylı tümleç (yer tamlayıcısı) yoktur?

A) Geçtik hepimiz dört nala cennet kapısından
Gördük ebedi cetleri bir anda yakından

B) Lakin kalacak doğduğumuz toprağa bizden
Şimşek gibi bir hatıra nal seslerimizden

C) Git bu mevsimde gurup vakti Cihangir'den bak
Bir zaman kendini karşındaki rüyaya bırak

D) Durgunlaşıp bir ayna kadar parlayan suda
Dünya güzel göründü resimleşmiş uykuda

E) Ulu mabet! Seni ancak bu sabah anlıyorum.
Ben de bir vârisin olmakla bugün mağrurum.

19. Bugünlerde konuşulan bir şey var. Covid-19 virüsünün yeni versiyonu: Omicron. Bu versiyonun önceki versiyonlardan daha az etkili olduğu söyleniyor. Bu da bana bir asır önce ortaya çıkan ve iki sene dünyayı kırıp geçirdikten sonra ortadan kaybolup giden İspanyol gribini hatırlattı. İspanyol gribi de okuduklarımızdan anladığımız kadarıyla iki sene sürmüş ve etkisini kaybede kaybede yok olup gitmişti. Covid-19'un çıkan bu versiyonu da hastalığın gücünün biraz düştüğünü bize gösteriyor. Üstelik Covid-19 çıkalı yaklaşık iki sene oldu. İnşallah bu hastalık da aynı İspanyol gribi gibi iki senenin sonunda yok olup gider. En azından öyle umuyorum.

Yukarıdaki parça hangi metin türünden alınmıştır?

A) Deneme B) Eleştiri
C) Fıkra D) Makale
E) Röportaj

20. Bu işin sanıldığı kadar zor olmadığını söyledikten kısa bir süre sonra elinin altındaki direksiyonun küçüldüğünü hissetmeye başlamıştı.

Bu cümlenin zarf tümlecinde aşağıdakilerden hangisi yoktur?

A) Bağlaç
B) Belgisiz sıfat
C) Edat (ilgeç)
D) Ortaç (sıfat-fiil)
E) Niteleme sıfatı

21. I. Ahmet Haşim, *Piyale*'nin ön sözünde şiir hakkındaki düşüncelerini arz etmiştir.
II. *Göktürk Yazıtları*'yla ilgili dilbilgisi çalışmaları devam ediyor.
III. Nasrettin Hoca esprileri dersek garibinize gitmez mi? Tabii ki Nasrettin Hoca fıkraları...
IV. Tanzimatçılar, Şinasi'nin peşi sıra yürüyerek sayısız eser verdiler.
V. Millî edebiyatın meydana gelmesi için illaki bir toplumsal acı gerekiyordu.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

22. Aşağıdakilerden hangisinde açıklama ile verilen örnek uyuşmamaktadır?

A) Emir kipiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: çekyat
B) Alt, üst kelimeleri somut yer bildirmiyorsa bitişik yazılır: alt geçit
C) İl, ilçe, semt adlarında kelimeler bitişik yazılır: Çanakkale
D) Kurallı birleşik fiillerde kelimeler bitişik yazılır: sabretmek
E) Ses düşmesine uğrayan birleşik kelimeler bitişik yazılır: sütlaç

23. Bulutlara benzer duygular ( ) turuncu ( ) erguvan ( ) beyaz ( ) Bir rüzgâr sürükler hepsini. Bulutlara güven olmaz ( )

Bu cümledeki yay ayraçların içine sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) (;)(,)(,)(...)(.)
B) (:)(,)(,)(...)(.)
C) (;)(,)(,)(...)(...)
D) (:)(,)(;)(.)(...)
E) (,)(,)(,)(...)(.)

24. Aşağıdakilerden hangisinde birleşik kelimelerin yazımıyla ilgili verilen bilgi veya örnek yanlıştır?

A) Kelimelerden biri veya her ikisi anlam değişimine uğrarsa kelimeler bitişik yazılır: kuşlokumu.
B) Her iki kelimesi –di'li geçmiş zamanla biten kelimelerle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: oldubitti.
C) Yol ve ulaşımla ilgili birleşik kelimelerde kelimeler ayrı yazılır: Saman yolu.
D) Yer adlarından önce gelen ve yön bildiren kelimeler ayrı yazılır: Kuzey Anadolu.
E) Dış, iç kelimeleriyle oluşturulan kelimeler ayrı yazılır: çevrim içi.

25. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin sonuna diğerlerinden farklı bir noktalama işareti getirilmelidir?

A) Diyebilir miyiz ki bu konudan sınavda soru çıkmayacak
B) Bir an durakladı; kim yaptı bu güzel maketi, dedi
C) Söylediklerinizde bir doğruluk payı var elbette
D) Şu iki rengi çok seviyorum: mavi ve sarı
E) Yazlar yavaşça bitmese güzel olurdu

26. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde virgülün kullanımı yanlıştır?

A) Ağaçlar, kuşlar, çiçekler baharın geldiğini bize müjdeler.

B) Güneş, o sıcak yüzünü göstererek, ısıttı içimizi.

C) Nisan yağmurlarında, Boğaz'da yürümeyi özledim.

D) Yağmur, yağmur, yağmur yağıyordu durmadan.

E) Araya girdi bir araba, boşunaydı bu çaba.

27. Paragraflar, okuyucunun dağa tırmanmadan önce geçmesi gereken yamaçlardır.

Bu cümle, ögelerin sıralanışı bakımından aşağıdakilerden hangisiyle özdeştir?

A) Kitap sevgisi ilk olarak çocukluk çağında başlar.

B) İnsan, düşünce gücü ile var olur.

C) Herkesin bir ideali, bir ülküsü vardır.

D) Günce yazmanın zevkini bunları yazarken daha içten duyuyorum.

E) Sekiz saatlik tren yolculuğu, beni de yordu.

28. Bir fıkra yazarı aşağıdakilerden hangisini yaparsa türün özelliklerine uygun davranmış olur?

A) Yazısında kendi yorumlarına yer verirse

B) Yazısında çok sayıda terimden faydalanırsa

C) Duygu ve düşüncelerini ayrıntılı anlatırsa

D) Görüşlerini kanıtlama çabası içine girerse

E) Dili alıcıyı harekete geçirme işlevinde kullanırsa

29. Bu bayram, dilimizin bir kelime kaybettiğine iyiden iyiye inandım. "Tandır" gibi "kağnı" gibi artık hayatta, yeri kalmamış, şöyle böyle bir kelime değil; zarif, ince, medeni bir kelime. Kapıyı çalan postacının pos bıyıkları arasında onu aradım. Yok!.. Bahşişini alan bekçinin kavlak dudaklarından onu bekledim. Yok!.. Bakkalın çırağından, sebzecinin yamağından, kasabın oğlundan onu işitmek istedim. Yok!.. İpek mendilini alan oğlan, eşarbını kıvıran kız, iki buçukluğu cebine indiren manav, yani kısaca kapımızı kim çaldıysa, hediyesini kim aldıysa bana o beklediğim kelimeyi vermeden gitti! İki yüz kuruş yazan taksinin şoförüne iki yüz elli kuruş veriyorsunuz. Taş gibi bir sükût! Kitabından sevgiyle bahsettiğiniz genç adamla karşılaşıyorsunuz. Hakarete benzer hissiz bir selam!

Bu parçanın anlatımıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Niteleyici sözcükler kullanılmıştır.

B) Sayıp dökmelere yer verilmiştir.

C) Somutlamadan yararlanılmıştır.

D) Nesnel anlatıma ağırlık verilmiştir.

E) Samimi bir üslup kullanılmıştır.

30-32. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız. Cevapları boş bırakılan alanlara yazınız.

Yazarlarımızın çoğu Türkçeyi bilmiyor. Başka dilleri öğrenmeye özeniyorlar; bir parça söktüler mi kurumlarından geçilmiyor. Yabancı diller ufuklarını genişletecek; önlerine Avrupa'nın, bütün dünyanın medeniyetini, ekinini, pardon! kültürünü serecek. Kültür, kültür, ah! Kültür... O hazineden avuç avuç alacaklar, saçacaklar ortaya; böylece yükselecek, ta doruklara erişecekler.

Ama Türkçeyi bilmiyorlar, öğrenmiyorlar. Bildiklerinden, çok iyi bildiklerinden şüpheleri yok da onun için daha iyi öğrenmeye çalışmıyorlar sanmayın, sevmiyorlar Türkçeyi, önemlemiyorlar. Hayli zaman oluyor, yanılmıyorsam, Alamanca bir dergide bir karikatür görmüştüm: Bir genç oturmuş, "On sekizime geldim, hâlâ vatana bir kötülük edemedim!" diye hayıflanıyor. Bizim yazarlarımız onu hatırlatıyor: "Bu kadar dil öğrendim, hâlâ yazılarımda Türkçeye benzer yerler var!"

Hikâye hikâyeyi açarmış, bir tane daha geldi aklıma. Yahya Kemal Bey anlatır: Bilmem kim gençliğinde Fransa'ya tahsile gitmiş, altı ay sonra da babasına Fransızca bir mektup yazıp: "Ben burada hep Fransızca konuşuyorum, onun için Türkçeyi unuttum." demiş. Babası da: "Oğlum, benim sana otuz yılda öğrettiğim Türkçeyi sen böyle altı ayda unutursan altı ayda öğrendiğin Fransızcayı kim bilir ne çabuk unutursun. Gel, sen, dili o kadar çabuk öğrenme de sıkı öğrenmeye bak." diye bir cevap yazmış. Bizim yazarlarımız da onun gibi. Bir yabancı dil öğrendiler mi, hemen Türkçeyi unutalım diyorlar. Kendi deyimleri ile söyleyelim: Unutmaya koyuluyorlar. (...)*

Nurullah Ataç, *Söyleşiler*

30. Yazarın metinde eleştirdiği dil meselesinin günümüzde de devam etmesinin gerekçesi nedir?

31. Okuduğunuz metinde yazarın "kültür" **yerine ekin,** "önemsemek" **yerine önemlemek kelimelerini kullanmasının gerekçeleri nelerdir?**

32. Metindeki temel anlatım biçimi nedir?Açıklayınız.

33. Türk dili, Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği nihayetsiz felaketler içinde ahlakının, geleneklerinin, hatıralarının, menfaatlerinin, kısacası bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde korunduğunu görüyor. Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir.

Mustafa Kemal Atatürk

Atatürk'ün bu sözleri ile *Söyleşiler* metni arasındaki ortak noktalar nelerdir?

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

6. ÜNİTE

ROMAN

OKUMA

- CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1923-1950) ROMAN
- CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1950-1980) ROMAN
- DÜNYA EDEBİYATINDA ROMAN

DİL BİLGİSİ

- ANLATIM BOZUKLUKLARI
- İMLA VE NOKTALAMA ÇALIŞMALARI

YAZMA

- YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

SÖZLÜ İLETİŞİM

- SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

Ünitenin dijital içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

Şekil manâyı bulmak için bir kapıdır. Yazık ki insanlar bu kapının san'at inceliklerine, estetik vasıflarına dalarak, onu açıp içinde gizli olan hazîneyi bulamıyorlar...

Ateş Ağacı'ndan

Sâmiha Ayverdi (Temsilî)

Ünite sunumuna bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

OKUMA

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1923-1950) ROMAN

Hazırlık

1.

Söylenen bir yalanın, söyleyen kişi ve toplum üzerindeki etkisini verilen görsel üzerinden yorumlayınız.

2. "Hayatımı yazsam roman olur." **sözüyle anlatılmak istenen sizce nedir? Açıklayınız.**

1. METİN

DEĞİRMEN

Sarıpınar küçük bir Anadolu ilçesidir. Buradaki tekdüze hayatlarına biraz neşe katmak isteyen ilçe ileri gelenleri Ömer Bey'in evinde bir gece eğlencesi düzenlerler. Eğlence devam ederken misafirlerden biri ayağa kalkarak "Deprem oluyor!" diye haykırır. Bunun üzerine insanlar büyük bir telaş içinde sağa sola koşuşturmaya başlarlar. Kaçmaya çalışırken yere yuvarlanan Kaymakam Halil Hilmi Efendi, gözlerini açtığı zaman kendisini hükûmet konağının arka bahçesinde, bir asker karyolasında bulur.

Aşağıdaki bölümde Halil Hilmi Efendi'nin olan biteni anlama çabası anlatılmaktadır.

(...)

Halil Hilmi Efendi sakalının kırağıdan ıslanmış olduğunu hissederek elini battaniyesinin altından çıkarmak istedi. Fakat kolunun vücuduna bağlı olduğunu anlayarak birdenbire dehşet içinde kaldı. Daha garibi bacağı da ayni halde idi. Üstelik yaz, kış kulaklarına kadar geçirmeden yatmadığı gecelik yün takkesi yerine başında sargı bezlerinden bir de acayip Yeniçeri kavuğu farkedince kendini tutamayarak "aman" diye bağırdı. Bu ses, karyolanın biraz ilerisindeki bir hasır üstünde oturduğu yerde uyuyakalmış bir adamı, kendi jandarması Hurşit'i uyandırdı. Bu saatte başka bir adamın bağırmış olmasına imkân olmamakla beraber Hurşit: "Sen min bey?" diye sordu... Sonra, uyurken yere düşürdüğü fesini bulup başına geçirerek ilâve etti:

— Noldu bey?

Kaymakam, zayıf bir sesle:

— Ne olduğumu sen bana söyle Hurşit, dedi. Ne oldum ben?

— Hiç, bey... Sanki biraz yaralandın da...

Bu söz Kaymakama yaralarının cins ve derecesi hakkında bir fikir veremezdi. Çünkü Hurşit, en ağırına kadar, her türlü vukuatı daima bu "az" sıfatıyla tasvir ederdi:

— Az yangın oldu, az dişimi çektirdim, (...)

— Neremden yaralıyım Hurşit?
— Başından, kolundan, bacağından, boynundan... Edep söylemesi, kuyruk sokumundan...
Jandarma, şakağını kaşıyarak unutulmuş daha başka yerleri ararken, kaymakam hazin hazin göğüs geçirdi:
— Hakikaten az yaralanmışım oğlum!
Çoluk çocuğu birkaç aylığına İsparta'daki kayınbabasına misafir gönderdiğinden yirmi günden beri Hükümet Konağı'nda yatıyordu. Hurşit'in anlattığına göre, yukarı katlarda zelzeleden "az bir sakatlık" olduğu için jandarma kumandanı kendisinin buraya yatırılmasını münasip görmüştü. Yaraları Hükümet Doktoru ile Eczacı Ohannes Efendi tarafından sarılmıştı.
(...)
Aslında ilçede bir deprem yaşanmamış, bakımsızlık sebebiyle kaymakamlık konağının üst katları çökmüştür. Hafif yaralıların tamamı telaşla kaçışan davetlilerden oluşmaktadır. Fakat durumdan vazife çıkaran belediye başkâtibi İstanbul'a telgraf çekerek ilçede şiddetli bir deprem yaşandığını, kaymakamın da ağır yaralılar arasında olduğunu bildirir. İlçenin garnizon komutanı da ondan geri kalmamak için benzer içerikte bir telgraf çeker.
Aşağıdaki bölümde kaymakamın bu telgraflar nedeniyle içine düştüğü sıkıntılı durum anlatılmaktadır.
(...)
Kaymakam, yatağının üzerinde mukabele hafızları gibi diz çöküp sallanarak söyleniyor, kumandana çıkışıyordu:
— Berbad ettin bir çuval inciri kumandan bey... Ne diye böyle işlere karışırsın be birader?
Kumandan, yavaş yavaş kendini toplamağa ve kızmağa başlamıştı. Kaymakama karşı koymamakla beraber, daha ileri gidilmesine tahammül edemeyeceğini anlatan donuk bir resmiyetle:
— Müsaadelerine mağruren görürüm. Kaymakam Bey na böyle ortada yatar... Doktor resmen der ki: "ağır mecruhtur; belki olmuştur nefz-i dimagi hâfızallah!" Anladın mı efendim, başsız kalır mı ya bu memleket? "Sen eşek başı mı idin?" derlerse ben ne cevap veririm? Ben askerim. Bilmem ne der sizin karakaplı?
İşin fenası Halil Hilmi Efendi, bu işte bir yolsuzluk hissediyor, fakat böyle sıkı bir vaziyette mutasarrıflıkla muhabere salâhiyetinin kime ait olacağına dair kendi karakaplısında da bir sarahat hatırlamıyordu. Kumandan bu noktaya bir kere daha bastı:
— Bendeniz bilmem öyle pek ince idare-i mülkiye ahkâmını... Amma iki paralık gazeteci çarşaf gibi telgrafı döşenince, doğru bulmam bendeniz mâfevk makamı haberdar etmemeyi affınıza mağruren kaymakam bey.
Kaymakam, asker memurlara karşı daima biraz çekingen durur, hele bu Niyazi Efendi gibi akıllı, uslu konuşurken durup dururken sırıtmasına bir an kâfi gelenlerinden âdeta korkardı. Onun için gittikçe artan öfkesinin oklarını hiç tehlikesiz çevirebileceği bir başka hedef bulmuş olmaktan memnun, avaz avaz bağırmağa başladı.
— Demek bunu, o Rıfat yaptı ha... Bak keratanın yediği halta. Memur iken gazetecilik etmek ve üstelik gazetesine tedhiş-i ezhanı mucip telgraf çekmek ha! İyi ki haber verdiniz kumandan bey.(...) Sormadan hudut harici ederim. İstanbul'daki hâmisini hiçe sayarım vallahi... Hemen şimdi getirin onu bana.(...) O herifi getir diyorum sana... Şimdi yatağımdan kaldıracaksın!
(...)
Telgrafların ulaştığı yöneticiler işi ciddiye alırlar. İlçeye bir kaymakam vekili tayin edilir, ilk yardım ekibi ve bir miktar para yollanır. Evleri yıkılan insanlara yardım edileceği, yaralılara bakılacağı, fakir cenazelerinin hükûmet tarafından kaldırılacağı bildirilir. Kaymakam vekili görevi devralınca daha önce ihmal edilmiş sorunları çabucak çözer. Bu arada ilçenin önemli memurları arasındaki türlü çekişme, kıskançlık ve ayak oyunları gün yüzüne çıkar. Gelen yardım ekibi, yapacak iş olmadığı için öylece beklemektedir. Olayın abartıldığı yönünde duyum alan Vali, durumu soruşturması için mutasarrıfı görevlendirir.
Aşağıdaki bölümde mutasarrıfın olay hakkında Kaymakam Halil Hilmi Efendi'yle konuşması

anlatılmaktadır.

(...)

— Pekâlâ beyefendi, bunların hepsi iyi, hepsi âlâ, fakat şunlara ne buyurursunuz rica ederim?

Halil Hilmi Efendi kendisine uzatılan üç kâğıdı görmek için gözlüğünü taktı. Bunlar, gündelik işlere ait üç evraktı: Aylık bordrosu tasdiki ve buna benzer şeyler. Kaymakam bu kâğıtlarda buyurulacak bir şey göremeyerek hayretle gözlerini açıyordu.

— İmza tarihleri 27 Temmuz, yani zelzele gecesinin sabahı, yani zatıâlinizin yaralı bulunduğunuz gün... Mademki ahval-i sıhhiyeniz bunları tetkik ve imza etmenize müsaittir, neden öyle ise dört kelimelik bir telgrafla bana vaziyeti bildirmediniz? Mademki size gönderdiğimiz parayı sarfedecek yeriniz yokmuş, neden öyle ise komisyonlar yapıp ortalığı velveleye vereceğiniz yerde iki satırlık bir telgrafla keyfiyeti bana bildirmediniz?

Mutasarrıfın "mademki" ve "neden öyle ise..." diye başlayan sualleri büyük bir süratle noktasız, virgülsüz akmakta idi. Halil Hilmi Efendi evvelâ bunların birine cevap vermeye hazırlanırken bir başkasının başladığını görerek bunalıyordu. Fakat sonradan bütün ümidini kaybetti ve oturduğu yerde taş gibi donup kaldı. (...)

— Hem o geceki toplantıya da aklım ermiyor benim beyefendi. Toplantıya değil, saçlı sakallı bir büyük memurun böyle bir toplantıya riyaset etmesine... Bütün pislik zaten oradan başlıyor. Bir kere başta Kaymakam olmak üzere yaralıların hepsi orada yaralanmış. Aralarında zatıâliniz bulunmasaymışsınız, denemez ki, bu olanlar mutlaka olmayacakmış, fakat aralarında hiç değilse kaymakamımız bulunmayacakmış. Bize hali haber verecek aklı başında bir memurumuz ayakta kalacakmış. Böyle olunca da söz ayağa düşmeyecek ve bu rezalet olmayacakmış. Verilen yanlış haberlere aldanarak ben de vilâyeti telâşa düşürdüm; boşu boşuna paralar, yardım heyetleri gönderdim. Sizin yüzünüzden ben de müşkül vaziyete düşüyorum.

Halil Hilmi Efendi, derin derin içini çekti. Zaten bütün bu gürültünün sebebi o değil miydi? Ümitsizlik içinde bir an:

— Üzülmeyin beyefendi... Suç benimdir, diyerek bu işkenceye son vermeyi düşündü. Fakat bir sevk-i tabiî haline gelmiş memur ihtiyatı buna mâni oldu.

(...)

Birinci Dünya Savaşı kapıdadır ve Osmanlı Devleti'ni kendi ittifakına çekmek isteyen

Batılı devlet temsilcileri de deprem haberiyle ilgilenirler. Alman ve Avusturya elçileri, taziye ve geçmiş olsun dileklerini Osmanlı Devleti'ne iletir ve para yardımında bulunurlar. Gazetelerde depremzedeler için Açe ve Sumatra (Endonezya) halkının yardım parası topladığı haberleri çıkar. Vali ilçenin durumunu yakından görmek için yola çıkar, ardından şehzadenin de ilçeye geleceğine dair bir telgraf ulaşır. Şehzadeyi deprem yalanına inandırmak için tren istasyonuna yakın evler yıkılır, eşyalar dışarı çıkarılır, meydanlara çadırlar kurulur. Gördüğü manzaraya inanan şehzade İstanbul'a dönünce Kaymakam Halil Hilmi Efendi'ye fedakârca çalışmalarının karşılığı olarak devlet madalyası gönderir. Gelen yardım parasıyla ilçedeki harap yapılar tamir edilir, birçok yeni bina yapılır, insanlara yardımlar dağıtılır hatta paranın artan kısmıyla hükûmet binasının karşısına havuzlu bir park yaptırılır.*

Reşat Nuri Güntekin, *Değirmen*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ahval-i sıhhiye: Sağlık durumu.
bordro: Bir hesabın ayrıntılarını gösteren çizelge.
hâfızallah: Allah korusun.
hâmi: Koruyucu.
İdare-i mülkiye ahkâmı: Kamu yönetiminin kuralları.
ihtiyat: İleriyi düşünerek ölçülü davranma, sakınma.
karakaplı (kitap): Kadıların hüküm vermek için baktıkları kitap.
keyfiyet: Durum.
mâfevk: Üst.
muhabere: Haberleşme.
mukabele: Toplu yerlerde yüksek sesle hatim okunurken Kur'an okumasını bilenlerin gözleriyle Kur'an'ı takip etmesi, bilmeyenlerin dinlemesi.
mutasarrıf: Sancak beyi.
müşkül: Güç, zor, çetin.
nefz-i dimağî: Beyin kanaması.
riyaset: Başkanlık.
salâhiyet: Yetki.
sarahat: Belginlik, açıklama.
sevk-i tabiî: İçgüdü.
tedhiş-i ezhanı mucip: Zihinleri korkutan.
tetkik: İnceleme.
vukuat: Olanlar, olan bitenler.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Değirmen metninde işgüzar bir memurun güya yaşanan bir depremi bildirmek için başkente çektiği bir telgrafın neden olduğu trajikomik gelişmeler anlatılmaktadır. Yazar, 1944'te kaleme aldığı romanında Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde taşra bürokrasisi ve kasaba eşrafının birbirleriyle ilişkileri bağlamında devletin işleyişinde gözlemlediği aksaklıkları ince eleştiriler yoluyla gözler önüne sermektedir. Eser bu bakımdan sosyal roman türünün özelliklerini taşımaktadır.

Millî edebiyat anlayışını benimseyen yazarlar Cumhuriyet Dönemi'nde eser vermeye devam etmiş, önceki dönemin realist tutumu bu dönem romanlarında da etkisini sürdürmüştür. Başlangıçta Kurtuluş Savaşı sonrası sosyoekonomik durum, Anadolu insanı, tarihî hadiseler ve inkılapların toplumdaki etkileri gibi konular ağırlıktadır. Sonraları toplumcu gerçekçi eserlerin de kaleme alındığı bu dönem romanlarının genel özellikleri Grafik Bilgi 6.1'de verilmiştir.

Bilgi Dağarcığı

Yaban, Ankara, Sodom ve Gomore (Yakup Kadri Karaosmanoğlu); *Yaprak Dökümü, Acımak, Yeşil Gece* (Reşat Nuri Güntekin); *Fahim Bey ve Biz, Çamlıca'daki Eniştemiz* (Abdülhak Şinasi Hisar); *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Fatih-Harbiye, Bir Akşamdı* (Peyami Safa); *Kuyucaklı Yusuf* (Sabahattin Ali); *Sinekli Bakkal* (Halide Edip Adıvar); *Üç İstanbul* (Mithat Cemal Kuntay); *Ciğerdelen, Kadıköyü'nün Romanı* (Safiye Erol); *Ayaşlı ve Kiracıları* (Memduh Şevket Esendal) 1923-1950 arası dönemde roman türünün öne çıkan eserlerindendir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Roman (1923-1950)

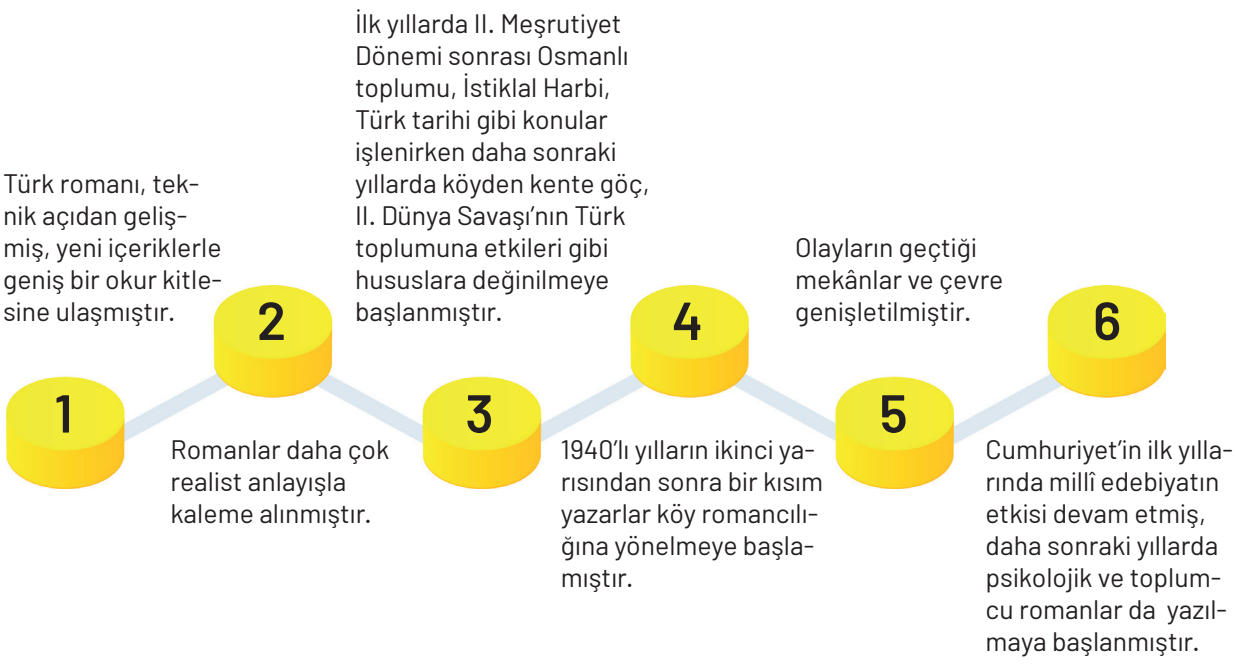

Grafik Bilgi 6.1: Cumhuriyet Dönemi 1923-1950 arası Türk romanının genel özellikleri

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 1. metne ve Grafik Bilgi 6.1'e göre cevaplayınız.

1. Metindeki şahısların karakter özelliklerini belirleyip açıklayınız.
2. Metindeki ironik durumları belirleyiniz.
3. Metinde hangi edebî akımın etkisinin görüldüğünü gerekçeleriyle açıklayınız.
4. "Sen min bey?" diye sordu "belki olmuştur nefz-i dimagi hâfızallah!"
   Yukarıdaki ifadelerden yola çıkarak metnin dil ve üslup özelliklerini tespit ediniz.
5. Dönemin sosyal ve siyasi yapısını, kaymakamın madalyayla ödüllendirilmesinden yola çıkarak yorumlayınız.

Karşı Pencereden

Roman yazmak için önce görmek gerekir: İnsanları, hayatı ve doğayı inceleyerek görmek.

Yukarıda verilen sözden yararlanarak roman türü ve gerçeklik konusundaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sıra Sizde

"Halil Hilmi Efendi sakalının kırağıdan ıslanmış olduğunu hissederek elini battaniyesinin altından çıkarmak istedi. Fakat kolunun vücuduna bağlı olduğunu anlayarak birdenbire dehşet içinde kaldı. Daha garibi bacağı da ayni halde idi. Üstelik yaz, kış kulaklarına kadar geçirmeden yatmadığı gecelik yün takkesi yerine başında sargı bezlerinden bir de acayip Yeniçeri kavuğu farkedince kendini tutamayarak "aman" diye bağırdı. Bu ses, karyolanın biraz ilerisindeki bir hasır üstünde oturduğu yerde uyuyakalmış bir adamı, kendi jandarması Hurşit'i uyandırdı."*

Bu parçada yazarın hangi anlatım biçimi ve bakış açısından yararlandığını örnek ifadeler üzerinden açıklayınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Grafik Bilgi 6.2: Reşat Nuri Güntekin'in biyografisi ve temsilî resmi

Hazırlık

1. **Tarihsel olayların roman kurgusu içinde anlatılması ile ilgili düşüncelerinizi açıklayınız.**
2. "Ciğeri yanmak" **deyiminin sizde uyandırdığı çağrışımlar nelerdir? Açıklayınız.**

2. METİN

CİĞERDELEN

***Ciğerdelen*, şimdiyi ve geçmişi konu alan, iç içe geçmiş hikâyelerden oluşmaktadır. Şimdiki zaman, İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen önceki dönemi, geçmiş zaman ise 16 ve 17. yüzyılları kapsamaktadır. Şimdiki zamanlı anlatılarda mekân, İstanbul, Edirne ve Keşan, geçmiş zamanda ise Tuna Nehri kıyılarında, Estergon Kalesi karşısında bulunan Ciğerdelen Kalesi'dir.**

Roman kahramanı, Canzi (Cangüzel) ile Almanya'da mimarlık eğitimi görmüş olan Turhan Tuna arasında duygusal bir yakınlaşma başlar. İki kahraman da Batılı birtakım yeni âdetlerin benimsendiği bir ortamda yaşamaktadır. İçinde bulundukları topluluk, modern hayatın getirdiği yeni modalarla meşguldür. Ancak Canzi derin bir duygu dünyasına sahiptir ve maddiyattan çok maneviyata önem verme eğilimindedir. Canzi'yi tanıdıkça Turhan'ın ruh dünyasında yavaş yavaş bir değişim meydana gelir. Turhan'ın aşka dair bir derinliğe ulaşması ancak Canzi'yi biraz daha tanıması ile mümkün olacaktır. Aralarında geçen bir konuşma sırasında tesadüfen aynı soydan geldiklerini öğrenirler. Bu andan itibaren hem şimdi hem de tarihî hadiselere dayanan geçmiş iç içe bir şekilde anlatılır.

Canzi, Türk tarihini, Turhan ile kendisinin ortak soyunu konu alan hikâyeler yazmakta ve Turhan'dan bunları okumasını istemektedir. Canzi kendisinin ancak bu hikâyeler okundukça doğru şekilde anlaşılabileceğini düşünmektedir. Canzi'nin isteğiyle bu hikâyeleri okuyan Turhan, gittikçe Canzi'yi biraz daha yakından tanıyacaktır. Romanda iki kişi arasındaki duygusal yakınlık, tarihî olaylar ve Doğu-Batı meselesi ile iç içe geçmiş bir şekilde Turhan'ın gözünden aktarılmaktadır.

Aşağıdaki parçada Turhan ile Canzi arasında geçen kısa diyalog ve Canzi'nin kaleme aldığı tarihî hikâyelerden bir bölüm verilmiştir.

Şafak sökerken Ayazpaşa'da apartman kapısında Canzi, bir yandan anahtar arıyor bir yandan da yorgun ve yumuşak sesiyle bana vedâ sözleri söylüyordu:

— Ben gitmiyorum, seninle yukarı çıkacağım, dedim. Göğsüne bir yumruk yemiş gibi sarsıldı. Yüzüme iri iri açılan gözlerinde korku, şaşkınlık ve acı okudum. Sesimi biraz daha dikleştirdim:

— Böyle olacak, ben karar verdim.

Hayâtımda hiçbir kadına bu türlü söz söylememiştim. Kaba ve duygusuz şivemden utanmam lâzımdı; fakat artık ben, benlikten çıkmıştım...

Canzi titriyor, söylemek istediği sözü bulmak için zahmet çekerek kekeliyordu:

— Karar mı?.. Karar mı? Hiç karar verilir mi? Aramızdaki yakınlık kararla mı ayar edilir?

Canzi benim bitkin çökük hâlimi görmeye dayanamadı. Kapıyı açmak bahânesiyle arkasını dönerek:

— Bununla berâber... Mâdemki...

Elimle ümitsiz bir işaret yaptım. Ayakta sallanıyordum. Canzi ancak aşkın gönüllere hitap edebileceği kurtuluş yolunu buldu. Birlikte yukarı çıktık. Bana bir tomar kâğıt verdi.

— Al oku, bu yazılarda beni bulacaksın ferahlayacaksın, dedi.

Cangüzel'im müşterek soyumuzun mâcerâla-

rını anlatan hikâyeler yazıyordu. Kendisiyle çok defalar bu mevzûu görüşmüştük. İşte... eserlerinden birinci hikâye:

Sarı Sipâhîler

(...) Serhatlerde kâh düşmanlarla dalsatır olan kâh onlarla uzlaşıp sınır kardeşi diye tatlı geçinmesini bilen Sarı Sipâhîler, yurtlarına kavî yerleştiler. Boyunlarına aldıkları iş, serhat bekçiliği kolay değildi. Gazâlarda yüzlerce atlıyı ve sülâlemize nâm olsun diye kendi hesaplarına tutulmuş ve donatılmış nice gönüllüyü artlarına katıp kargı, mızrak, tüfekleri dikip bayraklarını açarak Budin Beylerbeyi'nin emrine seyirtirlerdi.

(...)

Sarı Sipâhîler, düşmanla olagelen "harbe ucu" cilvelerini sarpa sardırmadan sırası geldikçe de er meydanında direnip asla aşağı koymadan zeâmeti çekip çevirmesini, serhadde karakol gözetmesini bildiler. Şâhinkonak'ın dört bir çevresinde bekçi kuleleri uzakları kollar, kırmızı ve yeşil kalpaklı, sırma deri çakşırlı, Macar kılıklı, her dilden söyleşir gözü pek gâziler tâ Beç'e, Prag'a kadar uzanarak düşmanın niyetinden serhâdde tez haber ulaştırırlardı. Amma tetikte durmak başka, komşuluk hakkı o da başka. Sarı Sipâhîler daha dün çarpıştıkları Macar'ı bugün misafir ederek baş üstüne taşırlar, onlara Türk marifeti güreşler, cirit oyunları gösterirler, kuzu, helva ziyafetleri verirler, türlü yağlıklar, işlemeli çevreler armağan edip dönüşte davullar, nakkâreler, çaldırarak at üstünde sınıra kadar geçirirlerdi. Macarlar, Türk kahramanlığından, Türk civanmertliğinden geri kalmak istemedikleri için serhadde memleketin başka hiçbir yerinde görülmeyen ince erkân türedi. Dili, dini ayrı iki millet arasız boğuşmalar sırasında kâh o toprakta kâh bu tarafta kalan şehit mezarlıklarına ihtiram gösterdiler. Hayvanlara çiğnetmemek için kabristan etrafına sınır kestiler, evliyâ sandukalarına dokunmadılar. Birçok gazâlarda birbirine kılıç sallayarak boy ölçüşen iki muhâsım, gün geliyor, ganî gönülle el tutuşup kokuşuyor: "Benim ecelim senden, seninki benden olmasın" diyor ve cenkte karşı karşıya düştükleri zaman selâm verip başka tarafa at tepiyorlardı...

Böyle bir yüce hayat içinde Sarı Sipâhîler gazâ, karakolculuk, memleket idâresi, ziraat, sürü yetiştirme, mâden ocağı işletme gibi çeşitli işlerin hepsini hakkıyla başararak emirleri, hanları kıskandıracak bir ömür sürdüler. Turhan Bey'le torunu Sinan Bey Ciğerdelen yakasında şehit düştüler. Veli Bey, oğlu Sinan'dan sonra daha çok yaşadı. Sinan'ın oğlu Mustafa Durakça'yı terbiye etti, büyüttü. Mustafa yirmi yaşına geldiği vakit Veli Bey yetmişini geçmiş, artık cenge girmekten ayak çekmişti. Kendisine şimdi Veli Koca deniliyor, herhangi Leh, Çek, Engürüs seferi açılmazdan evvel yahut Edirne'de Hünkâr divanına yahut Belgrat kışlağında serdar karargâhına çağrılarak kendisinden öğüt isteniyordu...

Aşağıdaki metindeTurhan'ın Canzi'yi ziyarete gidişinin anlatıldığı bir bölüm verilmiştir.

Eylül ortasında hasta hâlime bakmadan Canzi'yi görmeye gittim. Onunla iki mezar kaçkını gibi karşılıklı dikildik. O kadar bozulmuştu ki kendi düşkünlüğümden söz açmaya utandım. Anadolu'da sıtmaya yakalanmış, Adana'da memleket hâstanesinde yatmış, artık hiçbir iş görecek kuvveti olmadığı için mektepten izin almış.

— Annen! dedim, ne için annenin yanında dinlenmiyorsun?

Canzi, bu anne bahsinde beni her zaman şaşırtan soğuk kaçınganlığa büründü:
— Annem mi? O benim annem olmaktan ziyâde Sâdi Bey'in karısıdır. Ben yalnızlık içinde bir insanım.
(...) Canzi beni akşam yemeğine alakoydu. Geçmişi deşecek kuvvet ikimizde de yoktu. Derine inmekten çekinen yarı resmî iki ahbap gibi muharebeden, gelecek barıştan konuştuk.
Sonra Canzi, lambayı söndürüp camları, perdeleri açmayı teklif etti. O günlerde ışık karartma yasağı İstanbul'da yürürlükte olduğundan hava almak isteyince karanlıkta oturmak lâzımdı. Balkona çıktık. Şehrin sessizliğine, etrâfın ölgünlüğüne karşı değişik bir ululukla yüceleşen yıldızlı gökyüzü bizi ezdi gevşetti. Canzi'ye, son kıvâma gelen eserimi anlattım, onun yazmak istediği "Molla Ağaların Düğünü" adlı üçüncü hikâyeyi soruşturdum. Vazgeçmiş, böyle şeylere davranmak artık haddi değilmiş. Öğretmenlikten çekilecek, evini dağıtacak, Anadolu'nun uzak bir kasabasına yerleşecekmiş.
Canzi kolunu balkon demirine dayadı, başını bileğinin üstüne koydu. Kendi kendiyle dertleşir, sayıklar gibi konuşuyordu. Sultan Mecit devrinde Keşan... Canzi'de derin bir seviş ve özleyiş rüyâsı yaratan geçmiş zaman. Kahramanca çetin bir güreşten sonra sırtı yere gelecek er eliyle pes deyip üstün yiğidin elini vakarla öpen bir pehlivan gibi Türklerin Avrupa'ya ikrar verdiği
— Evet, sizin dünya görüşünüz doğru imiş. Biz yanılmıştık. Bizi mektebinize alın, temiz yüreğimizin var kuvvetiyle size ayak uyduralım" dediği günler. El kavuşturup baş eğerek eşiğine vardığı bu Avrupa âleminde Türkoğlu ne gördü denedi ki sonunda bağrından "Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar" feryâdı koptu? Dedelerimiz, batıyı olduğu gibi kavrayamadılar. Evvelâ aşırı bir aşk, sonra aşırı aşkların olağan tepkisi hayal kırılışı. Kim bilir kaç filozof derviş dışarı belirtmeden gülümseyip şöylece seyrâna varmışlardır: "Biz Türkler yeryüzüne bir dâvâ atmıştık, bir hadden öte yürütemedik. Şimdi el sizdedir. Bakalım dünyâyı ne kalıba sokacaksınız? Sağ kalalım işin sonunu görelim. Zîra siz de iflâs borusunu öttüreceksiniz. Tek kişiler gibi uluslar da başlarını taştan taşa vurarak olgunluğa erişir. Belki bir gün gelir insanlar için kafa kafaya danışmak, kol kola yürümekten başka bir çıkar yol olmadığını siz de anlarsınız. O zaman acaba hatırınıza gelir mi ki Avrupa'nın güney doğu köşesinde feleğin çemberinden geçmiş pek pişkin bir komşunuz var, kıtanın en eski büyük devletlerinden biri... Bunların dünya barışı için okka çeker sözleri olur elbet, diye düşünür müsünüz? Türk milleti cihangirliğini yüzyıllar evvel yaptı. Kılıcının ucuyla bir çırpıda üç kıtaya imzâsını attı. Üç kıtaya kendi yüksek medeniyetinin anıtlarını dikti.
Ne engin cihan özleyişi... Hüdevendigâr'ın kalbi Kosova, toprağında gömülü kaldı. Süleyman Hân'ınki Zigetvar'da. ... Batı Roma imparatorluğunu özlemişlerdi. Sonra Viyana'yı alalım dediler. Sonra, aman Budin'i tutalım, Tuna illerinin demir kilididir, dediler. Sonra Belgrat'a yapıştılar, bu da giderse Rumeli kendilerine hayretmeyeceğini bildiler. Adım adım gerilediler, dâvâyı kaybettiler. 1683'te Viyana'yı kuşattıkları zaman batı kavimleri, aman Avrupa medeniyeti tehlikede diye yaygaralar koparmıştı. Bu söz bir parola oldu. Hâlâ bugün bile en büyük yazıcıları, Türklerin önünde tehlike savmış Avrupa medeniyetinden bahsetmekten çekinmezler. 1939 savaşını yazarken görelim bakalım ne diyecekler? Avrupa'ya tehlike nereden geldi, bize meraktır, bu sefer bakalım kimi suçlayacaklar!
Canzi söylüyor söylüyor, karanlığı incitmekten korkar gibi, basık kesik bir sesle. Işıksız İstanbul büyülenerek ortadan kalkmış. Yıldızların katı parıltısı altında boz karası bir düzlük.
(...) Canzi birdenbire sustu, iskemleden gölge gibi kaydı. Önüme yığıldı. Onu kucağımda içeri aldım, ayılttım. Düğün hikâyesini sorduğuma bin pişman olmuştum. Yaşayışta mutluluk payı alamayanların gözü başkalarının sevda şenliğini kaldırır mı? Bu kıskançlık değildir, can dayanmaz bir yürek ezikliğidir.
Zavallı yavrum, biraz soda içti ayıldı. O zaman ona söyledim ki kendisinden ayrı yaşamak benim ölümümdür. Yalvarışımdan anlamayan

donuk ve yaslı bir bakışla gözleri yüzüme dikili kaldı.

— Turhan, yoksa benden bende mevcut olmayan bir şey mi istiyorsun? Ben senin eski tanıdığın kadın değilim ki! İçim, dışım hasta. Anadolu'ya göçeceğim. Sâdece çocuklar, hayvanlar ve çiçeklerle uğraşacağım. Bilmem ki yeni bir dirim görür müyüm? Görsem bile bambaşka bir insan olarak dünyaya dönmez miyim?

Ona ölüm tehlikesinde olduğumu söyleyerek gözdağı verdim. Yüzünden kaynar yaşlar aktı, kollarını sarkıttı:

(...)

Canzi'yi ilk aşkımızın kutsal mûsıkîsiyle çağlar görebilmek için kanımı damla damla vermeye râzıyım. Fakat dünyâda hiçbir güzelliğin ikinci doğuşu yoktur. Yaşayışı değerlendiren ne varsa hepsi bir defalıktır. İşte şimdi kaybımı bağırarak ilan edebilirim: Bu ne taca benzer, ne tahta, ne hayâta hattâ ne nâmusa ne şerefe. Ben Canzi'mi kaybettim. Onu gözümden kıskanmıştım. Yok edesiye uğraştım. Haydi bakalım, başım göğe ersin şimdi.*

Yaşadıkları iletişim sorunlarından dolayı Turhan ile Canzi'nin yolları ayrılır. Turhan, Canzi'nin yazdığı "Yedi Peçeli Hikâyesi"**ndeki kahramanlardan Sinan ile Zühre'nin hikâyesini okuyunca gerçek sevginin nelere karşılık geldiğini daha yakından anlar. Bu aşk hikâyesinde ayrılık acısı, kutsal değerlere iman, vatan uğruna kişisel faydalardan feragat, kendinden vazgeçiş gibi farklı unsurlar vardır. Anlatılan, beşerî olandan ilahi olana ulaşmanın hikâyesidir. Canzi'nin anlattığı hikâyedeki aşk; korkaklık, cimrilik, gaflet, insafsızlık, merhametsizlik, bencillik duygularından uzak olanların ulaşabileceği bir duygudur. Turhan'ın bunları fark etmesi Canzi'ye karşı yaptığı hataları da fark etmesini beraberinde getirir. Ağır bir hastalığa tutulan Turhan rahatsızlığını atlatır ve Edirne'de gerçekleştireceği imar projelerine yoğunlaşır. Canzi ani bir kararla Keşan'a gelir. Turhan, Canzi'nin gözlerine bakınca eski ışıltıyı görür ancak buna en başta bir anlam veremez. Canzi ona geri döndüğünü söyler. Bir aile kurup Keşan'da hayatlarına devam ederler.**

Safiye Erol, *Ciğerdelen*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

Beç: Viyana.
Budin: Bugünkü Budapeşte'nin batı tarafında kalan kısmı.
cihangir: Dünyanın büyük bir bölümünü eline geçiren kimse.
çakşır: Paça bölümü diz üstünde veya diz altında kalan bir tür erkek şalvarı.
dalsatır olmak: Savaşmak.
dirim: 1. Hayat. 2. Yaşama gücü.
Engürüs: Eskiden Türklerin Macarlara verdiği isim.
erkân: Yol, yöntem.
had: Sınır, uç.
ikrar vermek: Söz vermek.
kargı: Silah olarak kullanılan, ucu sivri ve demirli uzun mızrak.
kavî: Dayanıklı, güçlü, zorlu olan.
kışlak: Kışın orduların, göçebe oymakların konakladıkları yer.
Leh: Polonyalı.
muharebe: Savaşta yapılan çarpışmalardan her biri.
nakkâre: Küçük davul.
serhat: Sınır boyu.
seyrân: Gezme, gezinme.
zeâmet: Büyük tımar.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

1946'da yayımlanan *Ciğerdelen*; tarih şuuru, vatan sevgisi ve milliyetçilik gibi konuları işleyen iç hikâyelerden oluşmaktadır. Metinde iki Türk aydını (Turhan Tuna ile Canzi) arasındaki sevgi bağı tarihsel ve sosyal olaylar ile harmanlanarak anlatılmıştır. Eserdeki *"El kavuşturup baş eğerek eşiğine vardığı bu Avrupa âleminde Türkoğlu ne gördü, denedi ki sonunda bağrından 'Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar' feryâdı koptu? Dedelerimiz, batıyı olduğu gibi kavrayamadılar. Evvelâ aşırı bir aşk, sonra aşırı aşkların olağan tepkisi hayal kırılışı."* gibi ifadelerle Türk toplumunun Batılılaşma süreci ile tarih ve medeniyet anlayışının sorgulandığı görülmektedir.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 2. metne göre cevaplayınız.

1. "Birçok gazâlarda birbirine kılıç sallayarak boy ölçüşen iki muhâsım, gün geliyor, ganî gönülle el tutuşup kokuşuyor." cümlesindeki altı çizili kelimelerin anlamını bağlamdan yola çıkarak tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu yanda verilen TDK Türkçe Sözlük karekodundan kontrol ediniz.
2. Metindeki şahısların özellikleri nelerdir? Açıklayınız.
3. Parçadaki zaman ve mekân unsurlarının metnin oluşumuna katkısını belirleyiniz.
4. Millî, manevi değerlerle dönemin sosyal ve tarihî ögelerini tespit edip örnek ifadeler üzerinden açıklayınız.
5. Safiye Erol'un kitabınızda yer alan biyografisinden yararlanarak metinle yazar arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

TDK sözlüğüne bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Sıra Sizde

"Roman ruhu sürekliliğin ruhudur: Her eser kendinden önceki eserlere bir cevaptır, her eser romanın daha önceki bütün deneyimlerini içinde barındırır."*

Milan Kundera, *Roman Sanatı*

***Ciğerdelen* romanının, kendinden önce oluşturulmuş hangi edebî türlerden ilhamla yazılmış olabileceğini verilen sözden yararlanarak açıklayınız.**

Karşı Pencereden

"Amma tetikte durmak başka, komşuluk hakkı o da başka. Sarı Sipâhîler daha dün çarpıştıkları Macar'ı bugün misafir ederek baş üstüne taşırlar, onlara Türk marifeti güreşler, cirit oyunları gösterirler, kuzu, helva ziyafetleri verirler, türlü yağlıklar, işlemeli çevreler armağan edip dönüşte davullar, nakkâreler, çaldırarak at üstünde sınıra kadar geçirirlerdi."*

***Ciğerdelen* romanından alınan bu ifadelerden yola çıkarak Türklerin komşuluğa bakışını yorumlayınız.**

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

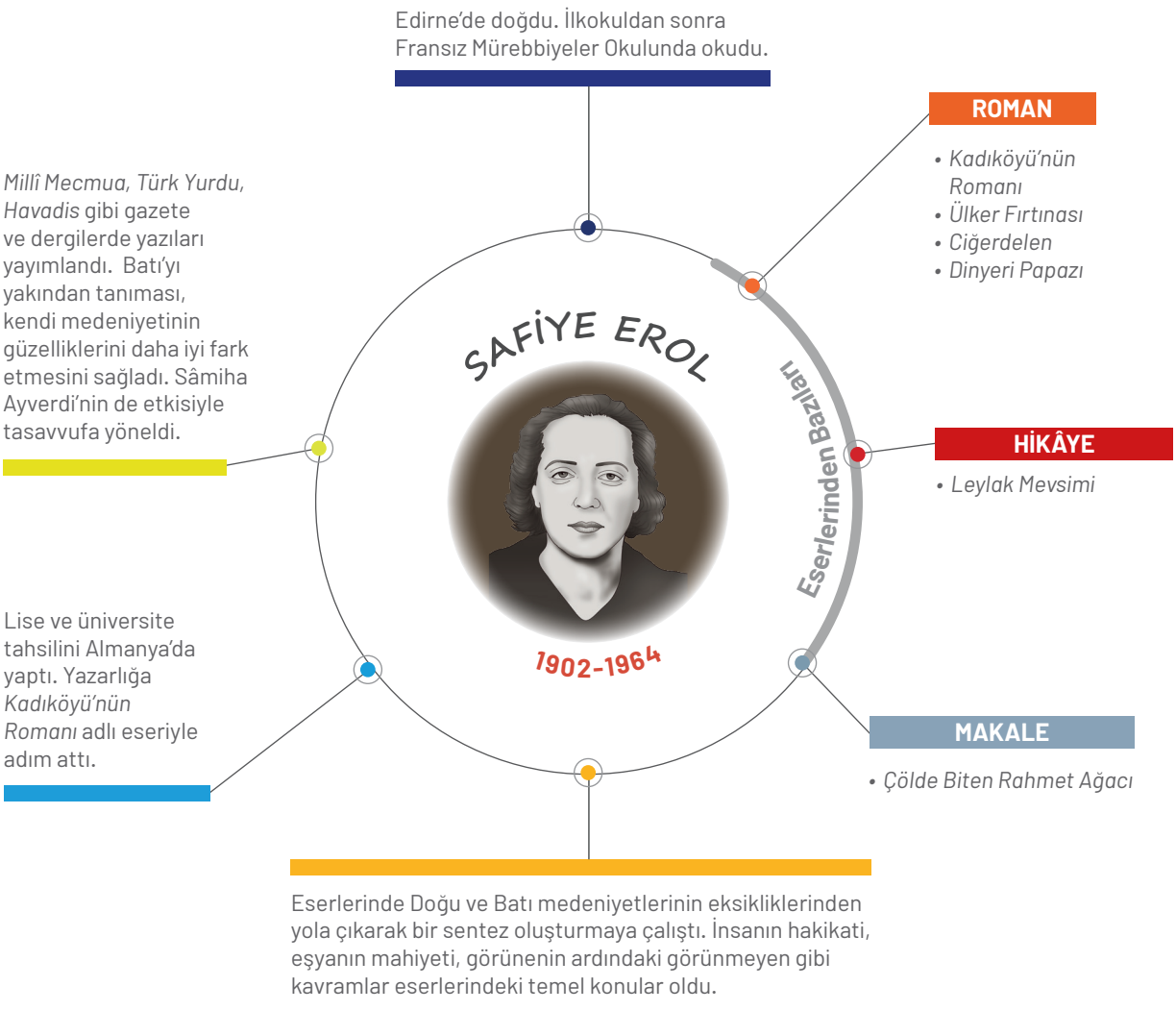

Grafik Bilgi 6.3: Safiye Erol'un biyografisi ve temsilî resmi

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1950-1980) ROMAN

Hazırlık

1. "Yiğit yiğidin yoldaşı
At yiğidin öz kardaşı"*
Karacaoğlan, *Hayatı ve Bütün Şiirleri*

Verilen dizelerden yararlanarak atın Türk kültüründeki yeriyle ilgili neler söylenebilir? Açıklayınız.

2. "Sefalet asaleti bozar." **sözüyle vurgulanan sizce nedir? Açıklayınız.**

3. METİN

YILKI ATI

Üssüğünoğlu İbrahim, zenginlik hayali içinde yaşayan yoksul bir köylüdür. Kışın yaklaşması ile hayvanlarına ne yedireceğinin telaşına düşen İbrahim, artık at arabasını çekmekte zorlanan Dorukısrak'ı gözden çıkararak ahırında bir boğaz eksiltmeyi planlar.

Aşağıdaki bölümde, İbrahim'in yaklaşan kış ve Dorukısrak hakkındaki duygu ve düşünceleri anlatılmaktadır.

(...)

Üssüğünoğlu, gökyüzüne kırpık gözlerle baktı. Sonra boşluğa doğru söylenmeğe başladı:

— Duyduk, rüzgâr efendi duyduk. Kış geliyor diyorsun. Hoş geldi, sefalar getirdi. Gökten ne yağdı da yer kabul etmedi? Sen öyle delicoş esip durma. İşleme fakirin ciğerine... Harmanda isteriz, nazlı geline dönersin. Duyduk, işte kış geliyor. Sen söylemeden ağaçlar söyledi onu. Baksana dere boyundaki kavaklara, bir uçlarında kaldı yaprak. Sen bilir misin ne der o yapraklar? Kış geliyor der. Hem de zorlusundan... Allah teala bilir gayrik karın kalkmasını. Mart mı der, Nisan mı der? Sen icik yavaş gel insanın üstüne... Üşüdük işte, donduk işte. Hal kalmadı çift demirini sökmeye. (...)

Üssüğünoğlu kendi harman yerine göz attı. Kendisinin, cümle ev halkının sırtından geçen bir yılı anıladı.

— Niden, dedi, niden? Bizimki de mi dirlik? Buna it dirliği derler. Çaldın çabaladın, koca bir yıl sırtından geçti. Kaldırdığın zahra yeygi ile tohuma yetmez. Yığdığın saman, atı, eşeği bahara çıkartmaz.

Beynine iki kurt girdi birden. Bir canı hayallemek istiyordu, bir canı Dorukısrak'a takılmıştı. Saman der demez, aklına kısrak geldi, arpa geldi, yetmez geldi.

(...)

Doru kısrak ahırdan çıkarılıp dağlara doğru sürülür. Birkaç kez ahırına dönmeye çalışsa da her defasında İbrahim'le çocukları tarafından kovulur.

Aşağıdaki bölümde İbrahim ve çocuklarının Dorukısrak'ı ahırdan uzaklaştırma çabaları anlatılmaktadır.

(...) Üssüğünoğlu, sığırın ardını almaya çalışan çobanı çevirdi:

— Tombak Emmi, dedi. Bizim doru kısrak bu yıl yılkılık... Ben sana söyleyim, sen de iyi işit. Dönüş yolunda geri çevir, ayır mallardan. Yıldır. Baksın başının çaresine...

— Olur, olur dedi, Tombak Emmi...

Bu sabah bulutsuz ıpıl ıpıl mavi bir gök vardı sığırın üstünde. Yel biraz hafiflemiş, soğuk kesilmişti. Güneş doğar doğmaz Kısrak'ın sırtına yapıştı. Bir hoş oldu at. Sanki yüreğine kürek

kürek hayat atıyorlar, dirilik atıyorlardı... Bir kişneme doldurdu içini. Dayanamadı, kişnedi. Atlar durup ona baktılar. Çoban, "Doru'nun zabınlığına aldanıyor İbraam. Daha bu kısrak on yıl atlık eder adama" diye söylendi. (...)

İlk işaretle Dorukısrak yürüdü. Hızlı adımları arayı açtı. Şose ile şarampol arasındaki tümsekte birden durdu. Karşısında yine Mustafa ile Hasan belirmişlerdi. Yalnız, baktı ve bekledi. Mustafa söylenerek yaklaştı, sırtına atladı. Yol boyu bir süre gitti. Hayvanlar, geride ağır bir toz bırakarak köye doğru süzüldüler.

— Bugün tepeye dek. Gerekirse tepe gerisine dek... Bugün yolun kapalı Doru... Hasan'a seslendi:

— Sen geri dön. Ben, geceye kalırım belki de...

Ve atı sürdü. At, hiç karşı koymadı. Uysal, ağır adımlarla tepeye doğru yol aldı. Güneş çabucak gitti. Koyu bir morluk sardı her bir yönü. Soğuk arttı. Bütün dünya ıssızlaştı, sessizleşti. (...)

Gençliğinde baş tacı edilen Dorukısrak artık gözden düşmüş, ahırından uzakta bir sürgün hayatı yaşamaya başlamıştır. Kendisine böyle zalimce davranılmasına bir anlam veremeyen Dorukısrak, bu sebepten aile fertlerine çok kırgındır. Karısı ve çocukları da atı evden kovduğu için İbrahim'e çok kızmaktadırlar.

Aşağıdaki bölümde Dorukısrak'ın yarışlardaki başarıları sayesinde sevgi ve itibar gördüğü eski zamanlar anlatılmaktadır.

(...) Tay, üç buçuk yaşına basmıştı. Bir bahar günüydü. Zelvelinin Murat oğlunu evlendiriyordu. Varlıklı idi, örflüydü. Yakın uzak köylerden davet etmediği kalmamıştı. Hatta, kasabada tellal bağırttırmış, güreş ve yarış yapılacağını duyurtmuş, ödüller vadetmişti. İbrahim'in beklediği gün gelmişti. Günlerce atı hazırladı. Düğünün ikinci günü idi. Güreş ve yarış o gün yapılacaktı. Köy iki misli kalabalıktı. Sağdan soldan at getirenler vardı. Türlü yaşta, türlü cinste atlar boy gösteriyordu ortada... İbrahim hiçbirini umursamadı. Atına güveniyordu. Atlar çıkış yerine doğru yürüdüler. Bir âlem Doru-tay'a maşallah çaldı. İbrahim gururlandı. Dünyalar kendisinin oldu. Tayı hafiften koşturdu.

Doru, işaret verilir verilmez fırladı. Daha bir yüz metre gitmeden öne geçti. Arayı açtıkça açtı. Elli metre farkla bitirdi koşuyu. Elli lira ödül aldı. İyi paraydı elli lira o zaman. İki üç koyun alınırdı, bir öküz alınırdı, dünyalar alınırdı. (...)

İşte Dorukısrağın gençliği böyle başladı. Kaza yarışlarına girdi. Çoğu kez birincilik, ikincilik aldı. Beyler gibi beslendi. Bir dediği iki olmadı. Bu altın çağ beş yıl sürdü. Doru, bu süre içinde her biri sülün gibi iki tay verdi. Araba yüzü görmedi. Döven, çift yüzü görmedi. Zaten evin tek atı idi. Anası göçüp gitmişti. Sekiz yaşına basınca günlerin türküsü değişti.

(...)

Dorukısrak artık koşamaz olunca arabaya koşulmaya, tarlada çift sürmeye başlar; bunlar-

da da zorlanınca kendini dağlarda bulur. Hayvan, döne dolaşa bir zaman sonra en yakın arkadaşı olacak Çilkır atla karşılaşır. Ardından ikisi birlikte Demirkır aygırın yönettiği, kendileri gibi yılkıya çıkarılmış bir sürüye katılır. Çilkır, Demirkır'la girdiği liderlik mücadelesini kaybeder ve onuru incinmiş bir hâlde sürüyü geriden takip etmeye başlar.

Aşağıdaki bölümde amansız doğa şartlarında açlık ve soğukla mücadele eden atların hayatta kalma çabaları anlatılmaktadır.

Kar yağışı ovaya inmişti. Ufuk kesilmiş ve görünür dünya, yüz, iki yüz adıma düşmüştü. Günlerdir bu bekleniyordu zaten. En yakın tepeler bir batıp bir çıkıyordu. (...) Kulaklarda fırtınanın ıslığı gerisinden bir ses dolaştı. Canavar uluyordu. Bir miydi, beş miydi sayısı? Orası bilinmiyordu. Azgın yel, sesi bir kısaltıp bir uzatıyordu.
(...)

Aygır yeniden kişnedi. Gerisindeki iki at da zorlusundan birer kişneme bıraktılar. Hırslı bir yürüyüşleri vardı. Bu, bir savaş yürüyüşüydü. Yaklaşmakta olan canavarlara meydan okuyuştu. Gerideki atlar ise tehlikeyi sezmişler, birbirlerine biraz daha sokulmuşlardı. Dorukısrak ortalardaydı. İçgüdü fırtına ile birlikte Çilkır'ı topluluğa yaklaştırmıştı. Utanç içindeydi. Kısrak'a yaklaşmayı içi çekmedi. Görünmek bile istemiyordu. Sol kanattaki atların en sonunda durdu, kulaklarını dikip bekledi. (...)

Şahlanmış at kişnemelerle birlikte ön ayakları ve ağzı ile kurda saldırdı. Zorlu vuruşlar yaptı. Kurt çeniledi ve geriledi. Aygır bir daha saldırdı. Kurt yana kaydı. Çevik at hemen çifte atış aralığına geçti. Kaşla göz arası döndü ve korkunç bir çifte fırlattı. Kurt çeniledi ve yıkıldı. (...) Atların kişnemeleri, kurtların çenilemeli ulumaları ovayı titretiyordu. Sesler yelin acı ıslığını yeniyor, bir oraya bir buraya tozan karların arasından ova boşluğuna yayılıyordu. Çok geçmeden sesler çevre köylere ulaştı. Sayısız köpek kulaklarını diktiler, ses gelen yöne süreli bir havlayış bıraktılar. Köylerde konuşmalar oldu:

— Yılkılıklar canavarla kapıştılar. Allah zabınına acısın. Ne gâvur ki canavar. Bir perişanı yıkmadan geri döner mi hiç?

Yok, öyle olmuyordu. Boğuşan iki kurt atlarla başa çıkamadı. Aygır savaşa katılır katılmaz kurtlardan bir döngeri etti. Bu yenilgiyi sezmiş gibi diğer kurt da boğuşmayı bıraktı ve kaçan kurdun peşine düştü.
(...)

Dorukısrak, açlık ve soğuğun etkisiyle bitkin düşer ve sürüden ayrılır. Yarı baygın hâlde köyün birinde yere yığılır. Herkes atın öleceğini düşünürken Hıdır Emmi ona sahip çıkar. Bazı köylüler, Hıdır Emmi'nin bu işi gösteriş için yaptığını iddia ederek dedikodusunu yapar. Birkaç günlük beslenme ve bakımdan sonra kendini toparlayan atı köylüler salıverirler. Çok geçmeden sürüsünü bulan hayvan, kendisi yokken tekrar kurtların saldırdığını ve en yakın arkadaşı Çilkır'ı öldürdüklerini öğrenir. Sürü içinde yapayalnız kalan Doru, baharın gelmesiyle biraz rahatlar.

Aşağıdaki bölümde kışı atlatan kısrağı yakalamak isteyen İbrahim ile oğlunun bu yoldaki mücadeleleri anlatılmaktadır.

Yılkılıklara yaklaşınca anasını gördü, heyecanlandı, durdu. Süreli bir kişneme bıraktı. Doru da tayını tanımıştı. Ana oğul koşarcasına birbirine yaklaştılar. Kısrak önce tayının burun deliklerini kokladı. Sonra kısık kişnemelerle boynunu hafif hafif ısırdı. (...)

İbrahim:

— Tamam, dedi. Kısrak'ın gerisinden yavaş yavaş yaklaşıp yuları boynuna geçir. Sıkı tut. Şahlanmasına pabuç bırakma.

Oğlu yürüdü, peşinden de İbrahim. Kısrak çılgınca yavrusunu seviyor, dünyayı gözü görmüyordu. Mustafa usulcacık yanaştı. Karın hizasına geldi atın. Elindeki yular ipini boynuna attı, ipin iki ucunu birden birleştirdi. Her şey oldu bitti sandılar. Kısrak, hırslı bir kişneme attı, şahlandı. Çocuk havada uçar gibi oldu. At birden döndü. Yulardan kurtulmuştu. İbrahim ile göz göze geldiler. Hırslı, öfkeli seslerle İbra-

him'in üzerine yürüdü. İbrahim yana saptı. At, o hızla ovada koşmağa başladı, yönünü tepelere çevirdi. Çığlıklı kişnemelerle tayı peşinden geliyordu. Tayın peşinde olduğunu sezinleyince yeni bir hız, yeni bir güç geldi. Yarış günlerini anıladı. Üç tepeyi, beş tepeyi ayaklarının gücünde arkada bırakmalıydı. Ve öyle yaptı, yel gibi gidiyordu. (...)

Düzlükte İbrahim olanlara şaşırıp kaldı. Kısrak üstüne yürüyünce korktu. "Höst, höst" diye feryat etti. Atların başlarını alıp gidişine alık alık baktı.*

(...)

İbrahim büyük bir öfke içinde, yaz boyu kısrakla tayını arar durur ama nafile. Karakola atlarının çalındığı yönünde ihbarda bulunur ancak oradan da bir sonuç alamayınca hayal kırıklığı içinde, Dorukısrak ile tayının adlarını bir daha anmayacağını mırıldanır.

Abbas Sayar, *Yılkı Atı*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

anılamak: Anımsamak, hatırlamak.
çenilemek: Canı yanan köpek veya kurdun ağlar gibi ses çıkarması.
çift: Toprağı sürmek için birlikte koşulan iki hayvan, toprağı sürmek için bu hayvanlara bağlanan saban, pulluk.
dirlik: Yaşayış, hayat, sağlık, varlık, geçim.
döngeri etmek: Geriye dönmek.
döven (düven): Ekinlerin sapı ve tanelerini ayırmak için hayvanlarla çekilen kızak biçiminde araç.
gayrik: Artık, bundan sonra.
icik: Azıcık, biraz.
kaza: İlçe.
örflü: Saygın kişi.
sülün gibi: Boylu boslu ve yürüyüşü güzel.
yeygi: Hayvanlar için saklanan kışlık yiyecek, yem.
yılkı: Başıboş bırakılmış at veya eşek.
zabın (zebun): Güçsüz, zayıf, âciz.
zahra (zahire): Gerektiğinde kullanılmak için saklanan tahıl, aşlık.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

1970'te yayımlanan *Yılkı Atı*, yazarın ilk romanıdır. Ana kahramanın bir at olduğu romanda kurgu; at, insan ve tabiat bağlamında ilerlemektedir. Yazar, insana has bazı duygu ve durumları atlarla kurtlar üzerinden okura aktarmıştır. Eser, TRT Sanat Ödülleri yarışmasında başarı ödülü kazanmış ve roman senaryolaştırılıp sinema filmi hâline getirilmiştir.

1950-1980 arası; Türk toplumunda çok partili hayata geçiş, köyden şehre göçün hızlanması, modern yaşam tecrübesi ve tarım toplumundan sanayi toplumuna evrilme gibi hızlı değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Değişimlerin beraberinde getirdiği çatışmalar Türk edebiyatını içerik ve yapı bakımından etkilemiştir. Bu dönem Türk romanı; toplumcu gerçekçi, bireyin iç dünyasını esas alan, modernist, millî ve dinî duyarlılığı yansıtan eserler olmak üzere dört ana başlıkta incelenebilir.

1950-1980 Arası Dönemde Öne Çıkan Romancılar ve Eserleri

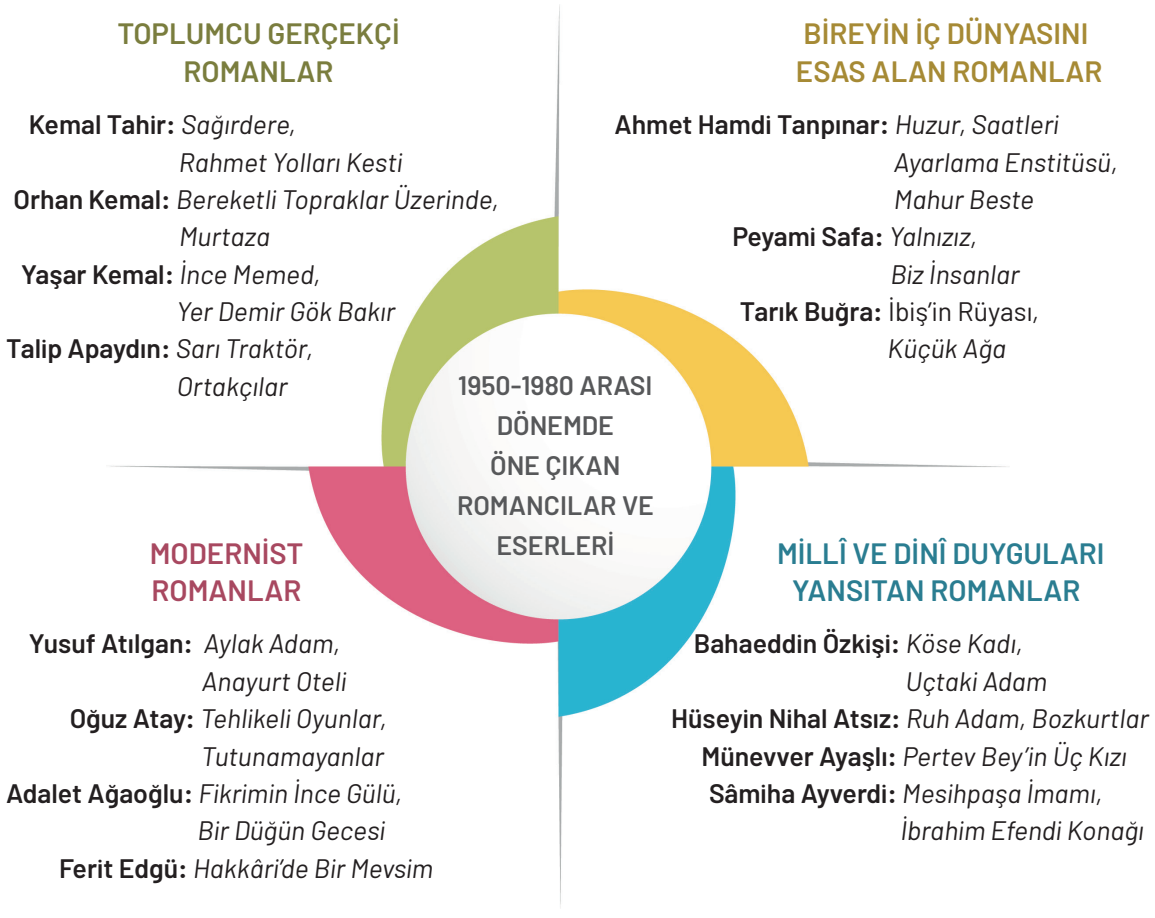

Grafik Bilgi 6.4: 1950-1980 arası dönemde öne çıkan romancılar ve eserleri

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 3. metin ve Grafik Bilgi 6.4'e göre cevaplayınız.

1. Eserin roman türlerinden hangisine ait olabileceğini gerekçeleriyle açıklayınız.
2. Metinden öyküleyici ve açıklayıcı anlatıma örnek ifadeler tespit ediniz.
3. Köye ve köylüye özgü terimler ile söyleyiş özelliklerine parçadan örnekler bularak bunların metne katkısını açıklayınız.
4. Metinde geçen "Sekiz yaşına basınca günlerin türküsü değişti." cümlesindeki altı çizili ifade ile anlatılmak istenen nedir?
5. Metnin içeriği ve üslubundan yararlanarak yazarın kişisel ve edebî yönü hakkında neler söyleyebilirsiniz? Açıklayınız.

Ders Dışı Etkinlik

Etkinlik İsmi	Romanların Karşılaştırılması	1 Hafta
Kazanım	Metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirir.	
Amacı	Metnin aynı, benzer, farklı veya karşıt anlayıştaki metinlerle karşılaştırılmasını sağlama.	Grup
Yöntem-Teknik	Araştırma	

Dişi Kurdun Rüyaları: Cengiz Aytmatov
Vahşetin Çağrısı: Jack London (Cek Landın)

Sınıf iki gruba ayrılır. Her grup, kahramanları hayvan olan yukarıdaki romanlardan birini seçip okur. Romanları yandaki karekodda verilen kontrol listesindeki başlıklar doğrultusunda inceleyerek ulaştığı sonuçları sunum şeklinde sınıfta paylaşır.

Kontrol Listesi Formu'na bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

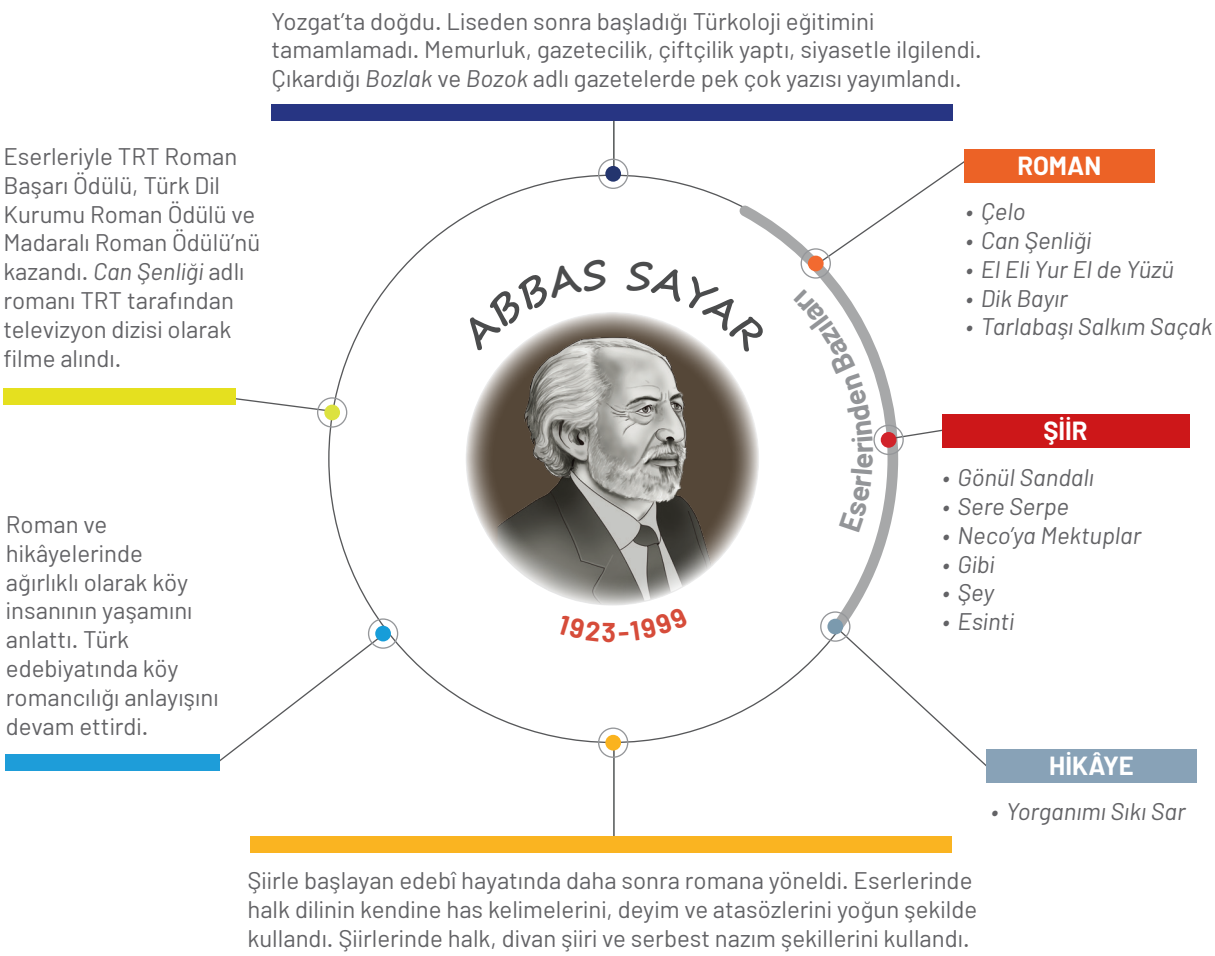

Grafik Bilgi 6.5: Abbas Sayar'ın biyografisi ve temsilî resmi

Hazırlık

1.

Ana meydanların, bir kentin kimliğinin oluşumu ve insanların yaşamındaki rolüne dair düşüncelerinizi yanda verilen görselden yararlanarak açıklayınız.

2. **Roman kahramanı olan Don Kişot'un, Cervantes'ten (Servantes) daha çok tanınmasının nedeni sizce nedir?**

4. METİN

YENİŞEHİR'DE BİR ÖĞLE VAKTİ

"Sanki büyük bir gürültüyle devrilecekmişçesine sallandı kavak. O her an oluşan, değişen şeyleri görmeyenler sezmediler bunu. Öğlendi." **cümlesiyle başlayan romanda bir süre sonra yıkılacak olan bir kavak ağacının yanından yöresinden geçen insanların hikâyeleri anlatılmaktadır. Bunlar, farklı sosyal tabakalara mensup ve farklı eğitim düzeyindeki insanlardır. Prof. Dr. Salih Bey bahsi geçen kavak ağacının yanından geçenlerden biridir. Salih Bey, çoğunluğu dar gelirli vatandaşların yaşadığı Ankara'nın Samanpazarı semtinde doğup büyümüştür. O mahalledeki birçok aile gibi maddi imkânları kısıtlı bir ortamda yetişmiştir. Çok çalışmak, başarılı ve zengin olmak uğruna çocukluğunu iyi bir şekilde geçirememiş aile fertleri dahil kimseye gönülden bir sevgi duymadan hayatını sürdürmüştür. Okulda çok çalışmasının karşılığını hukuk fakültesini kazanarak almış, bununla da kalmamış akademik kariyer yaparak profesörlük ünvanını elde etmiştir. Maddi açıdan da varlık sahibi olmuş, bir milletvekili kızı olan Mevhibe Hanım ile evlenmiştir. İşi gücü son derece yerinde olan Salih Bey, çocukluğunun etkisinden tam olarak sıyrılmış değildir."**

Prof. Salih Bey kurallara uyuyor

Prof. Salih Bey'in canı sıkılıyordu. Öğle yemeğinden önce halledebilseydi şu işi. Oğlu ve kızı eve geç geldiği için yemeği geç yiyorlardı. Kendisi de fakülteden dönüp eve daha gelmediklerini görünce Ulus'a çıkarak şöyle bir dolanmak istemişti. Arabasını çıkaramamıştı oysa. Sokağa bakan apartmanda oturuyorlardı. Daha doğrusu apartman kendilerinindi. Fayans işini bu öğlen bitiremezdi, ama bir fikir edinmek iyi olacaktı. Bu yıl mümkün olduğu kadar az ders almıştı üstüne. Yazıhaneyi ihmal etmemek için. Paraya ihtiyacı olacaktı bu yıl. Cezacıydı Salih Bey. Yazıhanesi Ulus'taydı. Bilirkişilikten de kazanıyordu. Bunlar, bütün bu ufak işler tek tek para getirmiyorlardı pek, ama birikince fena olmuyordu. Ulus'ta birikmiş alacaklarını toplamayı da düşünüyordu. Herhangi bir masraf kapısı açıldığında, kazanmış olduğu paraları toplamak ona biraz olsun güven verirdi. Prof. Salih Bey'in durumu, eskisine nazaran iyileşmiş de olsa, apartmanı, arabası, arsaları da olsa, yazıhanesi iyi işlese de, geleceğe tam güven duyamazdı. Bu güvensizlik duygusu çocukluğundan kalmıştı ona.

Samanpazarı'nın dar sokaklarından birinde büyümüştü. Babasının ufak, sinekli, içinde yapışkan kaysı pestilinden bakkal defterine kadar bir yığın ıvır zıvır satılan bir dükkânı vardı. Sokağın köşesinde, ufak bir bakkal dükkanı. Yine de, mahallenin tek dükkanı olduğu için idare ediyordu. Dükkana en çok girip çıkanlar, kendilerine sakız, renkli leblebi alan mahalle çocuklarıydı. Mahalleli erzağını bakkaldan almayı affedilmez bir müsriflik, akılsızlık sayardı. Onlar mevsimlik erzağını toptan, halden alırlardı. Birçoğunun da akraba köylerden gelirdi erzağı. Samanpazarı'nın bu dar sokağının halkı, her şeyin en ucuza nasıl sağlanacağının bilimini yapmıştı. Ev kadınları bu alanda yarışırlardı birbirleriyle. Yaz günleri, sırayla birinin evinde toplanıp erişte keserler, tarhana yaparlar, pestil kuruturlardı. Patlıcanları, biberleri, bamyaları ipe dizip ev duvarlarına asarlar, domatesi en ucuz zamanında okkayla alıp güneşte salça yaparlardı. Bağı bahçesi olan köylü akrabalardan gelen erik, vişne sepetlerinden reçel kaynatılırdı. Bakkaldan alacak şeyleri az olurdu. Pirinç, un, sabun çuvalla girerdi evlerine, bakkaldan alınma kesekağıdıyla değil. (...) Böylesine tedbirli, tedbirli olmak zorunda olan bir mahallelinin bakkalı, kazancını, mahallelinin pek seyrek tutan tedbirsizliğine dayandırırsa, kazancı da ona göre olur tabii. Salih Bey'in babasının dükkanı da aileyi ancak geçindiriyordu. Salih Bey, en büyük oğluydu. Onun için okumasını istiyordu babası. Bu sinekli, yapışık dükkanın ilerde hem Salih'in kuracağı ailenin, hem de büyük ağabey olarak sırtına yüklenebilecek olan kardeşlerinin karnını doyuramayacağını biliyordu. Salih ilkokulu Ulus semtinde, ufak bir okulda okudu. Okul çocuklarının hepsi de Salih'in durumunda, oldukça yoksul çocuklardı. Ama Salih, daha o zamanlar, kendisini onlardan ayrı tutar, ayrı olmak isterdi. Ayrı olmayı koymuştu kafasına.

(...)

Çok iyi ezberlerdi derslerini. Sonunda yeterince ezberleyip ezberlemediğini anlamak için kitabı kardeşinin eline verir, sayfanın ortasından rastgele bir kelime okumasını isterdi. O sözcüğün arkasını kitaptaki gibi getiremezse, yeniden beş kez okur anlatırdı dersi. Yüzde yüz ezberlediğine güven duymadan kendisini o derse hazırlıklı saymazdı. Böyle bir durumda derse kaldırılacak ya da sınava girecek olsa, arkadaşlarına bilmediğini söyleyerek telaşlı bir yüz takınırdı. Sonra aldığı iyi notu gören arkadaşları bu samimiyetsizliğine çok kızarlardı.

(...)

O zamandan bu zamana neler olmuştu? Salih hep iftihara geçerek, leyli meccani sınavlarını kazanarak liseyi, sonra bursla hukuk fakültesini bitirmiş; hocasının bütün yazılı işlerini, araştırmalarını öğrenciliğinde yüklenerek gözüne girmiş, asistan olmuş; çalışkanlık ve saygılılık sonucunda bütün aşamaları çarçabuk aşarak çok genç yaşta profesörlüğe yükselmişti. Dünya onun için tek boyutlu bir hedef olduğundan hiçbir zaman geniş boyutlu, bağlantılı ve çelişkileri kavrayıcı, toparlayıcı düşünmeyi öğrenemediği gibi, kitap okumak, tiyatroya gitmek gibi alışkanlıkları da yoktu. Şimdi, o hep beklemiş olduğu değişiklik gerçekleşmiş, çalışkanlık semeresini vermişti. Bir apartmanı, arabası vardı. İyi kazanıyordu. Yazlık ev için kooperatife girmişti. Yine de durmadan çalışıyor, daha iyi kazanıyordu durmadan. Hiçbir zaman iyi para getirecek bir işi geri çevirmezdi.

(...)

Çocukken kara çoraplı çocuklar kendisine engel olmasınlar diye sevmemişti onları. Şimdi sık sık, insanlık, hümanizm gibi sözcükler kullanıyordu. Kullanması gereken sözcüklerdi bunlar. Bu sözcüklerle ilgili, gerekli bilgileri de öğrenmişti. Ama sevmeyi daha küçük yaşlarda unutmuştu. Bu konuda hiçbir çalışkanlık göstermemişti. Hiçbir deneyi yoktu. Öyle güdük kalmış, öylesine kireçlenmişti ki sevme yönü, şimdi sevmeye başlaması demek, hayat boyu hiç jimnastik yapmamış bir insanın takla atmaya kalkışması gibi bir şey olurdu. Belkemiği kırılabilirdi insanın. İnsanlarla, çalışmasına engel

olurlar diye, insanca bağlar kurmaya pek alışık olmadığından, şimdi insanlığın geleceği konusunda düşüncelerini ileri sürmek durumunda kaldığında, şu ya da bu kitapta okuduğu, şu ya da bu düşünürden sözcükler sıralıyordu. Sonra da, "bakınız, ibid..."lerle belgelediği görüşlerini genel, katı, değişmez yargılarla noktalayıp çıkıyordu işin içinden.

Şöyle, ya da böyle, Salih Bey hayatta arzu ettiği hedefe ulaşmış biri sayıyordu kendisini ve bunda bir ölçüde haklıydı. Samanpazarı İlkokulu'nda okuyan kel kafalı oğlan, şimdi toplumda yeri olan hatırlı bir profesördü, bir vekil kızıyla evlenmişti, karısına babasından kalan mirasın da yardımıyla mali durumu da, en azından sosyal mevkii kadar sağlamdı. Artık hiçbir değişiklik gerekmiyordu yaşamında, tam tersine her şeyi, böyle, olduğu gibi sürdürmek. Bu konuda karısı Mevhibe'yle de iyi anlaşıyorlardı ve özellikle "vekil beybaba"dan kalma ev eşyalarını, bir anlamda sürdürmek istedikleri durumlarının bir simgesi olarak, değiştirmeye niyetleri yoktu hiç. Salih Bey Güngör Bey'i görünce, onun evlerindeki antika eşyaları satmaları için yaptığı baskıyı hatırlamıştı. Yok, değiştirmeyeceklerdi eşyalarını, sadece evin banyosunu, sefaret davetleri ve dış geziler dolayısıyla evlerine daha sık gelmeye başlayan yabancı konuklar nedeniyle değiştireceklerdi. Korumak istedikleri durumlarının gereği olarak yani.

"Güngör Bey yine antikaları satmam konusunu açarsa kesin olarak reddetmeliyim onu," diye düşündü. Güngör ise hiç ilgili değildi Salih Bey'le; karşıya geçmeyi düşünüyordu. Salih Bey Güngör'ün ileri doğru bir adım attığını görünce sordu:

"Ne yapmayı düşünüyorsunuz?"

"Arabama binip Ulus'a gitmeyi."

"Ama itfaiye arabaları arasından karşıya geçmenize trafik polisi izin vermez."

"O vermez, ama ben geçerim."

Kararlı adımlarla trafik polisine doğru yürüdü Güngör.

"Oğlum buraya baksana!"

"Evet beyim!"

"Bizi daha ne kadar bekleteceksiniz burda? Meclise yetişmem gerek. Bırakın da işleri olanlar arabalarını çıkarsınlar!"

"Ama kavak!" diyecek oldu trafik polisi.

"Ne kavağı be oğlum! Senin başında kavak yelleri esiyor...

Ve hışımla yürüdü arabasına. Trafik polisi ardından düdük çalıp seğirtecekti ki, tam o sırada kavağın orda bir karışıklık oldu. Güngör arabasına binip gazladı arabasını. Çok iyi araba kullanırdı. İtfaiye arabaları arasında ustalıkla manevra yaparak park yerinden çıktı, kalabalığı yararak fırladı caddeye. Salih Bey yerinde duruyordu. O hedefine varmak için bazı şeyleri yıkmayı, hatta kendi kanunlarını yaratmayı göze alanlardan değildi. Tam tersine sabırlı, hesaplı ve çalışkan ilerleyişinde, kurallara ve kural koyuculara kayıtsız şartsız uymuş olmasının su götürmez bir payı vardı. (...)*

Prof. Salih Bey'in sahibi olduğu ve ikamet ettiği apartmanın kapıcısı olan Mevlüt'ün karısı, bahçedeki kavak ağacına çamaşır ipi bağlar. Oysa Mevlüt, Salih Bey'in eşi Mevhibe tarafından ön bahçeye çamaşır asılmaması yönünde önceden uyarılmıştır. Bunun üzerine Mevlüt öfkeyle çamaşır ipini çekerek koparmaya çalışır. Roman, "Mevlüt deli gibi asılmıştı çamaşır ipine. Kavak biraz önceki gibi yavaş yavaş değil, hızla sallandı. İtfaiyeciler Mevlüt'ü görünce çekilip gitmesi için bağırdılar. Ama çok geçti artık. Mevlüt'ün ne bir şey duyacak, ne görecek, ne de çamaşır ipini koparıp atmaktan vazgeçecek hali vardı... Ne pahasına olursa olsun, Kızılay'ın göbeğindeki bu kapıcılığı kaybetmemek istiyordu, sadece..." **ifadelerinden sonra kavağın devrilmesi ile nihayete erer.**

Sevgi Soysal, *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ibid: Aynı yerde, aynı eserde.

leyli meccani: Parasız yatılı.

sefaret: Elçilik.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

1973'te yayımlanan *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti*, Ankara'nın Yenişehir semtindeki meydanda yıkılmak üzere olan kavak ağacının civarından geçen insanların hikâyelerini konu etmektedir. Birbirinden bağımsızmış gibi görünen karakterlerin ince bir kurgu ile bir araya getirildiği eser, bu yönüyle modernist roman özelliği göstermektedir. Yer yer geriye dönüş tekniğini kullanan yazar; arkadaşlık, aile, sosyoekonomik durum, yalnızlık gibi konuları toplumsal gerçeklikle ilişkilendirerek aktarmıştır. Bu tarafıyla da romanın toplumcu yanı ön plana çıkmaktadır.

Modernleşen toplumun sosyal ve ahlaki açıdan geçirdiği dönüşüm eserdeki temel dinamiktir. Romanda karakterlerin sosyokültürel ve ekonomik arka planları Prof. Salih Bey örneğinde olduğu gibi doğrudan aktarılmamış; yaşadıkları mekânlar, eğitim durumları, yaptıkları iş, giyinme ve yeme alışkanlıkları gibi ayrıntılar aracılığıyla sunulmuştur. *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* aynı zamanda 1970'lerin başkentine dair mimari bir bakışa da kapı aralamaktadır.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 4. metne göre cevaplayınız.

1. Salih Bey'in kişisel özellikleri hakkındaki düşüncelerinizi açıklayınız.
2. Metinde kullanılan bakış açısını ve bu bakış açısının metne katkısını belirleyiniz.
3. Metin hangi edebî akım doğrultusunda kaleme alınmıştır? Gerekçeleriyle açıklayınız.
4. Metinle ilgili beğeni ve eleştirileriniz nelerdir?
5. Metindeki çatışmaları örnek ifadeler üzerinden gösteriniz.
6. Metindeki geriye dönüşlerin olay örgüsüne katkısını açıklayınız.

Kalemin İzinden

Kahramanların iç dünyalarının anlatımında farklı bakış açılarından faydalanılır. Bir hikâye veya roman yazarı olsaydınız iç dünyanızı anlatmak için hangi bakış açısını seçerdiniz? Tercihinizi ve bunun gerekçelerini bir paragraf hâlinde defterinize yazınız.

Uygulama

***Aşağıda verilen tabloyu Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* metnine göre doldurunuz.**

A. Tür	:
B. Konu	:
C. Tema	:
Ç. Yapı	:
Kişiler	:
Mekân	:
Zaman	:
D. Anlatıcı ve Bakış Açısı	:
E. Anlatım Teknikleri	:

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

İstanbul'da doğdu. Ankara Kız Lisesinden mezun olduktan sonra arkeoloji eğitimi aldı. Öykü ve yazılarını *Dost*, *Yelken*, *Ataç*, *Yeditepe* ve *Değişim* dergilerinde yayımladı.

TRT'de program uzmanı olarak çalıştı. İlk romanı *Yürümek* ile TRT 1970 Sanat Ödülleri Yarışması Başarı Ödülü'nü aldı.

ROMAN
- *Yürümek*
- *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti*
- *Şafak*

HİKÂYE
- *Tutkulu Perçem*
- *Tante Rosa*

FIKRA
- *Bakmak*

Eserlerinden Bazıları

Eserlerinde kadınların yaşadıkları sorunları ele aldı. Yaşadıklarını romanlarına ustaca aktardı.

Yenişehir'de Bir Öğle Vakti adlı romanıyla 1974 yılında Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazandı. Romanlarında halkın ve aydınların durumunu ince bir alay üslubu ile dile getirdi.

Grafik Bilgi 6.6: Sevgi Soysal'ın biyografisi ve temsilî resmi

DÜNYA EDEBİYATINDA ROMAN

Hazırlık

1. "Hazırlarken kahvaltını düşün başkalarını
Unutma asla! yem vermeyi güvercinlere
(...)
Eve dönerken sen, kendi evine, düşün başkalarını
Asla unutma çadırdakileri
Yıldızları sayıp uyurken sen, düşün başkalarını
Yatacak yeri olmayanları"*

Mahmud Derviş, *Başkalarını Düşün*

Bu şiirden yararlanarak ana vatan ve göç kavramlarının sizdeki çağrışımlarını açıklayınız.

2. Hatıraların sanat eserlerinin oluşumuna katkıları sizce nelerdir? Açıklayınız.

5. METİN

AFRİKALI LEO

I

GRANADA KİTABI

Roman kahramanı Hasan, Endülüslü Müslüman zengin bir ailenin çocuğu olarak Granada'da (Gıranada) dünyaya gelir. Babası Muhammet'in iki karısı vardır. Bunlardan birisi Hasan'ın annesi Selma, diğeri ise Hristiyan bir cariye olan Verda'dır (Verda). Anne babası, soylarını devam ettirecek bir erkek çocuğa sahip olmaları sebebiyle Hasan doğduğunda büyük bir sevinç ve gurur yaşarlar. Hasan'ın üvey annesi Verda da kısa bir süre sonra bir kız bebek annesi olur, çocuğa Meryem adını verir. Ailenin sevinci çok uzun sürmez çünkü içinde yaşadıkları ülke her bakımdan sıkıntılı bir döneme girmiştir. Bir Hristiyan krallığı olan Kastilyalıların bitmek bilmeyen saldırılarına maruz kalan şehir halkı büyük bir yoksulluk, çaresizlik ve korkunun pençesine düşer. Hasan'ın babası Muhammet'in de aralarında olduğu bir heyet, sıkıntılarını anlatmak ve bir çıkar yol bulmak için Elhamra Sarayı'na giderek Sultan Boabdil'le görüşürler. Sultan, yardım istemek için Müslüman ülkelere elçiler yolladığını fakat hiçbirinden yardım cevabı alamadığını bildirir.

Aşağıdaki bölümde, 1492 yılında ülkenin son kalesi olan Granada'nın kuşatıldığı dönemde yaşananlar anlatılmaktadır.

DÜŞÜŞ YILI

Hicri 897

(4 Kasım 1491 - 22 Ekim 1492)

(...)

Kuşatmanın ilk aylarında çevredeki köylerde oturanlar, Granada'nın daha güvenli olduğunu düşünmüşler, Guadiz (Kadiz) ve Cebelitarık'tan gelen göçmenlerle birlikte kentimize sığınmışlar, akrabalarının evlerine, camilerin külliyelerine ya da boş buldukları evlere yerleşmişlerdi. Yaz boyunca bahçelere veya ekilmemiş tarlalara kurdukları çadırlarda barınmışlardı. Sokaklar her türlü dilenci ile doluydu. Sık sık, paçavralar içinde ve bir deri bir kemik kalmış anne, baba, çocuklar ve yaşlılarıyle tüm ailenin dilendiğine rastlanabiliyordu. Öte yandan kimi gençler korku salan çeteler oluşturuyorlardı. Onurlu kimselerse yardım dilenemedikleri ve suç işleyemedikleri için evlerinde, meraklı gözlerden uzakta yavaş yavaş ölüyorlardı.

Benim ailemin yazgısı daha bir başkaydı. Yokluğun en etkili olduğu günlerde bile bizim evde hiçbir şeyin eksikliği görülmedi. Bunu babamın işine borçluyduk. Babasından ona belediyede çok önemli bir iş miras kalmıştı. Babam, kamu tartıcıbaşıydı. Tahıl tartar ve ticaret işlerini düzene sokardı. Bu işten ötürü, ailemiz bireylerinin hepsinin adı el-Vezzan'dı. El-Vezzan tartıcı demektir. (...)

Babam tartıcı olarak aşırıya kaçmamak koşuluyla, yiyecek ambarlarından istediği kadar yiyecek alabiliyordu. Dahası, tüccarların yaptığı hileleri açık etmemek karşılığında altın dinar alıyordu. Babamın bunu varsıllığını artırmak amacıyla yaptığına inanmıyorum. Bence tek kaygısı açlık olgusunu yapabildiğince ailesinden uzakta tutmaktı.

Annem bana hep, "Öyle tombul bir çocuktun ki," derdi, "seni kem gözlerden korumak için sokağa çıkarmak istemezdim." Ayrıca başkalarına göre bolluk içinde olduğumuzu sergilememek de çok önemliydi. Daha zor durumda olan komşulara yardım amacıyla babam sık sık, eline geçirdiklerinden, özellikle et ve başka yiyecekler verir, bunu yaparken de ölçülü davranırdı; çünkü gereğinden çok verdiği şeyler kışkırtıcı ya da küçük düşürücü olabilirdi.

(...)

II
FAS KİTABI

Yenilginin kaçınılmaz olduğunu gören Sultan Boabdil, Kastilya Kralı Fernando'yla anlaşarak şehri ona teslim eder ve maiyetindeki yüzlerce kişiyle şehirden ayrılır. Bunun üzerine pek çok Müslüman da Endülüs'ten ayrılarak Fas'a göç etmeye başlar. Şehri teslim alan askerler içinde kardeşi Juan (Huan) ile karşılaşan Verda onun baskılarına rağmen Muhammet'ten ayrılmayı kabul etmez. İşgalciler Müslümanlardan ya Hristiyanlığı kabul etmelerini ya da üç yıl zarfında şehri terk etmelerini ister. Yabancıların egemenliğinde ve aşağılanarak yaşamayı kabul etmeyen Hasan ve ailesi yanlarına yüklü miktarda para alarak yollara düşer. Aile, bir deniz yolculuğu sonrası nihayet Fas'a ulaşır.

Aşağıdaki bölümde ailenin burada kalabilecekleri bir yer bulma çabaları anlatılmaktadır.

HANLAR YILI
Hicri 900
(2 Ekim 1494 - 20 Eylül 1495)

(...)

Fas ise çok değişikti. Bu kenti görmek ve tanımak için önümde gençlik yıllarım vardı. Kentteki o ilk yılımıza ilişkin anılarım pek bulanık. Bu kente yoksul bir fatih gibi katır sırtında, yarı uyur bir durumda; yolların çok yokuş, dahası hayvanların ancak titrek ve ikircimli adımlarla ilerleyebileceği kadar sarp olması nedeniyle, hayvanın sırtında durabilmem için babam beni sıkı sıkı tutarken girdim. Katırın her adım atışında bir kez sarsılıyor, dikeliyor, sonra yine başım düşüp uykuya dalıyordum. Birden babamın sesi kulaklarımda çınladı:

"Hasan, yaşayacağın kenti görmek istiyorsan, uyan!"

Uyuşukluğumdan silkinerek kendime geldim. Küçük kafilemizle, kum renginde, üstünde birçok kulenin yükseldiği kale duvarı önündeydik. Kapıcının eline biraz para sıkıştırıldı, kapı açıldı. Duvarların içindeydik artık. Muhammet,

"Çevreye bakın!" diye diretiyordu.

Fas'ın her yanında, görebildiğimiz yere kadar taştan ve tuğladan yapılmış evlerle süslü tepeler vardı. Bu evlerin birçoğunun duvarları, tıpkı Granada'daki gibi parlak renkli çinilerle bezenmişti.

(...)

Bizim için her şeyden önce sığınabileceğimiz bir çatı altı bulmak gerekiyordu. Fas'a dalga dalga gelen Endülüslü göçmenler yaşanabilecek bütün evleri almışlardı. Ev bulmak çok zordu. Üç yıl önce gelen Boabdil'in yedi yüz kişiyi birlikte getirdiği söyleniyordu. Şimdilerde onların kendi mahalleleri vardı ve Elhamra'daki

yaşantılarını -gururları dışında- burada sürdürüyorlardı. Genelde yeni gelenler, Verda yanımızda olmasaydı bizim de yapacağımız gibi, en yakın akrabalarının yanında barınıyorlardı. Olanlardan sonra Hâlî'lerin evinde tek gece bile geçirilemezdi. Babam çok haklı olarak küçük düşürüldüğüne inanıyordu.

Geriye funduk denilen hanlar kalıyordu. Fas'ta bu hanların sayısı ikiyüzü aşıyordu. Çoğu çok temizdi. Bahçelerinde çeşmeler vardı. Helaların içinde akan bol su bütün pisliği binlerce kanalla ırmağa akıtıyordu. Kimi hanlarda koridorlara açılan en az yüz yirmi geniş oda vardı. Odalar boş kiralanıyordu. Yatak bile yoktu. Han sahibi üstünde uyunabilecek bir hasır ve örtünmek için bir pike veriyordu yalnızca. Herkes yiyecek alışverişini kendisi yapıyor, han sahibi bunları pişirttiriyordu.

(...)

Hasan'ın üvey kardeşi Meryem, Zervali adlı biriyle nişanlanır. Hasan, derse başladığı ilk gün yörenin en yaramaz çocuğu olan "Gelincik" lakaplı Harun'la tanışır. İki çocuk başlangıçta biraz itişip kakışırsa da sonra dost olur. İkili dersten arta kalan vakitlerinde en ücra yerlerine varıncaya şehri dolaşmakta, türlü maceralar yaşamaktadır.

Muhammet karanlık geçmişini öğrenince kızını Zervali'yle evlendirmekten vazgeçer. Buna kızan adam cüzzamlı olduğu iftirasıyla Meryem'i ailesinden koparır ve cüzzamlıların tutulduğu bir yere hapsettirir. Artık büyümüş olan Hasan dayısı Hâlî ile uzak bölgeleri gezip görme imkânı bulur. Gittikleri bir bölgenin yöneticisine dayısının şiirini okuyunca adam, Hasan'a elli altın hediye eder ve Hiba adında kızla tanıştırır. Hasan, Hiba'yı çok sevmekte fakat dayısı da onu kendi kızı Fatma'yla evlendirmek istemektedir.

Harun, Meryem'i ziyaret ettikleri bir gün Hasan'a Meryem'le evlenmek istediğini bildirir. Bir süre sonra genç kızı zorla tutulduğu yerden kurtarmayı başaran Harun Meryem'le evlenir. Bu arada dayısının kızı Fatma'yla evlenen Hasan'ın bir kızı olur ve çocuğa Servet adı verilir. Bu süreçte işinden ayrılan Hasan ticarete atılır ve bir süre sonra kendisine saray yaptıracak kadar zenginleşir. Harun ise karısının sebepsiz yere yıllarca cüzzamlılar hapishanesinde tutulmasına neden olan Zervali'den intikamını alır. Fas'taki göçmenler, Endülüs'te kalan dindaşlarını kurtarabilmek için İslam ülkelerine elçiler gönderirler, Hasan'ın dayısı Halî de Osmanlı başkentine bu görevle gelir. Osmanlı Devleti dindaşlarını kurtarmaya niyetlidir fakat o sırada İran'la yaşanan gerginlikler bu yardımın gerçekleşmesine mâni olur.

III
KAHİRE KİTABI

Ticaretle uğraşan Hasan'ın yolu korkunç bir veba salgınıyla boğuşan Mısır'daki Memluk Devleti topraklarına düşer. Siyasi entrikalarla çalkalanan ülkenin sosyal ortamı da oldukça gergindir. Memluk Devleti'nin Sultanı Kansu kendisine yönelik muhtemel bir darbe girişimi nedeniyle halkı sıkı bir denetim altında tutmaktadır.

Aşağıdaki bölümde Kahire çarşılarında dolaşırken fenalaşan Hasan'ın, şehrin en zengin tüccarlarından İranlı Ekber ve Nur adlı genç bir kadınla tanışması anlatılmaktadır.

ÇERKEZ SULTAN YILI
Hicri 920
(26 Şubat 1514 - 14 Şubat 1515)

(...)

En az bir saat orada kaldım. Kafam yavaş yavaş bulanıklıktan kurtuluyorken içeri Çerkez girdi. İlk kez beni ona doğru çeken neydi, bilmiyorum. Örtülü olmayan çok güzel yüzü mü? (...) Ya da Ekber'in, çok üstüne basmadan, ama yine de onu başkalarından ayırarak söylediği, "Sultanım" sözü müydü?

Bu soylu kadını kentin varsıl kadınlarından ayırdetmek olanaksız görünüyordu. Yanında, sert çizgili bir köylü kadın olan hizmetçisi, yıpranmış bir bohçaya gelişigüzel sarılmış yassı bir nesne taşımaktaydı.

Ona gözlerimi ayırmadan bakmış olmalıyım ki, Çerkez açıkça belli ederek başını çevirdi. Ekber bunu gördü. Özellikle törensel bir sesle, "Asaletli Nur Sultan, Büyük Türk'ün yeğeni Alaettin'in dul eşi," dedi.

Başka bir yana bakmak için kendimi zorladıkça merakım büyüyordu. Kahire'de herkes Alaettin'in acıklı öyküsünü biliyordu. Bayezit'in varislerini birbirine düşüren kardeşler arası savaşta yer almıştı. Dahası bir ara, Bursa'yı kuşattığı sıra, savaşı kazanır gibi olmuş, İstanbul'u ele geçirmekle tehdit etmişti. Fakat sonunda amcası Selim egemenliği eline geçirmişti. (...) Her nasılsa Alaettin kaçmayı başarmış, Kahire'ye sığınmış, orada çok iyi karşılanmıştı. Ona bir saray ve hizmetçiler verilmişti. Memluk İmparatorluğu'nun, İran şahının ve Anadolu'daki güçlü beyliklerin yardımlarıyla amcasına karşı bir ordu topladığı söyleniyordu.

Bu ortaklık, Yavuz Selim'den nasıl bir karşılık görecekti? Bu sorunun yanıtı hiçbir zaman bilinemeyecek, çünkü Alaettin Kahire'ye geldikten dört beş ay sonra vebadan öldü. Daha yirmi beş yaşında bile değildi. Muhafız subayı Çerkez'in güzel kızını sevmiş, onunla yeni evlenmişti. Mısır sultanı şehzadenin ölümüne çok üzülmüş, ona Kahire'de bilinmeyen Osmanlı geleneklerine göre çok gösterişli bir cenaze töreni yaptırmıştı. Alaettin'in atları kuyrukları kesilmiş, eyerleri ters çevrilmiş olarak önde yürümüş, tabutun üstüne sarığıyla kırılmış yayları konmuştu.

Kahire sultanı, iki ay sonra Alaettin'e verdiği sarayı geri almış, halk bunu onaylamamıştı. Osmanlı gelinine sıradan bir ev verilmiş ve öylesine az bir aylık bağlanmış ki kadıncağız kocasından kalan birçok değerli şeyi satmak zorunda kalmış.

Bütün bunlar bana önceden anlatılmış fakat o zaman pek ilgilenmemiştim. Aklımdan bunlar yeniden geçerken, Nur'un insanın içine işleyen, saygın sesini dinliyordum.

(...)

Nur'la Hasan birbirlerini sever ve bir süre sonra evlenirler. Çiftin, Hayat adı verilen bir kız çocukları olur. Memluklarla Osmanlı Devleti arasındaki gerginlik had safhadadır. Nur, Osmanlı Şehzadesi Alaettin'le evliliğinden olan oğlunun siyasete kurban gitmesinden korkmaktadır. Hasan ailesini yanına alır ve Fas'a ulaşmayı başarır. Babası Muhammet'in ölümü üzerine üvey annesi Verda, Fas'tan ayrılarak Endülüs'teki köyüne dönmüştür. Kimsesi kalmayan Hasan, ailesini yanına alarak Barbaros (Kızıl Sakal) lakaplı Oruç Reis'i görmek için Bicaye kasabasına gider. Hristiyanlara karşı mücadele eden Harun ve üvey kız kardeşi Meryem de Barbaros'un yanındadırlar. Pek çok şehri ele geçiren Barbaros, bir devlet kurup sultan ünvanı almıştır. Hasan'dan elçisi olarak Osmanlı Devleti'ne gitmesini ve İspanyolları kovmak için sultandan yardım talep etmesini ister. Görevi kabul eden Hasan, ailesi ve Harun'la birlikte İstanbul'a gider ve talepleri hükümdara iletir. Yavuz Sultan Selim'in Mısır'a sefer düzenleme niyetinde olduğunu

öğrenen Nur, bu haberi Sultan Kansu'ya ulaştırmak için Mısır'a dönmek ister. Hasan buna karşı çıksa da Nur'un ısrarı sonucu kabul etmek zorunda kalır. Osmanlı Devleti'nin niyetini Memluk Devleti'nde ikinci adam konumundaki Tumanbay'a bildirirler. Mercidabık ve Ridaniye'de yapılan savaşlarda Memluklar yenilir ve Mısır Osmanlıların eline geçer. Mısır'ın düşmesinden sonra Hasan hacca gitmek niyetiyle Abbas adlı bir tüccarın gemisine biner. Bir mola esnasında çıktıkları Cerbe adasında Hasan ve Abbas darbedilerek kaçırılır.

IV
ROMA KİTABI

Hasan ve Abbas gözlerini açtığında kendilerini karanlık bir yerde zincirlenmiş hâlde bulur. Sicilyalı bir korsan, kendilerini Papa X. Leo'ya (Leo) armağan etmek için kaçırmıştır. Önce Napoli'ye, ardından Roma'ya nakledilen Hasan burada saygın bir şekilde karşılanır. Roma'da Latince, İbranice ve Türkçe dersleri alır, kendisi de yedi öğrenciye Arapça öğretmekle görevlendirilir.

Aşağıdaki bölümde Hasan'ın papanın huzuruna kabul edildiği tören anlatılmaktadır.

PAPALIĞA BAŞKALDIRANLARIN YILI
Hicri 926
(23 Aralık 1519 -12 Aralık 1520)

(...)

Mihrabın karşısında diz çökmüş, uzun, beyaz, yünlü bir giysi içinde, buhur kokusundan başım hafifçe dumanlanmış ve hak edilmemiş bunca onurla sarsılmış olarak bekliyordum. Bu törene katılan herkes Müneccim Kral'ın bir yaz gecesi Cerbe'de bir korsanca tutuklanıp Roma'ya bir köle olarak getirildiğini biliyordu. Benim için söylenen ve bana yapılan her şey öylesine anlamsız, öylesine abartmalı ve öylesine soytarılığa varan bir gülünçlükteydi ki! Kötü bir düşün, bir ılgımın kurbanı değil miydim? Her cuma olduğu gibi bugün de Kahire'de ya da Timbuktu'da bir camide değil miydim? Gece gördüğüm kötü bir düşten etkilenmiş olmalıyım, kafam karışmış olmalı! Ben bu kuşkular içindeyken Papa'nın sesi yükseldi. Bu kez bana sesleniyordu.

"Sen, Bizim çok sevgili oğlumuz, Giovanni Leone, Tanrı İradesinin bütün insanlar arasından seçtiği..."

Giovanni Leone! Johannes Leo! Ailemde kimse bu adı taşımamıştı. Tören bittikten sonra, çok sonra bile, bu harfleri, heceleri zihnimden geçiriyor, bir Latince, bir İtalyanca olarak yineliyordum. Leo, Leone. İnsanlar, yabansı bir alışkanlıkla, kendilerini korkutan hayvanların adını alırlar, kendilerine bağlı olan hayvanların adlarını hiç almazlar. İnsanlar kendilerine kurt denmesinden hoşlanırlar da köpek denmesinden hoşlanmazlar. Hasan adını unuttuğum bir gün aynaya baktığımda, kendi kendime, "Leo, gözlerinin altında gölgeler belirmiş," mi diyeceğim? Yeni adıma alışabilmem için onu Arapçalaştırdım. Johannes Leo, Yahya el-Esed oldu.*

(...)

Hasan, yeni adıyla Afrikalı Leo, bundan sonraki hayatını Roma'da çevirmenlik yaparak sürdürür. Kısa sürede soylular sınıfı arasında yerini alır ve burada tanıştığı Maddelena adında bir kadınla büyük bir aşk yaşamaya başlar. Papalık o dönemin Avrupa'sında sadece en büyük dinî otorite değil, siyasi yönü de bulunan bir kurumdur. Hasan papalığın yaptığı yazışmalarda tercümanlık, Osmanlı Devleti ile bazı Avrupa ülkeleri arasında yapılan anlaşmalarda elçilik görevlerini yerine getirir. Bu dönemde Alman Martin Luther'in (Martin Luter) Hristiyanlığa dair fikirleri ile ortaya çıkan reform hareketleri Avrupa'da dinsel ve siyasi anlamda oldukça çalkantılı bir dönemin başlamasına neden olur.

Amin Maalouf (Emin Maluf), *Afrikalı Leo*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

buhur: Dinî törenlerde yakılan kokulu ağaç vb. maddeler.
cüzzam: Sinir sistemi ve cildi etkileyen bulaşıcı bir hastalık, lepra.
hasır: Saz, kabuk, yaprak vb. bir bitki maddesiyle örülmüş taban veya tavan örtüsü.
ılgım: Serap.
ikircim (ikircik): Halk ağzında işkil, şüphe, kuruntu.
kem: Kötü, fena.
maiyet: Üst görevlinin yanında bulunan kimseler.
otorite: Siyasi veya idari güç.
pike: Kabartmalı pamuklu kumaş.
varsıllık: Zengin olma durumu, zenginlik.
zarfında: Belli bir süre içinde.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Afrikalı Leo, Amin Maalouf'un yayımlanan ilk romanıdır. Sanatçı eserini kaleme alırken Hasan El Vezzan adlı kişinin hayatından esinlenmiştir. Eser, kahramanın 1488-1527 yılları arasını kapsayan dönemde tutulmuş günlüklerinde anlattığı anılarından oluşmaktadır. Roman; kahramanın çeşitli vesilelerle bulunduğu Granada, Fas, Kahire ve Roma şehirlerinde yaşadıklarının anlatıldığı dört ana bölümden meydana gelmektedir. Bu ana bölümler ise söz konusu şehirlerde yaşanan en önemli olayın adını alan alt bölümlere ayrılmıştır. Yayımlandığı yıl Fransız-Arap Dostluk Ödülü'nü kazanan roman, büyük ilgi görmesi üzerine yazarı tarafından senaryolaştırılıp filme de alınmıştır. *Afrikalı Leo*, ele aldığı dönemde hem Avrupa hem de İslam dünyasındaki pek çok tarihî olay ve kişiliğe yer vermesi bakımından tarihî bir romandır.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 5. metinden yararlanarak cevaplayınız.

1. Okuduğunuz parçadaki millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik ögeleri tespit ediniz.
2. Zaman ve mekân özelliklerinin metne katkısını belirleyiniz.
3. Metinde kullanılan anlatım biçim ve tekniklerini örnek ifadeler üzerinden açıklayınız.
4. Sanatçının biyografisinde verilen bilgilerden yararlanarak yazar ile metin arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.
5. *Dahası, tüccarların yaptığı hileleri açık etmemek karşılığında altın dinar alıyordu. Babamın bunu varsıllığını artırmak amacıyla yaptığına inanmıyorum. Bence tek kaygısı açlık olgusunu yapabildiğince ailesinden uzakta tutmaktı.*

   Metinden alınan bu cümleleri temel insani tutum ve erdemler bakımından yorumlayınız.

Kalemin İzinden

"Bizim için her şeyden önce sığınabileceğimiz bir çatı altı bulmak gerekiyordu. Fas'a dalga dalga gelen Endülüslü göçmenler yaşanabilecek bütün evleri almışlardı. Ev bulmak çok zordu. Üç yıl önce gelen Boabdil'in yedi yüz kişiyi birlikte getirdiği söyleniyordu. Şimdilerde onların kendi mahalleleri vardı ve Elhamra'daki yaşantılarını -gururları dışında- burada sürdürüyorlardı. Genelde yeni gelenler, Verda yanımızda olmasaydı bizim de yapacağımız gibi, en yakın akrabalarının yanında barınıyorlardı. Olanlardan sonra Hâlî'lerin evinde tek gece bile geçirilemezdi. Babam çok haklı olarak küçük düşürüldüğüne inanıyordu."*

Bu parçanın anlatımında "kahraman anlatıcı" **bakış açısı kullanılmıştır. Paragrafı farklı bir bakış açısıyla yeniden yazınız.**

Karşı Pencereden

Bir roman yazarı olsaydınız 21. yüzyılda yaşanan savaşların ortaya çıkardığı neticelerden hangilerini konu edinirdiniz? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle birlikte arkadaşlarınızla paylaşınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

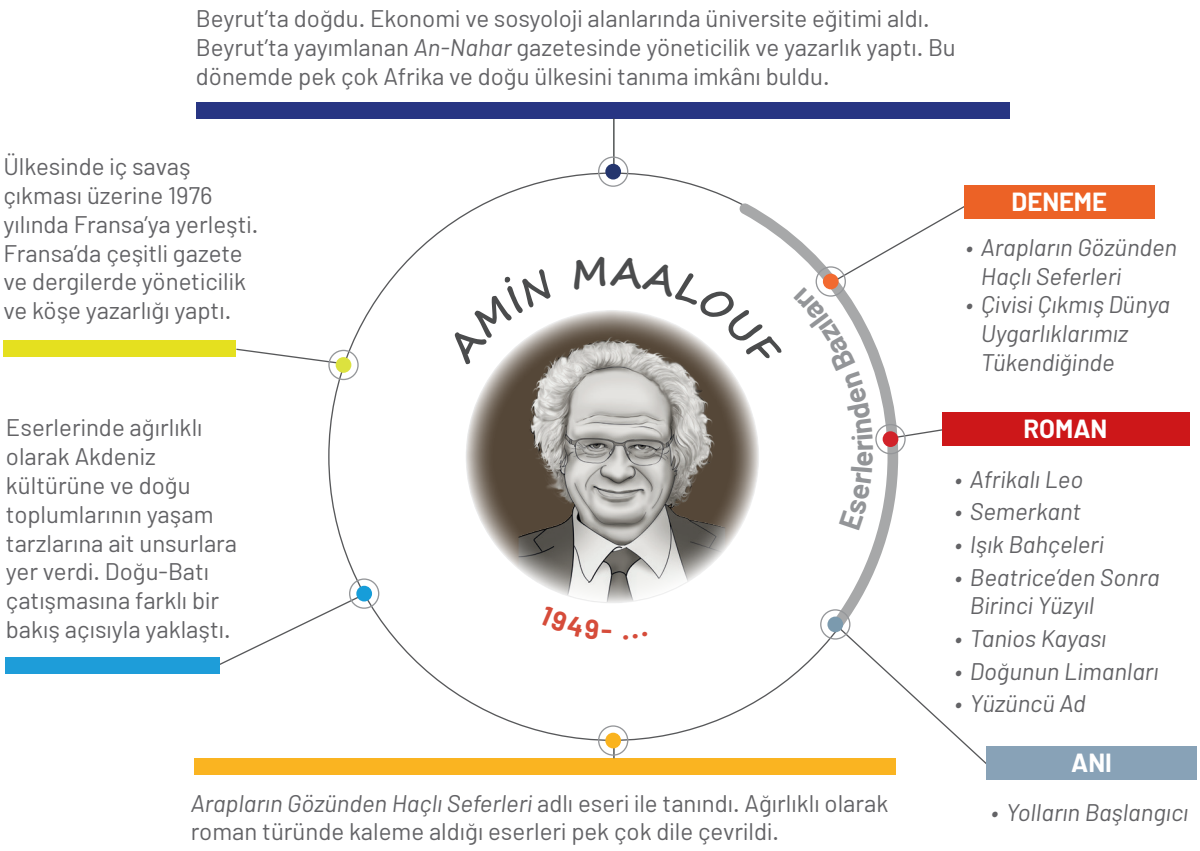

Grafik Bilgi 6.7: Amin Maalouf'un biyografisi ve temsilî resmi

ROMAN TÜRÜNÜN TÜRK EDEBİYATINDAKİ ÖNEMLİ TEMSİLCİLERİ

TOPLUMCU GERÇEKÇİ ROMAN

Kemal Tahir

Yaşar Kemal

BİREYİN İÇ DÜNYASINI ANLATAN ROMAN

Ahmet Hamdi Tanpınar

Münevver Ayaşlı

MİLLÎ VE DİNÎ DUYARLILIĞI ANLATAN ROMAN

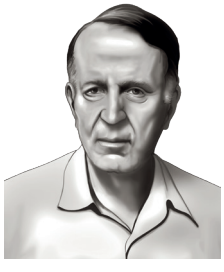

Hüseyin Nihal Atsız

Sâmiha Ayverdi

MODERNİST ROMAN

Oğuz Atay

Adalet Ağaoğlu

Türk ve dünya edebiyatında roman türünde eser vermiş sanatçıların biyografilerine genel ağdan ulaşabilirsiniz.

Grafik Bilgi 6.8: Roman türünün Türk edebiyatındaki önemli temsilcileri ve bu yazarların temsilî resimleri

DİL BİLGİSİ

Aşağıdaki cümlelerde bulunan anlatım bozukluklarını tespit ediniz. Cümlelerin doğru şeklini alttaki yazma alanlarına yazınız.

1. Yeni kaydolan öğrenciler bu kadar çekimser davranması normaldir.

2. Okulu bitirince öğretmen olarak doğduğu kasabada çalışmaya başladı.

3. Bahçe sahibi gelince yavaş yavaş kaçıverdik.

4. Ailesi istedi diye başka bir şehre taşınan komşularına yardım ediyordu.

5. Kardeşini bulmak için bir aşağı bir yukarı çıkıyor.

Sıra Sizde

Aşağıdaki metinde bulunan kesme, tırnak ve üç nokta işaretlerinin kullanım amaçlarını defterinize yazınız.

Bu sabah bulutsuz, ıpıl ıpıl, mavi bir gök vardı sığırın üstünde. Yel biraz hafiflemiş, soğuk kesilmişti. Güneş doğar doğmaz Kısrak'ın sırtına yapıştı. Bir hoş oldu at. Sanki yüreğine kürek kürek hayat atıyorlar, dirilik atıyorlardı... Bir kişneme doldurdu içini. Dayanamadı, kişnedi. Atlar durup ona baktılar. Çoban, "Doru'nun zabınlığına aldanıyor İbraam. Daha bu kısrak on yıl atlık eder adama" diye söylendi.

Kalemin İzinden

1. Her hangi bir dikdörtgenin kenarlarına rakamlar koymakla hiçbir şey eldeedemezdim başka bir şey bulmak lazımdı, bursaya konyaya kadar gittim. İstanbul Camilerini dolaştım, bütün kapı şekillerine baktım fakat hiçbiri benim işime yarayacak şeyler değildi, daha doğrusu hepsi düzgün iyi işlenmiş dikdörtgenleriyle harikulâde şeylerdi. Amma benim aradığıma cevab vermiyorlardı.

   Metindeki yazım yanlışlarını tespit ediniz. Kelimelerin doğru biçimlerini verilen yazma alanına yazınız.

2. Sokakta gün boyu bağrışmalar, çağrışmalar ( ) Yorulmak nedir bilmeyen bir yığın çocuk ( ) Ne gürültülü bir yermiş burası ( )
   Yukarıda yay ayraçla belirtilen yerlere uygun noktalama işaretlerini yazınız.

YAZMA

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Roman İnceleme ve Değerlendirme

- Romanın konu ve ana düşüncesi tespit edilir.
- Romandaki konu akışı takip edilir.
- Temel kavram ve ayrıntılar belirlenir.
- Açık ve örtük iletiler belirlenir.
- Roman özetlenir.
- Roman ile ilgili ön bilgiler doğrultusunda dinlenilen roman değerlendirilir.
- Romandaki olay, kişi, zaman ve mekân arasındaki tutarlılık belirlenir.
- Romanda verilmek istenen mesajın geçerliliği sorgulanır.

b. Uygulama

Empati kurarak dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme vb. tekniklerini kullanarak, dinleyeceğiniz roman ile ilgili "Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma" **başlığında verilen ölçütlere göre notlar alınız.**

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'na ait bir roman örneğini genel ağdan dinleyiniz. Dinlediğiniz romanı, Roman İnceleme Formu'ndaki ölçütlere göre inceleyerek bir değerlendirme yazısı yazınız.

Roman İnceleme Formu'na bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Sinemaya aktarılan bir roman örneği okunur. Okunan romanla izlenen film içerik ve üslup açısından karşılaştırılır. Bu eserlerle ilgili değerlendirmeler yapılır.

b. Uygulama

Sinemaya aktarılmış bir roman ve bu romandan uyarlanan film, "Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma" **başlığında verilenlerden yararlanılarak karşılaştırılır.**

Sıra Sizde

Ernest Hemingway'in (Örnest Hemingvey) ***Yaşlı Adam ve Deniz*** **romanını okuduktan sonra eserin aynı adla sinemaya uyarlanmış filmini izleyiniz. Okuduğunuz romanla izlediğiniz filmi kahramanlar, anlatıcı, anlatım tekniği ve imkânları bakımından karşılaştırınız. Tespitlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.**

Dinle-Yorumla

Yanda verilen karekoddan ***Ayaşlı ile Kiracıları*** **romanını dinleyiniz. Eserle ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.**

Ayaşlı ile Kiracıları romanını bu karekod üzerinden dinleyebilirsiniz.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen bulmacayı çözünüz.

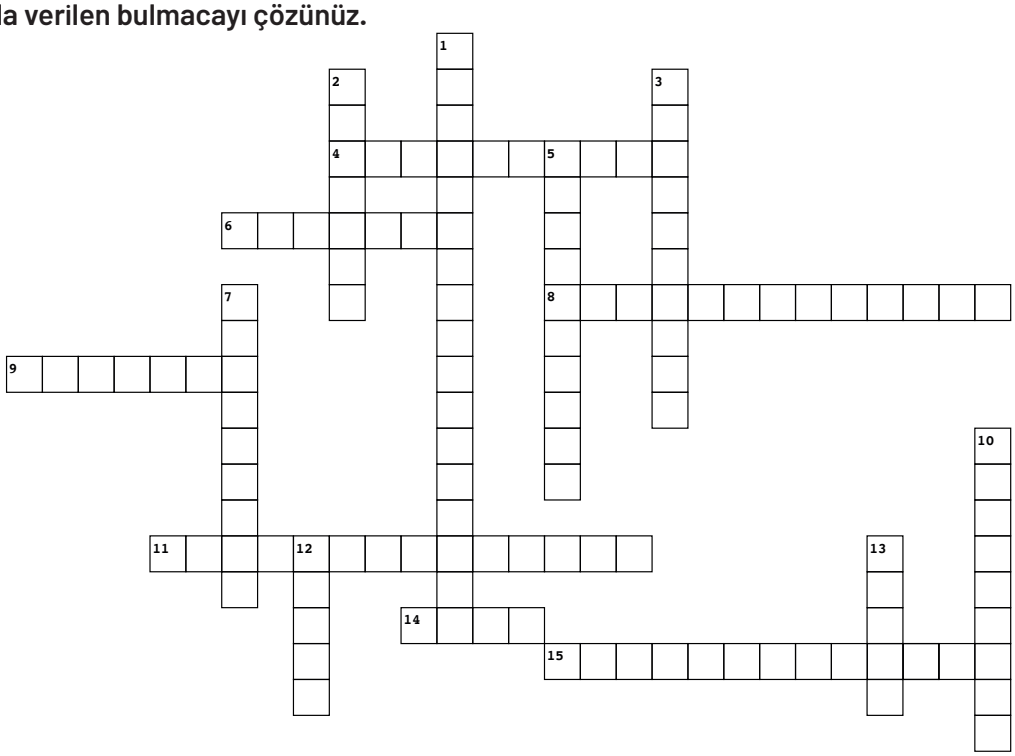

Yukarıdan Aşağıya

1. Millî ve dinî duyarlılıklarla yazılan *Ruh Adam*, *Deli Kurt* gibi romanların yazarı.
2. Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının ilk dönem romanlarında görülen edebî akım.
3. Bireyin iç dünyasını esas alan romanlarda sıkça yer verilen kuram.
5. Romanlarında ağırlıklı olarak köyü ve köylüyü ele alan ve *Yılkı Atı* eseriyle ünlenen Türk romancı.
7. *Yaprak Dökümü* ve *Yeşil Gece* romanlarının yazarı.
10. Oğuz Atay'ın romanlarında etkisi görülen edebî anlayış.
12. "Babası oğlundan akşam ondan önce eve gelmesini istemiş." cümlesindeki anlam belirsizliğini gidermek için kullanılması gereken noktalama işareti.
13. "Sakın bir daha bunu yapma" cümlesinin sonuna getirilmesi gereken noktalama işareti.

Soldan Sağa

4. *Huzur* ve *Sahnenin Dışındakiler* romanlarının yazarı.
6. "Eminim ki şartlar gerektirmeseydi belki de bu yapılanlara razı gelmezdi." cümlesindeki anlatım bozukluğunun nedeni.
8. Toplumcu gerçekçi roman anlayışının önemli örneklerinden *Kuyucaklı Yusuf* romanının yazarı.
9. Tolstoy'un romanlarından biri.
11. "Bu konudaki önerileri ve teklifleri dikkate alacağım." cümlesindeki anlatım bozukluğu.
14. "Kendine özgün düşünceleri vardı sanatçının." cümlesinde yanlış anlamda kullanılan özgün kelimesinin yerine getirilmesi gereken sözcük.
15. *İbrahim Efendi Konağı* adlı romanı ve mistik üslubuyla tanınan Türk yazar.

Aşağıda cümlelerde boş bırakılan yerlere kutucuklarda verilen kelimelerden cümlenin akışına göre uygun olanı yazınız.

bireyin iç dünyasını esas alan	modernizm	Peyami Safa	toplumcu gerçekçi
Kırmızı ve Siyah	millî duyarlılığı esas alan	Yaşar Kemal	Sâmiha Ayverdi

1. Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Tarık Buğra ..... romanlar yazmışlardır.
2. Cumhuriyet Dönemi'nde ..... *Yalnızız* eseri roman türünün tanınmış örneklerindendir.
3. Orhan Kemal, Türk edebiyatında ..... roman anlayışının başlıca temsilcilerindendir.
4. Türk edebiyatında Yusuf Atılgan ..... etkilerini yansıtan eserler vermiştir.
5. Dünya edebiyatında ..... adlı eser roman türünün tanınmış örneklerindendir.

Aşağıdaki numaralı kutucuklarda roman türünde eser veren yazarlara ve çeşitli anlayışlarla kaleme alınmış romanlara yer verilmiştir. Kutucuklardaki numaraları kullanarak soruları cevaplayınız (Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.)**.**

1 Peyami Safa	2 Köse Kadı	3 Aylak Adam	4 Adalet Ağaoğlu	5 Oğuz Atay
6 Fikrimin İnce Gülü	7 Ruh Adam	8 Rahmet Yolları Kesti	9 Hakkâri'de Bir Mevsim	10 İbiş'in Rüyası
11 Yaşar Kemal	12 Tarık Buğra	13 Tehlikeli Oyunlar	14 Bahaeddin Özkişi	15 Ferit Edgü
16 Yusuf Atılgan	17 Kemal Tahir	18 Hüseyin Nihal Atsız	19 Yalnızız	20 Yer Demir Gök Bakır

6. Kutucuklardan hangileri toplumcu gerçekçi roman anlayışıyla ilgilidir?

7. Kutucuklardan hangileri bireyin iç dünyasını ele alan roman anlayışıyla ilgilidir?

8. Kutucuklardan hangileri modernizmi esas alan roman anlayışıyla ilgilidir?

9. Kutucuklardan hangileri millî ve dinî duyarlılığı esas alan roman anlayışıyla ilgilidir?

Aşağıda Romen rakamlarıyla verilen romanları, harflerle verilen yazarlarla eşleştiriniz. Eşleşen harfleri rakamların önündeki yay ayraca yazınız.

10.

Eserler	Yazarlar
( ) I. *Çamlıca'daki Eniştemiz* ( ) II. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* ( ) III. *Kadıköyü'nün Romanı* ( ) IV. *Kiralık Konak* ( ) V. *Kuyucaklı Yusuf* ( ) VI. *Üç İstanbul*	**A.** Abdülhak Şinasi Hisar **B.** Mithat Cemal Kuntay **C.** Münevver Ayaşlı **Ç.** Peyami Safa **D.** Reşat Nuri Güntekin **E.** Sabahattin Ali **F.** Safiye Erol

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

11. Aşağıdaki yazarlardan hangisi bireyin iç dünyasını esas alan romanlar yazmıştır?

A) Emine Işınsu B) Kemal Tahir
C) Sevinç Çokum D) Tarık Buğra
E) Yaşar Kemal

12. Aşağıdaki eser-yazar eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

A) *Osmancık* - Tarık Buğra
B) *Fahim Bey ve Biz* - Abdülhak Şinasi Hisar
C) *Kadıköyü'nün Romanı* - Safiye Erol
D) *Bir Akşamdı* - Peyami Safa
E) *Yeşil Gece* - Memduh Şevket Esendal

13. Aşağıdakilerden hangisi toplumcu gerçekçi anlayış ile yazılmış bir roman değildir?

A) *Çıkrıklar Durunca*
B) *Kuyucaklı Yusuf*
C) *Sarı Traktör*
D) *Teneke*
E) *Tutunamayanlar*

14. Sanat yaşamına Fecriati topluluğunun edebî anlayışına bağlı, bireyci çizgide eserler vererek başladı. Bu dönemde sanat yaşamını Servetifünun dergisinde hikâyeler yayımlayarak sürdürdü. Eserlerinde realizm akımının ilkelerine bağlı kalmakla birlikte kendi kişiliğini gizlemeyerek bazen okuyucuya seslendi. Sonraki yıllarda Anadolu'nun düşman işgali altında uğradığı felaket ve Anadolu köylüsünün içinde bulunduğu çöküntüyü *Yaban* romanında anlattı. Sanatçı hem Millî Edebiyat hem de Cumhuriyet Dönemi'nde eserler verdi. Romanlarında Türk milletinin Tanzimat, Meşrutiyet, Balkan Savaşı, I. Dünya Savaşı, Millî Mücadele ve Cumhuriyet'in 1950'lere kadar geçen yıllarındaki siyasi, sosyal serüvenini anlattı. Romanlarında genellikle bir tezi savundu.

Bu parçada söz edilen yazar aşağıdakilerden hangisidir?

A) Halide Edip Adıvar
B) Peyami Safa
C) Refik Halit Karay
D) Reşat Nuri Güntekin
E) Yakup Kadri Karaosmanoğlu

15. İlginizi ve alakanızı çocuklarınızdan esirgemeyiniz.

Bu cümledeki anlatım bozukluğunun sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sözcüğün yanlış yerde kullanılması
B) Mantık hatası
C) Sözcüğün yanlış anlamda kullanılması
D) Gereksiz kelime kullanılması
E) Anlamca çelişen kelimelerin kullanılması

16. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu yoktur?

A) Yaralı doktora acıyan gözlerle baktı.
B) Herkes susuyor, konuşmak istemiyordu.
C) Köpekler bütün gece havladılar.
D) Deniz havası insana iyi gelir, mutlu eder.
E) Yarışmada bizim takım birinci oldu.

17. (I) İlkel bir yöntem olan düzensiz katı atık depolama, çevreye tehlike saçmaktadır. (II) Çöplerin açık alanlara rastgele atılması ve buralarda yığınlar hâline gelmesi, vahşi bir depolama örneğidir. (III) Sanayi Devrimi'nin ardından genişleyen dünya ekonomisi ve şehirleşme ile birlikte ambalajlı ürünler de artmakta bu da katı atık miktarını arttırmaktadır. (IV) Artan katı atık miktarı, atıkların yerleşim yerlerinden uzak alanlara taşınmasını gerektirmektedir. (V) Ekonomik açıdan gelişen ülkelerde bu durum sorunlara yol açmaktadır.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

18. Annem her sabah odasının pencerelerini açar, havalandırırdı.

Aşağıdakilerin hangisinde bu cümledekine benzer bir anlatım bozukluğu yapılmıştır?

A) Eve gelmesiyle gitmesi bir oldu.
B) Sen ve arkadaşın ödevinizi getirmeli.
C) Bahar gelince ağaçlar çiçek açarlar.
D) Kitaplarına gözü gibi bakar, kimseye vermezdi.
E) Bugün ben de sınava başvuru yaptım.

19. (I) İnsanların risk hakkındaki düşünceleri afetler ile ilgili hazırlıklarını ve afetlere karşı davranışlarını etkilemektedir. (II) Toplumun afetlere karşı dirençli olması için doğru ve kapsamlı bir şekilde afetlerle mücadele etmesini etkiliyen risk algılarını öğrenmek bilim insanlarının ve afet yöneticilerinin sorumluluğudur. (III) Bu nedenle insanların her bir afet türüne karşı risk algıları sürekli olarak araştırılmalıdır. (IV) Risk algısını etkileyen faktörler ve risk algısının hangi davranışları nasıl ve ne kadar etkilediği belirlenmelidir. (V) Afetlerin özellikleri ve kapsamı farklı zamanlarda ve farklı bölgelerde değişebildiği için insanların afet risk algısı zamansal ve mekânsal olarak değerlendirilmelidir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerden hangisinde yazım yanlışı vardır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

20. Yorgun insanın elbette dinlenmeye gereksinimi vardır. Ama bu yorgunluğu gidermenin yeri, kültür tarihinin ayrılmaz parçası olan tiyatro değildir( ) Yorgunluğu giderecek çeşitli eğlence yerleri vardır( ) sirkler( ) parklar( ) gazinolar, kahvehaneler, hayvanat bahçeleri( )

Bu cümledeki yay ayraçların içine aşağıdakilerden hangisi sırasıyla getirilmelidir?

A)(.)(;)(!)(,)(!)

B)(!)(:)(;)(,)(...)

C)(!)(:)(;)(;)(...)

D)(.)(:)(,)(,)(...)

E)(:)(:)(,)(,)(...)

21-25. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız. Cevapları boş bırakılan alanlara yazınız.

"Otuz yaşlarında, hafif sarı esmer, tıknazlığa doğru gidebilecek yapıda, ortadan uzun boylu, genç bir adamdı. Büyük, dalgın bakışlı, çok siyah gözleri vardı. Bununla beraber ilk bakışta insan ne bu gözleri, ne de düzgün sayılacak yüzünü görebiliyordu. Ramiz Bey kendisiyle ilk karşılaşan insan üstünde daha ziyade anlaması güç bir aksaklık duygusu bırakıyordu. Sonradan, kendisine iyice alışınca, bu duygunun ileriye doğru çıkık alnı ve kemikli yüzün düzgün mimarîsiyle bütün çizgileri kaçmak istiyormuş gibi birdenbire bitiveren çenenin arasındaki uygunsuzluktan geldiğini anladım. Bu kaçış halindeki çene onun yüzünü hiç de tabiî şekilde bitirmiyordu. Sesi de böyleydi. Garip ve açık aksanlarla başlıyor, sonra bir çeşit mırıltıda âdeta izini karıştırmak ister gibi kayboluyordu."*

Ahmet Hamdi Tanpınar,
Saatleri Ayarlama Enstitüsü

21. Metinde bir bölümü verilen *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* hangi roman anlayışıyla yazılmıştır? Bu anlayışın özelliklerini yazınız.

22. Parçada kullanılan anlatım tekniklerini açıklayınız.

23. Parçada kullanılan anlatıcı ve bakış açısını açıklayınız.

24. Metinden kahramanın ruhsal yapısıyla ilgili cümleleri bulup bunların işlevini açıklayınız.

25. Metnin ilk cümlesindeki virgüllerin kullanım amacı nedir?

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

7. ÜNİTE

TİYATRO

OKUMA

- CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1923-1950) TİYATRO
- CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1950-1980) TİYATRO
- DÜNYA EDEBİYATINDA TİYATRO

DİL BİLGİSİ

- ANLATIM BOZUKLUKLARI
- İMLA VE NOKTALAMA ÇALIŞMALARI

YAZMA

- YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

SÖZLÜ İLETİŞİM

- SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

Ünitenin dijital içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

Merhamet!.. Lügat kitabında bir kelime! Onu öğretmek... İnsanlara acımayı belletmek... Acımanın usullerini, ana mektebi programına eş yürütmek... Bütün cemiyeti mahşer arsasına benzer, bir acıma ve bağışlama zemininde toplamak....

Reis Bey'den

Necip Fazıl Kısakürek (Temsilî)

Ünite sunumuna bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

OKUMA

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1923-1950) TİYATRO

Hazırlık

1. **Tarih boyunca toplumları kitlesel göçlere zorlayan sebepler nelerdir? Açıklayınız.**
2. **Namık Kemal'in** "Bir milletin güzel söyleyiş kudreti, edebiyatında; edebiyatın da en canlı ifadesi, tiyatrosunda belli olur." **sözünden ne anladığınızı açıklayınız.**

1. METİN

AKIN

PROLOG

(Perde açıldığı zaman, sahnenin önünde, ikinci ve geniş bir atlas perde görünür. Bu atlas perdenin üstünde büyük bir Asya, Avrupa ve Afrika haritası çizilmiş ve oklarla Türkler'in akın yolları gösterilmiştir. Siyah elbiseli bir talebe haritanın önünde durur, destanın mukaddimesini yapar.)

Talebe

Haritama bakmadan önce, efendilerim,
Sözüme biraz kulak vermenizi dilerim...
Yeryüzünde üç gök var, bunun ikisi bizde.
Biri güneşlerini yakarken devrimizde,
Biri karanlığını şimşekliyor mazinin:
Bu iki gök, ufuksuz gözleridir GAZİ'nin!
Bu gözler bir ufukta dinlenmedi bir nöbet,
İlk ve son merhalesi onun ezelle ebet.
Açıldı bu gözlerin aydınlığında sırlar,
Önümüzde asırlar, arkamızda asırlar...
Gelecek asırları tarihe bırakalım,
Biz şimdi haritadan geçmişlere bakalım:
(Göstererek)
İşte şu Ortaasya... Türklerin anayurdu...
Türk ilk medeniyeti Altay-Ural'da kurdu.
Sonra, alıp sazını, resmini, heykelini,
Dolaştı baştanbaşa doğu, batı elini.
Bu oklar bize akın yollarını gösterir,
Bize yirmi bin yılın üstünden haber verir...
Şimdi siz dersiniz ki: "Peki, nasıl olur da
Orda kalmak dururken dağıldık şurda, burda?"
Anlatsam uzun sürer, hem belki sıkar canı,
Bari canlandırayım sahnede bu destanı.
Bakın, niçin dağıldık Mısır'da, Hint'te, Çin'de?
(Atlas perdeyi ortadan sağa doğru çeker)
Perdeyi açıyorum...
(Perdeyi ortadan sola doğru çeker)
Evel zaman içinde...
(Talebe soldan kaybolur; sahne açılmış, birinci perde başlamıştır.)

BİRİNCİ PERDE

Türk yurdunda on iki yıldır şiddetli bir kuraklık yaşandığı için İstemi Han'ı zor günler beklemektedir. Çünkü art arda on iki yıl yağmur yağmaması hâlinde Türk töresince hakanın kurban edilmesi gerekmektedir. Yağmurun yağması ancak bu sayede mümkün olacaktır. Gün, Batı ve Doğu Başbuğları törenin hükmünü yerine getirmek üzere yola çıkarlar. Bu başbuğların çocukları, devlet yönetiminin inceliklerini öğrenmek için yanında bulundukları İstemi Han'ı çok sevmektedirler.

Aşağıdaki konuşmalar, başbuğ çocuklarının İstemi Han'ın çadırında töre konusunu görüştükleri bölümden alınmıştır.

(Sahne, büyük ve işlemeli bir hakan çadırının içidir. Ortada bahçeye açılan bir kapı, iki yanında birer pencere. Çadırın sedirleri ve yerler av postları ile, kilimlerle örtülü. Ortada Türk tarzı bir masa, üstünde çini takımları. Sağ pencere ile kapının arasında gümüş bir yay ile üç altın

ok asılı. Kızgın bir güneşin ışığı bahçe kapısından içeriye vuruyor. Çadırın sağında, solunda birer kapı perde açıldığı zaman (Demir) orta kapıdan ufka bakmaktadır. (Bumin) sedirde, (Bayan) masanın başında. Bayan'dan başkaları düşünceli.)

BİRİNCİ MECLİS

Bumin, Bayan, Demir.

Bumin

Bugün babam geliyor doğudan...

Demir

Gözün aydın!

Bayan

Benimki de batıdan gelecek...

Demir

Karşılaydın!

Bayan

Seninki gelmiyor mu?

Demir

Gelmez olsaydı.

Bayan

Neden?

Demir

Ben hayır ummuyorum doğrusu bu gelmeden.
Üç başbuğ, Batıbeyi, Günbeyi, Doğubeyi,
Uzaktan kolay kolay göze almaz gelmeyi.

Bayan

Bir tersine düşünen içimizde sen varsın,
Niçin, Demir, her şeyi fenalığa yorarsın?
Ne söylense duyulur bir ürperme sesinde,
Neden hayır olmasın üç beyin gelmesinde?...
Hem de babalarımız...

Bumin

Bana kalırsa, Bayan,
Bir sen varsın bu işi fenalığa yormayan!

Bayan

Sen de Demir gibi mi düşünüyorsun?

Bumin

Öyle.

Bayan

Bu kara düşüncenin sebebi neyse söyle,
Ben de bilmiş olayım?...

Demir

Öğrenirsin yakında.

Bayan

Bu kadar nazlanmayı bir yana bırakın da
Doğrusunu anlatın...

Demir

Buminden al haberi!

Bayan

Üzdüğünüz yetişir beni demindenberi,
Şimdi çıldıracağım...
(...)

ÜÇÜNCÜ PERDE

İstemi Han'ın başkentine ulaşan başbuğlar hanın ölmesi durumunda içlerinden birinin onun yerine geçeceğini, kuraklık devam ederse kendi canlarının tehlikeye gireceğini düşünerek bir plan kurarlar.

Üç başbuğ başbakıcıyla konuştuklarını, Gök Tanrı'nın hakanı değil, kızı Suna'yı istediği yalanını söylerler. Gün Başbuğu'nun oğlu Demir hain planı ortaya çıkarınca başbuğlar cezalandırılır. Bumin, Bayan ve Demir, babalarının yerine başbuğ olurlar.

Aşağıdaki konuşmalar İstemi Han'la yeni başbuğların yapılması gerekenleri belirledikleri bölümden alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ MECLİS

İstemi, Suna, Ulcay, Yıldız, Bumin, Bayan, Demir.

Bumin

Ben, Bumin, Doğubeyi... Altayların sahibi...
Yasam budur: Canımdan korkmamak babam gibi.

Bayan

Ben, Bayan, Batıbeyi... Bekçisiyim Ural'ın...
Yasam budur: Eğmemek toprağa doğru alın.

Demir

Ben, Demir, Günbaşbuğu... Tanırsın, kendi oğlun...
Yasam senin yasandır, yolum da senin yolun.

İstemi Han

Beyliğiniz yurda da, size de kutlu olsun,
Bastığınız çorak yer gülle, çimenle dolsun...
Ey bana yavrum kadar öz olan yiğitlerim,
Sizlere Gök Tanrı'dan iyilikler dilerim,
Gördünüz, yapılacak iş çok ülkenizde,
Bunları yapmak için eksik olan ne sizde?
Gücünüz karşısında fazla söz söylenemez,
Yalnız bu güç toprağın ısrarını yenemez!
O gene asırlarca suya hasret kalırsa,
İçdenizler boşalır, ufuklar daralırsa,
Ovalar yeşermezse ne olur? Sormayınız,
Pas tutar omuzunuzda altın olsa yayınız,
(...)
Milyonca Türk'ün kanı bir nabızda vuruyor,
Akıyor bin damardan bir damara telâşla...
Bunu yaşatmak için çalışın canla, başla.
Yoksa demin üç Beyin adını silen erler
Gün geçmeden onların izlerinden giderler!

Demir

Bu kanın coşması için ne yapmalı?

İstemi Han

Akmalı,
Kurak yeri kuruyan dallara bırakmalı.
Gelen bir yolcu var mı, bakınız, dört bir yana,
Asırlarca uzağız hem dosta, hem düşmana.
Hani bizden bir karış toprak koparmak için
Canlı milyonlarını yollarda harcayan Çin?
(...)

Demir

Üç arkadaş, karşında, and içeriz akına!

İstemi Han

Öyleyse... Yaşamaktan hiç korkumuz kalmadı,
Öyleyse günden güne yükselecek Türk adı!
Akın alaylarını alarak pençenize
Haydi, dağdan, ovadan yol arayın denize.
Duydukça atınızın nal sesini uzaklar,
Sizi tanıyacaklar, sizi tanıyacaklar!
Çivisinden tanırlar Türk atının nalını,
Uçurun dört tarafa Asya'nın kartalını.
Kapısını, güç, kolay, size açar her belde,
Yürüyün, düşman da var, dost da, yabancı elde.
Dört taraftan çevirmek istese dünya sizi,
Siz de gidin bulmaya dört taraftan denizi.
(...)

Başbuğlar, denizi aramak için yola çıkacak, Suna da başbuğlardan biriyle birlikte bu akına katılacaktır. Kiminle gideceğine karar vermek için Suna şöyle bir yol belirler: Bir gümüş yay alıp üç oku farklı yönlere fırlatacaktır. Başbuğlardan hangisi fırlatılan oku en önce bulup getirirse o da onunla yola çıkacaktır. İlk iki okun peşinden giden Bumin ve Bayan okları bulamaz. Suna heyecandan son defasında yayı geremeyince oku İstemi Han fırlatır. Demir çabucak bularak getirir çünkü ok fazla uzağa gitmemiş, ilahî bir intikam olarak başbakıcıya saplanmıştır. Başbuğlar vedalaşıp ayrılırlar ve her biri bir yöne akına çıkar.*

Faruk Nafiz Çamlıbel, *Akın*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

baht: Gelecekteki olayları belirleyen ilahi iradenin insan ve toplum için çizdiği yaşayış biçimi, kader, talih.

başbuğ: Eski Türklerde baş, başkan, komutan.

merhale: Derece, basamak, aşama, evre.

prolog: Bir eserde asıl olaylardan önce, birtakım başka olguları anlatan ilk bölüm, ön deyiş.

yetişmek: Yetmek, yeter olmak, kâfi gelmek.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Akın, Faruk Nafiz Çamlıbel'in hece ölçüsüyle yazdığı manzum tiyatro eseridir. Oyun, Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği üzerine Türk tarih tezine katkı sağlamak amacıyla kaleme alınmıştır. Türklerin Orta Asya'dan geldiği ve medeniyet kurucu bir millet olduğu fikrini işleyen ve ilk kez Ankara Halkevi tarafından Atatürk'ün huzurunda temsil edilen bu oyun büyük alaka görmüştür. Eserde Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki dil anlayışının yanı sıra destansı anlatımın özellikleri de görülmektedir. Bu dönem Türk tiyatrosunun genel özellikleri aşağıdaki görselde verilmiştir.

1923-1950 Yılları Arası Türk Tiyatrosunun Özellikleri

Grafik Bilgi 7.1: 1923-1950 yılları arası Türk tiyatrosunun özellikleri

Bilgi Dağarcığı

1. *Fermanlı Deli Hazretleri* (Musahipzade Celal), *Hisse-i Şayia* (İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci), *İnanmak* (İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu), *Taş Parçası* (Reşat Nuri Güntekin), *Sönmeyen Ateş* (Nahid Sırrı Örik), *Akın* (Faruk Nafiz Çamlıbel), *Bayönder* (Münir Hayri Egeli), *İnkılâp Çocukları* (Yaşar Nabi Nayır) adlı oyunlar dönemin önemli tiyatro eserlerindendir.
2. Tiyatro metinlerindeki olay örgüsü "dramatik örgü" olarak adlandırılır.

Üniteyle ilgili etkileşimli video ve soru örneklerine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 1. metin ve Grafik Bilgi 7.1'e göre cevaplayınız.

1. Metnin, yazıldığı dönemle ilişkisini örnek cümleler üzerinden açıklayınız.
2. "Suna da başbuğlardan biriyle birlikte bu akına katılacaktır. Kiminle gideceğine karar vermek için Suna şöyle bir yol belirler: Bir gümüş yay alıp üç oku farklı yönlere fırlatacaktır. Başbuğlardan hangisi fırlatılan oku en önce bulup getirirse o da onunla yola çıkacaktır." Bu ifadelerden Türk töresiyle ilgili hangi çıkarımlarda bulunulabilir? Belirtiniz.
3. Metindeki "destansı anlatım" özelliklerini tespit ediniz.
4. Metindeki sosyal, siyasi ve tarihî ögeleri açıklayınız.
5. Baba ve oğul başbuğların karakter özelliklerinin metnin oluşumuna katkısını gerekçeleriyle açıklayınız.
6. "Ben arardım bugünü nice yıldan beridir:
   Halk bilmeden gösterir varılacak noktayı,"
   Oyundan alınan bu dizelerde vurgulanan nedir? Açıklayınız.

Karşı Pencereden

Faruk Nafiz Çamlıbel'in şairlik yönünün eserin biçim ve içeriğine ne gibi etkileri olmuştur? Yazarın biyografisinden de yararlanarak düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Ziya Gökalp'la tanışmasından sonra şiirlerinde aruz ölçüsü ve bireysel konular yerine hece ölçüsüne ve toplumsal konulara yöneldi. Türk şiirinde "Beş Hececiler" olarak bilinen topluluğun mensuplarındandır. İlk şiirleri *Peyâm, Edebiyât-ı Umûmiyye, Yeni Mecmua, Büyük Mecmua* dergilerinde yayımlandı.

Akbaba ve *Karikatür* dergilerinde yayımladığı mizahi şiirlerini *Tatlı Sert* adlı kitapta topladı. Sekiz sayı devam edebilen *Anayurt* adlı bir dergi çıkardı.

İstanbul'da doğdu. Tıp eğitimini yarıda bıraktı, Anadolu'nun farklı şehirlerinde öğretmenlik yaptı. İstanbul milletvekilliği görevinde bulundu. Kayseri'deki görevine giderken yazdığı *Han Duvarları* şiiri ile dikkatleri çekti.

Eserlerinden Bazıları

ŞİİR
- *Şarkın Sultanları*
- *Dinle Neyden*
- *Çoban Çeşmesi*
- *Suda Halkalar*
- *Bir Ömür Böyle Geçti*

ROMAN
- *Yıldız Yağmuru*

BİYOGRAFİ
- *Tevfik Fikret*

TİYATRO
- *Canavar*
- *Numaralar*
- *Özyurt*
- *Kahraman*
- *Yangın*

Eserlerinde ağırlıklı olarak Anadolu'yu ve Anadolu insanını, dinî değerleri, tabiat, mazi, insan sevgisi konularını yalın bir dille işledi. İsmail Vecih, Çamlıviran, Çamdeviren, Kalender gibi takma adlarla yazdı. Behçet Kemal Çağlar ile birlikte *Onuncu Yıl Marşı*'nı yazdı.

Grafik Bilgi 7.2: Faruk Nafiz Çamlıbel'in biyografisi ve temsilî resmi

Hazırlık

1. **Haber bültenlerinde çokça geçen** "trajik olay" **ifadesinden ne anladığınızı açıklayınız.**
2. "Ölümlülerin tek çaresizliğidir ölümsüzlük arzusu. Çünkü bilinmeyenle yüzleşmekten, hiçliğin ortasında kaybolmaktan, sonsuzluğa yenik düşmekten korkar insanoğlu. Ve ölemeyecek kadar değerli olduğuna inanır."*

Jules Verne (Jul Vern), *Zacharius Usta*

Bu sözden yararlanarak insanlardaki ölümsüzlük arzusunun nedenleri hakkındaki düşüncelerinizi açıklayınız.

2. METİN

TANRILAR VE İNSANLAR (GILGAMEŞ)

1. PERDE

Zalim kral En-Me-Kar'ın zulmünden kaçan, şehirleri yağmalanmış, yakınları öldürülmüş insanlar kendisinden yardım istemek amacıyla komşu Uruk kentinin kralı Gılgameş'e gelirler. Bu perişan ve çaresiz halkın karşısına önce Gılgameş'in annesi ve zalim En-Me-Kar'ın kızı olan Nin-Sun çıkar.

Aşağıdaki konuşmalar halkın Nin-Sun'a olan biteni anlattığı bölümden alınmıştır.

(Gılgameş'in açık ordugâhı, yalçın kayalıklar arasında, giriş yanarcalarla donanmıştır. Vakit gece. Ta uzaklarda bir yangın kızıllığı. Alevler zaman zaman Zigguratın silüetini gecenin karanlık fonuna yansıtır.)

(...)

BİRİNCİ GENÇ (engel olmaya çalışan savaşçıyı iterek): Gılgameş, Gılgameş!..

BİRİNCİ İHTİYAR (bir başka savaşçıyı zorlayarak): Toprak ölülerimizi kusacak neredeyse. (Seslenir.) Gılgameş, hey Gılgameş!...

ÇOCUKLU KADIN (ağlayarak): Evimi hasta erkeğimin üstüne yıktılar, kandan ve yangından yalnız bunu (Kucağındaki yavruyu gösterir.) bir tek çocuğumu kurtarabildim.

SESLER: Gılgameş!... Gılgameş!...

BİRİNCİ KADIN: Her şeyimizi verdik, verecek şeyimiz kalmadı artık. Kocalarımız... Yavrularımız... Hepsi, hepsi orda kaldı Gılgameş!... Bizi kurtar Gılgameş!...

BİRİNCİ GENÇ: Sana çekmek istemediğimiz silahlar bize çekildi, senin başın yerine biz kendi başımızı verdik.

BİRİNCİ KADIN: Yangın, kan, ölüm... Hiçbir şey henüz sona ermiş değil...

(...)

NİN-SUN: Ne var, ne oluyor?

SESLER (ürküntü ile): Nin-Sun... Kraliçe... Zalim En-Me-Kar'ın kızı...

NİN-SUN: Hayır. (Yangını gösterir.) Kraliçeniz orada kaldı, burada anneniz, kız kardeşiniz, kızınız var...

Kraliçeniz orada, babası Kral En-Me- Kar'ın temeli çatırdayan sarayında kaldı, burada sizden birinin, Gılgameş'in annesi Nin-Sun var. Dilediğiniz nedir, söyleyin.

BİRİNCİ İHTİYAR: Sen de bizim yollarımızı aşarak, bizim ıstırabımızı duyarak, kan ve ateş deryasından yüzerek buraya erişebildin Nin-Sun. Arkanda bıraktığın harabeleri hatırla. Yıkılan yuvaları, sönen ocakları, kesilen başları hatırla!... O yerine konmaz kayıpları hatırla!...

(...)

II. PERDE

Gılgameş halkın durumunu öğrenince En-Me-Kar'ın zulmüne son vereceğini söyler. Gılgameş oldukça iri cüsseli, güçlü, gözü kara bir savaşçıdır ve girdiği bu savaştan galip çıkar. İnsanlar Gılgameş'e başarısından dolayı sevindiklerini ama "ölülere mezar, dirilere yuva" yapmak için ahşap ve keresteye ihtiyaçları olduğunu bildirirler. Tüm ağaçlar yanmış ve kutsal sedir ormanındaki ağaçları kesme dışında Gılgameş için bir seçenek kalmamıştır. Oysa sedir ormanı baş tanrı Enlil'e adanmıştır ve oradaki ağaçlara dokunmak yasaktır. Sedir ağaçlarını kesmeye niyetlenen Gılgameş'e öfkelenen tanrılar intikam için devasa Engidu'yu yaratarak yeryüzüne yollarlar. Onun varlığından haberdar olan Gılgameş Engidu'yu uzun süre arar fakat bulamaz. Nin-Sun, Miliza adlı kadını Engidu'yu bulmakla görevlendirir. Miliza aramaları sonucu onu bulur ve kendine âşık ederek kente getirir. Engidu, Gılgameş'le giriştiği mücadeleden yenik ayrılır fakat bir süre sonra onunla dost olur. İkisi birlikte sedir ormanına doğru yola çıkarlar. Fakat bu ormanı Humbaba adlı, dev gibi bir bekçi korumakta ve Gılgameş'e öfkelenen tanrılar Gök Boğası'nın zincirini koparıp onu ikilinin üstüne salmayı planlamaktadırlar.

Aşağıdaki konuşmalar ikilinin Sedir Ormanı'na doğru yola çıkmayı planladıkları bölümden alınmıştır.

(...)

ENGİDU: Yolunu ben bilirim, Gılgameş. Birkaç kez Sedir Dağları'nın eteklerine düştü yolum. Bulunduğun yerden hiçbir ağacın doruğunu göremezsin, o kadar yüksek... Yaprakları günü karartır, o kadar iri... Oraya insan hızımızla varmaya çalışsak bir ömür yetmez, o kadar uzak...

GILGAMEŞ: (garip bir kendinden geçişle): Ama bende tanrıların hızı var Engidu, sende yok mu?

ENGİDU: Ormanın girişini bir cenkçi bekler Gılgameş, ama binlercesinin gücünü kendinde toplamış bir cenkçi... En yırtıcı aslanlar, en alıcı kartallar bile onu uykuda bastırıp da öteye geçemediler.

GILGAMEŞ (aynı kendinden geçişle): Ama bende tanrıların gücü var Engidu, sende yok mu?

ENGİDU: Onu alt etmekle de herşey bitmiş olmayacak... Onun arkasında da Humbaba var. Böğürtüsünden gök yarılır, saldırısından yer sarsılır. Soluğu ateş, pençesi ölümdür.

GILGAMEŞ: (hep aynı kendinden geçişle): Ama bende Tanrıların güveni var Engidu, sende yok mu?

ENGİDU: Öyleyse ben seni oraya kadar götürebilirim.

GILGAMEŞ (yepyeni bir coşkunlukla): Engidu, kardeşim. Engidu!

(...)

III. PERDE

İki arkadaş, Humbaba'yı ve kendilerini öldürmesi için gönderilen Gök Boğası'nı yenmeyi başarır. Buna öfkelenen Tanrıça İştar Engidu'yu öldürür. Arkadaşının ölümüyle birlikte büyük bir acıya kapılan Gılgameş'in yüreğini ölüm korkusu sarar. Oradan geçmekte olan birisi, ölümsüzlüğe ulaşmak için Utnapiştim adlı adamın yanına gittiğini söyler. Utnapiştim yaptığı gemi sayesinde tanrıların tüm canlıları yok etmek için yolladıkları büyük tufandan karısıyla birlikte kurtulmayı başarmış ve ölümsüzlük sırrına ermiştir.

IV. PERDE

Gılgameş yola çıkar fakat nereye gideceğini bilemez bir hâlde umutsuzluk içinde kıvranırken Utnapiştim'in kölesi Urşunabi'ye rastlar. Urşunabi onu teknesine alır ve uzun bir yolculuktan sonra Utnapiştim ile karısının yaşadıkları mağaraya ulaşırlar. Utnapiştim ondan uyuma isteğine karşı direnmesini ister fakat Gılgameş o kadar yorgundur ki dayanamaz ve altı gün boyunca uyur. Uyandığında bunu kabullenmek istemez fakat Utnapiştim ispatlayınca acizliği karşısında hıçkıra hıçkıra ağlar çünkü o bir ölümlüdür.

Aşağıdaki konuşmalar Gılgameş'in canlılar, insan, hayat ve ölümle ilgili sorularına Utnapiştim'in cevap verdiği bölümden alınmıştır.

(...)

UTNAPİŞTİM (Gılgameş'in saçlarını okşayarak): Ağla Gılgameş, ağla! Ah bu insan gözyaşları!.. Ne kadar da sıcak! İşte seni tanrılardan ayıran bir ayırım daha.

GILGAMEŞ (başını şiddetle Utnapiştim'e doğru kaldırır, isyanla): Ya sen, sen nesin Utnapiştim? Tanrı mı? İnsan mı?

UTNAPİŞTİM (tatlılıkla): Bir insan Gılgameş, hem de önemsiz bir insan.

GILGAMEŞ (sinirli): Peki neden? Neden tanrılar seni seçti? Bu gizi saklamak için?

UTNAPİŞTİM (aynı tatlılıkla): Çünkü bu giz senin gibilerin elinde tanrılara çevrilmiş bir silah olabilirdi. Çünkü bu gizi taşımaya senin gücün yetmezdi. Ben bu yükü böyle en son güne dek taşımak zorundayım.

GILGAMEŞ: Öyleyse bir çeşit tutsaklık bu Utnapiştim?

UTNAPİŞTİM (Acı acı güler.): Ne sandın ya? (kaskatı bir yüzle) Çevrende her şeyin yavaş yavaş değiştiğini görüyorsun, bir fidana bağlanıyorsun, büyüyor, ağaç oluyor, sonra bir gün karşına cansız bir kütük olarak çıkıyor, dağlar ufalıyor, dereler kuruyor, çevrende sürekli bir değişme... Ve hepsi senden bir şeyler, bir şeyler alıp götürüyor. (Bıkkın) İnsan yoruluyor Gılgameş! (Bir an susuş) Her şeyin gelip geçici, her şeyin aldatıcı olduğu bir dünyada tek seyirci olarak yaşamak, ölenlerle kalanlar arasında biteviye kendini dilim dilim bölmek, isyan duymadan, acı duymadan bunu yapmak pek zor. Her gün biraz daha eskidiğini fark etmek ve yenileri hiç değişmeyen bir hoşgörü ile karşılamak.

GILGAMEŞ (ağırbaşlı bir acıyla): Ama bu gizi isterim ben Utnapiştim! Bu gizi isterim ben.*

(...)

Gılgameş ne kadar çabalasa da ölüme çare olmadığı gerçeğiyle yüzleşir ve büyük bir hayal kırıklığı yaşar. Son çare olarak Tanrıça İştar'a kavuşmayı arzular fakat bu arzusuna ulaşınca insani özelliklerini de yitirdiğini fark eder. O artık ölümsüz fakat kimsenin tanımayacağı korkunç bir hayal olmuştur. Utnapiştim nasıl ebedî bir köle ise Gılgameş de artık ebedî bir asi olarak tüm sevdiklerinden uzakta kalmaya mahkûm olmuştur.

Orhan Asena, *Tanrılar ve İnsanlar (Gılgameş)*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

alıcı: Yırtıcı, avcı.
biteviye: Değişmeksizin, düzenli, aynı biçimde tekrarlanan, sürüp giden, tekdüze, tek örnek, muttarit, yeknesak, monoton.
fon: Sinemada, tiyatroda oyuncuların arkasındaki resim, fotoğraf veya çeşitli plastik ögelerden oluşan dekor, görüntü.
sedir: Kozaklılardan, kerestesi yapı işlerinde kullanılan bir orman ağacı.
silüet: Karaltı.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Konusunu Sümer mitolojisinden alan *Tanrılar ve İnsanlar (Gılgameş)* adlı eserde insanların, iktidar mücadeleleri ve ilahi yazgı karşısındaki acizlikleri işlenmiştir. Bu bakımdan Gılgameş'in mücadelesi, Yunan mitolojisinde tanrılarla mücadeleye girip onlardan ateşi çalan Prometheus'la (Promete) benzeşmektedir. Dört perdeden oluşan ve trajedi türünün özelliklerini taşıyan eser opera olarak bestelenmiş ve ilk kez 1954 yılında Devlet Tiyatrolarında sahnelenmiştir.

Trajedi türü ile ilgili daha geniş bilgiye yanda verilen karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Bilgi Dağarcığı

Persler, Zincire Vurulmuş Prometheus [Aiskhylos (Aşil)]; *Alcestis, Bakhalar,* [Eurupides (Öripides)]; *Antigone, Elektra* [Sophokles (Sofokles)]; *Horatius,* [Corneille (Korney)]; *Andromak* [Racine (Rasin)]; *Hamlet, Macbeth* [Shakespeare (Şekspir)] adlı eserler trajedi türünün dünya edebiyatındaki önemli örneklerindendir. Türk edebiyatında ise A. Turan Oflazoğlu'nun *III. Selim Kılıç ve Ney, Cem Sultan, Genç Osman* adlı eserleri bu türün tanınmış örneklerindendir.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 2. metne göre cevaplayınız.

1. "Gılgameş'in açık ordugâhı, yalçın kayalıklar arasında, giriş yanarcalarla donanmıştır." cümlesindeki altı çizili kelimenin anlamını cümlenin bağlamından yararlanarak tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu yanda verilen *TDK Türkçe Sözlük* karekodundan kontrol ediniz.
2. Anlatıdaki Utnapiştim'in ve yaşadıklarının semavi dinlerdeki hangi kişi ve olayla benzeştiğini din-edebiyat ilişkisi bağlamında açıklayınız.
3. "Her gün biraz daha eskidiğini fark etmek ve yenileri hiç değişmeyen bir hoşgörü ile karşılamak" ifadesinde vurgulanmak istenen nedir? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle açıklayınız.
4. Kutsal ormandan ağaç kesmek zorunda kalması Gılgameş'i tanrılarla çatışmaya sevketmiştir. Siz de metindeki çatışmalara başka örnekler veriniz.
5. Metnin dil, üslup ve anlatım özelliklerini belirleyip açıklayınız.

TDK sözlüğüne bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Sıra Sizde

Aşağıdaki örnek ifadeden yararlanarak *Tanrılar ve İnsanlar* metninin dramatik örgüsünü maddeler hâlinde defterinize yazınız.

Kral En-Me-Kar'ın zulmünden kaçan insanlar yardım istemek için Gılgameş'e gelirler.

Ders Dışı Etkinlik

Etkinlik İsmi	Tanrılar ve İnsanlar Metniyle Lokman Hekim ve Abıhayat Efsanelerinin Karşılaştırılması	1 Hafta
Kazanım	Metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirler.	
Amacı	Farklı anlatılar arasındaki ortak motifleri tespit etme.	Grup
Yöntem-Teknik	Araştırma	

Sınıf dört gruba ayrılır. Gruplar *Lokman Hekim Efsanesi* ile *Hızır-İlyas ve Abıhayat Anlatısı*'ndan birine yönelik araştırma yapar. Her grup araştırdığı anlatı ile *Tanrılar ve İnsanlar (Gılgameş)* metni arasında tespit ettiği benzerlikleri sunum hâlinde paylaşır.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

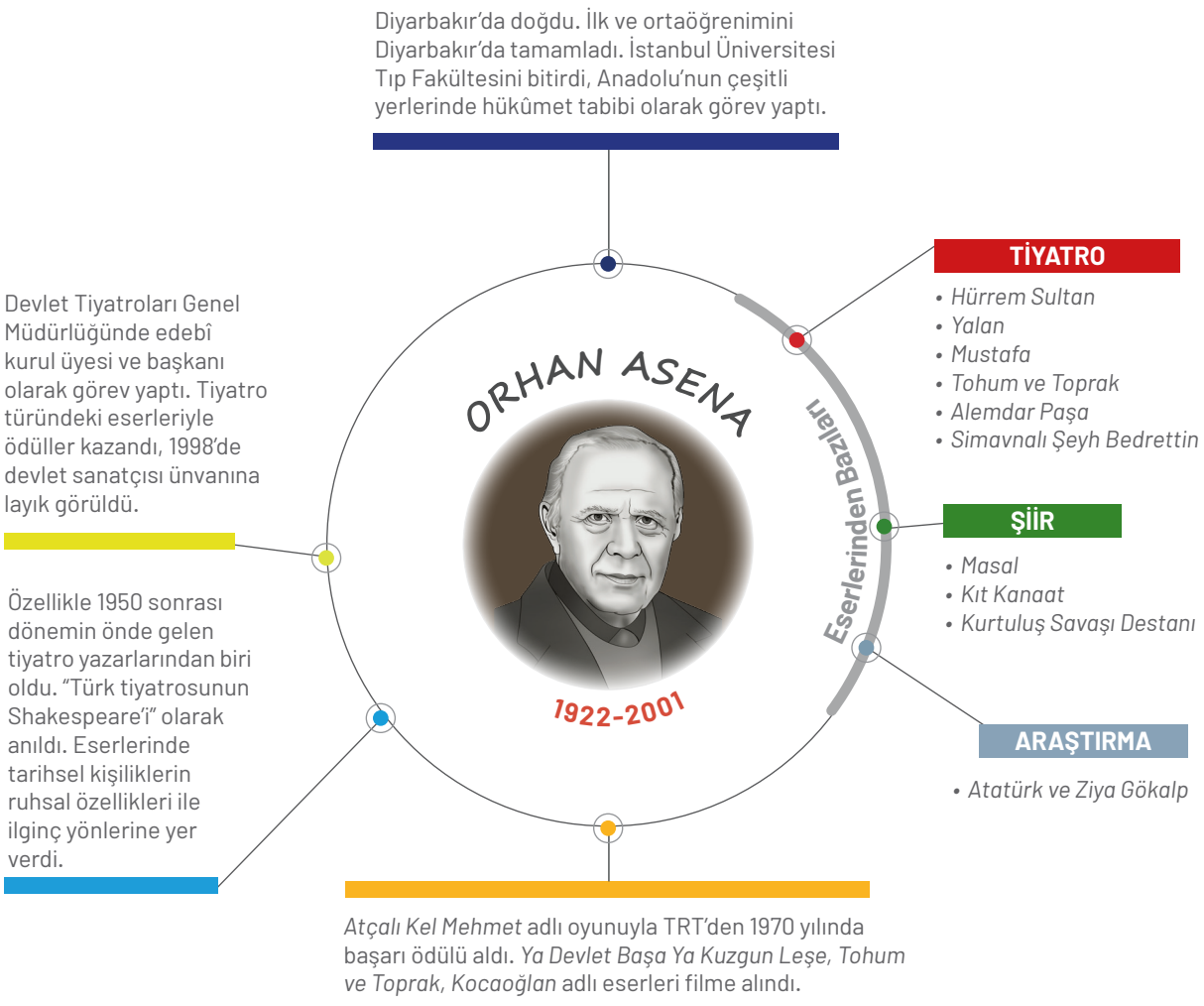

Grafik Bilgi 7.3: Orhan Asena'nın biyografisi ve temsilî resmi

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1950-1980) TİYATRO

Hazırlık

1. **Cengiz Aytmatov'un** "Pişmanlık hemen gelmez, çetin yollara uğrar önce." **sözünde anlatılmak istenen sizce nedir? Açıklayınız.**

2. **Ön yargılı olma hakkında ne düşünüyorsunuz ? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.**

3. METİN

REİS BEY

I. PERDE
TABLO I

İstanbul Nişantaşı'nda zengin, yaşlı bir kadın cinayete kurban gider ve kadının elmasları çalınır. İstanbul bu haberle çalkalanmaktadır. Cinayet haberi toplumun farklı kesimlerinden insanların kaldığı bir otelde de gündem olur.

Aşağıdaki konuşmalar otelin lobisindeki kişilerin bu olay hakkındaki sohbetlerinin aktarıldığı bölümden alınmıştır.

(...)

(Otelin holü loş... Vitrinle, batan güneş altında, sokağın sıra binaları... Gişede, Otel Kâtibi...

Vitrinin ortasındaki iskemlede, Anadolu tüccarı kılıklı, kravatsız, kasketli bir adam: Taşralı

Müşteri... Merdiven kıvrımı önündeki iskemlede de Mübaşir... Mübaşir yanındaki masada

kocaman bir evrak çantası ve resmî mübaşir kasketi... Otel Kâtibi, gişenin üstüne bir gazete sermiş ve ona eğilmiş vaziyette... Sükût...)

(...)

DIŞARDAN MÜVEZZİİNİN SESİ - Nişantaşı cinayetini yazıyor! Elmaslar kadının oğlunda çıktı!

(Sükût... Otel Kâtibi ve Mübaşir, karşılıklı bakışırlar. Vitrinin ortasındaki iskemlesinde, Taşralı Müşteri başını sokağa çevirir. Müvezziinin sesi uzaklardan geliyor!)

DIŞARDAN MÜVEZZİİNİN SESİ - (Gittikçe kaybolarak.) Cinayeti yazıyor! Bitirim yerinde kibar kaatil!..

OTEL KÂTİBİ - (Mübaşire.) Nasıl haberiniz olmaz? Bak, kenar mahallelere kadar bütün İstanbul çınlıyor!

MÜBAŞİR - Biz işleri, mahkemeye geldikten sonra öğreniriz.

OTEL KÂTİBİ - Bu işin muhâkemesi sizde mi görülür?

MÜBAŞİR - Belki!.. (Vitrine bakar.) Nerede kaldı bizim Reis Bey? (Vitrinde, karşı pencerelerde

tek tük pırıldamaya başlayan ışıklara göz dikerek.) Gece oldu! .

OTEL KÂTİBİ - İstersen, çantayı bize bırak!.. Gelince verelim...

MÜBAŞİR - Olmaz! Kendisine, eline teslim etmeliyim. Huyunu bilmez misin?

OTEL KÂTİBİ - (Gazeteye eğilir.) Nasıl bilmem! (Durak, gazeteye dikkat) İşe bak sen!

Hâdiseden iki saat sonra, İzmit'ten apartmana telefon edip annesini sormuş...

(...)

Cinayet davasına bakacak Reis Bey işinde titiz, akraba ve arkadaş çevresi olmayan, kararlarında acımasız bir ağır ceza hâkimidir. Hiç evlenmemiştir ve uzun süredir bu otelde kalmaktadır. Bir gün otele gelen bir kadın, mahkemesi devam eden oğlunun masum olduğunu anlatmak için çabalar fakat Reis Bey onu dinlemez ve kapı dışarı eder. Bunun üzerine kadın onun da bir iftiraya kurban gitmesi için beddua ederek otelden ayrılır. Aynı gün

hasta bir genç kızla babası hâkimin kaldığı otele yerleşir. Odadan ara ara genç kızın ağlama sesleri duyulur.

Aşağıdaki konuşmalar yan odada kalan hâkimin bu duruma tepkisinin aktarıldığı bölümden alınmıştır.

(...)

REİS BEY - (Merdivenin dönemecinde.) Odamın bitişiğinden bir iniltidir, bir ağlamadır, gidiyor. Ne var?

OTEL KÂTİBİ - Felçli bir kızla babası, efendim! Anadolu'dan bu akşam geldiler. Yarın, ameliyat için, doktora götürecekler...

(Çıngırak... Heybesi elinde, Köylü Müşteri... Çıngırak... Kapı kapanır. Köylü Müşteri merdivenin önünde...)

REİS BEY - (Otel Kâtibine.) Başka oda yok muydu koca otelde?

OTEL KÂTİBİ - Son boş oda... Bitişiğinizi, son boş oda diye saklıyoruz. Otel dolunca vermeğe mecbur olduk.

REİS BEY - Vermeseydiniz! Otele, hastahanelik hasta kabulü nizâma uygun mu?

OTEL KÂTİBİ - Bulaşıcı hastalık değil... Sonra da acıdık!

REİS BEY - Hastalığı değilse bile, rahatsızlığı bulaşıcı... Ona acıyacağınıza, istirahat hakkını kazanmış olanlara acısaydınız daha iyi olurdu.

OTEL KÂTİBİ - Af buyurun efendim!

REİS BEY - Çıkın, ihtar edin, kessinler seslerini!

KÖYLÜ MÜŞTERİ - (Reis Beye.) Ben şimdi sustururum onu...

REİS BEY - (Köylü Müşteriye.) Siz kimsiniz?

KÖYLÜ MÜŞTERİ - Babasıyım!

REİS BEY - Eğer hemen susturmazsanız, polise haber verir, geceden kaldırırım onu hastahaneye!..

KÖYLÜ MÜŞTERİ - Merhamet edin efendim!

REİS BEY - Sen de mi öğrendin bu lâfı? (Otel Kâtibiyle Taşralı Müşteriye doğru.) Ne kelimeler, ne duygular var; öğretemiyoruz da, sıra merhamete geldi mi, herkes ezbere biliyor. Ağızların iğrenç sakızı!

OTEL KÂTİBİ - Merhamet suç mu efendim?

REİS BEY - (Gayet sert) Hem de idamlık...

(Reis Bey merdivenden çıkar. Arkasından Köylü Müşteri... Otel Kâtibi ve Taşralı Müşteri, merdivene doğru, dimdik... Çıkanlar kaybolur. Taşralı Müşteri Otel Kâtibine döner.)

TAŞRALI MÜŞTERİ - Taştan mı, demirden mi bu adam?

OTEL KÂTİBİ - Makine adam... Kanun makinesi... Tek yanlışsız çalışır.

TAŞRALI MÜŞTERİ - Hiç acıdığı olmaz mı?

OTEL KÂTİBİ - Acımak mı? Ne diyorsun sen? "Benden, merhametin öldürdüklerine merhamet beklemeyiniz!" (...) Bu sözü, kulağımdan hiç gitmez.

TAŞRALI MÜŞTERİ - Merhametin öldürdükleri ne demek?

OTEL KÂTİBİ - Yani, merhamet göre göre ona muhtaç, yaşayanlar... Merhametten doğan ihmal ve ona ihtiyaç yüzünden ölenler...

TAŞRALI MÜŞTERİ - Başka neye muhtacız ki? Allahın rahmeti olmasa ne olur halimiz?

TABLO II

Kötü alışkanlıkları olması ve görgü tanıklarının ifadeleri nedeniyle şüpheler kadının oğlu üzerinde yoğunlaşır. Şüpheli, çıkarıldığı mahkemede cinayeti kendisinin işlemediğini,

olumsuz yaşam tarzı nedeniyle suçun kendisine yüklendiğini iddia ederek savunmasını yapar.

Aşağıdaki konuşmalar bu davayla ilgili yargı sürecinin aktarıldığı bölümden alınmıştır.

(...)

REİS BEY - (Mahkûma.) Şahidin sözlerine bir diyeceğiniz var mı?

(Mahkûm ayağa kalkar, hiçbir şey söylemeden durur.)

REİS BEY - Cevap veriniz! (Sükût... Durak)

REİS BEY - Diyor ki, apartman kapıcısı; gece yarısı abdest alıyordum. Sokak kapısının gayet yavaş, son derece yumuşak bir sesle kapatıldığını duydum. Ayaklarımı kurulayamadan kapıcı penceresinin önüne geldim. Bir göz attım. Yan karanlıkta, arkasından, otomatiği yakmadan merdivene doğru kıvrılan bir adam gördüm. Asansöre binmemişti. Merdivenin yol halıları üzerinde yürüyordu.

Loşlukta, yalnız siyah noktalı ceketini tanıdım. Küçük Beyin ceketi... (Şahide.) Öyle mi?.. (Apartman kapıcısı tasdik işareti yapar.)

REİS BEY - (Mahkûma.) Evet! Size ait olan bu ceket Londra malıdır. Tahsilinizi yarım bırakıp döndüğünüz yerin malı... Kupon kumaş... İstanbul'da kimsede bulunması ihtimali yok... Bir parçası da, boğuşma sırasında kadın tarafından koparılmış. (Sağ yumruğunu sıkar.) Sımsıkı avucunda kalmıştır.

(Sert) Cevap verin!

MAHKÛM - İnkâr etmiyorum, söyledim!

REİS BEY - Neyi inkâr etmiyorsunuz?

MAHKÛM - Böyle bir ceketim olduğunu...

REİS BEY - O halde?..

MAHKÛM - Giyen ben değildim.

REİS BEY - Yani bir başkası, sizinle aynı boyda bosta bir adam, apartman kapısının anahtarını yaptırdı, ceketinizin eşini diktirdi (...) sonra da kadının elmaslarını, gizlendiği yerden almaya mı gitti? Bu kadar tesadüf üst üste gelebilir mi? (...)

II. PERDE
TABLO IV

Avukatın savunması ve sanığın dadısının onun bu suçu asla işlemeyecek birisi olduğu yönündeki söylemleri hâkimi ikna edemez. Reis Bey eldeki somut delillere dayanarak sanık hakkında idam kararı verir ve bu karar infaz edilir. Fakat bir süre sonra asıl fail itirafta bulununca mahkeme reisi vicdan azabıyla hâkimlikten istifa eder. Oğlu suçsuz yere hapse atılan başka bir kadın ile Dadı, Reis Bey'le konuşmak ve onu vicdanıyla yüzleştirmek maksadıyla otele gelirler.

Aşağıdaki konuşmalar Reis Bey'in olumlu yönde değişiminin anlatıldığı bölümden alınmıştır.

(...)

REİS BEY - (Dadıya) Geldiğine iyi ettin! Ben de seni arıyordum!

DADI - Ne yapacaktın?

REİS BEY - Beni affetmeni isteyecektim.

DADI- Eğer seni affedersem, yeryüzünde suçu bağışlanmadık insan kalmaz!

REİS BEY - (Dadıya bir adım yaklaşır) Yeryüzün-

de suçu bağışlanmadık insan kalmaması için beni affet!

DADI - Gözlerime, kulaklarıma inanamıyorum! Sen o Reis misin?

REİS BEY - O adamım, ama o Reis değilim!

DADI - (Hayret ve nefret içinde) Yoksa bu, kendini kurtarmak için düşündüğün bir numara mı?

REİS BEY - Eğer böyle bir numara varsa bana öğret, kurtarayım!

DADI - Allahaısmarladık! Hiçbir şey yapmadan, hiçbir şey söylemeden gidiyorum. Keşke gelmeseydim. Masum evlâdım için döktüğüm gözyaşlarını kirlettin. (Dadı döner, kapıya doğru yürür.)

REİS BEY - (Dadının arkasından) Dadı, dur! Sana bir sözüm var!

(Dadı durur. Geriye dönmez.)

REİS BEY - Beni affetmeden mi gidiyorsun?

DADI - (Döner) Allaha başvur!

REİS BEY - Başvurdum. Onun affı seninkiyle belli olacak...!

DADI - Bende böyle bir kuvvet yok!

(...)

III. PERDE

TABLO IX

Reis Bey, cezaları bu tür suçlar bir daha işlenemesin diye verdiğini söyleyerek kadınlara karşı kendini savunur. Yaşadığı vicdan azabını biraz olsun hafifletmek maksadıyla emekli ikramiyesinin tamamını Dadı'ya verir. Mahkûmun gittiği mekânlara uğrayarak oradaki insanları kötülüklerden uzak tutmaya çalışır ve bunda kısmen başarılı olur. Bu amaçla gittiği bir kahvehanede sohbet ederken mekâna polis baskını düzenlenir. Kahvedekilerden biri üstündeki yasaklı maddeyi gizlice Reis Bey'in cebine koyar ve Reis bu yüzden hapishaneye düşer. Cezaevinde de insanları sevgi ve merhamete yönlendirmeye çalışır ve azılı suçlulardan çoğunun saygısını kazanır. Çıkarıldığı mahkemede yaptığı konuşmayla hem mahkeme heyetini hem de salonda bulunanları duygulandırır. Konuşmanın etkisiyle vicdanı sızlayan gerçek suçlunun itirafları sayesinde tahliye edilir.

Aşağıdaki konuşmalar Dadı'nın Reis Bey'i cezaevi kapısında karşıladığı bölümden alınmıştır.

REİS BEY - Ne haber, Dadı?

DADI - İzmit'ten geliyorum! Evi hazırladım!

REİS BEY - Artık ben yersiz, yurtsuz takımındanım. Zaten ömrüm boyunca bir evim olmadı...

DADI - Bundan sonra olur. Sana oğlumun odasını hazırladım.

REİS BEY - Gelemem, Dadı! Saadetin bu kadar büyüğünü kaldıramam! Bırak, tek kardeş, çocuk, dost sesi duymaz bir taş ocağında geçen ömrüm, yine orada tükensin!

DADI - Kardeşin olurdum, yemeğini pişirir, çamaşırlarını yıkardım. Seni hiç rahatsız etmeden bir gölge gibi girip çıkardım. Ağladığın zamanlar, ben de bir kenarda, sessizce sana uyardım.

REİS BEY - (Hıçkırıklarla patlar) Altmış beş senenin ördüğü buz kozasından çıkıp güneşine kavuşabilmem için, oğlunu astırmam mı lâzımdı? (Durak) Bana sahiden acıyor musun, Dadı?

(Dadı cevap vermez.)

REİS BEY - Acıyorsan bırak çekeyim! Benim halimi değiştirmeğe çalışmak, bana acımaktır! Bana acıyın, yani acımayın! Bana acımayarak acıyın!

DADI - Dinlenmeye, kendini bulmaya muhtaçsın! Benimle gel! Bu defa ben istiyorum!*

(...)

Reis Bey'in tahliyesi sonrası cezaevinde olaylar çıkar. Gardiyanlar kargaşayı bastırmakta zorlanır. Mahkûmlar durumu sakinleştirmesi için cezaevi yönetiminden Reis Bey'i getirmesini isterler. Durumu haber alan Reis Bey, hapse düşmesine neden olan fakat zamanla sadık dostlarından biri hâline gelen adamı da yanına alarak merhamet duygusunu hapishanedekilere hatırlatmak üzere cezaevine doğru yola çıkar.

Necip Fazıl Kısakürek, *Reis Bey*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bitirim: Kumar oynama, dolandırıcılık yapma vb. işlerde deneyimli kimse.
fail: Eden, yapan, işleyen.
ihtar etmek: Hatırlatmak, uyarmak, dikkatini çekmek.
infaz etmek: Yargı kararını yerine getirmek, uygulamak.
kupon: Yalnız bir giysilik dokunmuş veya kesilmiş, üstün nitelikte kumaş parçası.
muhakeme: Yargılama.
mübaşir: Mahkemede duruşmaya girecekleri ve tanıkları çağıran, yargıcın emirlerini bildiren, kâğıtları getirip götüren görevli, çağrıcı.
müvezzi: Dağıtıcı.
nizam: Kural.
tahliye etmek: Tutukluyu serbest bırakmak.
taşra: Bir ülkenin başkenti veya en önemli şehirleri dışındaki yerlerin hepsi, dışarlık.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Reis Bey; 1964'te kaleme alınmış, otobiyografik özellikler taşıyan, üç perdelik bir eserdir. Metinde merhamet ve vicdana yaslanan üstün bir ahlak felsefesi anlayışı Reis Bey karakteri üzerinden aktarılmıştır. Dram türünün özelliklerini taşıyan oyun 1988 yılında filme alınmıştır. 1950-1980 arası dönemde Türk tiyatrosunun genel özellikleri aşağıdaki görselde verilmiştir.

1950-1980 Yılları Arası Türk Tiyatrosunun Özellikleri

Grafik Bilgi 7.4: 1950-1980 yılları arası Türk tiyatrosunun özellikleri

Dram türü ile ilgili daha geniş bilgiye bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Bilgi Dağarcığı

Keşanlı Ali Destanı, *Fazilet Eczanesi* (Haldun Taner); *Paydos*, *Harput'ta Bir Amerikalı*, *Buzlar Çözülmeden* (Cevat Fehmi Başkut); *Canlı Maymun Lokantası*, *Midas'ın Kulakları* (Güngör Dilmen); *Cengiz Han'ın Bisikleti* (Refik Erduran); *Sarı Naciye* (Recep Bilginer), *Boş Beşik* (Necati Cumalı); *Töre*, *Ah Şu Gençler* (Turgut Özakman) dönemin önemli tiyatro eserlerinden bazılarıdır.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 3. metin ve Grafik Bilgi 7.4'e göre cevaplayınız.

1. Oyundaki şahıs kadrosunun özelliklerini açıklayınız.
2. Metindeki çatışmaları tespit edip açıklayınız.
3. Oyundaki mekânların metnin oluşumundaki rolü nedir?
4. Metindeki dramatik örgüyü belirleyerek maddeler hâlinde yazınız.
5. **REİS BEY** - Beni affetmeden mi gidiyorsun?

   DADI - (Döner) Allaha başvur!

   REİS BEY - Başvurdum. Onun affı seninkiyle belli olacak...!

   Bu diyalogda altı çizili ifade ile vurgulanan nedir? Açıklayınız.
6. Tiyatro türünün ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişim ve etkileşimlerin rolünü açıklayınız.

Sıra Sizde

DIŞARDAN MÜVEZZİİNİN SESİ - Nişantaşı cinayetini yazıyor! Elmaslar kadının oğlunda çıktı! (Sükût... Otel Kâtibi ve Mübaşir, karşılıklı bakışırlar. Vitrinin ortasındaki iskemlesinde, Taşralı Müşteri başını sokağa çevirir. Müvezziinin sesi uzaklardan geliyor!)

DIŞARDAN MÜVEZZİİNİN SESİ - (Gittikçe kaybolarak.) Cinayeti yazıyor! Bitirim yerinde kibar kaatil!*

Yukarıdaki bölümden yararlanarak metnin yazıldığı dönemin dili ve sosyal hayatına dair çıkarımlarda bulununuz. Tespitlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kalemin İzinden

REİS BEY - ... Ağlanacak hal...

MAHKUM - Etmeyin Reis Bey, siz ağlayamazsınız! Ağlayabilseydiniz, anlayabilirdiniz!

REİS BEY - Siz de benim hakkımda hüküm veriyorsunuz.

MAHKUM - Bir kere de ben vereyim Reis Bey; hem de sehpadan, tepeden, en yüksek kürsüden hüküm vereyim... Siz merhametten, acıma duygusundan yalnız kötülük doğacağına inanmışsınız. Yerinde haklısınız. Fakat ondan ne büyük iyilik doğacağını unuttuğunuz için, en büyük hakkı kaybediyorsunuz. Rahmet, kaldırılmış sizin kalbinizden... Buz çölünde yol alıyorsunuz.*

Bu diyalogdan yararlanarak merhamet kavramı hakkındaki düşüncelerinizi iki paragraf hâlinde defterinize yazınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

İstanbul'da doğdu. Bahriye Mektebini (Deniz Lisesi) bitirdikten sonra öğrenimine bir süre İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde devam etti. Millî Eğitim Bakanlığı bursuyla felsefe okumak için Fransa'ya gitti. Oradaki öğrenimini de yarıda bırakarak Türkiye'ye döndü.

Bir süre çeşitli bankalarda memur olarak çalıştı. Ankara Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi gibi kurumlarda dersler verdi. İlk şiirleri *Yeni Mecmua*'da yayımlandı; *Millî Mecmua*, *Hayat ve Varlık* dergilerindeki şiirleriyle tanındı.

Ağaç, *Büyük Doğu* dergilerini çıkardı; *Son Posta* ve *Yeni İstanbul* gazetelerinde yazarlık yaptı. *Kaldırımlar* adlı şiiri büyük ilgi gördü ve ondan sonra "Kaldırımlar Şairi" olarak tanındı. Şiirlerinde çağdaş insanın bunalımlarını işledi. Şiirlerini çoğunlukla insan, ölüm, mekân, din, tabiat, korku, yalnızlık temaları etrafında şekillendirdi. 1930'larda mistisizme ve İslami değerlere yöneldi.

Büyük Doğu Hareketi'ni başlattı ve dünya görüşünü *Büyük Doğu* dergisi ile yaymaya çalıştı. 1950'lerden sonra kendi etrafında bir edebiyat çevresi oluşturdu. Toplu şiirlerinin yer aldığı *Çile* kitabının ön sözünde yazdığı poetikayla şiir anlayışını açıkladı. Türk Edebiyatı Vakfı tarafından kendisine "Sultânu'ş-Şuara" ünvanı verildi. 1980'de Kültür Bakanlığı Büyük Ödülü'ne layık görüldü.

Eserlerinden Bazıları

TİYATRO
- *Tohum*
- *Bir Adam Yaratmak*
- *Künye*
- *Sabır Taşı*
- *Nâm-ı Diger Parmaksız Salih*

DENEME
- *Tanrıkulundan Dinlediklerim*
- *1001 Çerçeve*
- *Yolumuz Halimiz Çaremiz*

ROMAN
- *Aynadaki Yalan*
- *Kafa Kâğıdı*

HİKÂYE
- *Birkaç Hikâye Birkaç Tahlil*
- *Ruh Burkuntularından Hikâyeler*

ŞİİR
- *Örümcek Ağı*
- *Kaldırımlar*
- *Ben ve Ötesi*
- *Çile*

Grafik Bilgi 7.5: Necip Fazıl Kısakürek'in biyografisi ve temsilî resmi

DÜNYA EDEBİYATINDA TİYATRO

Hazırlık

1. **Platon'un,** "Asalet doğuştan değil, davranıştan gelir." **sözünde vurgulanan sizce nedir? Açıklayınız.**
2. "Vermek öylesine zoruna gider ki selam bile vermez kimseye, onu bile alır; yalnız alır..."*

   Moliére, *Cimri*

   Bu sözden yararlanarak "edebiyatta mübalağa" **konusundaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.**

4. METİN

KİBARLIK BUDALASI

Zengin bir kumaş tüccarı olan Monsieur Jourdain (Mösyö Jordan); cahil, kendisinden aşağı gördüğü insanlara karşı kaba davranan birisidir. Burjuva sınıfından olmakla birlikte soylu bir aileden gelmediği için mutsuzdur. Asillere hayranlık duymaktadır ve en büyük arzusu onlar gibi olabilmektir. Soylulara özenmeyi saçma bulan karısıyla bu yüzden hiç anlaşamaz. Kibarlık öğrenerek soylular sınıfına dâhil olabileceğini düşünen Jourdain, bunu gerçekleştirmek amacıyla müzik, dans, edebiyat ve felsefe eğitimi almaya başlar.

Aşağıdaki konuşmalar, öğretmenlerin Mösyö Jourdain'ın evinde derse başlamak için onun gelmesini bekledikleri bölümden alınmıştır.

BİRİNCİ PERDE

(*Uvertür çalarken perde açılır. Sahnenin ortasındaki bir masada müzik hocasının öğrencisi, Mösyö Jourdain'ın bir serenat için istediği parçayı bestelemektedir.)*

I. Sahne

Müzik hocası, dans hocası, üç şarkıcı, iki kemancı, dört dansçı.

MÜZİK HOCASI: *(Şarkıcılara...)* Gelin, bu odaya gelin. Bizimki gelene kadar şurada dinlenin biraz.

DANS HOCASI: *(Dansçılara...)* Siz de şöyle geçin.

MÜZİK HOCASI: (Öğrencisine...) Bitti mi?

ÖĞRENCİ: Evet.

MÜZİK HOCASI: Bir görelim... İşte bu çok iyi!

DANS HOCASI: Yeni bir şey mi?

MÜZİK HOCASI: Evet. Adamımız uyanıncaya kadar bestelemesini istediğim bir parça... Bir serenat için...

DANS HOCASI: Görebilir miyim?

MÜZİK HOCASI: Bizimki geldiğinde dinlersiniz, hem de sözleriyle... Neredeyse gelir.

DANS HOCASI: Sizin işiniz de benim işim de, hiç küçümsenecek gibi değil artık.

MÜZİK HOCASI: Doğru. Sonunda ikimizin de istediği gibi bir adam bulabildik. Mösyö Jourdain'in kapıldığı soyluluk ve zarafet hevesleri çok iyi kazanç getiriyor bize. Sizin dansınız ve benim müziğim için bundan iyisi bulunamazdı. Keşke herkes onun gibi olsa!

DANS HOCASI: Olmasa daha iyi olur... Ona öğrettiklerimizi biraz daha iyi kavramasını dilerdim.

MÜZİK HOCASI: Kavrayamadığı doğru. Ancak iyi para veriyor. Sanatımız için her şeyden önce buna ihtiyaç var.

DANS HOCASI: Belirtmem gerekir ki, kendim için de biraz pay çıkartmak isterim. Alkışlar etkiliyor beni. Konu güzel sanatlar olunca ahmaklar önünde eserler icra etmekten sözlerine katlanmaktan daha büyük bir işkence

olamaz. Oysa sanatın zarafetini anlayan, bir eserdeki güzelliklere kucak açan, gönül okşayıcı sözlerle çalışmalarınızı takdir eden kişilerle çalışmak ne büyük zevktir. Bilmem belirtmeme gerek var mı? Evet, yaptığımız şeylerin en tatlı ödülü, bunlara kıymet verildiğini görmek ve sizi onurlandıran alkışları işitmektir. Bence emeklerimizin karşılığını bundan daha iyi alamayız. Aydın insanların övgüleri, zevklerin en tatlısıdır çünkü.

MÜZİK HOCASI: Sizinle aynı fikirdeyim. Ben de aynı şeyleri hissediyorum. Kuşkusuz sözünü ettiğiniz alkışlardan daha büyük bir ödül olamaz. Ancak sadece bunlarla da karın doymaz. Sadece övgüler, adamı rahat ettirmeye yetmez. Somut, elle tutulur başka bir şeyler de olmalı. En iyi övgü, elle yapılandır. *(Eliyle para işareti yapar)* Çok da aydın bir adam sayılamaz, bu doğru. Her şey hakkında abuk sabuk yorumlar yapıyor, hep yanlış yerlerde alkışlıyor. Ancak parası, (...) telafi ediyor. Her övgüsü para! Sizin de gördüğünüz gibi bu cahil burjuva, bizi buraya sokan aydın beyefendiden daha çok işimize yarıyor.

DANS HOCASI: Sözlerinizde gerçek payı yok değil. Ancak para konusunu biraz fazla önemsiyorsunuz bence. Para, görgülü ve bilgili bir insanın tenezzül etmemesi gereken bayağı bir şeydir.

MÜZİK HOCASI: Adamımızın size ödediği paraları almayı biliyorsunuz ama!

DANS HOCASI: Elbette. Ama yalnızca bununla mutlu olmuyorum ben. Zenginliğinin yanında biraz zevki de olsun isterdim.

MÜZİK HOCASI: Ben de... Zaten biz de bunun için elimizden geldiğince çaba sarf ediyoruz. Fakat her durumda bizim toplumda tanınmamıza imkân sağlıyor. O başkaları hesabına para öderken, başkaları da onun hesabına övüyor.

DANS HOCASI: İşte kendisi de geliyor.

Mösyö Jourdain çok cahil, küstah ve kaba biri olmasına rağmen hocaları sırf parası için kendisine katlanırlar. Jourdain'a kibarlık öğretecek hocalar bir gün onun gelmesini beklerken kendi aralarında tartışmaya başlarlar. Her biri kendi dersinin dünyadaki en önemli iş olduğunu iddia eder. Tam kavga edecekleri esnada gelen felsefe öğretmeni öfkenin çok kötü bir duygu, tartışmanın da gereksiz olduğunu söyler. Çünkü ona göre felsefe karşısında diğer üç sanat dalı değersizdir. Bunu işiten üç hoca birleşip felsefe öğretmeniyle tartışırlar.

Aşağıdaki konuşmalar, felsefe hocası ile Mösyö Jourdain'ın bu olaydan sonra ders yaptıkları bölümden alınmıştır.

İKİNCİ PERDE

IV. Sahne

Felsefe hocası, Mösyö Jourdain...

FELSEFE HOCASI: (Yakasını düzelterek...) Evet, dersimize başlayabiliriz.

MÖSYÖ JOURDAİN: Ah, sizi dövmelerine gerçekten çok kızdım beyefendi!

FELSEFE HOCASI: Önemli değil. Bir filozof olayları olduğu gibi kabullenmesini bilmelidir. Onlar için Juvenal (Jüvinal) tarzı bir yergi yazayım da günlerini görsünler. Neyse bırakalım bunları. Bugün ne öğrenmek istersiniz?

MÖSYÖ JOURDAİN: Öğrenebileceğim her şeyi öğrenmek istiyorum. Zira bilgili olmak için yanıp tutuşuyorum. Ben daha gençken anne ve babamın bana bütün ilimleri öğretmemelerine öyle çok öfkeleniyorum ki!

FELSEFE HOCASI: Bu anlaşılabilir bir duygu; zira nam sine doctrina vita est quasi mortis imago. Beni anlıyorsunuz değil mi? Latince biliyorsunuz tabii!
MÖSYÖ JOURDAİN: Tabii, ama yine de siz bilmiyormuşum farz edin. Ne demek istediğinizi tam olarak açıklayın.
FELSEFE HOCASI: "İlimsiz hayat adeta ölümün simgesidir." demek.
MÖSYÖ JOURDAİN: Latincenin hakkı var.
(...)
FELSEFE HOCASI: Size bunları daha sonra ayrıntılarıyla anlatacağım.
MÖSYÖ JOURDAİN: Lütfen, lütfen. Size bir sırrımdan söz etmem lazım. Ben soylu bir hanıma aşık oldum. Ona küçük bir pusula yazmam için bana yardımcı olmanızı rica ediyorum. Pusulayı ayaklarının önüne fırlatacağım.
FELSEFE HOCASI: Bu çok iyi.
MOSYO JOURDAIN: Çok zarif bir hareket olacak bu, evet.
FELSEFE HOCASI: Kuşkusuz! Ona bir şiir mi yazmak istiyorsunuz?
MOSYO JOURDAIN: Hayır, hayır! Şiir olmasın.
FELSEFE HOCASI: Nesir mi olsun?
MÖSYÖ JOURDAIN: Hayır, ne şiir ne de nesir...
FELSEFE HOCASI: Ama ikisinden biri olmak zorunda.
MOSYÖ JOURDAIN: Neden ki?
FELSEFE HOCASI: Mantıksal olarak insan kendini ya şiir ya da nesirle ifade eder efendim.
MOSYO JOURDAIN: Şiir ve nesirden başka bir şey yok mu?
FELSEFE HOCASI: Yok, efendim. Nesir olmayan her şey şiir, şiir olmayan her şey ise nesirdir.
MOSYÖ JOURDAIN: Peki biz konuşurken neyle konuşuyoruz?
FELSEFE HOCASI: Nesir.
MOSYÖ JOURDAIN: Ne? Ne yani ben, "Nicole! Bana terlikleri mi ve gece takkemi getir!" dediğimde yani nesir mi oluyor bu şimdi?
FELSEFE HOCASI: Evet efendim.
MÖSYÖ JOURDAIN: Vay be! Meğer ben kırk yıldır nesir konuşuyormuşum da haberim yokmuş! Bana bunu öğrettiğiniz için size şükran borçluyum.
(...)

Jourdain'a göre asil sınıftan olmak, iyi bir insan olmak için yeterli bir sebeptir. Bu yüzden kızı Lucile'i (Lusil) bir soyluyla evlendirmek istemekte, kızı ise soylu sınıfa mensup olmayan Cléonte (Kleon) adlı bir genci sevmektedir. Cléonte, Lucile ile evlenebilmek için uşağı Covielle (Koviy) ile bir plan hazırlar: Sevgilisi Cléonte, Jourdain'ın karşısına Osmanlı şehzadesi olarak çıkacaktır. Covielle Jourdain'ın evine giderek onun merhum babasının arkadaşı olduğunu söyler.

Aşağıdaki konuşmalar, plan gereği Covielle'in Jourdain'ın evine gittiği bölümden alınmıştır.

DÖRDÜNCÜ PERDE

III. Sahne

Kılık değiştirmiş Covielle, Mösyö Jourdain, uşak.

(...)
MÖSYÖ JOURDAIN: Sizi tanıdığıma çok memnun oldum. Babamın bir asilzade olduğuna siz tanıklık edersiniz artık.
COVIELLE: Bunu herkese söyleyeceğim.
MÖSYÖ JOURDAİN: Minnettar olurum. Sizi hangi rüzgâr attı buraya?
COVIELLE: Rahmetli ve -dediğim gibi- asil babanızı tanıdıktan sonra bütün dünyayı gezip dolaştım.
MÖSYÖ JOURDAİN: Bütün dünyayı mı?
COVIELLE: Evet.
MOSYO JOURDAİN: O hâlde bayağı uzaklara gitmiş olmalısınız.
COVIELLE: Çok uzaklara... Bu büyük yolculuktan daha dün döndüm. Sizinle ilgili her şey, beni de ilgilendirdiği için de size dünyanın en güzel haberini vermek için hemen buraya geldim.
MÖSYÖ JOURDAİN: Neymiş o?
COVIELLE: Türk sultanının oğlunun burada olduğunu biliyor musunuz?
MÖSYÖ JOURDAİN: Ben mi? Yoo.
COVIELLE: Nasıl olur? Muhteşem bir maiyetle

geldi, herkes onu görmeye gitti. Çok önemli biri gibi ağırlandı ülkemizde.
MÖSYÖ JOURDAİN: İnanın, bütün bunlardan hiç haberim yoktu.
COVIELLE: Sizi ilgilendiren mutlu haberse, kendisinin sizin kızınıza aşık olmuş olması.
MOSYÖ JOURDAİN: Türk sultanının oğlu mu?
COVIELLE: Evet. Sizin damadınız olmak istiyor.
MÖSYÖ JOURDAİN: Türk sultanının oğlu! Benim damadım?
COVIELLE: Evet. Türk sultanının oğlu, size damat! Kendisini görmeye gitmiştim. Dilini de çok iyi bildiğim için benimle sohbet etti. Bir iki laftan sonra bana dedi ki, "Aksiyam krok soler uş alla mustaf gidelum amanahem varahini ussere karbülat?" Yani, "Parisli asilzade Mösyö Jourdain'in kızı olan genç ve güzel bir kız gördün mü hiç?"
MÖSYÖ JOURDAİN: Türk sultanının oğlu benim için bunları mı dedi yani?
COVIELLE: Evet. Sizi çok iyi tanıdığımı, kızınızı da gördüğümü belirtince bana "Ah!" dedi, "Marababa sahem!" Yani, "Ah! Ben ona sırılsıklam aşığım!"
MOSYÖ JOURDAİN: "Marababa sahem!" "Ben ona sırılsıklam aşığım!" mı demek?
COVIELLE: Evet.
MÖSYÖ JOURDAİN: İyi ki bunu söylediniz. Yoksa "Marababa sahem"in "Ah! Ben ona sırılsıklam aşığım!" anlamına geldiğine asla inanmazdım. Ne kadar muhteşem bir dil şu Türkçe!
COVIELLE: Düşündüğünüzden de muhteşemdir.
(...)
COVIELLE: Neyse, ben elçilik görevimi yerine getireyim de... Kendisi kızınızla evlenmek istiyor. Kendisine layık bir kayınpeder istediğinden, sizi Mamamuşi yapacak. Bu kendi ülkesinde çok itibarlı bir ünvan.
MOSYÖ JOURDAIN: Mamamuşi mi?
COVIELLE: Evet, Mamamuşi... Bizim dilimizde 'şövalye' anlamına geliyor. Hani şu eski gezgin şövalyelerden... Şövalye işte. Dünyada bundan daha asil bir ünvan olamaz. Dünyanın en yüksek beyleriyle aynı değerde olacaksınız.
MÖSYÖ JOURDAİN: Türk sultanının oğlu bana büyük onur veriyor. Lütfen beni evine götürün de kendisine teşekkürlerimi bildireyim.
COVIELLE: Olmaz olmaz. Kendileri buraya gelecekler.
MÖSYÖ JOURDAIN: Buraya mı gelecek?
COVIELLE: Evet. Mamamuşilik töreni için gereken her şeyi de yanında getiriyor.
MÖSYÖ JOURDAIN: Bu da çok hızlı oldu...
COVIELLE: Aşkı, daha fazla beklemeye elvermiyor.
MÖSYÖ JOURDAIN: Beni rahatsız eden tek şey kızımın inadı... Cléonte diye birini takmış kafasına... Ondan başkasıyla evlenmem diye tutturdu.
COVIELLE: Türk sultanının oğlunu görünce fikri hemen değişecektir. Zira tesadüfe bakın ki Türk sultanının oğlu, tıpkı Cléonte'a benziyor, hık demiş burnundan düşmüş sanki! Daha önce bana Cléonte'u göstermişlerdi, oradan biliyorum. Bu yüzden kızınızın Cléonte'a olan aşkı kolayca diğerine yönelecektir. Ve... Geliyor, duyuyorum. İşte...*
(...)
Cléonte, şehzade kılığına bürünür ve Türk kıyafetleri giymiş bir grupla birlikte Jourdain'ın evine gelir. Gelenler güya Türkçe olan uyduruk ve gülünç bir dille konuşur, sarık sarıp tuhaf bir elbise giydirdikleri Jourdain'a törenle "mamamuşi" payesi verirler. Adamcağız artık soylu bir mamamuşi olduğuna inanmaktadır. Neşe içerisinde gelerek olan biteni karısına anlatınca kadın, kızının yabancı biriyle evlenmesine karşı çıkar. Covielle planını kulağına fısıldayınca anne, kızının evliliğini kabul eder. Noter çağrılır ve evlilik resmîleşir.

Jean-Baptiste Poquelin Molière
(Jon Baptiz Pokelin Molyer), *Kibarlık Budalası*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

burjuva: Şehirde yaşayıp özel imtiyazlardan yararlanan.
icra etmek: Yorumlamak.
Juvenal: *Yergiler* adlı yapıtı ile bilinen Romalı şair.
pusula: Küçük bir kâğıda yazılmış kısa mektup.
serenat: Geceleyin, açık havada sevgi duyulan biri için bir müzik aracıyla verilen küçük konser.
yergi: Bir kimseyi, bir toplumu, bir düşünceyi, bir nesneyi, bir göreneği yermek için yazılmış yazı veya söylenmiş söz, hicviye, hiciv, satir.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Kibarlık Budalası beş perdelik, komedi türünde yazılmış bir eserdir. İlk kez 1670'te, Fransa Kralı XIV. Louis (Lui) önünde oynanmıştır. Molière, eserdeki Jourdain karakteri üzerinden, asilliğe özenen burjuvalar ile kendini beğenmiş asilleri eleştirmektedir. Oyunun sahnelenmesinden sonra kral, sarayı ve soyluları gülünç duruma düşürdüğü için Molière'i cezalandırmıştır.

Eserde 16. yüzyıl Fransız giyim tarzı üzerinde etkili olan Osmanlı modası Turquerie'nin (Türköri) yansımaları görülmektedir.

Komedi türü ile ilgili ayrıntılı bilgiye bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 4. metne göre cevaplayınız.

1. Metindeki güldürürken düşündüren ögeleri tespit edip açıklayınız.
2. Metinden çıkarılabilecek mesajları maddeler hâlinde sıralayınız.
3. Oyundaki abartı unsurlarını tespit ederek bunların metne katkısını açıklayınız.
4. Klasisizm akımının metindeki yansımalarını belirleyiniz.
5. "*Ahmaklar önünde eserler icra etmekten daha büyük bir işkence olamaz.*" sözünden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.

Uygulama

1. "Her dalkavuk bir alığın sırtından geçinir."*

Orhan Veli Kanık, *Karga İle Tilki*

Yukarıdaki sözden yararlanarak *Kibarlık Budalası* metnindeki "dalkavuk" **ve** "alık" **karakter özelliğine sahip şahısları aşağıdaki tabloya yazınız.**

Dalkavuk	
Alık	

2. "Neye gülüyorsun? Anlatılan senin hikâyen."*

Romalı şair Horatius'a (Horasiyus) ait bu sözden yola çıkarak "komedi ve gerçeklik" konusundaki düşüncelerinizi iki paragraf hâlinde defterinize yazınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

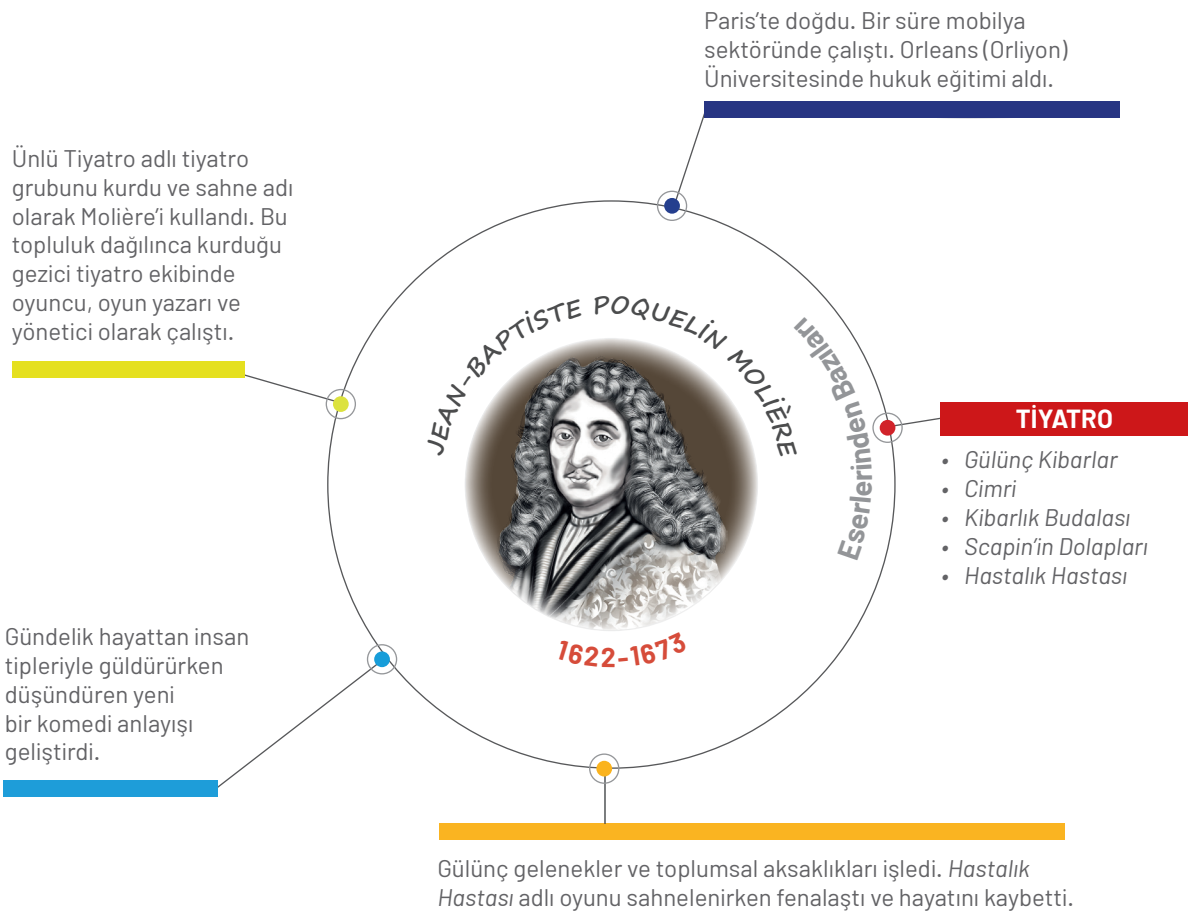

Grafik Bilgi 7.6: Jean-Baptiste Poquelin Molière'in biyografisi ve temsilî resmi

TİYATRO TÜRÜNÜN TÜRK EDEBİYATINDAKİ ÖNEMLİ TEMSİLCİLERİ

TANZİMAT DÖNEMİ TİYATROSU

Şinasi

Abdülhak Hamit Tarhan

SERVETİFÜNUN DÖNEMİ TİYATROSU

Cenap Şahabettin

Mehmet Rauf

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ TİYATROSU

Musahipzade Celâl

Aka Gündüz

CUMHURİYET DÖNEMİ TİYATROSU

Haldun Taner

Nezihe Meriç

CUMHURİYET DÖNEMİ TİYATROSU

Adalet Ağaoğlu

Turan Oflazoğlu

Türk ve dünya edebiyatında tiyatro türünde eser vermiş sanatçıların biyografilerine genel ağdan ulaşabilirsiniz.

Grafik Bilgi 7.7: Tiyatro türünün Türk edebiyatındaki önemli temsilcileri ve bu yazarların temsilî resimleri

TEMEL TİYATRO TERİMLERİ

adaptasyon: Bir eseri çevrildiği dilin, konuşulduğu toplumun yaşayışına, inançlarına uydurma.

aktör: Erkek oyuncu.

aktris: Kadın oyuncu.

dekor: Tiyatro, sinema ve televizyonda sahneye konulan eserin yazıldığı yerin ve geçtiği çağın özelliklerini belirleyen perde, aksesuar vb. ögelerin bütünü.

doğaçlama: Bir metne dayanmadan içe doğduğu gibi konuşmak ve oynamak, tuluat yapmak.

dramatize etmek: Bir edebî eseri radyo, televizyon veya sahne oyunu biçimine getirmek.

dramaturg: Tiyatro için oyun seçmek, oyunları irdelemek, sahnelenmesi işine yardım etmek, oyuncu seçmede, malzemelerin hazırlanmasında danışmanlık yapmak gibi görevleri bulunan kimse.

fars: Kaba güldürü özellikleri taşıyan komedi türü.

feeri: Doğaüstü olay ve kişileri konu alan tiyatro türü.

kabare: Güncel konuların eleştirel biçimde sahnelenmesi.

kostüm: Rol gereği giyilen kıyafetlerin genel adı.

kulis: Sahnenin gerisinde ve yanlarında bulunan bölüm.

melodram: Oyuncuların müzik eşliğinde sahneye girip çıktıkları bir oyun türü.

monolog: Bir oyunda, kişilerden birinin kendi kendine yaptığı konuşma.

opera: Sözlerinin bütünü veya çoğu şarkılı olarak söylenen müzikli tiyatro eseri.

operet: Eğlenceli, hafif konulu, içinde bestesiz konuşmalar bulunan sahne eseri.

pandomim: Sözsüz oyun.

perde: Bir sahne eserinin büyük bölümlerinin her biri.

reji: Oyunu yöneten kişi veya kişiler.

rejisör: Oyundaki rolleri dağıtan, oyunu düzenleyen kişi, yönetmen.

replik: Oyuncunun sözü karşısındakine bırakırken söyleyeceği son söz.

sahne: Bir oyun veya filmin başlıca bölümlerinden her biri.

senaryo: Tiyatro oyunu, piyes, film gibi eserlerin sahnelerini ve akışını gösteren yazılı metin.

skeç: Güldürü niteliğinde kısa oyun.

suflör: Oyunculara, rollerinde unuttukları sözleri izleyicilere duyurmadan söyleyip hatırlatan kişi.

temsil: Oyunu sahnede oynamak.

tirat: Bir tiyatro oyununda oyuncuların bir defada söylediği parça.

vodvil: Hareketli, eğlenceli bir konuya dayanan, şarkılara da yer verilen hafif güldürü.

DİL BİLGİSİ

1. Bir metinde kelime, kelime grubu ve ek gibi dil bilgisi unsurlarının birbirleriyle oluşturdukları anlam bağlantılarına "bağdaşıklık" denir. Dil bilgisi unsurları mantıksal bir düzen ve bağlantı içerisinde bir araya gelerek cümleleri oluşturur. Bağdaşıklık ilkesine aykırılıklar anlatım bozukluğuna neden olur.

Buna göre aşağıda verilen cümlelerdeki anlatım bozukluklarının nedenlerini ve cümlelerin düzeltilmiş şekillerini tablodaki boşluklara yazınız.

	Anlatım Bozukluğunun Nedeni	**Cümlenin Düzeltilmiş Şekli**
Son yaşadıklarımız, olayın üstüne tuz şeker ekti.		
Merhamet ve acıma duygusunu kaybetmişti.		
Evinin bu kadar uzakta olduğunu bilmiyordum.		
Şüphesiz sınavdaki bütün soruları çözmüş olmalı.		
Topluluğa yeni katıldığı için çekimser olması doğaldı.		
Çalışkanlığıyla öğretmeninin gözüne battı.		

2. "Hayır değil, o da değil. Demek istiyorum ki dünyada bizden başka hiçbir millet ve içimizdeki yabancılar bu heyecanı anlayamaz."

Yukarıdaki cümlede "ki" ve "de" bağlaç olduğu için ayrı yazılmıştır. Aşağıda verilen yazma alanına bu iki bağlacın kullanımına uygun iki cümle yazınız.

3. "Müzik Öğretmeni (Mızıkacılara): Gelin, bu salona gelin; bizimki gelinceye değin şurada soluklanın.

Felsefe Öğretmeni (Yakasını düzeltip): Şimdi de gelelim dersimize!"

Kibarlık Budalası eserinden alınan bu cümlelerde yay ayraç işareti, konuşan kişinin hareketlerini, durumunu açıklamak ve göstermek için kullanılmıştır. İki nokta ise konuşan kişiyi bildiren isimlerden sonra konmuştur.

Buna göre aşağıdaki metinde yay ayraç ile verilen yerlere uygun noktalama işaretlerini yazınız.

Nihan ( ) Tedirgin, ayakta bekler ( )( ) Bir türlü gelemedi, trafiğe mi takıldı acaba?

Elif Naz ( ) Rahat bir tavırla, telefonundan başını kaldırmadan ( )( ) Huyudur, bekletmeyi sever.

İlkay ( ) Gülümseyerek ( ) ( ) Sizi beklettim biliyorum ama elimde değildi.

Nihan ( ) Kaşlarını çatarak ( )( ) Neymiş o elinde olmayan?

İlkay ( ) Trafik...

YAZMA

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Tiyatro Eseri İnceleme Aşamaları

1. Biçim Yönünden

Yazarı (varsa çevireni)
Yönetmeni
Oyuncuları
Perde sayısı
Dekor ve kostüm özellikleri

2. İçerik Yönünden

Özet
Kahramanlar ve özellikleri
Plan
Mesajlar
Dekor ve kostümün oyuna katkısı
Oyun hakkındaki kişisel düşünceler

b. Uygulama

"Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma" **başlığında verilen bilgiler doğrultusunda bir tiyatro inceleme yazısı yazılır.**

Sıra Sizde

İzlediğiniz bir tiyatro oyunu ile ilgili inceleme yazısı kaleme alınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Bir oyunun canlandırılması için öncelikle, oyunun sahneleneceği mekânın imkânları ölçüsünde sahne ve dekor düzenlemesi yapılır.

Sıra Sizde

Sınav kaygısını ele alan bir oyun hazırlayınız. Oyuncuları ve rollerini belirleyiniz. Mekânın imkânları ölçüsünde sahne ve dekor düzenlemesi yapınız.

b. Uygulama

"Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma" **başlığında verilen yönerge doğrultusunda bir tiyatro oyunu hazırlayınız.**

Sıra Sizde

Yukarıdaki görselden de yararlanarak oyununuzla ilgili bir afiş hazırlayınız. Oyununuzu sahneleyiniz. Sahnelenen oyunları konu akışındaki uyum, oyunculuk performansı, olay örgüsü açısından değerlendiriniz.

Dinle-Yorumla

Yanda verilen karekoddan radyo tiyatrosu örneğini dinleyiniz. Metnin içeriğiyle ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kırlangıçlar adlı tiyatroya bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen bulmacayı çözünüz.

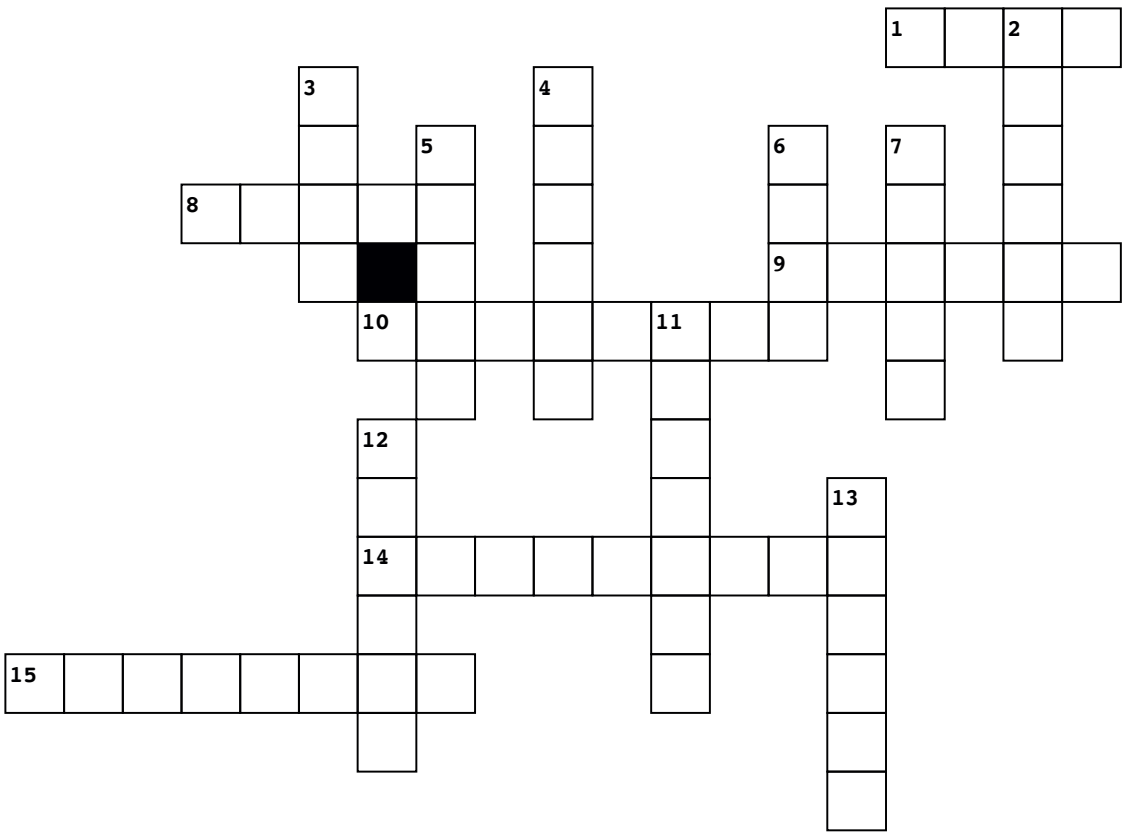

Yukarıdan Aşağıya

2. Oyuncunun sözü karşısındakine bırakırken söylediği sözler.
3. Güldürü niteliğindeki kısa oyun.
4. İnsanları güldürürken eğitmeyi amaçlayan tiyatro türü.
5. Bir tiyatro oyununda oyuncuların bir defada söylediği sözler bütünü.
6. İnsan yaşamının çirkin ve güzel yanlarını ortaya koyan tiyatro türü.
7. Tiyatroda ve sinemada erkek oyuncu.
11. Tiyatroda kişinin kendi kendisiyle yaptığı konuşma.
12. Hareketli, eğlenceli konuları işleyen ve şarkılara da yer verilen hafif güldürü.
13. Eskiden Türklerde baş, başkan, komutan.

Soldan Sağa

1. Kaba güldürü özellikleri taşıyan komedi türü.
8. Doğaüstü olay ve kişileri konu alan tiyatro türü.
9. Tiyatroda ve sinemada kadın oyuncu.
10. Sözsüz tiyatro oyunu.
14. Tiyatro oyununda bir metne bağlı kalmaksızın yapılan konuşma.
15. Tiyatro metinlerindeki olay örgüsüne verilen ad.

Aşağıda cümlelerde boş bırakılan yerlere kutucuklarda verilen kelimelerden cümlenin akışına göre uygun olanı yazınız.

Behçet Kemal Çağlar	teknikler	manzum	gereksiz
dram	yanlış anlamda	melodram	Orhan Kemal

1. Faruk Nafiz Çamlıbel'in hece ölçüsüyle yazdığı *Akın* adlı eseri ..... tiyatro türünde yazılmıştır.
2. Batı tiyatrosundaki yeni anlayış ve ..... Cumhuriyet'in ilk yıllarında etkili olmuştur.
3. Faruk Nafiz Çamlıbel, *10. Yıl Marşı*'nı ..... ile birlikte yazmıştır.
4. Oyuncuların müzik eşliğinde sahneye girip çıktıkları oyun türüne ..... denir.
5. "Ülkemizde COVID-19 hastalığına yakalananların rakamı net olarak bilinmiyor." cümlesinde sözcüğün ..... kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır.

Aşağıda Romen rakamlarıyla verilen tiyatro eserlerini, harflerle verilen yazarlarla eşleştiriniz. Eşleşen harfleri rakamların önündeki yay ayraca yazınız.

6.

Eserler	Yazarlar
( ) I. *Boş Beşik* ( ) II. *Cengiz Han'ın Bisikleti* ( ) III. *Midas'ın Kulakları* ( ) IV. *Keşanlı Ali Destanı* ( ) V. *Paydos*	**A.** Cevat Fehmi Başkut **B.** Güngör Dilmen **C.** Haldun Taner **Ç.** Necati Cumalı **D.** Refik Erduran **E.** Turgut Özakman

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

7. **1923-1950 Arası Cumhuriyet Dönemi Türk tiyatrosu için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

A) Darülbedayi adı "İstanbul Şehir Tiyatroları" olarak değiştirilmiştir.

B) Devlet Tiyatroları resmî bir özellik kazanmıştır.

C) Geleneksel tiyatroyla modern tiyatro sentezlenmiştir.

D) İlk yıllarda Cumhuriyet'in ilkelerinin halka aktarılması amaçlanmıştır.

E) Tiyatro türü eski etkisini yitirmeye başlamıştır.

8. Cumhuriyet'in ilk yıllarında yabancı eserlerin yanında yerli eserler de sahnelenmiştir. Bunlar arasında *Kafatası, Fermanlı Deli Hazretleri, Sönmeyen Ateş, İnkılap Çocukları* sayılabilir. Bu eserler devlet tiyatroları ve özel tiyatrolarda çokça oynanmıştır.

Bu parçada aşağıdaki sanatçılardan hangisinin eserine yer verilmemiştir?

A) Faruk Nafiz Çamlıbel

B) Musahipzade Celal

C) Nahit Sırrı Örik

D) Nazım Hikmet Ran

E) Yaşar Nabi Nayır

9. Konularına mistik açıdan yaklaşan yazar, görünenin ardındaki görünmeyen gerçeklere yaklaşmak ister. Eserlerinde çevrenin insan üzerindeki etkilerini gösterir. İnsanların psikolojik bunalımlarının nedenleri üzerinde durur. Tohum ilk eseridir. Daha sonra *Sabır Taşı*, *Para*, *Nam-ı Diger Parmaksız Salih*, *Reis Bey*, *Ahşap Konak*, *Siyah Pelerinli Adam*, *Yunus Emre*, *Abdülhamid Han*, *Kanlı Sarık*, *Mukaddes Emanet*, *Püf Noktası*, *Künye* gibi oyunları kaleme almıştır. *Bir Adam Yaratmak* sinemaya da aktarılmıştır.

Bu parçada sözü edilen sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Güngör Dilmen
B) Haldun Taner
C) Nazım Hikmet Ran
D) Necip Fazıl Kısakürek
E) Turan Oflazoğlu

10. İroni ve toplumsal eleştiri eserlerinin öne çıkan özelliğidir. Oyunlarında Bertol Brecht'in epik tiyatro anlayışının etkisi görülür. *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım* adlı oyununda Türkiye'de yaşanan toplumsal değişimleri anlatmıştır.

Bu parçada eserleri tanıtılan yazar aşağıdakilerden hangisidir?

A) Haldun Taner
C) Nazım Hikmet Ran
B) Orhan Asena
D) Recep Bilginer
E) Turan Oflazoğlu

11. ***Canlı Maymun Lokantası* ve *Midas'ın Kulakları* adlı eserleri ile tanınan yazar aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Güngör Dilmen B) Haldun Taner
C) Orhan Asena D) Recep Bilginer
E) Turan Oflazoğlu

12. Yazar, *Fazilet Eczanesi* ve *Huzur Çıkmazı* adlı oyunlarında değişen toplum koşulları karşısında bireyin buhranlarını dile getirmiştir.

Bu açıklamada sözü edilen yazar aşağıdakilerden hangisidir?

A) Güngör Dilmen
B) Haldun Taner
C) Orhan Asena
D) Turan Oflazoğlu
E) Turgut Özakman

13. Cumhuriyet Dönemi tiyatrosunda 1950-1970'li yıllarda yazar sayısı çok azalır. (I) Buna karşın konu çeşitlenir. (II) Bazı sanatçılar bireysel sorunlardan toplumsal sorunlara geçiş yaparken (III) bazıları da toplumsal sorunlardan bireye iner (IV), evrensel sorunları ele alan başka bir grup da vardır. (V)

Bu parçadaki numaralanmış yerlerin hangisinde verilen bilgi yanlıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

14. Akşam vakti güneş yavaş yavaş süzülüyor ( ) Bu saatlerde İskenderun Körfezi çok güzel görünüyor. Kıvrım kıvrım bir sahil ( ) Ahşap bir iskele ( ) İskelede balık tutmaya çalışan bir babayla oğul ( ) Tüm hareketler ağır çekim ( ) Arada bir ortalığı velveleye veren martı sesleri...

Bu parçada yay ayraçla belirtilen yerlere, aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi sırasıyla getirilmelidir?

A) (.)(:)(...)(!)(...)
B) (:)(...)(!)(...)(;)
C) (.)(...)(...)(...)(...)
D) (:)(...)(.)(.)(.)
E) (!)(...)(.)(,)(!)

15. Kayseri'de (I) 1990'lı yıllarda, sırasıra (II) dükkânların (III) bulunduğu Sivas Caddesi'nde (IV) gezmenin, bambaşka (V) bir güzelliği vardı insan için.

Bu cümledeki altı çizili sözlerden hangisinin yazımı yanlıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

16. Sokakta gün boyu bağrışmalar ( ) Yorulmak nedir bilmeyen bir yığın çocuk ( ) Ne gürültülü bir yermiş burası ( )

Bu parçada yay ayraçla belirtilen yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A)(...)(!)(!)
B)(...)(...)(!)
C)(.)(.)(...)
D)(.)(!)(...)
E)(!)(...)(!)

17. Her kış, tatil için Uludağ'a geliyor çünkü çok seviyor.

Bu cümledeki anlatım bozukluğu aşağıdakilerin hangisinden kaynaklanmaktadır?

A) Nesne eksikliği
B) Dolaylı tümleç eksikliği
C) Özne-yüklem uyuşmazlığı
D) Tamlama yanlışlığı
E) Çatı uyumsuzluğu

18. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

A) Bu edebiyat dergisinin dış kapağı çok güzel ama içeriği biraz zayıf.
B) Bu kasabanın yazın çok kalabalık olması ekonomik hareketliliği artırıyor.
C) Yazmış olduğu şiirlerin hiçbirini bastırmaya cesaret edemedi.
D) Televizyonu sevmiyorum, zaman kaybı olduğunu düşünüyorum.
E) Şehrin en hareketli caddesindeki bir resim sergisini gezdik.

19. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

A) Arkadaşın olanlardan haberi bile yoktu.
B) Bu bölgede mısır ekmeği çok tüketiliyor.
C) Müzenin tadilatı tamamlanarak hizmete açıldı.
D) Abartıyorum çünkü anlaşılmak istiyorum.
E) Adamı durdurdu ve ona bir şeyler söyledi.

20. I. Belediye meclisinde bölgesel ve kentsel sorunlar tartışıldı.
II. Belediye otoparkına sadece resmî araçlar park edilebilir.
III. Son yıllarda kültürel ve sağlık alanında atılımlar gerçekleştirildi.
IV. Şehrin tarihî ve turistik yerlerini arkadaşlarla dolaştık.
V. Mesut, yolda giderken halasını görüp el salladı.

Numaralandırılmış cümlelerin hangilerinde anlatım bozukluğu vardır?

A) Yalnız I B) I ve II
C) II ve III D) III ve V
E) IV ve V

21-24. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız. Cevapları boş bırakılan alanlara yazınız.

TURHAN: Bu devlete hizmetiniz öyle büyük ki, Ağa, oğlumun mührünü taşımaya hak kazandınız.
KETHÜDA BEY: Bunu kabul edersem, Sultanım, haklı olarak "Meğer gözü yukardaymış" der yoldaşlar benim için, bu da beni pek utandırır. Kendinden utansa o mührü taşıyamaz.
TURHAN: İyiliği öylesine ürkütüp uzaklaştırdılar ki, öylesine ayrı kaldık ki onun kurtarıcı yüzünden, tanımakta güçlük çekiyoruz karşılaşınca...
KETHÜDA BEY: Her şeyin belli bir süresi vardır, Sultanım, kötülük dahi gününü doldurmak zorundadır.
TURHAN: Ve kötülüğün dilini, huyunu öğrenmede mümkün değil onu alt etmek anlaşılan. Peki, yeniçeri ocağının başına getirilseniz, yetkiniz ve gücünüz artırılsa?
KETHÜDA BEY: Kuşku uyandırır, yeni bir silah verilmiş olur karşı tarafın eline. Şimdilik yetkimiz ve gücümüz davamız için yeterlidir Sultanım.
(Gitmeye davranırken)
TURHAN: Siyavuş Paşa için ne düşünürsünüz, Ağa?
KETHÜDA BEY: Ne gibi, Sultanım?
TURHAN: Mührü taşımaya layık mıdır?
KETHÜDA BEY: Bu işi kabul edeceğinin herhangi bir belirtisi görüldü mü acaba?
TURHAN: Sadrazamlığa can atmayan vezir var mıdır?
KETHÜDA BEY: Öbür vezirlere benzemez Siyavuş Paşa. Onun kadar nefsinin efendisi olan yoktur. Ne kederlerine kaptırır kendini, ne sevinçlerine. Bu işi kabul etmesi, yarı yarıya kurtulmamız demektir. O buna evet derse, Sultanım, bilin ki kötülüğün günü dolmak üzredir.*

Turan Oflazoğlu, *Kösem Sultan*

21. Metindeki şahıs kadrosunun özellikleri nelerdir?

22. Metnin dil ve üslup özellikleri nelerdir?

23. Yazar ve metin arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

24. Metinle ilgili beğeni, tespit ve eleştirilerinizi ifade ediniz.

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

8. ÜNİTE

ELEŞTİRİ

OKUMA

- CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE ELEŞTİRİ
- CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE ELEŞTİRİ

DİL BİLGİSİ

- ANLATIM BOZUKLUKLARI
- İMLA VE NOKTALAMA ÇALIŞMALARI

YAZMA

- YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

SÖZLÜ İLETİŞİM

- SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

Ünitenin dijital içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

Güzel şeklin öyle bir gücü vardır; birçok mânâlarla zenginleşir. Geçmiş yüzyıllardan kalma eserlerde bizim yeni mânâlar bulmamız, yaratıcılarının belki hiç düşünmediği şeyleri görmemiz bunun için değil midir?

Karalama Defteri'nden

Nurullah Ataç (Temsilî)

Ünite sunumuna bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

OKUMA

CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE ELEŞTİRİ

Hazırlık

1. "Eline çekici alan, her şeyi çivi olarak görür." **atasözü size ne ifade etmektedir? Açıklayınız.**

2. "Şudur cihanda benim en beğendiğim meslek:
Sözüm odun gibi olsun; hakîkat olsun tek!"*

Bu mısralardan hareketle Mehmet Âkif Ersoy'un sanat anlayışı hakkında neler söylenebilir? Düşüncelerinizi açıklayınız.

1. METİN

BİR ÖYKÜLEME HARİKASI SEYFİ BABA ŞİİRİ İNCELEMESİ

Ben bu şiiri okuduğum zaman hayretler içinde kalmıştım, eser bana hem pek mümtaz ve müstesna, hem de oldukça garip göründü. Hâlbuki Seyfi Baba da Mehmet Akif'in diğer birçok şiirleri gibi bir hikâyeden ibaret; hem belki bütün hikâyelerden sade bir şiir: Seyfi Baba, biçare, fakir bir ihtiyar hastalanıyor; şair onun mihnetgâhına kadar gidiyor. Bir zaman dertlerini dinledikten sonra ihtiyarı terletiyor, uyutuyor; kendi de geceyi fakirin yanında geçiriyor, işte bu kadar. Mevzua ilave olunan netice de şu:

Bir de baktım ki tek onluk bile yokmuş kesede:
Mühürüm boynunu bükmüş duruyor sâde!

Mevzuu, neticesi bu kadar sade, bu derecelerde tabii bir şiir acaba neden dolayı Akif'in diğer asarından ziyade nazar-ı dikkatimi celp etmiş idi? Bu sualin cevabını verebilmek için şairin anlayabildiğim kadar meslek-i mahsusunu izah etmeliyim. O mesleğin derecat-ı muvaffakiyetini, esbab-ı sükut ve sudunu, bir kelime ile söylemek lazımsa "felsefesini" şimdiye kadar atiye talik ettiğimiz tetkikattan anlayacağız; fakat mesleğin neden ibaret olduğunu burda söyleyebiliriz: Mehmet Akif'in şiirde meslek-i

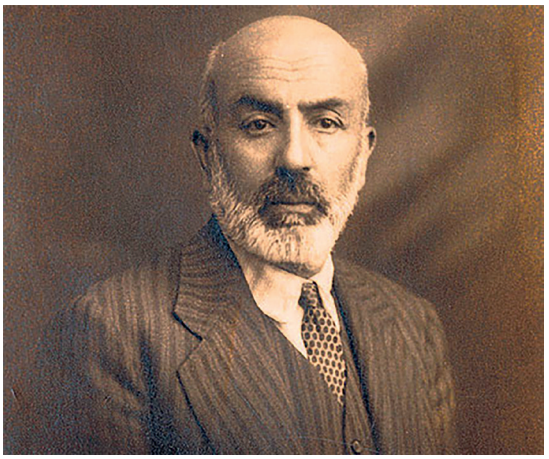

muhtarı "tasvir ve tahkiye"dir. Bir tasvir ve bir hikâye olmayan, hatta ikisini de cem etmeyen ehemmiyetli bir şiirini görmedim.

(...)

Şairin bir "Seyfi Baba"sı varmış. Bu adamcağızın kendine göre haiz-i ehemmiyet olduğunu size şiirin mukaddimesinde anlatıyor: Evine gelip de Seyfi Baba'nın hastalandığını haber alır almaz sokağa fırlıyor. Fakat bastonunu, fenerini almayı unutmuyor. Size yoldan bahsedeceğini de:

Gecikirsem kalırım beklemeyin... Zîra yol
Hem uzun hem de bataktır.

sözleriyle ihtar ediyor. Şimdi şu mukaddimeciğe göre şiirin tertip-i tabii ve mantıkisi ne olmak lazım gelir? Muhataba Seyfi Baba'yı, o mühim "levha-ı şiir"i biran evvel göstermek; namı nihayet bir Seyfi Baba olabilen bir fakirin hastalığını bütün biçareliğiyle, bütün perişanlığıyla tasvir etmek. Muhatap bittabii buna muntazırdır. İntizarı tatmin olunmazsa ızdırablara düşer, mevzudan hariç tafsilatı dinlemekten rencide-i hatır olur. Muhatabı Seyfi Baba'ya yetiştirecek birkaç söz söylenileceği kendisine şiirin mukaddimesinde ihtar edildiği için muhatap o birkaç sözü dinlemeye amadedir; fakat ister ki yol bahsi uzayıp gitmesin, mevzua irtibatı olmayan bu bahs-i şedidü'l-lemean, iki üç beytin aguşunda görünüp geçiversin. Lakin işte böyle olmuyor, bilakis mevzu-u hakiki unutuluyor, başka bir mevzu tasvir ediliyor. Muhatap:

Sopa bir elde, kırık camlı fener bir elde;

Boşanan yağmur iliklerde, çamur tâ belde!

beytiyle Seyfi Baba'nın hayalinden cüda düşmeye başlıyor ve şiiri okudukça o hayali zihninden bütün bütün silmek mecburiyetinde kalıyor. Böyle bir mecburiyet münkad-ı kavanin-i sanat olan bir fikir için pek elim olmak lazım gelir.

Hâlbuki şiirin şu parçası elim olmak nerede kalır, itikadımca fikr-i sanatı güzelliğine çırpına çırpına hayran edecek bir bediadır. Evet, yol tasviri Seyfi Baba şiirinde bir muterize, hem de muhiti gayet vasi bir muterizedir. Fakat o muterize hâle ne kadar güzeldir.

Böyle mevzu-i asliden hariç hamleler musikinin "kadans"larına benzer. Musikide imtidadı itibariyle fazlaca olmakla beraber güzel kadanslar yazmak ne kadar müşkül ise şiirde de böyle azamet-i nuraniyesiyle müşaşaa muterizeler çizmek o kadar güçtür.*

(...)

Ali Ekrem

(N. Ahmet Özalp, *Aklı Kamaştıran Belagat Kasırgası-Safahat'ın Yankıları 1911-1924)*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

aguş: Kucak.
ati: Gelecek.
azamet-i nuraniye: Işığın, parlaklığın büyüklüğü.
bahs-i şedidü'l-lemean: Şiddetli parıltılar konusu.
bedia: Nadide ve güzel. Beğenilen, takdir edilen.
cüda: Ayrı düşmek.
derecat-ı muvaffakiyet: Başarı dereceleri.
esbab-ı sükut: Sessizlik sebepleri.
haiz-i ehemmiyet: Önemli, önem taşıyan.
ihtar etme: Hatırlatma.
imtidad: Uzamak.
kadans: Müzikte bir cümlenin sonunu gösteren düzen.
levha-ı şiir: Şiir tablosu.
meslek-i mahsus: Şahsi yol; usul, gidiş.
meslek-i muhtar: Özerk, seçilmiş yol; usul, gidiş.
mevzu-i asli: Asıl konu.
mihnetgâh: Hasta evi.
mukaddime: Ön söz.
muntazır: Bekleyen, gözleyen.
muterize: Parantez, ayraç.
mümtaz: Seçkin.
münkad-ı kavanin-i sanat: Sanat kurallarına uyan.
müşaşaa: Parıldayan, debdebeli.
sud: Kâr, kazanç.
tahkiye: Bir olayı anlatmadaki düzen, anlatış düzeni, anlatı.
talik: Erteleme.
tasvir: Betimleme.
tertib-i tabii: Doğal düzen.
tetkikat: Araştırmalar.
vâsi: Geniş.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Bir Öyküleme Harikası Seyfi Baba Şiiri adlı incelemesinde yazar, Mehmet Âkif Ersoy'un *Seyfi Baba* şiiri ile ilgili düşünce ve tespitlerini bir dergide kaleme aldığı yazıyla dile getirmiştir. Yazıda önce Mehmet Âkif'in şair yönüne dair genel kanaatler belirtilmekte, ardından *Seyfi Baba* şiirinin dikkat çekici dil ve anlatım özellikleri sıralanmaktadır. Yazar, sanatın diğer dallarındaki benzer durum ve kavramlarla ilişkilendirerek düşünce ve tespitlerini daha anlaşılır bir hâle getirmeyi amaçlamıştır. Mehmet Âkif Ersoy'un manzumeleri edebiyat dünyasında dikkatleri üstüne çekmiş, Âkif'in şiirleri ile ilgili pek çok eleştiri metni kaleme alınmıştır.

Sanat, edebiyat veya düşünce alanında yazılmış bir eserin içerik, kurgu, dil ve anlatım bakımından ele alınıp değerlendirildiği edebî türe **eleştiri (tenkit)** denir. Eleştirinin amacı; sanat eserinin gerçek değerini ortaya çıkarmak, sanatçıyı daha nitelikli yapıtlar verme konusunda teşvik etmek, okur ve sanatçıya kılavuzluk yapmak, okur ile eser arasında köprü görevi görmektir. Eleştiri işini yapan kişiye **eleştirmen** ya da **münekkit** denir.

Eleştiri türünün genel özellikleri aşağıdaki görselde verilmiştir.

Eleştiri Türünün Özellikleri

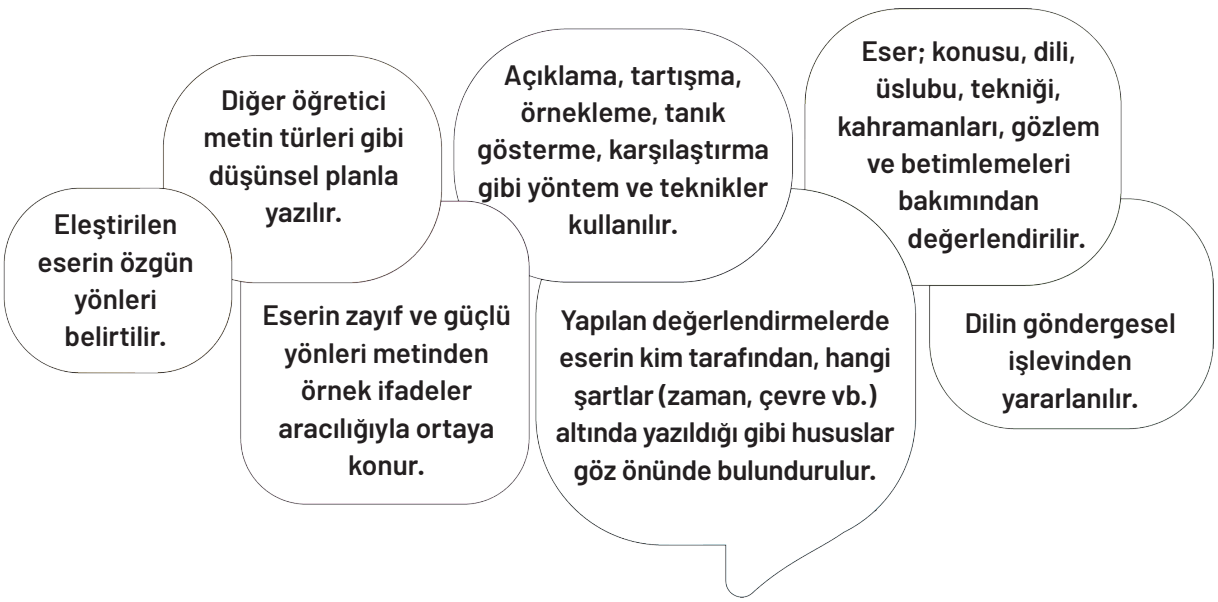

Grafik Bilgi 8.1: Eleştiri türünün özellikleri

Bilgi Dağarcığı

Temel olarak öznel (izlenimsel) ve nesnel (bilimsel) şeklinde iki başlıkta değerlendirilmekle birlikte eleştiri yazıları, konusu ve eleştirmenin tutumuna göre dört ana başlık altında incelenmektedir.

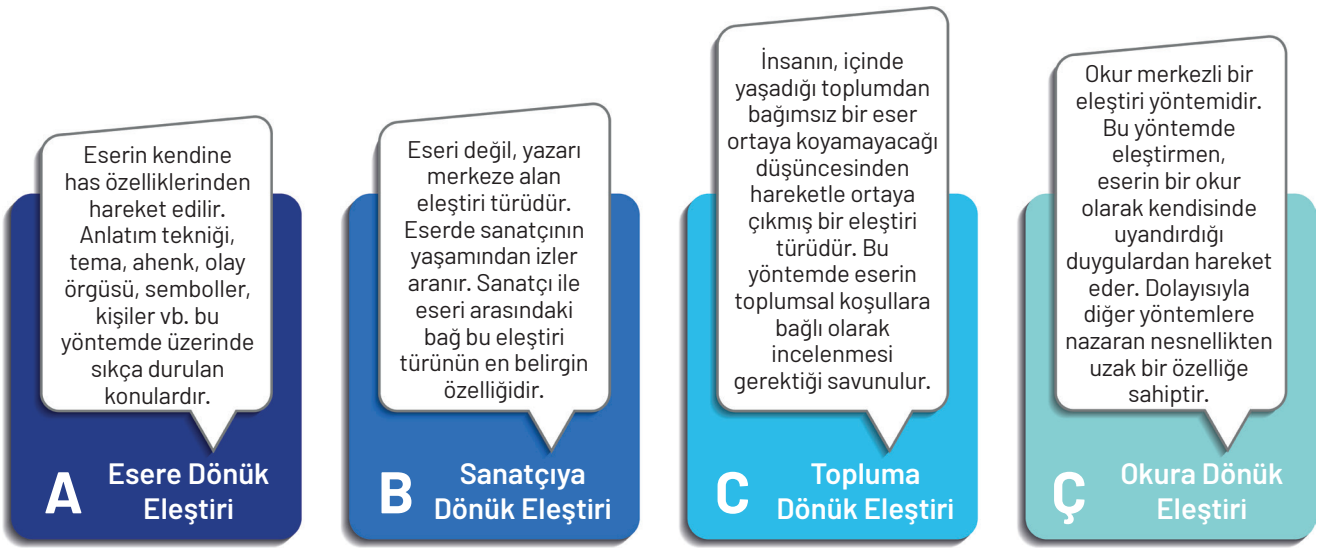

Grafik Bilgi 8.2: Eleştiri türleri

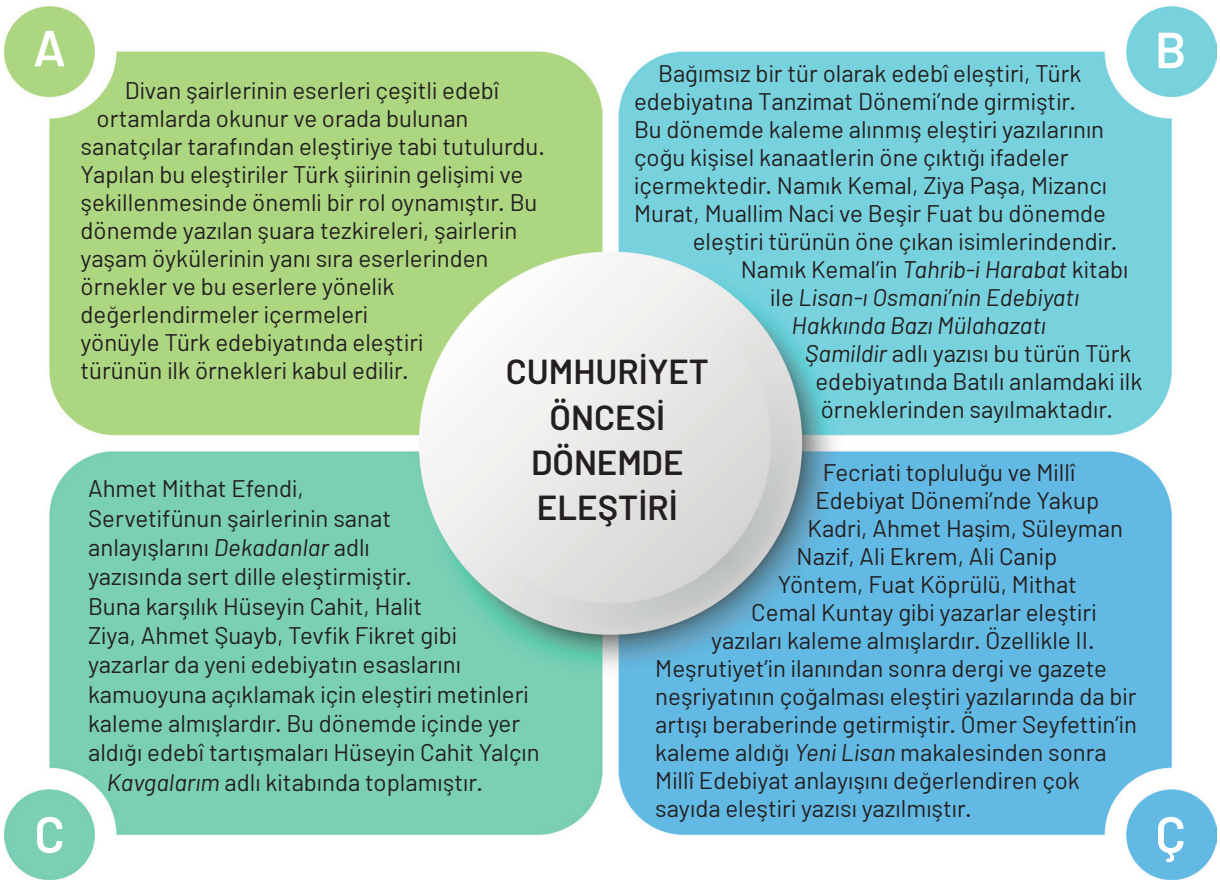

Grafik Bilgi 8.3: Cumhuriyet Dönemi öncesinde eleştiri türünün tarihsel gelişimi

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 1. metin ve Grafik Bilgi 3.8'e göre cevaplayınız.

1. "Mevzuu, neticesi bu kadar sade, bu derecelerde tabii bir şiir acaba neden dolayı Akif'in diğer asarından ziyade nazar-ı dikkatimi celp etmiş idi? İntizarı tatmin olunmazsa ızdırablara düşer, mevzudan hariç tafsilatı dinlemekten rencide-i hatır olur." cümlelerindeki altı çizili kelimelerin anlamını bağlamdan yararlanarak tahmin ediniz. Tahminlerinizin doğruluğunu yanda verilen *TDK Türkçe Sözlük* karekodundan kontrol ediniz.
2. Metin hangi eleştiri türüne girmektedir? Gerekçesiyle açıklayınız.
3. Yazarın Mehmet Âkif'in şiir anlayışına dair yorumlarını tespit ediniz.
4. Yazarın kelime seçiminden yola çıkarak metnin yazıldığı dönemin dili hakkında hangi sonuçlara ulaşılabilir? Örnek kelimeler üzerinden açıklayınız.
5. Metinde şiirin müzikal bir terimle açıklanmasının metne katkısını söyleyiniz.

TDK sözlüğüne bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Kalemin İzinden

MEMNUNİYET

"Benden zarar gelmez
Kovanındaki arıya
Yuvasındaki kuşa;
Ben kendi halimde yaşarım
Şapkamın altında.
Sebepsiz gülüşüm caddelerde
Memnuniyetimden;
Ve bu çılgınlık delicesine
İçimden geliyor.
Dilsiz değilim susamam
Öyle ölüler gibi
Bu güzel dünyanın ortasında."*

Rüştü Onur, *Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi*

Bu şiirle ilgili değerlendirmelerinizi yukarıda verilen eleştiri türlerinden birine uygun şekilde ve iki paragraf hâlinde defterinize yazınız.

Karşı Pencereden

Karşılaştığınız olumsuz olay ve durumlara yaklaşımınız genelde nasıl olur? Bu konudaki düşüncelerinizi yandaki görselden de yararlanarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

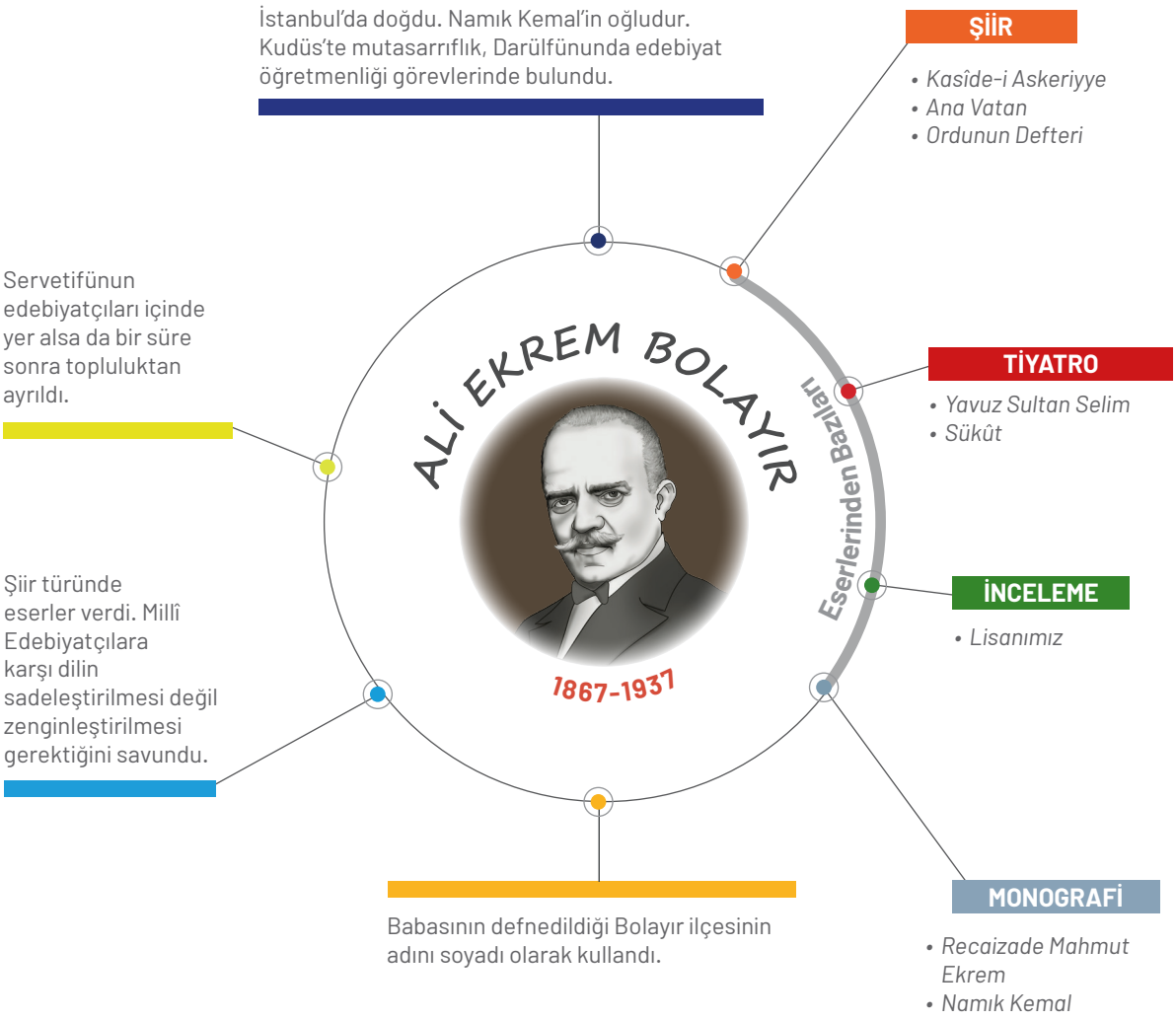

Grafik Bilgi 8.4: Ali Ekrem Bolayır'ın biyografisi ve temsilî resmi

Hazırlık

1.

Başkalarının sizin için söylediklerini dikkate alır mısınız? Bu konudaki düşüncelerinizi yandaki görselden de yararlanarak açıklayınız.

2. Müzikle edebî ürünler arasında sizce nasıl bir bağ vardır? Açıklayınız.

2. METİN

BİR HUZURSUZLUĞUN ROMANI: HUZUR

(...)

Huzur'un yapısı da, anlatım tekniği de, romanın ana fikrini verebilmek düşüncesiyle kurulmuş bir yapı. Roman, "İhsan", "Nuran", "Suat, "Mümtaz" başlıklarını taşıyan, dört bölümden oluşuyor. Ama bölümlere bu kişilerin adlarının verilmesinin nedeni, bu bölümlerde bu kişiler anlatıldığı için değil, yapıtın kahramanı Mümtaz'ın hayatında oynadıkları rolden ötürü. Daha önemlisi, bu dört bölümün bir müzik yapıtındaki (özellikle belki bir senfonideki) bölümlerin işlevini yüklenmesi. Hiç kuşkusuz Tanpınar, Huzur'u bir müzik formuna göre düzenlemeye çalışmış. Bölümlerin her biri belli bir duygunun, bir ruh hâlinin egemen olduğu "movement"lar (hareketler) gibi kullanılmış. Ukalâca bir kesinlik iddiası gütmeden diyebiliriz ki birinci bölüm sıkıntılı, ikincisi neşeli, üçüncüsü melankolik, dördüncüsü çok sıkıntılı. Bununla da yetinmiyor Tanpınar; göstermeye çalışacağım gibi, büyük bir titizlikle her bir bölümü belli temalar etrafında kuruyor ve birtakım motiflerle destekliyor. Dikkat edilirse birinci bölümde savaş tema'sı ile temsil edilen toplumsal sorun ile ikinci ve üçüncü bölümlerde işlenen estetizm, dördüncü bölümde bir değerler çatışması halinde karşılaştırılıyor. Başka şekilde söylersek, romanın sonunda Mümtaz'ın bunalımına yol açan değerler çatışması romanın yapısına da yansıyor. Huzur'a bütünlük kazandıran biraz da bu temaların ve motiflerin ele alınış biçiminin, yapıyı bir müzik formuna yaklaştırması.

Bu söylediklerimin zorlama bir yorum olduğu, Tanpınar'ın aklından geçirmediği şeyleri, yapmadığı hesapları ona yakıştırdığım düşünülebilir. Bu kuşkuyu ben de beslemedim değil, ama sanat anlayışına şöyle bir baktığım zaman bu sorunlara ne kadar bilinçli olarak eğildiğini gördüm. Tanpınar'a göre 19. yüzyılın ikinci yarısından bu yana şiirde, edebiyatta, resim ve heykelde etkili olan müziktir. "Bütün sanatlar musikinin peşindendir" ve bir sanatçı olarak Tanpınar'ın kendi de. Yaşar Nabi'ye yazdığı bir mektupta bu konuya değinerek kendi yazış yöntemi hakkında şu önemli açıklamayı yapar: "Fakat hayatımda asıl çalışma devresi, garp musikisini tatmaya başladığım zaman açıldı (...) Kompozisyon için de örneğim musiki olmuştur."

Huzur bir Ağustos sabahı, İkinci Dünya Savaşı'nın ilanından hemen hemen yirmi dört saat önce başlar ve dördüncü bölümde, yirmi dört saat kadar sonra savaş ilan edilirken biter, ikinci ve üçüncü bölümler bir geriye dönüşle son bir yılı anlatır. Bu arada, birinci ve dördüncü bölümlerde de geriye gidişler vardır.*

(...)

Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

form: Biçim, şekil.
garp: Batı.
motif: Kendi başlarına konuya özellik kazandıran ögelerin her biri.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Bir Huzursuzluğun Romanı: Huzur yazısında eleştirmenin romana dair tespitlerini mümkün olduğunca esere bağlı kalarak aktardığı görülmektedir. Bunun yanında yazar, "Bu söylediklerimin zorlama bir yorum olduğu, Tanpınar'ın aklından geçirmediği şeyleri, yapmadığı hesapları ona yakıştırdığım düşünülebilir. Bu kuşkuyu ben de beslemedim değil, ama sanat anlayışına şöyle bir baktığım zaman bu sorunlara ne kadar bilinçli olarak eğildiğini gördüm." diyerek Tanpınar'ın sanat anlayışını şekillendiren başka hususlardan da faydalandığını belirtmekten kaçınmamıştır. Roman kahramanlarının adlarını taşıyan bölümlerin hangi durum ve kavramlara karşılık geldiğinin açıklandığı yazı, okurun romanı daha net bir şekilde anlamasının da yolunu açmaktadır.

Bilgi Dağarcığı

Tahrib-i Harabat (Namık Kemal), *Zemzeme* (Recaizade Mahmut Ekrem), *Esalib-i Milel* (Cenap Şahabettin), *Hayat ve Kitaplar* (Ahmet Şuayp), *Kavgalarım* (H. Cahit Yalçın), *Karalama Defteri*, *Günlerin Getirdiği* (Nurullah Ataç), *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış* (Berna Moran), *Eleştiri Günlüğü*, *Gücünü Yitiren Edebiyat* (Fethi Naci) Türk edebiyatında eleştiri türünün önemli örneklerindendir.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 2. metne göre cevaplayınız.

1. Metinden anlatım biçimlerine örnek ifadeler bularak bunların metne katkısını açıklayınız.
2. Metnin ana düşüncesi ve yardımcı düşüncelerini tespit ediniz.
3. Metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Açıklayınız.
4. Metinden yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
5. Metinle ilgili eleştiri ve beğenilerinizi gerekçelendirerek açıklayınız.
6. "Bütün sanatlar musikinin peşindendir" ve bir sanatçı olarak Tanpınar'ın kendi de. Yaşar Nabi'ye yazdığı bir mektupta bu konuya değinerek kendi yazış yöntemi hakkında şu önemli açıklamayı yapar: "Fakat hayatımda asıl çalışma devresi, garp musikisini tatmaya başladığım zaman açıldı (...) Kompozisyon için de örneğim musiki olmuştur." ifadelerinden yararlanarak eleştiri yazılarının oluşturulma süreci ile ilgili düşüncelerinizi belirtiniz.

Bilgi Dağarcığı

Divan edebiyatında hiciv, halk edebiyatında ise taşlama adlarıyla bilinen ürünler ağırlıklı olarak birey ve topluma dönük eleştirileri içeren eserlerdir. Günümüzde eleştirmek, değerlendirmek anlamında kritik etmek, kritiğini yapmak ifadeleri de kullanılmaktadır.

Sıra Sizde

"Ayıplarım gönül seni
Hal bilmeze hal sorarsın.
Yanında bülbül dururken
Kargalardan gül sorarsın.

Pir dedeyi beğenmezsin.
Ne söylüyor dinlemezsin.
Kendi kusurun görmezsin
Elin eksiğin ararsın."*

Pir Dede, *Rodos Semahı*

Bu şiirde kimler, hangi sebeplerden eleştirilmektedir? Tespitlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Doçentlik çalışmasını İngiltere'de, Cambridge (Kembriç) Üniversitesinde tamamladı.

1973'te Türk Dil Kurumu Bilim Ödülü'nü aldı. 1985'te Türkiye Yazarlar Birliği tarafından deneme-eleştiri alanında yılın sanatçısı seçildi. Eleştirilerinde roman tahliline ilişkin teorik bilgilerden ziyade eserin oluşumuna tesir eden dinamiklere dikkat çekti.

İNCELEME
- *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1*
- *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*
- *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3*

ARAŞTIRMA
- *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*

BİBLİYOGRAFYA
- *Türklerle İlgili Yabancı Yayınlar Bibliyografyası*

Yapı ve tema ögelerini birer çerçeve olarak kabul etti. Bu şekilde ele aldığı eserlerin başarılı ve kusurlu yönlerini göz önününe serdi.

Türk romanının doğuşu ve gelişimi ile dönemin toplumsal koşullarını Batılılaşma bağlamında inceleyen *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış* adlı üç ciltlik eseri, Türk edebiyatında eleştiri türünün önemli örneklerinden biri oldu.

Grafik Bilgi 8.5: Berna Moran'ın biyografisi ve temsilî resmi

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE ELEŞTİRİ

Hazırlık

1. Kusur bulmak ile eleştirmek arasında ne gibi farklar vardır? Açıklayınız.

2. Roman okurken olaya mı kahramanlara mı odaklanırsınız? Niçin?

3. METİN

AŞK-I MEMNU

Aşk-ı Memnu, Halit Ziya'nın en başarılı romanı. On dokuzuncu yüzyılın sonunda yazılmış, ilk baskısı 1900'de yapılmış. Bence ilk gerçek Türk romanı. Nedeni belli: Aradan seksen yılı aşkın bir süre geçtiği hâlde bu gün de zevkle okunmakta. Zamanın yıkıcı gücüne dayanmayı başarabilmiş beş on Türk romanından biri. Şemsettin Sami'nin 1872'de yayımlanan Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat'ı sadece tarihsel açıdan bir ilk roman. Oysa Aşk-ı Memnu, yaşamasını sürdüren ilk Türk romanı. Tarih açısından değil, edebiyat açısından ilk Türk romanı.

(...)

Halit Ziya Uşaklıgil, Aşk-ı Memnu'da, 19. yüzyılın sonunda yaşayan zengin ve aylak bir toplum katının yaşam biçimini; varlıklı, geleneksel Türk ailesinin "Batılı" yaşama biçiminin etkisi altında çözülüp alt üst oluşunu, yozlaşmasını; bu toplum katının yaşadığı ve eğlendiği yerleri (konaklar, yalılar, Boğaziçi, Büyükada, Göksu, Concordia vb.); birey olarak bütün somutluklarıyla bu toplum katının insanlarını, bu insanların sorunlarını, dünyaya ve insanlara bakış açılarını, bu insanlar arasındaki ilişkileri anlatıyor. Ve bu yaşam biçimine "halk"ın tepkisini; onu da. Ama "halk" dedikse, bunu yalıların, konakların dışında yaşayan gerçek halk olarak değil, yalılarda, konaklarda bu zengin ve aylak insanların yanlarında çalışan "hizmetçiler" olarak anlamak gerek çünkü söz konusu olan bir Halit Ziya romanıdır ve halk adına ancak onlar Halit Ziya'nın engellerini aşarak romana girebilmişlerdir.

(...)

Romancılarımız romanlarında kadın tiplerini incelemeye pek yanaşmazlar; romanda kadın kahramanlar olsa bile bunlar genel olarak kalın çizgilerle geçiştirilir. Oysa Halit Ziya, Firdevs Hanım'ı olsun, Bihter'i olsun, birbirini kovalayan olaylar içinde, çok yakından izlemekte ve onlardaki değişimi günlük gerçeklere, kişiler arası ilişkilere bağlayarak, şaşırtıcı bir ustalıkla anlatmaktadır. Ne var ki Nihal için aynı şeyi söylemek zor. Nihal'de romancının kendini zorladığı, yaşamla pek ilişiği olmayan bir tipi günlük gerçekler ve ilişkiler dışında yaşatıp geliştirmeye çalıştığı görülür. Bunun için de Nihal okurda yaşamıyor.

Halit Ziya ruh çözümlemelerine fazla önem veriyor. Ne var ki sözü uzattığını söylemek gerek. Bir de şunu: Zaman zaman ruh çözümlemelerinin roman kişilerinin somut durumlarından hareketle değil de kitaplardan edinilmiş bilgilerle yapılmış olduğu izlenimini edinmemek mümkün değil. Sözgelimi Nihal'in belirli bir olay karşısındaki durumu anlatılırken doğrudan Nihal'in değil de, "bir genç kızın" o olay karşısındaki ruhsal durumunu anlatan kitaplardan yararlanılarak, herhangi bir genç kızın ruhsal durumu anlatılıyormuş gibi geliyor.

Aşk-ı Memnu, romana özgü hareket bakımından da kusursuz bir örnek olarak gösterilebilir. Romandaki hiçbir hareket gelişigüzel düzenlenmemiştir; her hareket belirli bir amaca hizmet eder. Bu amaç da karakterlerin gelişmesi, iyice belirmesi ve sonunda unutulmayacak bir roman kişisi haline gelmesidir.*

Fethi Naci, *Yüzyılın 100 Türk Romanı*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

aylak: İşsiz, boş gezen, avare kimse.

konak: Büyük ve gösterişli ev.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Fethi Naci, *Aşk-ı Memnu* romanını değerlendirdiği yazısında eserin Türk edebiyatındaki yeri ve içeriğine, kahramanların özelliklerine dair tespitlerde bulunmaktadır. "Halit Ziya ruh çözümlemelerine fazla önem veriyor. Ne var ki sözü uzattığını söylemek gerek. Bir de şunu: Zaman zaman ruh çözümlemelerinin roman kişilerinin somut durumlarından hareketle değil de kitaplardan edinilmiş bilgilerle yapılmış olduğu izlenimini edinmemek mümkün değil." ifadelerinde görüldüğü üzere yazar romana yönelik hem olumlu hem olumsuz eleştirilerde bulunmaktadır. Bu durum yazarın eleştirilerinde nesnel davrandığının bir göstergesi sayılabilir.

Eleştiri türünün Cumhuriyet Dönemi'ndeki genel özellikleri aşağıdaki Grafik Bilgi 8.6'da verilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Eleştiri Türü

- **1940'lardan itibaren eleştiri türüne ilgi artmış, yeni eleştirmenler yetişmiştir.**
- **Eleştirmen sayısındaki artış, eleştiri kuramlarındaki çeşitliliği de beraberinde getirmiş, böylece eleştiri yazılarının niteliği artmıştır.**
- **Edebiyat eleştirisinde uzmanlaşmış yazarların sayısı bu dönemde artmıştır.**
- **Şiir, roman, hikâye gibi türlerden yalnızca birine yönelerek o alanda derinleşmiş eleştirmenler ortaya çıkmıştır.**
- **Eserlerin incelenmesinde biçim ve içerik dengesi gözetilmiştir.**
- **Nurullah Ataç, Suut Kemal Yetkin, Cevdet Kudret, Orhan Burian, Mehmet Kaplan, Berna Moran, Asım Bezirci, Fethi Naci, Şerif Aktaş, Gürsel Aytaç, Hüseyin Cöntürk eleştiri türünde öne çıkan isimlerdir.**

Grafik Bilgi 8.6: Cumhuriyet Dönemi'nde eleştiri türünün özellikleri

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 3. metin ve Grafik Bilgi 8.6'ya göre cevaplayınız.

1. Metinde yazar okuyucuya yönelik yönlendirme yapmakta mıdır? Düşüncelerinizi gerekçeleriyle açıklayınız.
2. Yazı, eleştirmenin tutumuna göre eleştiri türlerinden hangisine dâhil edilebilir? Niçin?
3. Cumhuriyet Dönemi'nde eleştiri türünün özelliklerini metindeki örnek ifadeler üzerinden gösteriniz.
4. Yazarın romana dair olumlu olarak nitelendirilebilecek eleştirileri nelerdir?
5. Fethi Naci'nin üslup özelliklerini metinden örnek ifadeler aracılığıyla açıklayınız.

Üniteyle ilgili etkileşimli video ve soru örneklerine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Sıra Sizde

***Aşk-ı Memnu* ve *Bir Huzursuzluğun Romanı: Huzur* metinlerini karşılaştırınız. İki metin arasındaki benzerlik ve farklılıkları tabloya yazınız.**

	Benzerlikler	Farklılıklar
Aşk-ı Memnu		
Bir Huzursuzluğun Romanı: Huzur		

Kalemin İzinden

Bir edebî eseri iyice anlamadan o eser hakkında görüşler öne sürmek hangi sorunlara yol açabilir? Konu hakkındaki düşüncelerinizi defterinize iki paragraf hâlinde yazınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

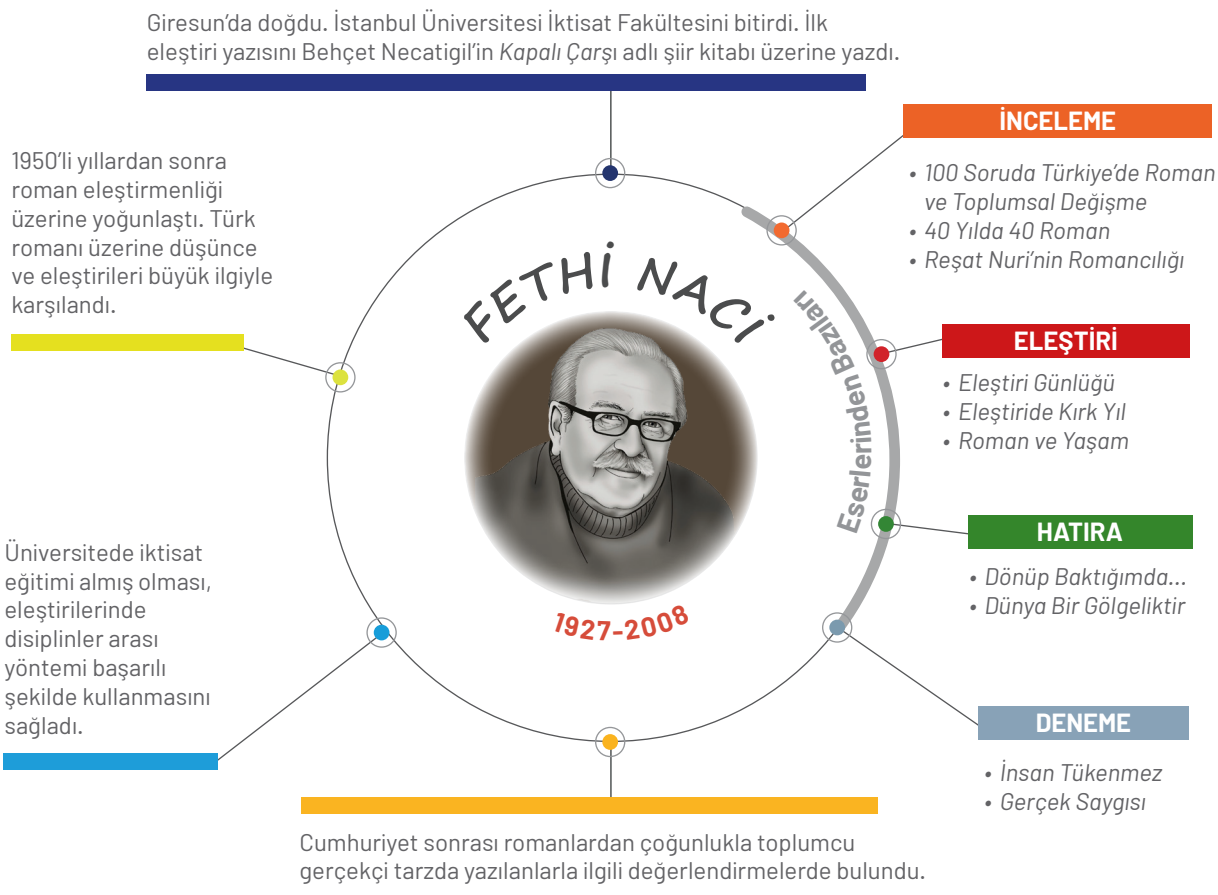

Grafik Bilgi 8.7: Fethi Naci'nin biyografisi ve temsilî resmi

Üniteyle ilgili etkileşimli video ve soru örneklerine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

ELEŞTİRİ TÜRÜNÜN TÜRK EDEBİYATINDAKİ ÖNEMLİ TEMSİLCİLERİ

DİVAN EDEBİYATINDA ELEŞTİRİ

Nef'i

Sümbülzade Vehbi

HALK EDEBİYATINDA ELEŞTİRİ

Seyrani

Kazak Abdal

TANZİMAT DÖNEMİ'NDE ELEŞTİRİ

Ziya Paşa

Namık Kemal

SERVETİFÜNUN DÖNEMİ'NDE ELEŞTİRİ

Hüseyin Cahit Yalçın

Ahmet Şuayp

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ'NDE ELEŞTİRİ

Ali Canip Yöntem

Ömer Seyfettin

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE ELEŞTİRİ

Gülten Akın

Alev Alatlı

Türk ve dünya edebiyatında eleştiri türünde eser vermiş sanatçıların biyografilerine genel ağdan ulaşabilirsiniz.

Grafik Bilgi 8.8: Eleştiri türünün Türk edebiyatındaki önemli temsilcileri ile bu yazarların temsilî resimleri

DİL BİLGİSİ

1. Bir cümlede kelimelerin, metinde ise cümlelerin dil bilgisi kurallarına uygun şekilde kullanılmasına "bağlaşıklık" denir. Anlatımda bağlaşıklık ilkelerine uyulmaması yapısal bozukluklara, dolayısıyla da anlam bozukluğuna yol açar.

Buna göre aşağıda verilen cümlelerdeki anlatım bozukluklarının nedenlerini tablodaki boş alanlara yazınız.

	Anlatım Bozukluğunun Nedeni
Mirza'nın zeki ve yaramaz bir öğrenci olmadığını herkes bilir.	
Yaptıklarını kendi ağzıyla itiraf etti.	
O okulu ne gördüm ne de yerini bilirim.	
Geçmişe ve geleceğe ait planlarımızı gözden geçirmeliyiz.	
Derste herkes konuştu, konuyu anlamadı.	
Kar yağdığı için araçlar zincirsiz yola çıkamaz.	
İleri sürülen düşünceler nihayet kabul gördüler.	
Siz ve onlar böyle mi karşılaşacaktı?	

2. Noktalama işaretlerinin kullanımıyla ilgili olarak tabloda verilen bilgiler doğru ise "D", yanlış ise "Y" kutucuğunu örnekteki gibi işaretleyiniz.

	D	**Y**
Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için iki nokta (:) konur.		✓
Tırnak içine alınmayan alıntı cümlelerden sonra virgül (,) konur.		
Kendisiyle ilgili örnek verilecek cümlenin sonuna nokta (.) konur.		
Tiyatro eserlerinde ve senaryolarda konuşanın hareketlerini, durumunu açıklamak ve göstermek için yay ayraç ( ) kullanılır.		
Özne olarak kullanıldıklarında bu, şu, o zamirlerinden sonra virgül (,) konur.		
Alay, tariz veya küçümseme anlamı kazandırılmak istenen sözden hemen sonra yay ayraç içinde ünlem işareti (!) kullanılır.		

3. Aşağıdaki tabloda verilen kelimelerin yazımı doğru ise "D", yanlış ise "Y" kutucuğunu örnekteki gibi işaretleyiniz. Yanlış yazılmış kelimelerin doğru şeklini yandaki kutucuğa yazınız.

	D	**Y**	**Kelimenin Doğru Yazımı**
Erezyon		✓	Erozyon
Dinazor			
İnsiyatif			
Kılavuz			
Kollektif			

YAZMA

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Eleştiri Metni Yazma Aşamaları

- Eser belirlenir.
- Eserin hangi yönden ele alınacağına karar verilir.
- Eser okunurken notlar alınır.
- Benzer edebî türlerden birkaçı da okunarak mukayese yapılır.
- Eserin tarihsel gelişimi incelenerek gelenekteki yeri tespit edilir.
- Metin kaleme alınırken kişisel duygularla hareket edilmez.

b. Uygulama

"Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma" **başlığında verilen bilgiler doğrultusunda bir eleştiri yazısı kaleme alınır.**

Sıra Sizde

Okuduğunuz bir roman, hikâye, şiir veya izlediğiniz sinema filmi ile ilgili eleştiri yazısı kaleme alınız. Bunu yaparken eleştiri yazma aşamalarına riayet ediniz. Yandaki karekodda verilen eleştiri yazımında dikkat edilecek hususları göz önünde bulundurunuz.

Eleştiri yazımında dikkat edilecek hususlara bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Dinlenecek romanla ilgili olarak daha önceki ünitelerde verilen dinleme aşamaları belirlenir.

b. Uygulama

"Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma" **başlığında verilen bilgilere uygun bir konuşma etkinliği gerçekleştirilir.**

Dinle-Yorumla

Sabahattin Ali'ye ait *Kürk Mantolu Madonna* romanından bir bölümü yanda verilen karekod üzerinden dinleyiniz. Dinlediğiniz bölüme yönelik olarak eleştiri türünün özelliklerini taşıyan bir sunum gerçekleştiriniz.

Kürk Mantolu Madonna romanından bir bölümü bu karekod üzerinden dinleyebilirsiniz.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen bulmacayı çözünüz.

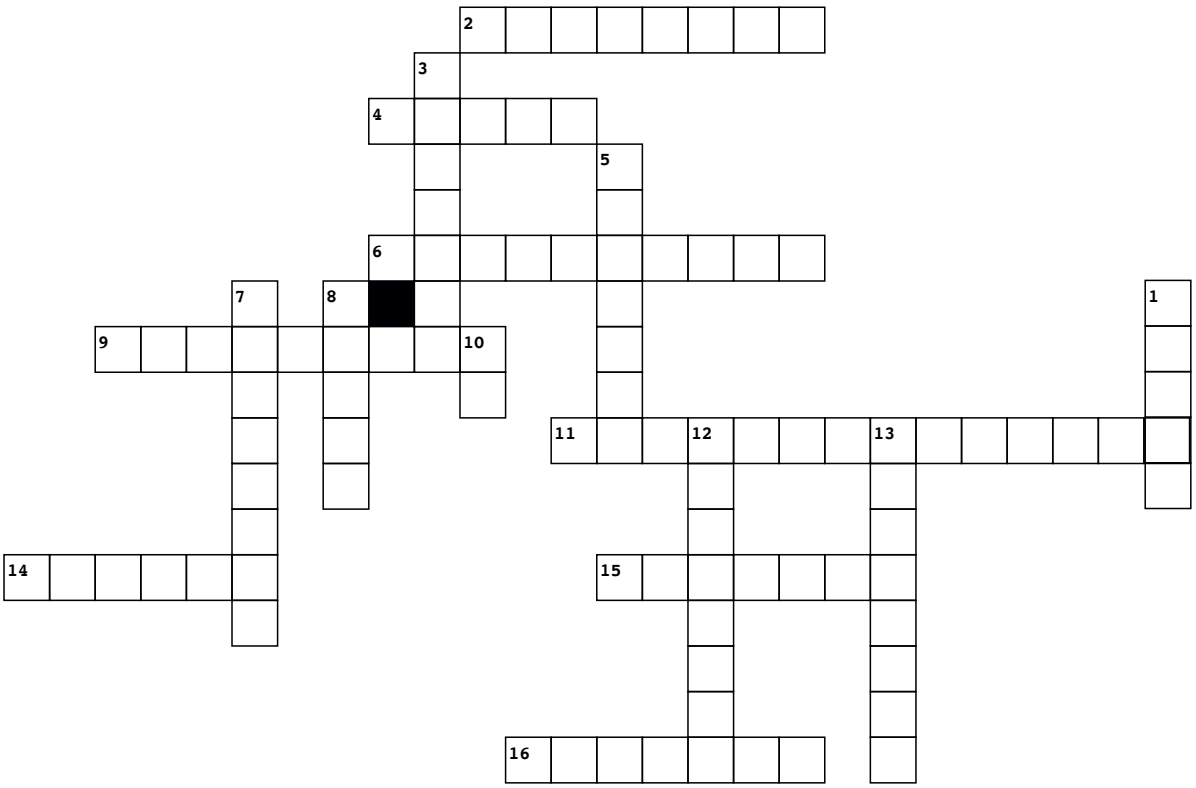

Yukarıdan Aşağıya

1. "Dünkü yapılan toplantıya oniki kişi geldi." cümlesinde yazım yanlışı olan kelime.
3. Halk edebiyatındaki ünlü eleştiri şairi.
5. "Adam o kadar mütavazıydı ki burnundan kıl aldırmıyordu." cümlesindeki anlatım bozukluğunun sebebi.
7. Yapılacak açıklamadan önce kullanılan noktalama işareti.
8. Divan edebiyatında eleştirel tarzda yazılan eserlere verilen ad.
10. "Sen de bilirsinki bu işler böyle olmaz." cümlesindeki yazım yanlışı olan kelime.
12. Bir düşünce yapıtının içeriğini, zayıf ve güçlü yönlerini belgelerle ortaya koyan yazı türü.
13. Tanzimat edebiyatında eleştiri türünün önemli temsilcilerinden biri.

Soldan Sağa

2. *Harabat* adlı eserin yazarı.
4. Divan edebiyatındaki ünlü eleştiri şairi.
6. Hüseyin Cahit Yalçın'ın eleştiri türündeki eseri.
9. Bir kişinin kendi davranışları üzerine yönelttiği eleştiri türü.
11. "Şairler topluma hitap eden, onlara seslenen aydınlardır." cümlesindeki anlatım bozukluğunun sebebi.
14. Eleştiri türünün diğer adı.
15. Halk edebiyatında eleştirel tarzda yazılan eserlere verilen ad.
16. Bir olayı anlatmadaki düzen, anlatış düzeni.

Aşağıda cümlelerde boş bırakılan yerlere kutucuklarda verilen kelimelerden cümlenin akışına göre uygun olanı yazınız.

tanık gösterme | topluma dönük | öznel | göndergesel | Tahrib-i Harabat | Harabat | esere dönük

1. Eleştirilerde tartışma, örnekleme ve ..... yararlanır.
2. Eleştirilerde dilin ..... işlevinden yararlanılır.
3. Eleştirmenin tutumuna göre eleştiriler, nesnel ve ..... olmak üzere ikiye ayrılır.
4. Bir eserin toplumsal koşullara bağlı olarak incelenmesini savunan eleştiri türüne ..... eleştiri denir.
5. Tanzimat Dönemi'nde Namık Kemal tarafından yazılan ..... Türk edebiyatındaki önemli eleştirilerden biridir.

Aşağıdaki numaralı kutucuklarda eleştiri türüne ilişkin dönem, sanatçı ve eser isimlerine yer verilmiştir. Kutucuklardaki numaraları kullanarak soruların cevaplarını yazınız (Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.)**.**

1 Nef'i	2 Hüseyin Cahit Yalçın	3 Orhan Burian	4 Cumhuriyet Dönemi	5 Divan edebiyatı
6 Ahmet Şuayb	7 Nurullah Ataç	8 Seyrani	9 Servetifünun	10 Millî Edebiyat
11 Vehbi	12 Ömer Seyfettin	13 Beşir Fuat	14 Berna Moran	15 Hüseyin Cöntürk
16 Ali Canip Yöntem	17 Ahmet Mithat	18 Halk edebiyatı	19 Dekadanlar	20 Kazak Abdal

6. Kutucuklardan hangileri Tanzimat Dönemi'yle ilgilidir?

7. Kutucuklardan hangileri Servetifünun Dönemi'yle ilgilidir?

8. Kutucuklardan hangileri Millî Edebiyat Dönemi'yle ilgilidir?

9. Kutucuklardan hangileri Cumhuriyet Dönemi'yle ilgilidir?

Aşağıda Romen rakamlarıyla verilen eleştiri türündeki eserleri, harflerle verilen yazarlarla eşleştiriniz. Eşleşen harfleri rakamların önündeki yay ayraca yazınız.

10.

Eserler	Yazarlar
( ) I. *Kavgalarım* ( ) II. *Eleştiri Günlüğü* ( ) III. *Karalama Defteri* ( ) IV. *Takib* ( ) V. *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış* ( ) VI. *Zemzeme*	**A.** Berna Moran **B.** Fethi Naci **C.** Mehmet Kaplan **Ç.** Namık Kemal **D.** Nurullah Ataç **E.** Recaizade Mahmut Ekrem **F.** Hüseyin Cahit Yalçın

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

11. Aşağıdakilerden hangisi eleştiri türünün özelliklerinden biri değildir?

A) Anlatım açık ve sadedir.

B) Öyküleyici anlatıma yer verilir.

C) Nesnel bir dil kullanılır.

D) Bir plan dâhilinde yazılır.

E) Belge ve delillerle desteklenir.

12. Şiir, tiyatro, hikâye, roman, resim, heykel, film gibi bir sanat veya düşünce eserinin zayıf ve güçlü yönlerinden hareketle gerçek değerini belirlemek amacıyla yapılan inceleme sonucunun anlatıldığı yazı türüne ____ denir. Bu yazıları yazanlara ise ____ denir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi sırasıyla getirilmelidir?

A) Makale-makale yazarı

B) Deneme-deneme yazarı

C) Tenkit-münekkit

D) Sohbet-sohbet yazarı

E) Fıkra-fıkra yazarı

13. Bugün Necip Fazıl Kısakürek'in *Sonsuzluk Kervanı*'nı aldım. Eskiden çok severdim o şairin şiirlerini, birkaçını gene de tatlı tatlı hatırlarım. Ama ne zamandır okumuyorum yazdıklarını, kitapları da *Örümcek Ağı, Kaldırımlar, Ben ve Ötesi*, yok bende, kim bilir nerede yitirdim. *Sonsuzluk Kervanı* eski kitaplarından toplanmış parçalar, birkaç da yenisi katılmış. Yazar şöyle diyor: Eskilerden birçoğunu attım ve onlarla bağımı kopardım. Mal sahibi bensem, bunları istemediğim, tanımadığım ve çöplüğe attığım bilinsin... Böyle bir deyişi var Necip Fazıl Kısakürek'in: Attım, onlarla bağımı kopardım; istemediğim, tanımadığım, çöplüğe attığım; bana, adıma, ruhuma mal edilemez. Bir kavramı bir kez söylemekle yetinmiyor, başka başka tilcikler kullanarak uzatıyor, gereksizce uzatıyor.

Bu parça aşağıda verilen eleştiri türlerinden hangisinin örneğidir?

A) Nesnel

B) Okura dönük

C) Öznel

D) Ruh bilimsel

E) Topluma yönelik

14. (I) Bir edebî eserin estetik değerinin ortaya konulup okuyucuyla buluşturulmasında edebiyat eleştirmenine önemli vazifeler düşer. (II) Eleştirmen, eserin estetik değerini ortaya koymaya çalışırken aynı zamanda anlamsal olarak kapalı yönlerini açıklığa kavuşturur. (III) Okuyuculara eseri anlamaları noktasında yol gösterir. (IV) Eleştirmenin tavır ve tutumuna göre eleştiriyi iki grup altında toplamak mümkündür. (V) Nesnel eleştiride eleştirmen, kendini okur yerine koyar ve eserin kendi üzerinde bıraktığı etkiden yola çıkar.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde verilen bilgi yanlıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

15. I. Şairin veya yazarın sanatının çıraklık ve ustalık devrelerinin özellikleri nelerdir?

II. Eserin yazıldığı dönem, sanatının hangi devresidir?

III. Şairin veya yazarın sanatının oluşumunda çevrenin ve ailenin ne gibi etkilerinden bahsedilebilir?

IV. Şairin veya yazarın yaşanmışlıkları esere yansımış mıdır?

Numaralandırılmış soruları soran bir eleştirmen, aşağıdaki eleştiri yöntemlerinin hangisinden yararlanmıştır?

A) Öznel

B) Esere yönelik

C) Topluma yönelik

D) Sanatçıya yönelik

E) Çözümleyici

16. Türk edebiyatının 20. yüzyılda öne çıkan eleştirmenlerinden biri olan Nurullah Ataç, özellikle şiir sanatı alanında yaklaşık otuz yıl çok sayıda eleştiri yazısı kaleme alır. Onun eleştirileri her ne kadar teorik arka plana dayanmasa da hatta öznel ve keyfi nitelik taşısa da dönemi içerisinde dikkate değer bir etki alanı yaratır. Modern Türk edebiyatı üzerinde yoğunlaşan eleştirel bakışı, şiiri değerlendirirken Fransız edebiyatı ve klasik Türk edebiyatıyla kurduğu metinler arası ilişkiler ağı, yargılarında kimi çelişkilere rağmen bir zevki temsil etmesi ve nihayet döneminin şiir sanatından anlayan başlıca kişilerinden biri olması, onun kalem ürünlerinin dikkate alınmasına zemin hazırlar.

Yukarıdaki paragrafta hangi anlatım biçiminden yararlanılmıştır?

A) Açıklama B) Betimleme

C) Karşılaştırma D) Öyküleme

E) Tartışma

17. Batı'daki edebiyat eleştirisini inceleme imkânları olduğu için eleştiri türü gerçek yazınsal özelliklerini Servetifünun Dönemi yazarları ile kazanmıştır. Servetifünun yazarlarına göre eleştiri yeni ve bağımsız bir türdür. Eleştiri hüküm vermek için değil, kişisel duygu ve zevkleri ortaya koymak için yapılan bir faaliyettir. Bu nedenle özneldir. Bu dönemde Cenap Şahabettin, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit, Ahmet Şuayb eleştirileriyle öne çıkan isimlerdir.

Eleştiri türünde yazılmış aşağıdaki eserlerden hangisi bu parçada verilen yazarlardan birine ait değildir?

A) *Esalib-i Milel*

B) *Hayat ve Kitaplar*

C) *Kavgalarım*

D) *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*

E) *Türk Romanı ve Hikâyeleri*

18. Aşağıdakilerden hangisinde anlatım bozukluğu yoktur?

A) Kitaplarını odandaki kitaplığa düzgün bir biçimde yerleştir.

B) Dolabın içine akşamki yemekten geriye kalanı da koydu.

C) İki arkadaş birbirleriyle fısır fısır konuşuyorlardı.

D) Telaştan, etekleri tutuşmuştu haberi duyanların.

E) Hayatının büyük bir kısmını bilime adamıştı.

19. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sıralama ve mantık hatasından kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır?

A) Onunla bu konuda iş birliği yapmaya karar verdik.

B) Artık bu okula gelmeyi düşünmüyorum.

C) Toplantı konusunun gizli tutulmasını istiyordu.

D) Tatilden döndüğümüzde evdeki tüm eşyaları çalınmış olarak bulduk.

E) Toplantıda ele alınacak konular belirlendi.

20. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde aynı anlama gelen sözlerin bir arada kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır?

A) Akşam yemeğinden önce tüm aile fertleri, ellerinde süpürgeler, odaları ve salonu temizliyorlar.

B) Bu bölümdeki öğrenciler, nesli tükenmekte olan, soylarının sonu gelen hayvanları tespit etmek için yetiştiriliyorlar.

C) Bizler, evlerini temiz ve düzenli tutmayı vazgeçilmesi imkânsız bir görev bilmişiz.

D) Gençlerimiz hâlâ büyüklerine saygılı davranabiliyorlar.

E) Bu okulda öğrencilere sanat ve edebiyat eğitimi veriliyor.

21. Türkçede bir cümlenin öznesi, birinci ve üçüncü tekil kişiden oluşuyorsa o cümlenin yüklemi birinci çoğul kişi olur.

Aşağıdakilerin hangisinde bu kurala uymamaktan kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır?

A) Ben kardeşimle ilk kez bu düşüncelerimi paylaşıyorum.

B) Son durağa geldiğimizde, otobüste bir ben bir de o yaşlı adam kalmıştı.

C) Sanırım o hikâyeyi seninle birlikte dinlemiştik.

D) O, eski arkadaşlarıyla her yıl buluşuyor.

E) Geçen sene bu günlerde ben, sen ve annem birlikte tatildeydik.

22. Kendisine (I) yapılan hakareti duyar duymaz şöyle (II) bir başını havaya (III) kaldırdı, hakaret (IV) edenin üzerine (V) hızla yürüdü.

Bu cümlede altı çizili kelimelerin hangisi gereksiz kullanılmıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

23. Kulübenin ardında iki katlı, yaşlı bir bina vardır. Bir bırakılmıştık duygusu taşır ( ) Lodosun eskittiği yüzünde camlarda yağmur izi ( ) Alt katında kimi işlemez dükkânlar ( ) üst katında ise küçük bir sahil lokantası ( ) Bu meydandaki her bina, her yol, her ayrıntı denize göre konum almış gibidir ( ) denizle yüzleşir durur.

Bu parçadaki yay ayraçlara sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A)(,)(,)(...)(;)(,)

B)(,)(,)(,)(...)(,)

C)(.)(...)(,)(...)(;)

D)(.)(;)(...)(...)(;)

E)(:)(;)(...)(...)(;)

24. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

A) Bu hâllerinden dolayı arkadaşları onu çalı kuşuna benzetiyorlardı.

B) Son zamanlarda çöreotunun yararlarından sıkça bahsedilir oldu.

C) Onun en sevdiği yemeklerin başında kuru fasulye gelirdi.

D) Evde yiyecek bulamayınca buzdolabındaki ton balığını yedi.

E) Annemin kiler dolabında çamfıstığı hiç eksik olmazdı.

25. Gurbet ili mi (I) Henüz hiçbir düşman ayağının basmadığı bu arı vatan toprakları bir gurbet ili mi (II) Ne kadar inkâr edecek olsam gene bu hissimi saklayamayacağım (III) Mehmet Ali'nin köyüne yaklaştıkça bir şeyden (IV) aziz bir şeyden ayrıldığımı sezinliyordum (V) Yüreğime bir ağırlık çöküyordu.

Bu parçadaki yay ayraçlara sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) (!)(.)(:)(,)(.) B) (!)(?)(:)(,)(...)

C) (?)(?)(:)(,)(.) D) (!)(?)(;)(,)(.)

E) (?)(?)(:)(,)(...)

26. Çocuk bir akasya ağacının altına yüzükoyun (I) uzanmış gök yüzünü izlemekdeydi (II). Ayaklarını yukarı kaldırmış bir ileri bir geri sallıyordu. Ağzının (III) kenarındaki otu çiğniyordu. Sırtında yırtık bir keten gömlek, bacağında balıksırtı (IV) desenli bir pantolon (V) vardı.

Bu parçadaki altı çizili kelimelerden hangisinde yazım yanlışı yapılmıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

27-30. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız. Cevapları boş bırakılan alanlara yazınız.

"Hava keskin bir kömür kokusuyla dolar,
Kapanırdı daha gün batmadan kapılar"
Anılardaki dünyaya anılardaki "koku"yla giriş: Hem de "keskin bir kömür kokusuyla". Derinliklere demir atmış anıları harekete geçirecek, onları bilinç yüzeyine çıkaracak, yeniden yaşatacak iki temel duyumdan (koku alma ve tat alma) birinin itici gücü söz konusu burada: Anılarda ilk olarak beliren, anıları harekete geçiren ve anıların uzamını çizen "koku"nun gücü.
"Keskin bir kömür kokusu" daha gün batmadan, mahalle sakinlerine kapılarını kapattırırken, anlatıcının da, anılarına girmesine, anılarını dile getirmesine yol açıyor.
Anlatıcının anılarına giriş zamanı (anlatıcının anımsamayı yaşadığı şimdiki zaman) mevsim olarak belli değilse de, anılarındaki mahallenin canlanış zamanı (geçmiş zaman) bir kış akşamı (gün batımından hemen önce) özelliği taşıyor. Böylece geçmiş zaman iyice odaklaşmış oluyor.
"Keskin bir kömür kokusu"na bir "duman"ın da eşlik etmesi gerektiğini metin, bize varsayımsal olarak iletmiş olduğu için, anılar uzamının ilk görüntüsü de az çok belirginleşmiş oluyor.
(...)
Anımsanan mahallenin anılarda canlanışı istemli bir zihinsel arayış çabasıyla değil de "keskin bir kömür kokusu"nun yardımıyla istemsiz olarak kendiliğinden gerçekleşirken bu kez "keskin kömür kokusuna eşlik ettiğini varsayımsal olarak kabul edeceğimiz kömür dumanı, anılardaki görüntüyü bulandırdığından mahalleyle ilgili "çizgiler tam olarak netleşmiyor. Daha doğrusu bir tek "çizgi" beliriveriyor anıların perdesinde...*

Mehmet Rifat, *Metnin Sesi*

27. "Keskin bir kömür kokusu"na bir "duman"ın da eşlik etmesi gerektiğini metin, bize varsayımsal olarak iletmiş olduğu için, anılar uzamının ilk görüntüsü de az çok belirginleşmiş oluyor.
Altı çizili kelimenin anlamını cümlenin bağlamına göre bulunuz.

28. Metin ile metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

29. Metnin üslup özellikleri nelerdir?

30. Metindeki bilgi, tespit ve yorumları; geçerlilik, kanıt, tutarlılık ve doğruluk açısından değerlendiriniz.

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

9. ÜNİTE

MÜLAKAT/ RÖPORTAJ

OKUMA

- CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE MÜLAKAT
- CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE MÜLAKAT
- CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE RÖPORTAJ

DİL BİLGİSİ

- ANLATIM BOZUKLUKLARI
- İMLA VE NOKTALAMA ÇALIŞMALARI

YAZMA

- YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

SÖZLÜ İLETİŞİM

- SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA
- UYGULAMA

Ünitenin dijital içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

— Paşa Hazretleri! Şüphesiz ki Çanakkale harbi bu memleketin çocuklarındaki fedakârlığı, vatan toprağını yabancıya vermemek için bir saadete koşar gibi ölüme atıldığını göstermek itibarıyla tarihimizde unutulmaz bir kahramanlık merhalesi vücuda getirmiştir. Bu hamaset günleri artık silinmemek üzere cihan tarihinde lehimize iki üç sahife daha ilâve etti.

Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat'tan

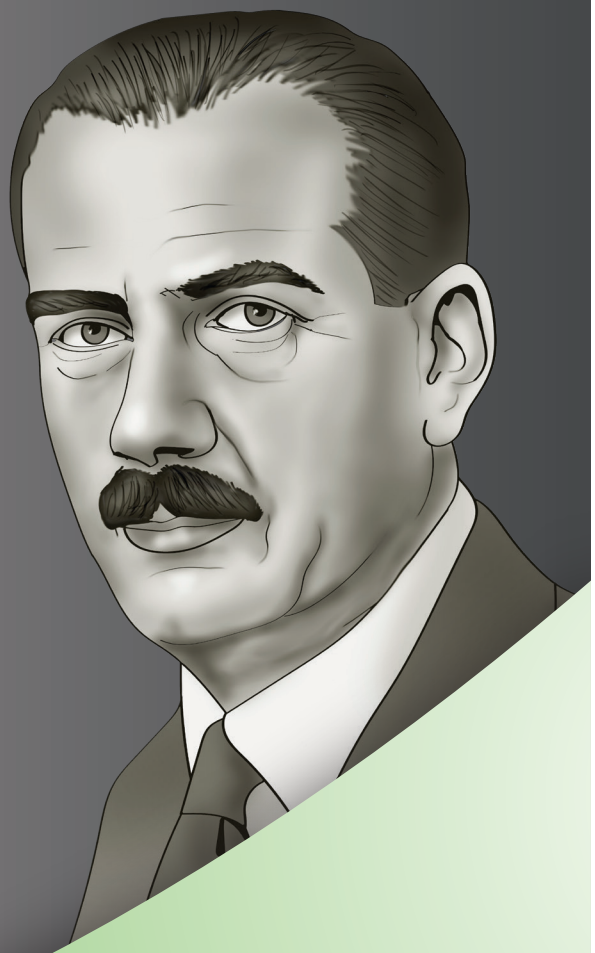

Ruşen Eşref Ünaydın (Temsilî)

Ünite sunumuna bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

OKUMA

CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE MÜLAKAT

Hazırlık

1. "Soru sormak zannedildiği kadar kolay bir hüner değildir." **sözünden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.**
2. **Yazar ve şairlerle soru-cevap esasına dayalı görüşmeler yapma ihtiyacı sizce neden doğmuştur?**

1. METİN

AHMET HAŞİM BEY

Göl Saatleri şairini, sakin bir evin arka bahçesine nazır sessiz bir odasında gördüm. Bu sade odaya koyu kırmızı perdelerle örtülü pencerelerden tatlı sabah ışıkları munis gölgeler dolduruyordu. Küçük küçük raflarda birçok kitap vardı. Hemen hepsi de Mercure de France neşriyatından... Yeşil masa üzerinde Rus semaveri kaynıyordu. Yedi sekiz sene evvel şiirimizden seyyal bir âlem üzerine altın kapılar açan Ahmet Haşim Bey, Çanakkale'deki askerlik hayatını, Anafartalar denizlerinin üzerindeki kırmızı gurupları muhatabına zevk veren bir lisanla resmetti.

Odayı çaydanlığın ince emziğinden hafif dumanlarla üfürdüğü nefis bir çay kokusu bürümüştü. Ahmet Haşim Bey'den evvelâ bugünkü lisan, edebiyat ve sanat cereyanları hakkındaki intibalarını görmek istedim. Şair; şöyle cevap verdi:

— Çoktan beri taşrada dolaşıyorum. Edebiyat mesaili bizde biraz payitaht dedikodusundan ibaret bir şeydir bilirsiniz. Dışarıdakiler bundan haberdar değildir. Onun için size bu hususta söyleyebileceğim çok şey yoktur. Mamafih bugünkü sanat dediğiniz şey, dünkü sanat dediğiniz şeyden bana farklı görünmüyor. Kabiliyet ve samimiyet farklarından başka nazar-ı dikkati bir şey celbetmemiştir. Esasen bugün yazanların birçoğu dün de yazıyorlardı değil mi? Fakat dün onları küsufa uğratanlar bugün artık sükût etmiş bulunuyor. Onun için bunlar sizi bu kadar meşgul ediyorlar.

Nazarlarında gizlenen ince bir istihza tebessümü vardı. Sordum:

— Servet-i Fünun edebiyatı temmuz inkılâbından sonra niçin payidar olmadı zannediyorsunuz?

Onu siz zannediyorsunuz, dedi. O edebiyatın hududunu geçebilenler aramızda henüz ikiden fazla değildir belki: Yahya Kemal, Yakup Kadri. Bu isimlerden sizinle tekrar bahsedeceğiz. Servet-i Fünûn edebiyatı umumî fikriyatımıza nazaran hâlâ çok ileridedir. Ben harpte iken, samimi dakikalarda arkadaşların okuduğu hep Fikret'ti. Fikret'in vefatını biz Çanakkale'de öğrenmiştik. Bu haberi getiren, Şamlı bir muvazzaf zabit idi ki sesi, bildirdiği felâketin elemiyle titriyordu. Ve hatırlıyorum, o gün karargâhımız bir matem durgunluğu içinde kalmıştı. Halid Ziya'ya gelince, hayatımızda ve efkârımızdaki tahavvülattân doğrudan doğruya mesul olan zattır. Gördüğünüz son tipteki genç kadınlar ve genç erkekler Aşk-ı Memnu'nun sayfalarından hayata dökülüyor. Geçkin hanımlar bizde Firdevs Hanım hâlinde, genç kız bizde Nihal'i geçmedi. Genç erkekler ekseriyetle hâlâ Behlûl ayarındadır. Esasen Servet-i Fünun edebiyatı temmuzdan sonra iktidara geçmedi mi?

Bununla beraber o edebiyattan bugün ismi bile unutulan eserler var. Meselâ Beyaz Gölgeler sahibinin muhabbetnameleri. Tabiî ağaç böyle ölü yapraklarını silkip atmıştır.

(...)

— Son zamanlarda sanat millîdir diyorlar. Siz ne dersiniz?

— Zannederim ki son zamanlarda hemen her şey dediler. Gazetelerde görüyorum. Her gün yeni bir ilim, yeni bir âlim, yeni bir sanat ve yeni bir dâhiden bahsettiler. Birçok dâhiler var, fakat bir tek dâhiyane eser yok. Ben kendi adıma şimdiye kadar şayanıdikkat bir millî edebiyattan bahsedildiğini bilmiyorum. Size itiraf edeyim. Ben fazla bir Avrupalılıktan pek hoşlanmam. Bazen Anadolu türkülerini dinlemekte namütenahi bir haz duydum. Ayaş'tan Ankara'ya dönerken, bir gece, arabacının söylediği şarkıları belki bütün Servet-i Fünûn edebiyatına tercihte tereddüt etmem. Fakat buna rağmen ben bu yeni millî şiirden ne bir şey anlıyorum, ne de hoşlanıyorum.

— Fakat hece vezni, millî sarf, millî nahiv ile Türkçede millî şiir arayanlar var. Sizin, yeni lisan ve hece vezni hakkındaki fikriniz nedir? Millî cereyan taraftarlarının pek istediği Türkçe kökleşecek mi?

— (...) Her lisanda olduğu gibi Türkçede de ezelden beri mevcut bir millî şiir var. Onu şairler değil, isimsiz halk yapmıştır. Bütün lisaniyet encümen-i dânişleri birleşse halka ait olan o kudsî sazın tellerinden gülünç olmayan bir ses çıkartamazlar.

Taklit hiçbir suretle payidar olamaz. Onun için bu tarzdaki tecrübeler de bence gökleşmeyecektir. Hece veznine gelelim. Hece vezni, zannediyorum ki Türk köylüsünün veznidir. Aruz vezni de Türk köylüsünden büsbütün başka bir şey olan şehirlilerimizin veznidir. Zira bunlar mütekabilen yekdiğerinin vezinlerinden hoşlanmıyorlar. Hakikat budur. Başka milletlerde böyle şehirli vezni, köylü vezni diye ayrı vezinler var mıdır? Bu, bahsimizin haricindedir. (...) Zannederim ki hece veznini havas vezni yapmayı ilk düşünen şair Mehmet Emin'dir. Bu hassas şair Anadolu'yu dolaşmış, o toprağın şiiriyle sarhoş olmuş ve bu mestî onu bir nevi âlicenabâne demokrasi merakına götürmüştür.

Mehmet Emin'in büyük şiiri bir ıstıraba deva olma üzere yazılmıştır. O şiirin manasına hürmet edelim. Fakat nesci itabariyle o şiir millî olmasa gerek. Hece vezniyle anladığım millî şiiri yalnız iki kişi yazmıştır. Filozof Rıza Tevfik ve İhsan Raif Hanımefendi.

— Peki, nesirde Türkçülük ne vücuda getirdi?

— Bu bahiste bir tek isim tanıyorum: Halide Edip Hanımefendi. Fakat bunun Türkçülüğü Gabriel Rosseti'nin Türkçülüğüdür.

— Şinasi'den evvelki edebiyat hakkındaki düşünceleriniz? O edebiyat sunîdir, sahtedir, taklittir diyenler var. Siz ne dersiniz?

— Ben ne derim? Ben derim ki Şinasi'den evvelki edebiyat Şinasi'den sonraki edebiyattan daha az sunî ve daha çok samimidir. Şüphe yok ki, her ikisi de birer taklit edebiyatı idi. Fakat birinin taklit ettiği bir şark idi. Bu kavmin hicret yollarına tesadüf etmiş aşina bir şark. Diğerinin taklit ettiği ise yabancı bir garp ve yabancı bir garp hassasiyeti idi. Şarklılar az farklarla birbirine benzerler. Seyahat edenler bunu görmüştür. Türk, Arap ve Acem'in mutavassıt bir numunesi olan Osmanlı Türkü ise cümlesine birden müşabihtir. O, rahat ve mütevazı bir hassasiyet içinde yaşar.

(...)

— Sanat ve şiiriniz hakkındaki fikirleriniz nedir?

— Maalesef aklımın beğendiğini ruhum ekseriyetle sevmemiştir. Bundan tabiî mahzunum. Bana derlerse ki sanat nasıl olmalı? Ben düşünür ve derim ki, halkın üzerinde dalgalanan yine halkın büyük müşterek ve samimi sesi olmalı. Ve derim ki münferit ruhlar üzerinde tufeyli otlar gibi biten şahsî sanat, millî uzviyet için muzır değilse bile lüzumsuzdur. Benim is-

tediğim sanat mananın ve ahengin inhilâlinden vücut bulan sanattır. (İçinde âteşin mâyi bulunan çay kâsesini göstererek) Ben bu Çin kâsesinde neden çay içiyorsam, şiiri de onun için yazıyorum. Sırf bir lezzet meselesi!

(...)

— Son bir şey daha sormak arzusundayım. Hususî âdetlerinizden bahseder misiniz? Mevzularınızı nasıl hazırlarsınız? Kolay mı, güç mü yazarsınız? Günün hangi saatleri sizi fazla meşgul eder?

— (Gülerek) Azizim, siz bu sualinizi arkadan resim çıkartıp neşrettirenlere sorunuz. Onlar bir ömür içinde bu suali beklediler. Ben alelâde bir insanım.

Şairi sıcak ve loş odasında bıraktım, bu sanatkârane muhaverenin ruhumda uyandırdığı hazla ayrıldım.*

Ruşen Eşref, *Diyorlar ki*
(TDK Güzel Yazılar, Röportajlar)

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

celbetmek: Kendine çekmek.
encümen-i daniş: Bilim kurulu.
istihza: Alay.
küsuf: Güneş tutulması. Ay'ın Dünya ile Güneş arasına girerek gölge yapması.
mamafih: Bununla birlikte.
mesail: Meseleler, sorunlar.
mest: Sarhoş.
munis: **1.** Alışılan, alışılmış, yabancı olmayan. **2.** Cana yakın, uysal, sevimli.
mutavassıt: Ortalama.
muvazzaf: Bir görev ve hizmetle yükümlü olan (kimse), vazifeli.
müşabih: Aralarında benzerlik olan, benzer, benzeş.
mütekabil: Karşılıklı.
nahiv: Söz dizimi.
namütenahi: Sonsuz, ucu bucağı olmayan.
nazar: Bakış.
nazar-ı dikkat: Bir kimsenin herhangi bir konuya duyduğu yoğun ilgi.
nesc: Doku.
payitaht: Başkent.
sarf: Dil bilgisi.
seyyal: Akışkan.
şayanıdikkat: Dikkate değer.
tahavvül: Bir durumdan başka bir duruma geçme, değişme, değişkenlik, dönüşme, dönüşüm.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Ahmet Haşim Bey adlı mülakat metninde Ahmet Haşim'in edebiyata dair düşünceleri aktarılmaktadır. Metindeki soru ve cevaplar ağırlıklı olarak Servetifünun ve Millî Edebiyat dönemlerine yöneliktir. Ahmet Haşim'in sorulara verdiği cevaplarda öz güveni ve konuya hâkimiyetinin yanı sıra muhatabına karşı olan saygısı da dikkat çekmektedir.

Sanat, edebiyat, siyaset, bilim gibi alanlarda tanınmış kişilerle yapılan konuşmalara mülakat denir. Mülakatlar gazete ya da dergilerde yayımlanır. Sorular ve bunlara verilen cevaplardan oluşan öğretici bir metin türü olup hazırlık, görüşme ve yayımlama şeklinde üç aşamadan oluşur.

Mülakat yapma aşamaları 283. sayfadaki Grafik Bilgi 9.1'de verilmiştir.

Mülakat Yapma Aşamaları

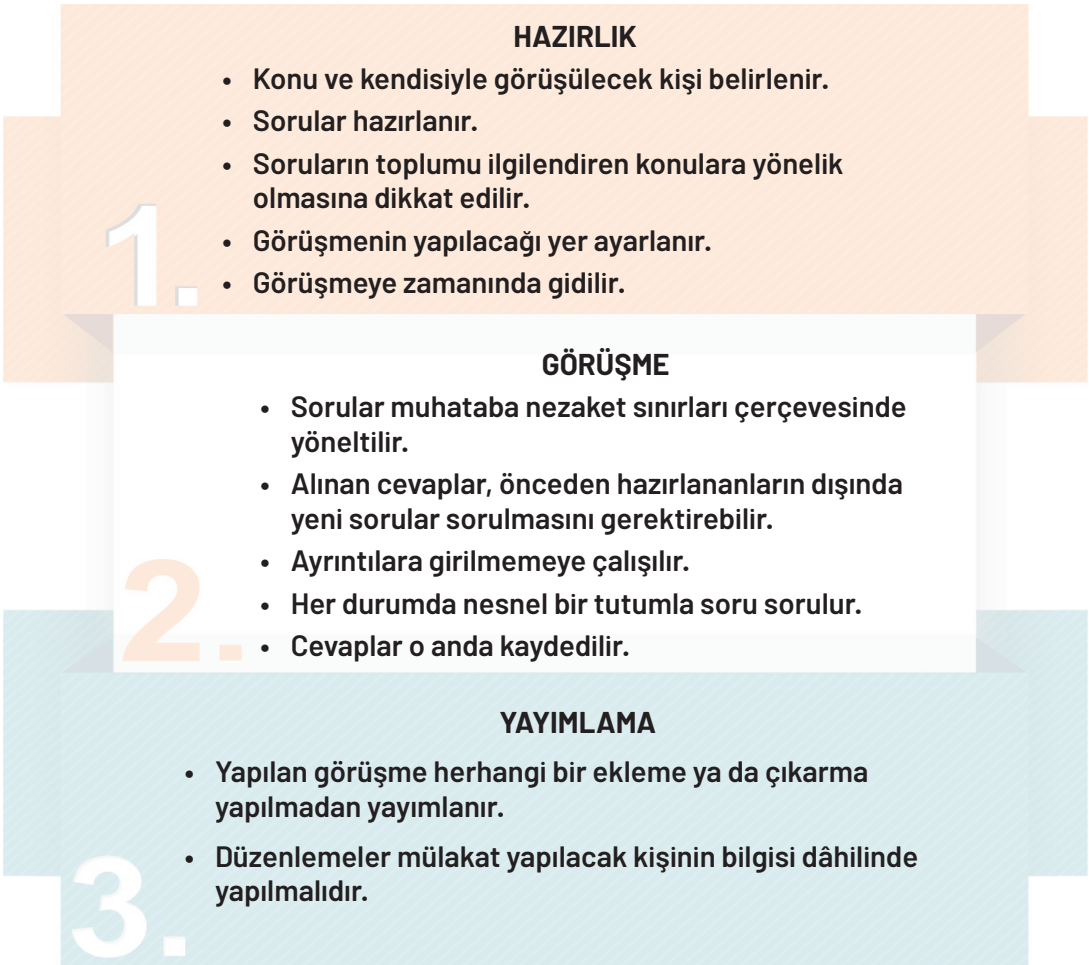

Grafik Bilgi 9.1: Mülakat yapma aşamaları

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 1. metin ve Grafik Bilgi 9.1'e göre cevaplayınız.

1. Ahmet Haşim'in edebî yönüne dair düşüncelerinizi gerekçeleriyle belirtiniz.
2. Metin ile metnin amacı ve hedef kitlesi arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Açıklayınız.
3. Metinde anlatılanların dönemin gerçekliği ile ilgisini yorumlayınız.
4. Ahmet Haşim'in metinde adı geçen sanatçılara yönelik yorumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Açıklayınız.
5. Metinden yararlanarak mülakat türünün sanat ve edebiyat dünyasına katkısını değerlendiriniz.
6. "Size itiraf edeyim. Ben fazla bir Avrupalılıktan pek hoşlanmam. Bazen Anadolu türkülerini dinlemekte namütenahi bir haz duydum. Ayaş'tan Ankara'ya dönerken, bir gece, arabacının söylediği şarkıları belki bütün Servet-i Fünûn edebiyatına tercihte tereddüt etmem. Fakat buna rağmen ben bu yeni millî şiirden ne bir şey anlıyorum, ne de hoşlanıyorum." cümlelerini mülakatların sanatçı kişiliklerini ortaya çıkarması bağlamında yorumlayınız.

Bilgi Dağarcığı

Mülakat daha çok Cumhuriyet sonrasında Türk edebiyatında görülen bir türdür. Cumhuriyet öncesi dönemde mülakat türünde yazılmış en tanınmış eser, Ruşen Eşref Ünaydın'ın çeşitli şair ve yazarlarla yaptığı görüşmelerinden oluşan *Diyorlar ki* adlı eseridir. Ruşen Eşref aynı zamanda Mustafa Kemal Atatürk ile mülakat gerçekleştiren ilk yazardır. Söz konusu mülakat Çanakkale Muharebeleri devam ederken yapılmıştır.

Sıra Sizde

Mülakat türü ile gazetecilik arasındaki ilişkiyi türün tanınması ve yaygınlaşması bakımından yorumlayınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

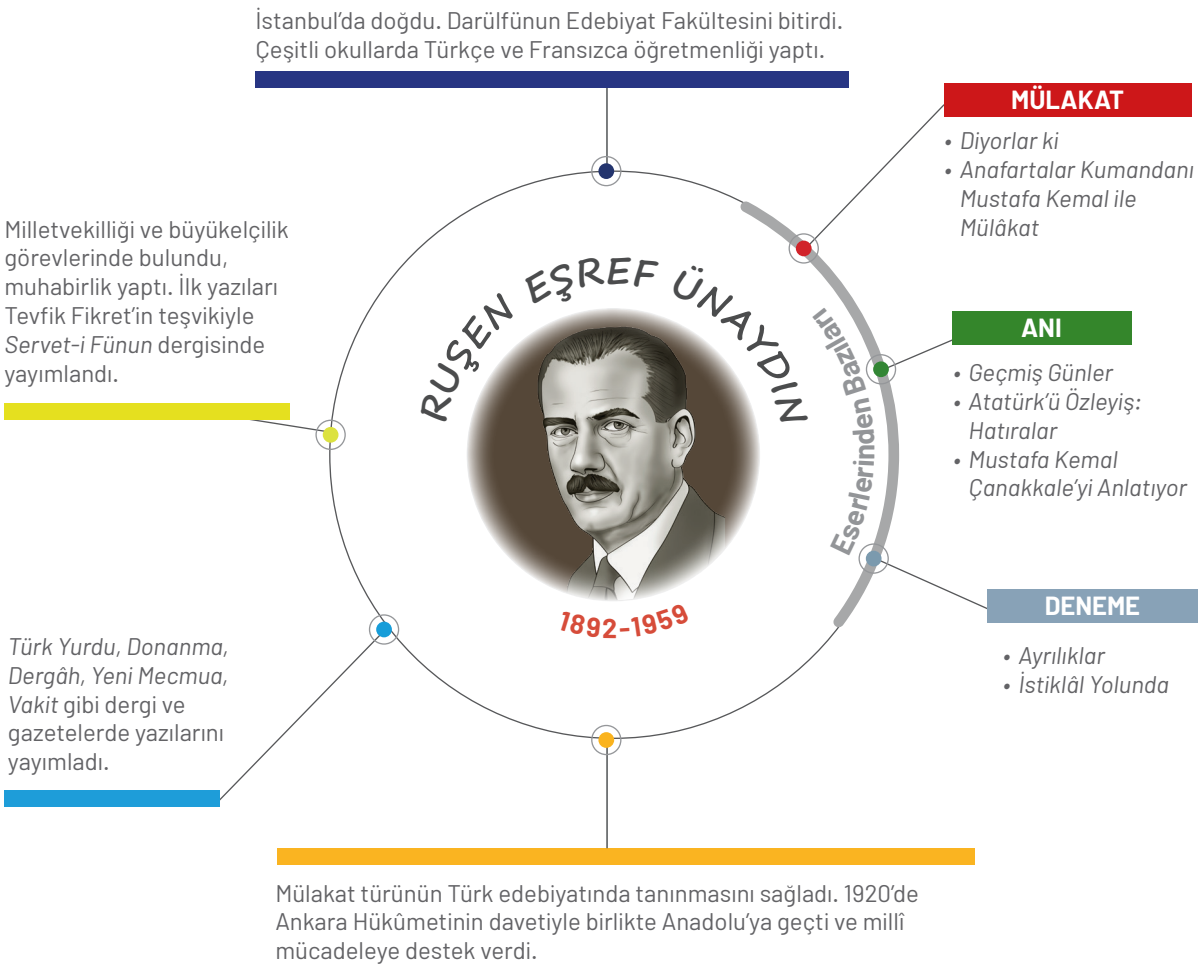

Grafik Bilgi 9.2: Ruşen Eşref Ünaydın'ın biyografisi ve temsilî resmi

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE MÜLAKAT

Hazırlık

1. Tanınmış bir şairle görüşme imkânı bulsanız ona şiire dair neler sorardınız?

2. "Ve şairler boyuna kimlere yazarlar?
Yıkılmış köprülerin başında
Ürkmüş boşluktan biri inliyorsa
Ve şairler onlara geldimlere yazarlar"*

Behçet Necatigil, *Sevgilerde*

Bu dizelere göre sanatçıları yazmaya yönelten sebepler sizce nelerdir?

2. METİN

BEHÇET NECATİGİL ANLATIYOR

— Şiirde mısra güzelliğine mi, yoksa "bütün" hâlinde bir şiir havası teminine mi ehemmiyet verirsiniz?

— Birçok şiirler; yer yer güzel de üstelik; biçim, düzen, istif yoksulu oldukları için unutulup gitmişlerdir. Bir seziş, bir buluş, bir tema, ne kadar yeni ve güçlü olursa olsun, sağlam bir deyişe erişemedi mi ömürsüzdür. Genç yaşlarda heyecan sonsuz, ilham boldur. Ama çokluk bir şey eksik olur, mısralarda en azından güzellik! Şiirdeki "bütün" güzelliği, parça güzelliklerinin kesiksiz sürüp gidebilmesinden, zincirlenmesinden doğar. Arada, bir mısraın bile aksaması; şiirde verilmek istenen bir hava, yaratılmak istenen bir iklim, sahiden varsa, onu bozar, zedeler. Bu düşüncelerimi, kendi denemelerimde uygulayabilmek isterdim.

— Bazı şiirlerinizde mana oldukça karanlıkta kalıyor. Meselâ Yıkık Duvar gibi, ne dersiniz?

— Şiirde manaya varmak, belki gizli ama mutlaka mevcut ipuçlarını bulmaya bakar. Şair manadan ne kadar kaçarsa kaçsın, veya manayı ne kadar kendine saklamak isterse istesin, zaman zaman, kendisine o şiiri yazdıran sebepleri şiirin yakınlı uzaklı kelimelerinde, belki kendi de farkında olmadan ele verecektir. Şiirine göre; bir başlık, bir motif, teslim oluş veya isyanı, ümit veya ümitsizliği çeşitli yollardan değişik şekilde ifadeye yarar, birbirine yakın manada isimler, sıfatlar, bir ima, bir hatırlatış, bir şiirin okuyucuya ne demek istediğini bulmamıza yeter birer ipucudur.

— Pek anlaşılmıyor.

— Evet iyi anlatamadım. Daha açayım düşüncemi. Bir şiir, diyelim on beş mısra. Şöyle kelimeler olsun içinde; "kırık -sönerken- -ağır- kanter içinde- -siyah- -dar- -uzakta hâlsiz-..." bu kelimelerin arasında anlayamadığımız, birden manalarını kavrayamadığımız imajlar da bulunsun. Biz bu kör kayaların, çıkıntı adaların, görmediğimiz altta bir koca karaya bağlı olduğunu, yani bu şiirin bir yaşama bezginliği şiiri olduğunu pekâlâ kestirebiliriz. Deminki sorunuzda şiir havası dediniz. Şiir havası bu gibi çağrışımlardan, dikkatli bir okuyucu hayalinin kolayca doldurabileceği mecaz ve alegori boşluklarından kuvvet alır.

— Şiirlerinizde hatıraların mı, yoksa hayallerin mi payı daha fazladır?

— Hatıraların, yani yaşanmışın payı! Batık bir

şeyin su altında zamanla geçirdiği değişimi, düşününüz. Biçimi, ağırlığı, rengi gittikçe başkalaşır. Hayal de, hatıra da su altında birer eşya gibidir. Hayal yaklaşmadığı, hatıra ayrıldığı, koptuğu için, ikisi de gerçeğe bir hayli uzak. Her hatıra bir hayaldir. Hiçbir olay yaşandığı anın niteliklerini tam olarak devam ettiremez hatıra olunca.

— Hatıra ile hayal arasında bir fark yok mu?

— Hatıra geride kalmıştır da hayal ileridedir diyebilir miyiz? Kuvvete bakar. Hatıra ileri geçer, hayal geri kalır, olur a! Ayakta tutan, dinç hatıraları, sönük, cılız, ümitsiz hayallerden yeğ görüyorum.

— Şiirin herkes tarafından beğenilmesi doğru mudur?

— Beğenilmez ki! Hem bu soruyu da ben karanlık buldum. Sorunuzdan sizin böyle bir beğenilmeyi pek doğru bulmadığımız sonucunu çıkarmama müsaade var mı?

— Bilmem ki... Mutlu azınlık diyorlar!

— Mutlu azınlık. Son ayların tartışma konusu. Sanatçıların bir kısmı nedense, ta Dante devrinden gelme bu deyim karşısında parladılar. Haklı idiler bir bakıma. Çünkü mutluluğun ancak bir azınlığa lâyık görülmesi, çoğunluğun mutsuzluğunu hatırlatıyor, incitici küçümser bir mana taşıyordu. Ama ne çare, bütün sanat faaliyetleri mutsuz çoğunluğa hitap amacını gütse bile, mutlu azınlıkça değerlendirilir. Mutlu azınlığın yüzde seksenini ise, sanatçının sosyal çizgisi üstünde, onun dünyasına belki de tüm yabancı, belki de lütfen bir göz atacak kimseler teşkil eder. Mutsuz çoğunluğun ona kendisini tanıtan sanat eseri karşısında durumu, davranışı meçhuldür, şimdilik. Hayatı ile mutsuz çoğunluğu temsil eden bir sanatçı dahi, eserleri ile mutlu azınlık plânına geçer. Ben bu işi böyle anlıyorum.

— Şiirde milliyet aranır mı, yoksa musiki gibi beynelmilel mi olmalıdır?

— Öteki güzel sanat kolları gibi, şiir de milletlerarası bir değerdir. Dağlarca bir şiirinde ne diyordu:

"Burda, Hindistan'da, Afrika'da

Buğdaya karşı sevgi aynı

Ölüm önünde düşünce bir..."

Michael Babits, Avrupa Edebiyatı Tarihinde Homeros destanlarına girerken şöyle der: "Dünya edebiyatı bir öfkenin türküsü ile başlar." Akhilleus'un öfkesi yani bir heyecan, bir duygu, yani bir insan! En millî karakter taşıyan eserler, en heyecanlı eserler olabilir. İnsan kendinden pay biçerek düşman heyecanları dahi anlar, onlarda da bir bakıma kendini bulur.

— 1955 yılının en başarılı şairleri?

— Dağlarca, Necati Cumalı, Attila İlhan, Turgut Uyar, Kâmuran, S. Yüce, Cemal Süreya, Sezai Karakoç, Gülten Akın.

Benim zihnimde bu yıl en çok bu şairler yer etti.

— "Türkçeyi sanatçılar arıtacaktır" sözü için ne dersiniz?

— Doğru derim. Ömer Seyfettin'den beri alınan mesafe düşünülürse...

— Bazıları Türk şiirini Avrupa şiiri ayarında buluyorlar, siz bu hükme ne dersiniz?

— Bu da doğru! Çok çeşitli yönlerde ilerleyen bir şiirimiz var. Şair çokluğundan şikâyet ediliyor. Her zaman çoktu şair. Ama çeşitli anlayış ve yollar, sonra bu derece derinliğine ve başarılı, bu ilk defa! 1935 yıllarına kadar önümüzde yalnız Fransız şiiri vardı. Şairler bilirlerse yalnız Fransızca bilirler, Fransız şiirini de büyük bir zaman aşımı ile tanırlardı. Şimdi en uzak ülkelere kadar şiir dünyasını bir hayli öğrendik. Şiir seviyemizin yükselmesinde ciddî eleştirmenlerin, bilgili eleştirmeci sayısının artmasının da büyük tesiri oldu.*

Mustafa Baydar, *TDK Güzel Yazılar, Röportajlar*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

alegori: **1.** Bir görüntü, bir yaşantı veya bir davranışın daha iyi kavranmasını sağlamak için göz önünde canlandırıp dile getirme, yerine koyma. **2.** Bir sanat eserindeki ögelerin gerçek hayattan bir şeyleri temsil etmesi durumu.

beynelmilel: Uluslararası.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar adlı eserinde yazar, Türk edebiyatının tanınmış yazar ve şairleriyle yapmış olduğu mülakatları bir araya getirmiştir. Bu mülakatlarda yazar ve şairlere sanat anlayışları, dünya görüşleri, hayata yönelik bakışları üzerine sorular sorulmuştur. *Behçet Necatigil Anlatıyor* adlı mülakat metni, yazarın Behçet Necatigil'e şiire dair sorduğu sorular ve bunlara dair alınan cevaplardan oluşmaktadır.

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 2. metne göre cevaplayınız.

1. "Birçok şiirler; yer yer güzel de üstelik; biçim, düzen, istif yoksulu oldukları için unutulup gitmişlerdir." cümlesindeki altı çizili kelimenin anlamını cümlenin bağlamından yararlanarak tahmin ediniz. Tahmininizin doğruluğunu yanda verilen *TDK Türkçe Sözlük* karekodundan kontrol ediniz.
2. Mülakatı gerçekleştiren kişinin şiire karşı bakış açısını, muhataba yönelttiği sorulardan yararlanarak tespit ediniz.
3. Metindeki anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını açıklayınız.
4. Behçet Necatigil'in şiirde anlama dair düşüncelerine katılıp katılmadığınızı gerekçesiyle açıklayınız.
5. Metinden alınan "Hayal yaklaşmadığı, hatıra ayrıldığı, koptuğu için, ikisi de gerçeğe bir hayli uzak. Her hatıra bir hayaldir. Hiçbir olay yaşandığı anın niteliklerini tam olarak devam ettiremez hatıra olunca." sözlerini hatıraların gerçekliğe yakınlığı açısından yorumlayınız.

TDK sözlüğüne bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Bilgi Dağarcığı

Bugün de Diyorlar ki (Hikmet Feridun Es), *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar* (Mustafa Baydar), *Edebiyatçılarımız Konuşuyor* (Yaşar Nabi Nayır), *Yahya Kemal'le Sohbetler* (Sermet Sami Uysal), *Ustalarla Konuşmalar* (Nurullah Berk), *Konuklar Geçiyor* (Hıfzı Topuz), *Edebî Mülakatlar* (Etem Çalık) mülakat türünün Cumhuriyet Dönemi'ndeki önemli örneklerindendir.

Sıra Sizde

Türkiye'nin tanınmış yazar veya şairlerinden birisini tanıtmak amacıyla aşağıdaki aşamaları takip ederek bir mülakat gerçekleştiriniz.

- **On soruluk bir mülakat listesi oluşturunuz.**
- **Mülakat listenizi sanatçıya elektronik ortamda ulaştırınız.**
- **Sorularınıza aldığınız cevapları okul panosunda veya okul web sitesinde paylaşınız.**

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

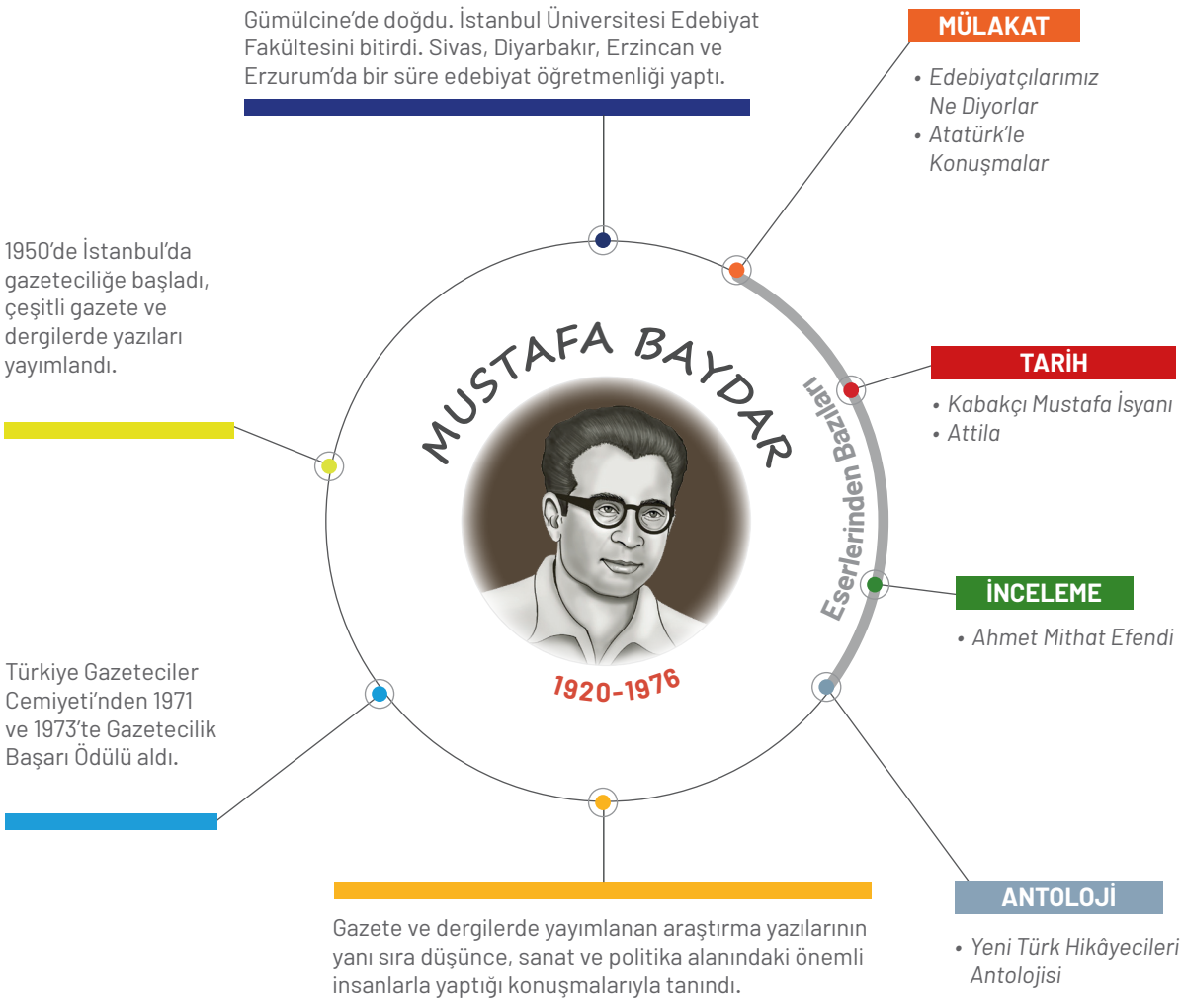

Grafik Bilgi 9.3: Mustafa Baydar'ın biyografisi ve temsilî resmi

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE RÖPORTAJ

Hazırlık

1. **İnsanları macera arayışına yönelten etmenler sizce nelerdir? Düşüncelerinizi görselden de yararlanarak belirtiniz.**

2. "Ekmek kavgası" **sözüyle anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.**

3. METİN

GÖRÜLMEMİŞ LÜFER AKINI

İstanbula lüfer akını var...

Vakit gece... Haliç balıkçı kayıklarıyla dolmuş. Kayıkların üstüne basa basa Karaköyden Eminönüne gitmek mümkün...

Geceleri, dört bir yanına keskin bir koku salan, karanlık bir mağara gibi insanın içini ürperten, yapayalnız kalmış hissini veren Haliç, balıkçı kayıklarının binlerce ışığı ile donanmış. Burası Haliç değil, bambaşka, pırıltılı bir dünya. Gökyüzündeki yıldızları toplayıp, şöyle Halice serivermişler...

Kasımpaşanın, Cibalinin fakir halkı, tam bir haftadır bayram ediyor. Sokak aralarında kadınların, çocukların ellerinde birer lüfer salkımı.

Kasımpaşanın ünlü satıcısı İbrahim bağırıyor:

"Yaşa bre lüfer! Şen ettin bütün evleri. Şen olsun yurdun yuvan!"

Çıplak ayaklı, gözlerinde tokluğun verdiği bir memnunluğun sarhoş pırıltıları dolaşan avareler, hep bir ağızdan:

"Yaşşa bre lüfer!" diye bağırıyorlar.

Yaşşa be lüfer! Aziz ol lüfer. Sen ettin bu işi!

Bugünlerde, bir lüfer türküsü dillere destan olursa şaşmayın. Lüfer milletin yüzünü güldürdü.

Ben de bu çılgın sevinç selinin içine katıldım. Ömrümde balık tutmadım. Olta kullanmadım. Zokanın ne olduğunu, ne belalı şey olduğunu ilk defa burada gördüm.

Uzun sözün kısası, işte bunca acemiliğime rağmen, ben de dün gece sabaha kadar, soğukta titreye titreye balık tuttum. Diyeceksiniz ki, bu bahar gününde de insan titrer mi? Bal gibi titriyor. Halicin nemli, ağır havası, insanın tenine tuz gibi yapışıyor. Tutkal gibi yapış yapış bir ıslaklık.

Karaköy iskelesine gittim önce, kiralanacak kayık aradım. Kaç lira teklif ettimse aldıran olmadı.

Biri:

"Arama be abi," dedi. "Kayık bulamazsın. Millet hep lüferde."

Dört dönüyorum. Ne yaptımsa kayık bulamadım.

Haliçten, ışık selinin içinden balıkçıların sesleri geliyor.

Çarnaçar dönüp Köprüden, yani Köprünün Haliç iskelesinden balık tutanları seyre dalıyorum.

Köprünün kenarında demir atmış motorların içlerinde, kayıkların içlerindeki kadar balık tutanlar var. Aralarına karışıyorum.

Saat on sularında bir kayık yanaştı Köprüye, bakkal kayığı... Kayıktan kayığa alışveriş... Bu bakkal beni kayığına almaz mı? Alması gerek. Ne zararım olur ona! Teklif ettim, kabul etmedi.

"Ne istersen veririm," dedim.

Gene olmadı.

Ötelerden, bakkalla bu konuşmamızı duyan kara bıyıklı biri beni çağırdı:

"Gel be ahbap... Ne kadar meraklısın, beraber tutalım."

Kayığı yanaştırdı, girdim.

"Benim adım Ferhat Çalışkan, arkadaşım da Ali..."

"Balıkçı mısın Ferhat?" diyorum.

On beş yıldır balıkçılık yaptığını söylüyor.

Ali ile Ferhat her oltayı atışta bir balık çıkarıyorlar denizden.

Yanda çok ihtiyar, pamuk sakallı biri:

"Böyle balık akınını, İstanbul İstanbul olalı, Haliç Haliç olalı görmemiştir. Denizin dibi balıkla döşeli. Denizin dibinde bir avuç toprak bulamazsın şimdi, tüm balığa kesmiştir."

Böyle olmasa bu kadar çok balık çıkar mı?

Öteden biri uzun bir kahkaha atıyor.

"Hey koca lüfer, aslan lüfer, ne hallere düştüğünü görürsen, belki adını değiştirir, lüferlikten istifa edersin. Gör bak seni kimler yiyor! Üç yüz elli, dört yüz kuruşa olan lüferin kilosu şimdi seksen kuruşa."

Kayıktan kayığa: "Gümüş, gümüş!" diye bağırıyorlar. "Gümüş" demek, "balık satan var mı?" demekmiş.

Tanesini 18, 20 kuruşa, gümüşçülere satan satana.

Kayıklar yan yana, sırt sırta... Kürekler oltalara takılıyor. (...) Kayıktan kayığa kürek sallıyor, yaka paça oluyorlar. Hele kavganın biri ömür oldu. Biri bir kayıkta, öbürü başka bir kayıkta. Biribirlerine veryansın ediyorlar. Sonunda ikisi de denize yuvarlandılar. Balıkçılar, gülüşe oynaşa bunları sudan çıkardılar. Sudan çıkanlar da hallerine gülüyorlar. Bazan neşe kaçıveriyor. Gülenler, oynayanlar, birden duruluveriyorlar. Bu, balığın azaldığı andır.

Ferhat:

"Abi," diyor, "Bu balık akını sağanağa benzer. Gelir gider. Şimdi denizin dibi balık doludur. Biraz sonra bir tekini bulamazsın."

Saat on ikiye doğru bizim Ferhat yükünü tuttu. Balığın tanesini 20 kuruştan gümüşçü İbrahime devredip gitti.

Ben de gümüşçü İbrahimin kayığına misafir oldum. Üçümüz üç yerden oltaları denize salmışız. Her atışta çıkarıyoruz. Ben, üç tane oltayı balığa verdim. Balığı çekiyorum, tam kayığa alacakken balık çırpınıp "cup" diye geri denize fırlıyor. Benim de yüreğim balıkla birlikte... Herhalde bunun da bir usulü var.

Balıkçılar, biribirlerine katiyen balığın kaç metrede olduğunu söylemezlermiş. Bizim arkadaş İbrahim bir iki yokladıktan sonra, bana dönüp: "18 kulaç, 20 kulaç at!" diye sesleniyor. Dediğini yapıyorum.

Balıkçılar, bir bana bir İbrahime bakıp, laf atıyorlar:

"Acemi mi yetiştiriyorsun İbrahim?"

İbrahim izahat veriyor:

"Bunlar kimsenin balık tutmasını istemezler. Herkes balık tutarsa kime balık satacağız, diyorlar."

Hakkı da var.

Acemi insan balık tutamaz. Vay aceminin haline bunlar arasında.

Sabaha karşı balık kalmıyor. Bütün oltalar saatlarca denizde bekliyor. Hiç çeken yok oltayı ve adamlar uyukluyorlar. Nerdesin lüfer, nerdesin deminki neşe? Balık çıkmayınca herkes gibi benim de canım sıkılıyor. Köprüye çıkıp İbrahimle salep içiyoruz. Her yanım balık kokuyor. Sabaha karşı eve geliyorum.*

29.4.1952

Yaşar Kemal, *Nuhun Gemisi*

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

çarnaçar: İster istemez.

izahat: Açıklamalar.

Metin ve Türle İlgili Açıklamalar

Görülmemiş Lüfer Akını metninde Yaşar Kemal, Haliç'teki balıkçılarla geçirdiği bir geceyi anlatmaktadır. Yazar İstanbul'da nadiren gerçekleşen bir lüfer akınını, yaşanan balık bolluğunun balıkçılarda ve özellikle de yoksul halkta yarattığı sevincin yansımalarını okura aktarmaktadır. Metinde ayrıca av esnasında balıkçılar arasında yaşanan çeşitli gerginlikler ile gülünç insani münasebetlerden de bahsedilmektedir.

Kökeni Latincede "toplamak, getirmek" anlamına gelen "reportare" kelimesine dayanan röportaj; bir olay ya da durumla ilgili bire bir gözleme ve yaşanmışlığa dayanan öğretici metin türlerindendir. Röportajlar gezip görme, araştırma ve soru sormaya dayalı yazılardır. Yazar anlatacağı olay ya da durumu bizzat yerinde gözlemler. Konuyla ilgili araştırmasını yapar. Olay yerinde bulunan kişilerle konuşur ve onlara sorular sorar. Yazdıklarını belge ve fotoğraflarla destekleyebilir. Ancak olay ve kişilere ilişkin gözlemlerini muhabirlerin yaptığı gibi bire bir değil, onlara kendi yorumunu da katarak aktarır.

Röportaj türünde, olaylar okura çoğunlukla hikâye tarzında aktarılır. Dolayısıyla bu türde en çok öyküleyici ve betimleyici anlatım türleri kullanılır. Bunun yanında açıklayıcı ve tartışmacı anlatım biçimleri ile tanık gösterme ve örnekleme gibi düşünceyi geliştirme yolları kullanılarak metin zenginleştirilir.

Cumhuriyet Dönemi'nde röportaj türünün gelişimi ile türün önemli örnekleri ve yazarları aşağıdaki Grafik Bilgi 9.4'te verilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Röportaj

1950 yılından itibaren çok partili hayata geçilmesi, toplumsal değişimin hızlanması, köyden şehre göç gibi hususlar Türk toplumunda sosyal açıdan önemli bir hareketliliğe neden olmuştur.

Bunun yanında gazetecilik İstanbul'dan Anadolu sathına yayılmaya başlamıştır. Halkın yaşamı ve sorunları bizzat yerinde gözlemlenerek gazeteler aracılığıyla aktarılmaya başlanmıştır. Röportaj türünün Türk edebiyatındaki gelişimi bu bağlamda gerçekleşmiştir.

Bir Bulut Kaynıyor, Peri Bacaları, Bu Diyar Baştan Başa (Yaşar Kemal); Ha Bu Diyar, Topraksızlar (Fikret Otyam); İç Göç, Acı Yol (Tahir Kutsi Makal); Mezarlarında Yaşayanlar (Necmi Onur) röportaj türünün Türk edebiyatındaki tanınmış örneklerindendir.

Grafik Bilgi 9.4: Cumhuriyet Dönemi'nde röportaj

Üniteyle ilgili etkileşimli video ve soru örneklerine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Mülakat ile Röportaj Türlerinin Karşılaştırılması

1. Mülakat muhataba yöneltilen sorular ve ondan alınan cevaplar çerçevesinde oluşan bir türdür. Olay ve durumlara yönelik bir tür olduğu için röportaj türünde soruların yanında betimleme ve öyküleme yoluyla aktarım esastır.

2. Mülakat bir kişinin edebiyat, sanat, siyaset gibi alanlardaki düşüncelerinin soru-cevap yöntemiyle aktarılmasıdır. Röportajda ise bir olayı sorgulamak, bir gerçeği ortaya koymak suretiyle kamuoyunu aydınlatmak amaçlanır.

3. Mülakat, alanında uzman kişilerle yapılır. Röportaj ise toplumun her kesiminden insanlarla yapılabilir.

4. Mülakat haber niteliği ön planda olan bir metin türü değildir. Röportajda ise aslolan haberdar etmektir.

5. Mülakatta sadece konuşan kişilerin fotoğrafına yer verilir. Röportajda ise içinde bulunulan ortamın da fotoğrafları kullanılır.

Grafik Bilgi 9.5: Mülakat ile röportaj türleri arasındaki farklar

Metni Anlama ve Çözümleme

Aşağıdaki soruları 3. metin ve Grafik Bilgi 9.4'e göre cevaplayınız.

1. Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini söyleyiniz.
2. Metinden yola çıkarak yazarın üslubuna dair çıkarımlarda bulununuz.
3. Metnin, yazıldığı dönemin gerçekliğiyle ilişkisini değerlendiriniz.
4. Metindeki bilgi ve yorumları tespit ederek bunları iki başlık altında sıralayınız.
5. *Görülmemiş Lüfer Akını* metninin, hangi edebî türlerle benzerlikler gösterdiğini gerekçeleriyle açıklayınız.

Kalemin İzinden

Okul arkadaşlarınızdan birkaçıyla "aile ve çevreye karşı sorumluluk" **konulu bir röportaj gerçekleştiriniz. Sorularınız ve onlara aldığınız dönütlerle tespit ve gözlemlerinizi defterinize yazınız.**

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Osmaniye'de doğdu. Ortaokuldan son sınıfta ayrıldı. Çukurova'da pamuk ırgatlığı, ırgat kâtipliği, pamuk tarlalarında amelebaşılık, pirinç tarlalarında bekçilik, arzuhâlcilik gibi işlerde çalıştı. Küçük yaşlarda evde anlatılan efsanelerden, halk şairlerinden etkilenerek şiirler söylemeye, destan anlatıcılığı yapmaya, ağıtlar derlemeye başladı.

Yaşadığı yörenin kültüründen beslenerek geniş bir birikim elde etti. Yaşadıklarını ve birikimlerini eserlerinde başarıyla yansıttı. Halk hikâyelerinden ve efsanelerden aldığı dili yazı dili ile birleştirerek kendine ait bir üslup geliştirdi.

ROMAN
- *İnce Memed*
- *Yer Demir Gök Bakır*
- *Ölmez Otu*
- *Ağrı Dağı Efsanesi*
- *Demirciler Çarşısı Cinayeti*

HİKÂYE
- *Sarı Sıcak*

RÖPORTAJ
- *Çukurova Yana Yana*
- *Peri Bacaları*
- *Bu Diyar Baştan Başa*
- *Bir Bulut Kaynıyor*

Ulusal ve uluslararası alanda verilen pek çok edebiyat ödülüne ve fahri doktora ünvanına layık görüldü. Eserleri pek çok dile çevrildi, bazı eserleri senaryolaştırılıp sinema filmi yapıldı.

Eserlerini toplumcu gerçekçi anlayışa uygun bir şekilde kaleme aldı. İstanbul'a geldikten sonra gazeteciliğe başladı. Gazetelerde yayımlanan röportajlarıyla bu türün gelişmesine önemli katkılarda bulundu.

Grafik Bilgi 9.6: Yaşar Kemal'in biyografisi ve temsilî resmi

Üniteyle ilgili etkileşimli video ve soru örneklerine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

MÜLAKAT/RÖPORTAJ TÜRLERİNİN TÜRK EDEBİYATINDAKİ ÖNEMLİ TEMSİLCİLERİ

Hikmet Feridun Es

Yaşar Kemal

Suat Derviş

Fikret Otyam

Yaşar Nabi Nayır

Tahir Kutsi Makal

Sermet Sami Uysal

Necmi Onur

Hıfzı Topuz

Celalettin Çetin

Türk ve dünya edebiyatında eser vermiş sanatçıların biyografilerine genel ağdan ulaşabilirsiniz.

Grafik Bilgi 9.7: Mülakat/Röportaj türlerinin Türk edebiyatındaki önemli temsilcileri ve bu yazarların temsilî resimleri

DİL BİLGİSİ

1. Aşağıdaki parçada büyük harflerin kullanım amaçlarını söyleyiniz.

— Hatıra geride kalmıştır da hayal ileridedir diyebilir miyiz? Kuvvete bakar. Hatıra ileri geçer, hayal geri kalır, olur a! Ayakta tutan, dinç hatıraları, sönük, cılız, ümitsiz hayallerden yeğ görüyorum.

2. Aşağıdaki parçada yer alan noktalama işaretlerinin kullanım amaçlarını belirleyip defterinize yazınız.

"Acemi mi yetiştiriyorsun İbrahim?"
İbrahim izahat veriyor:
"Bunlar kimsenin balık tutmasını istemezler. Herkes balık tutarsa kime balık satacağız, diyorlar."
Hakkı da var.

3. Tabloda verilen cümlelerdeki anlatım bozukluklarının nedenlerini cümlelerin karşısındaki boşluklara yazınız.

Cümle	Anlatım Bozukluğunun Nedeni
Edebî eserler ait oldukları dönemin şartları içinde inceleyip değerlendirilmelidir.	
Hepsi kendi derdine düşmüş, bizim içinde bulunduğumuz kötü durumla ilgilenmiyor.	
Yazarın tabiata ait tasvirleri, betimlemeleri oldukça gerçekçi.	
Şiirlerinde bol bol abartılmış kelimeler seçmesi yüzünden hitabet havası taşımaktadır.	
Basımı bitmek üzere olan kitabın birinci cildinde deniliyor ki...	
Büyüklerimizin nasihat ve öğütlerini dikkate almamız gerekir.	
İnsanların bir araya geldiklerine vesile olan bayramlarımızın kıymeti bilinmiyor.	
İnsanları çoğu zaman mutlu eden şeyler kimi zaman hüzünlenmelerine sebep olabilir.	

4. "Biz ailece onu seviyor ve çok güveniyoruz." cümlesinde anlatım bozukluğu vardır. Cümledeki anlatım bozukluğunu gidermek için "ve" bağlacından sonra "ona" sözcüğü kullanılmalıdır.
Bu cümledeki anlatım bozukluğunun "bağdaşıklık" açısından ele alınmamasının sebebini gerekçeleriyle açıklayınız.

YAZMA

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Aşağıda verilen bilgiler doğrultusunda bir mülakat gerçekleştirilir.

- Konu ve kişi belirlenir.
- Konu ve kişiyle ilgili araştırma yapılır.
- Soruları hazırlanır.
- Mülakatın yapılacağı gün ve saat belirlenir.
- Konuşmalar uygun cihazlarla kayıt altına alınır.
- Gerekli düzenlemeler yapılarak kayıtlar metin hâline getirilir.
- Metin sınıfta paylaşılır.

b. Uygulama

"Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma" **yönergesinde verilen bilgiler doğrultusunda bir mülakat metni hazırlanır.**

Sıra Sizde

Çevre sorunlarına yönelik olarak konunun uzmanı bir kişi ile yapacağınız mülakat için en az on soruluk bir liste oluşturunuz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Aşağıda verilen aşamalar doğrultusunda bir mülakat gerçekleştirilir.

- Mülakatın amacı belirlenir.
- Planlamaya uygun şekilde soru kartları hazırlanır.
- Mülakat öncesinde prova yapılır.
- Soru ve cevapların açık, yalın, duru, akıcı olmasına dikkat edilir.
- Gereksiz ses ve kelime kullanımlarından kaçınılır.
- Ciddi, derli toplu bir üslupla vurgu ve tonlamalara dikkat edilir.
- Kayıt cihazları kontrol edilir.
- Mülakat, belli bir süre çerçevesinde gerçekleştirilir.

b. Uygulama

"Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma" **yönergesinde verilen bilgiler doğrultusunda bir mülakat metni hazırlayınız.**

Dinle-Yorumla

Yanda verilen karekoddan Hıfzı Topuz ile Necip Fazıl Kısakürek arasında yapılan mülakat örneğini okuyunuz. Mülakatın içeriği ile ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Konuyla ilgili mülakat örneğine bu karekod üzerinden ulaşabilirsiniz.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen bulmacayı çözünüz.

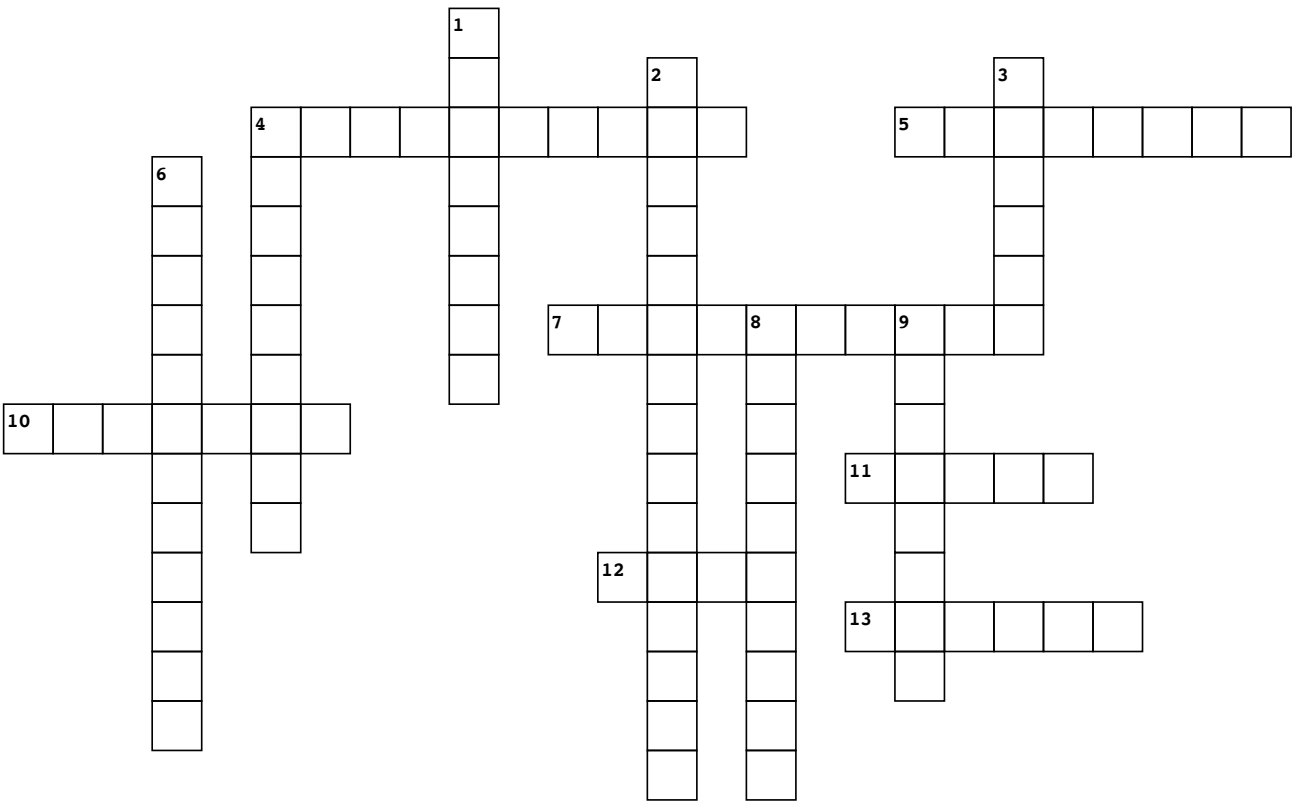

Yukarıdan Aşağıya

1. Makale, deneme, fıkra gibi yazıların ait olduğu metin türü.
2. "Sınavdaki sorular dikkatli okuduktan sonra çözülsün." cümlesindeki anlatım bozukluğunun nedeni.
3. "Erkenden gelmişsin oysa ki geç gelecektin." cümlesindeki yazımı yanlış kelime.
4. Mülakatın son aşamasına verilen ad.
6. Beynelmilel kelimesinin anlamı.
8. Türk edebiyatında mülakat türünün gelişmesinde büyük katkısı olan sanatçı.
9. Adını Latince toplamak, getirmek fiilinden alan edebî tür.

Soldan Sağa

4. Röportajlardan oluşan *Bu Diyar Baştan Başa* adlı kitabın yazarı.
5. Başkent.
7. Cumhuriyet Dönemi'nde mülakat türünde yazılmış bir eser.
10. Tanınmış kişilerle yapılan görüşme yazıları.
11. Tarihler rakamlarla yazıldığında gün, ay ve yılı ayırmak için kullanılan noktalama işareti.
12. "Arabanın ufak tefek eksiklikleri giderilince mükemmel oldu." cümlesinde, eksikliği anlatım bozukluğuna yol açan öge.
13. Röportajların yayımlandığı kitle iletişim aracı türü.

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere, verilen kelime veya kelime gruplarından uygun olanı yazınız.

Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar | sohbet | derleme | Diyorlar ki | tarafsız | röportaj | yayımlama

1. Mülakatta sorular ..... olmalıdır.

2. Mülakat türünün Türk edebiyatındaki ilk örneklerinden olan Mustafa Baydar'ın ..... adlı eseri Cumhuriyet öncesi dönemde yayımlanmıştır.

3. Bir olay ya da durumla ilgili olarak kaleme alınan ..... türü bire bir gözlem ve yaşanmışlıklara dayanır.

4. Mülakatlar hazırlık, görüşme ve ..... bölümünden oluşur.

5. Mülakatlarda ..... yöntemi kullanılır.

Aşağıdaki numaralı kutucuklarda röportaj ve mülakat türleriyle ilgili yazar, eser ve kavramlara yer verilmiştir. Kutucuklardaki numaraları kullanarak soruların cevaplarını yazınız (Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.)**.**

1 Tahir Kutsi Makal	2 Soru-cevap	3 Yaşar Kemal	4 Sıradan kişiler	5 Celalettin Çetin
6 Ethem Çalık	7 Hikmet Feridun Es	8 Yayımlama	9 Bugün de Diyorlar ki	10 Gazete ve dergi
11 Görüşme	12 Peribacaları	13 Edebiyatçılarımız Konuşuyor	14 Edebî mülakatlar	15 Fotoğraf
16 Büyük Göç	17 Yaşar Nabi Nayır	18 Uzman kişiler	19 Ruşen Eşref Ünaydın	20 İç Göç

6. Kutucuklardan hangileri mülakat türüyle ilgilidir?

7. Kutucuklardan hangileri röportaj türüyle ilgilidir?

Aşağıda Romen rakamlarıyla verilen mülakat ve röportaj türündeki eserleri, harflerle verilen yazarlarla eşleştiriniz. Eşleşen harfleri rakamların önündeki yay ayraca yazınız.

8.

Eserler	Yazarlar
( ) I. *Bir Bulut Kaynıyor* ( ) II. *Diyorlar ki* ( ) III. *Edebiyatçılarımız Konuşuyor* ( ) IV. *Konuklar Geçiyor* ( ) V. *Ustalarla Konuşmalar*	**A.** Hıfzı Topuz **B.** Nurullah Berk **C.** Mustafa Baydar **Ç.** Ruşen Eşref Ünaydın **D.** Yaşar Kemal **E.** Yaşar Nabi Nayır

Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

9. Röportaj yazarı yazma amacından sonra anlatım biçimini de belirler. Birtakım gözlemler yardımıyla izlenimlerini ve tanıklıklarını zenginleştirmek için ____ anlatım biçimini, bir olayın içerisinde yer alarak onun gelişimindeki izlenimini okura aktaracaksa ____ anlatım biçimini kullanabilmektedir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Öyküleyici – Açıklayıcı
B) Açıklayıcı - Betimleyici
C) Açıklayıcı - Tartışmacı
D) Betimleyici - Öyküleyici
E) Tartışmacı – Açıklayıcı

10. Aşağıdakilerin hangisinde röportaj türü ile ilgili verilen bilgi yanlıştır?

A) Yazar, olaylara öznel yaklaştığı için yer yer abartmalara yer verebilir.
B) Bazı yazarlar, röportajı hikâye kurgusu ve üslubu içinde vermeyi tercih eder.
C) Çoğu röportaj, gezi yazısı türüyle iç içe sunulmaktadır.
D) Olaylar farklı yönleriyle ele alınabilmektedir.
E) Yazar, konuyla ilgili derinlemesine incelemeler yapabilir.

11. Bir röportaj yazarı aşağıdakilerden hangisini yapmamalıdır?

A) Hangi soruların cevaplarını aradığını iyi bilmelidir.
B) Sorularını iyi planlamalıdır.
C) Görüşülen kişi ya da kişilerden daha çok konuşmalıdır.
D) Görüşme esnasında not tutmalı ya da görüşmeyi kaydetmelidir.
E) Röportaj yazısını renklendirecek özellikleri yakalamaya gayret etmelidir.

12. Röportaj yapmak için 1950'li yıllarda Anadolu'yu gezmiştir. İstanbul'da kaldığı zamanlarda da röportaj yazılarına devam etmiştir. Bu röportajlarını kitaplaştırarak bir araya getirmiştir. Romanları birçok dile çevrilen yazarın tek hikâye kitabı Sarı Sıcak'tır.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada sözü edilen yazarın röportaj türündeki eserlerinden biri değildir?

A) *Bir Bulut Kaynıyor*
B) *Çukurova Yana Yana*
C) *Bu Diyar Baştan Başa*
D) *Peri Bacaları*
E) *Yer Demir Gök Bakır*

13. (I) Röportaj; iletişim kalıbı, anlatı, tanıklık, izlenimler, betimlemeler, uzaktakini göz önüne getirmeler, öznel yaklaşım ve anlatım çeşitliliklerine yer verir. (II) Öznel bir yapısı olmasına karşın gerçeklikten asla ödün vermez. (III) Bu türde olayın içinde olmak, olaya tanıklık etmek ve maddi manevi engelleri aşıp bilinmeyeni iletmek gerekmektedir. (IV) Röportaj yazarı hiçbir bilgiden kendince sonuçlar çıkarmaz. (V) Konu ile ilgili her türlü fotoğrafı, okuyucuyu aydınlatmak için kullanabilir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde röportaj türü ile ilgili verilen bilgi yanlıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

14. Ben röportajlarımı nasıl yaptım? Hemen şunu söyleyeyim ki herhangi bir röportajıma herhangi bir romanım kadar çok çalıştım. Çoğunlukla dizi röportajlar yaptım. İkinci yaptığım dizi röportaj Bakırcılar'dır. Güney sınırlarımızdaki bakırcılığı konu almıştım. Gittim, üç aydan fazla bir süre bakırcılar arasında bir bakırcı gibi yaşadım. Onların acılarına, sevinçlerine, varlıklarına, yokluklarına katıldım.

Bu parçaya göre röportaj türüyle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Röportaj yazarı konusunu her yönüyle ele alabilir.

B) Röportajı yapan kişinin olay yerine gitmesine gerek yoktur.

C) Olaylar; araştırma, inceleme, gezip görme yöntemiyle yansıtılır.

D) Metinler somut olgulara ve belgelere dayandırılır.

E) Röportajı yapan kişi olaylara bizzat tanıklık eder.

15. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde sözcüğün yanlış yerde kullanılmasından kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır?

A) Otobüsün muavini yolcuların biletlerini kontrol etti.

B) Seyirciler maçtan sonra tezahürat yapmaya devam etti.

C) Her zamanki gibi ilk bitiş çizgisine ben geldim.

D) Gençlik yıllarımda daha çok, roman okuyordum.

E) Müşteriler indirimli fiyatlardan yararlanmak istiyordu.

16. Tiyatroya ilk adım ( ) Evet, üniversitenin son sınıfındaydım ( ) 1950'de bitirdiğime göre 1949 yılında ilk oyunumu yazdım. Söyledim ya ( ) Bizim alt katta Sevim abla oturuyordu. O benim gizli gizli yazdığımı ( ) şiire ( ) romana, giderek tiyatroya yöneldiğimi biliyor.

Bu parçada yay ayraçla belirtilen yerlere, aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisi sırasıyla getirilmelidir?

A)(...)(.)(;)(!)(.) B)(:)(.)(;)(;)(,)

C)(:)(,) (;)(:)(?) D)(,)(...)(;)(!)(.)

E)(...)(.)(!)(;)(,)

17. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

A) Ankara'dan İstanbul'a arabamla kaç saatte gidebilirim?

B) Bu sene de Uşak'dan geçecek miyiz?

C) Uçak İzmit'ten havalanır havalanmaz mı arızalandı?

D) Sivas'tan sonra karşımıza Kızıldağ yokuşu çıkmaz mı?

E) Erzurum'dan ayrılalı çok uzun zaman olmuştu.

18-21. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız. Cevapları boş bırakılan alanlara yazınız.

Gecenin hayli ilerlemiş bir saatinde Bodrum'a geldik. Bodrum'un bembeyaz evleri üstüne ay ışığı dökülüyordu ve evlerin aksi denize vuruyordu. Bodrum bir deniz kasabasıdır. Türkiye'deki hiçbir deniz kasabasına da benzemiyor. Bambaşka bir özelliği var. Ay ışığı altında bir masal şehri gibi. Nefes almıyor. Durgun, bir göl kadar durgun, bir göl kadar durgun denizin üstünden gümüş parıltılar kayıyor. Denizin üstünde yer yer bir top ışık uçuş duruyor. Bodrum'da otel yok. Otobüste köylü ile çatışan dalgıç Ahmet bizi pansiyon gibi bir eve götürdü. Sabahleyin bol bir güneşle gözümü açtım. Kış ortasında yaz! Bu Bodrum'a has bir özelliktir. Kasaba deniz, kasaba acı acı tuz kokuyordu. Tuzun genzimi yaktığını duydum.

Gece kaldığımız evde kapılar kilitsiz, pencereler açıktı. Evde de kimsecikler yoktu. Sabahleyin de kapılar ardına kadar açık kaldı, biz dışarı çıktık. Odada eşyalarımız var, çalmazlar mı? Bende merak ve korku. Sordum: "Bu kasabada hırsızlık olmaz. Yıllardan beri de bir tek cinayet olmadı." dediler. (...)

İnsan burada denizden çıkmış balığa dönüyor. Bir bağıra bağıra, lafı karıştıra karıştıra konuşuyorlar ki. Ancak iki üç gün sonra konuşmalarından bir şeyler anlayabildim. Bodrum başka yerdir, dedim. Türkiye'de ekmeğini denizden çıkaran iki üç yerden biri, birincisidir: Marmaris, Bozburun, Bodrum. Buradaki insanların çoğu toprakla ilgisini kesmiştir. Deniz, toprağa hiçbir suretle insan vermiyor. Aksine alıyor. Topraktan koparıyor. Dalgıçlar arasında Konyalılar, Erzurumlular bile var. Yakın köylüler de dalgıçlık ediyorlar.*

Yaşar Kemal, *Peri Bacaları*

18. Metnin üslup özellikleri nedir?

19. Parçada kullanılan anlatım biçimleri nelerdir?

20. Metnin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurlara metinden örnekler vererek açıklayınız.

21. Yazarın konuya ve okuyucuya yönelik yaklaşımı nasıldır? Açıklayınız.

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

SÖZLÜK

A

ağız: Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dili.

ahenk: Edebî eserde kullanılan kelime ve kelime gruplarının kendi aralarındaki ses uyumundan doğan ve kulağa hoş gelen, okuyanda âdeta bir musiki tesiri yapan ses düzeni.

akıcılık: Söylenen, yazılan sözlerin dile takılmadan, kolayca ve ahenkli bir biçimde okunup anlaşılabilmesi hâli.

akım: Sanatta, siyasette, düşünce hayatında ortaya çıkan yeni bir görüş, yöntem, tarz.

alıcı: Bir sanat eserine muhatap olan herkes.

ana fikir: Bir konuyu anlatmayı amaçlayan bir yazıdaki temel düşünce; yazarın, açık veya gizli olarak okura iletmek istediği asıl mesaj.

anjanbuman: Mısranın son kelimesiyle sonraki mısrayı başlatma sanatı.

anlatıcı: Anlatmaya bağlı metinlerde olayları, kişileri, mekân ve zamana ait bilgileri gören, algılayan ve anlatan, yazarın anlatma görevini yüklediği, olayların anlatımında okuyucu ile karşı karşıya bıraktığı kişi.

anlatım biçimi: Birbirinden farklı konuları, olayları, gözlem ve izlenimleri anlatırken kullanılan yöntemler.

anlatım teknikleri: Yazarın duygu ve düşüncelerini anlatırken kullandığı anlatma, gösterme ve özetleme gibi yöntemlerdir.

aruz: Hecelerin uzunluk ve kısalık, kapalılık veya açıklık değerlerine göre türlü ses kalıplarından oluşan divan edebiyatı nazım ölçüsü.

atasözü: Halka mal olmuş, öğüt içerikli söz.

B

bağlam: Bir dil birimini çevreleyen, ondan önce veya sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim veya birimler bütünü.

bakış açısı: Sanatkârın tabiatı, eşyayı; nesnelerin aralarındaki duruş farklarını, mesafeleri belirleyecek şekilde anlatmak, betimlemek, resmetmek için baktığı nokta.

balat: Üç bent ve bir yarım (kısa) bentten oluşan, Batı şiirine ait bir nazım biçimi.

barok: MS 1600-1750 yılları arasındaki klasik sanatı izleyen resim ve mimarlık üslubu.

bent: Şiirde iki ya da daha çok dizeden oluşan birim.

berat kâğıdı: Bir şeyin kullanılma hakkı.

betimleme: Tasarlama, bir şeyi sözle veya yazıyla anlatma, göz önünde canlandırma, tasvir.

beyit: Aynı vezinde yazılmış, anlamca birbiriyle ilişkili iki mısradan meydana gelen, anlam bütünlüğüne sahip bir nazım birimi.

biçim: Edebiyat eserinin dış yapısı, görünüşü ve anlatımla ilgili unsurlarının bütünü.

bilinç akışı: Bireyin duygu ve düşüncelerinin "seri ve düzensiz" şekilde aktığı bir iç konuşma türü.

biteviye: 1. Tekdüze. 2. Durmadan, sürekli olarak; muttasıl.

biyografi: Öz geçmiş.

C-Ç

Cadde-i Kebir: İstiklal Caddesi. Büyük cadde.

cemiyet: Topluluk.

çağrışım: Düşünce, görüntü, işaret gibi unsurların bir başkasını hatırlatması.

çatışma: Edebî eserde birbirine karşıt unsurların bir arada anlatılması durumu.

D

Dadaizm: 1916'da dil ve estetik kurallarını tanımayan, kelimelerin anlamlarına değer vermeyen, anlatımda başıboş ve alabildiğine çağrışımlara dayanan bir yol izleyen, bile bile kapalılığa sapan bir çığır.

dekadan: Edebiyat ve sanatta yozlaşma, gerileme.

destan: Bir milleti derinden etkileyen tarihî ve sosyal olayları anlatan uzun manzum hikâye.

deyim: Çoğunlukla gerçek anlamından ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği.

didaktik: Öğretici.

dipnot: Metin içinde geçen herhangi bir bilgi ile ilgili olarak sayfa altına, çalışmanın sonuna konulan açıklama veya kaynak bilgisi, haşiye.

dize: Şiirin satırlarından her biri, mısra.

duruluk: Dil veya üslubun karışık olmama durumu.

E

Edebiyatıcedide: Yeni edebiyat. Servetifünun edebiyatının diğer ismi.

edebî sanat: Sözü, ifadeyi güzelleştirmek, sözün anlamını güçlendirmek için başvurulan söz ve anlam oyunlarının tümüne verilen isim.

eleştiri: Bir insanı, bir eseri, bir konuyu doğru ve yanlış yanlarını bulup göstermek amacıyla inceleme işi, tenkit.

elvan elvan: Renk renk, çeşit çeşit.

empresyonizm: Doğayı, gerçekte olduğu gibi bütün ayrıntılarına bağlı kalarak değil, ondan edinilen izlenimin ölçüsüne göre anlatan, doğrudan doğruya gerçeği, nesneyi değil de onun sanatçıda uyandırdığı duyumları veren sanat akımı, izlenimcilik.

epik: Kahramanlıkları, savaşları, zaferleri, vatan sevgisini, coşkulu bir şekilde dile getiren şiir.

F

fıkra: 1. Kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikâyecik. **2.** Köşe yazısı.

G

gayrı: Başka, diğer.

gazel: Divan edebiyatında 5-15 beyitten oluşan, genellikle lirik konularda yazılan nazım biçimi.

gelenek: Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane, tradisyon.

gözlem: Bir yazı veya eseri yazmaya başlamadan önce konusuyla ilgili gerekli bilgi, deney, inceleme ve araştırma yapma işi.

H

hece ölçüsü: Mısralardaki hece sayısının eşitliğine dayanan şiir ölçüsü.

hiciv: Bir kimseyi, bir toplumu, bir düşünceyi, bir nesneyi, bir göreneği yermek için yazılmış yazı veya söylenmiş söz, yergi, satir.

I-İ-J

içerik: Sözlü veya yazılı anlatımda verilmek istenen öz, düşünce, duygu ve imgelerin bütünü.

iç konuşma (monolog): Roman veya hikâyede kişinin kendi kendisiyle hesaplaşması, tartışması ve ruh dünyasının verildiği yöntem.

ideoloji: Siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükûmetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dinî, moral, estetik düşünceler bütünü.

ilahi: Tanrı ile ilgili olan, Tanrı'ya özgü olan, tanrısal, lahuti.

imge: Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, hayal, hülya.

imla: Yazım.

ironik: Gülmeceye dayalı.

istihza: Alay.

K

karakter: Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse.

kavram: Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum, fehva, konsept, nosyon.

klasisizm: Eski Yunan, Roma sanatından, edebiyatından kaynaklanan, XVII. yüzyılda Fransa'dan yayılan sanat ve edebiyat çığırı.

konu: Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu, süje.

konuşma dili: Günlük yaşayışta kullanılan ve yazı dilinden az çok farklarla ayrılmış bulunan dil, günlük konuşma, günlük dil.

kurgu: Bir bütün oluşturmak için parçaları takıp birleştirme işi, montaj.

kültür: Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin.

L

leh: Bir şeyden veya bir kimseden yana olma.

lirik: Çok etkili, coşkun, genellikle kişisel duyguları dile getiren edebiyat.

lügat: Sözlük.

M

mahlas: Takma ad.

mazmun: Divan edebiyatında bazı kavramları dolaylı anlatmak için kullanılan nükteli ve sanatlı söz.

mecaz: Bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma, metafor.

mecmua: Dergi.

mekân: Anlatma esasına bağlı edebî eserlerde anlatılan olayın sahnesi durumundaki unsur.

mensur şiir: Şiir yönü ağır basan düzyazı, şiirce.

merhale: Derece, basamak, aşama, evre.

mesaj: Yazı veya sözle anlatılması amaçlanan duygu, düşünce.

mızıka: Bando.

mitoloji: Bir ulusa, bir dine, özellikle Yunan, Latin uygarlığına ait mitlerin, efsanelerin bütünü.

mizahi: İçinde gülmece bulunan, gülmece niteliği taşıyan (yazı, karikatür vb.).

monografi: Bilimsel alanlarda özel bir konu veya sorun üzerine yazılan inceleme.

müstahak: Hak etmiş, hak kazanmış, layık.

N

natüralizm: Gerçeğin doğaya uygun biçimde yansıtılmasını amaçlayan sanat akımı, doğalcılık.

nazım biçimi: Mısra ve kafiyenin durumuna göre ortaya çıkan şiir formları.

nazım birimi: Şiirde en küçük anlam bütünlüğünü sağlayan ve kendi içinde bağımsız dize topluluğu.

necabet: Temiz bir soydan gelme, soyluluk.

nesir: Düzyazı.

nüfus tezkeresi: Nüfus cüzdanı.

O

olay: Anlatı türünün temel unsurlarından biri.

olay örgüsü: Anlatmaya dayalı edebî metinlerde, yaşanabilecek durumların kurguya dayalı düzenlemesi.

Ö

öyküleyici anlatım: Roman ve hikâyede olayı mekân, zaman ve kişi kavramlarıyla ilişkilendirerek veren anlatım biçimi.

özdeyiş: Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir ilkeyi kısa ve kesin bir biçimde anlatan, genellikle kim tarafından söylendiği bilinen özlü söz, vecize.

P

parnasizm: "Sanat sanat içindir." ilkesini benimseyen, genellikle şiirde kendini gösteren bir edebiyat akımı.

pastoral: Tabiat güzelliklerini ve çoban hayatını anlatan metin.

poetika: Şiir sanatı üzerine yazılmış görüş ve teorileri içeren yazı.

portre: Bir kimsenin, bir şeyin sözlü veya yazılı tasviri.

postmodernizm: Modernist arayışın canlılığını kaybetmesinden sonra XX. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan çeşitli üslup ve yönelişlerin adı.

pozitivizm: Araştırmalarını olgulara, deneylere, gerçeklere dayayan, fizikötesi açıklamaları kuramsal olarak olanaksız ve yararsız gören Auguste Comte'un açtığı felsefe çığırı, olguculuk.

propaganda: Bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışma, yaymaca.

R

realizm: Gerçekleri olduğu gibi yansıtmaya çalışan sanat çığırı, gerçekçilik.

rikkat: İncelik, naziklik.

roman: İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür.

romantizm: XVIII. yüzyıl sonunda başlayan, duygu, coşku ve sembole aşırı yer veren sanat akımı.

rubai: Divan edebiyatında dört dizeden oluşan ve belirli aruz kalıpları ile yazılan şiir.

S

sadelik: Yalınlık, gösterişsizlik.

saf şiir: XIX. yüzyılın sonlarında Fransız şair Baudlaire'in benimsediği şiiri müziğe yaklaştıran, romantizmden uzak duran şiir anlayışı.

salabet: Katılık, sağlamlık.

satirik: Yergi ile ilgili, yergi niteliğinde olan.

sebkihindi: XVII. yüzyılda divan şiirinde başlayan; karmaşık mazmunlara, hayal oyunlarına, güç anlaşılır, alışılmadık benzetmelere dayanan süslü bir anlatım biçimi.

sefarethane: Elçilik.

sembolizm: Sanat eserinin değerini, gerçeğin olduğu gibi aktarılmasında değil, duygu ve düşüncelerin, işaret ve biçimlerin uygunluk içinde düzenlenişinde gören, ayrıca kelimelerin müzik ve simge değerine dayanılarak en anlatılmaz duygu inceliklerinin bile sezdirilebileceğini savunan edebiyat ve sanat akımı, simgecilik.

serbest müstezat: Gazelin uzun mısralarına birer kısa mısra eklemek suretiyle yazılan müstezatın serbest biçimi.

simge: Duyularla ifade edilemeyen bir şeyi belirten somut nesne veya işaret, alem, remiz, rumuz, timsal, sembol.

sone: İki dörtlü ve iki üçlüden oluşan, on dört dizeli bir Batı şiir türü.

Sovyetler Birliği: 1917'de kurulup 1991'de dağılan, birçok Türki cumhuriyeti bünyesinde barındıran devlet.

soyut: Varlığı duyularla algılanamayan, mücerret, somut karşıtı, abstre.

sunum: Bir bildirinin çeşitli yollarla dinleyenlere aktarılması.

Ş

şerh: Bir anlatım veya kitabı açıklama, yorumlama.

şive: 1. Söyleyiş özelliği. **2.** Tavır, tarz, üslup.

T

tahlil: Bir metni belirli yöntemlere bağlı kalarak gözden geçirme, çözümleme.

tasavvuf: Tanrı'nın niteliğini ve evrenin oluşumunu varlık birliği anlayışıyla açıklayan dinî ve felsefi akım.

taşlama: Alaylı halk şiiri.

telif: Yazarın kendisinin kaleme aldığı.

tema: Öğretici veya edebî bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş, tem, ana konu.

tenkit: Eleştirme, eleştiri.

terzarima: Üçer mısralık bentlerden oluşan Batı edebiyatı nazım biçimi.

teşrinisani: Kasım.

tip: Hikâye veya romanlardaki belirli bir zihniyeti yansıtan kahraman.

toplumcu gerçekçilik: Toplumsal olayları ve ilişkileri toplum bilimi açısından ele alarak hem gerçekçilik hem de gelişme süreci içinde irdeleyen edebî tür.

triyole: İlki iki, diğerleri dörder mısradan oluşan nazım biçimi.

U-Ü

uyak: Şiirde dizelerin sonunda tekrarlanan ve aynı ahengi veren heceler veya aynı görevde olmayan ancak benzeşen sesler, kafiye.

üslup: Sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz, stil.

V

vaka: Olay, hadise.

vakar: Ağırbaşlılık.

vezin: Ölçü.

vurgu: Konuşma, okuma sırasında bir hece veya kelime üzerine diğerlerinden daha farklı olarak yapılan baskı, aksan.

vücuda getirmek: Meydana getirmek, var etmek

Y

yalınlık: Açık, süsten ve zorlamadan uzak, kolayca anlaşılabilen anlatım, sadelik.

yazı dili: Dilin yazıda kullanılan biçimi.

Z

zihniyet: Bir toplum veya topluluktaki bireylerde görüş ve inanış etmenlerinin etkisiyle beliren düşünme yolu, düşünüş biçimi, anlayış, mantalite.

CEVAP ANAHTARI

Ders kitabında yer alan ölçme ve değerlendirme sorularının cevapları ile bulmacaların çözümlerine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

KAYNAKÇA

Abasıyanık, S. (2019). *Alemdağ'da Var Bir Yılan.* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Abasıyanık, S. (2021). *Havuz Başı.* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Abasıyanık, S. F. (2021). *Son Kuşlar.* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Adıvar, H. E. (2018). *Türk'ün Ateşle* İmtihanı. Can Yayınları.

Ahmet Haşim. (2021). *Bütün* Şiirleri. Dergâh Yayınları.

Ahmet Rasim. (2009). Şehir *Mektupları*. Antik Yayınları.

Amicis, E. (2021). İstanbul (Çev. Beynun Akyavaş). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Arabacı, H. M. (2007). Millî Mücadelenin Hazırlık Safhasında Halide Edib Adıvar'ın Faaliyetleri ve Mustafa Kemal Atatürk. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı 19, S. 282.

Arif, A. (2022). *Hasretinden Prangalar Eskittim.* Metis Yayınları.

Asena, O. (2010). *Toplu Oyunları 3*. Mitos Boyut Tiyatro Yayınları.

Ataç, N. (2021). *Karalama Defteri.* Yapı Kredi Yayınları.

Ataç, N. (2022). *Söyleşiler*. Yapı Kredi Yayınları.

Atsız, H.N. (2018). *Hikâyeler*. Ötüken Neşriyat.

Aytmatov, C. (2022). *Dağlar Yıkıldığında.* Ketebe Yayınevi.

Baştürk, S. (Ed.). (2018). *Eğitimde* Ölçme *ve Değerlendirme*. Nobel Yayıncılık.

Behramoğlu, A. (1997). *Son Yüzyıl Büyük Türk* Şiiri Antolojisi. Sosyal Yayınları.

Beyatlı, Y. K. (2007). *Kendi Gök Kubbemiz*. İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.

Birand, H. (2021). *Alıç Ağacı* İle *Sohbetler.* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Bölükbaşı, R. T. (2022). *Serâb-I* Ömrüm. Kapı Yayınları.

Cenab Şehabeddin. (2018). *Bütün* Şiirleri. Dergâh Yayınları.

Çamlıbel, F. N. (2019). *Akın.* Yapı Kredi Yayınları.

Çamlıbel, F. N. (2019). *Han Duvarları*. Yapı Kredi Yayınları.

Çelebi, A. H. (2022). *Bütün* Şiirleri. Everest Yayınları.

Çetişli, İ. (2004). *Metin Tahlillerine Giriş 1-2.* Akçağ Yayınları.

Çokum, S. (2013). *Rozalya Ana.* Kapı Yayınları. Dilçin, C. (2005). Örneklerle *Türk* Şiir *Bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

Doğan, Ş. (2018). *Köktürk Yazısının Okunuşunun 125. Yılında Orhun'dan Anadolu'ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu*. Kesit Yayınları.

Duymaz, A. (2016). Şehriyar'ın *Türkçe* Şiirlerinde "Türklük" ve "Türkiye" Algısı. Uludağ Üniversitesi Uluslararası Muhammed Hüseyin Şehriyar Bilgi Şöleni.

Erol, S. (2021). *Ciğerdelen*. Kubbealtı Neşriyat.

Ersoy, M. A. (2018). *Safahat*. İnkılap Kitabevi.

Gemuhluoğlu, F. (2022). *Dostluk* Üzerine. İz Yayıncılık.

Gökyay, O. Ş. (2018). *Bu Vatan Kimin?* Yeditepe Yayınları.

Güntekin, R. N. (2019). *Değirmen.* İnkılap Kitabevi.

Hazri, N. (1978). Güller... Tufanlar... *Sanat Emeği Dergisi*. Cilt 2, Sayı 10, S. 27.

İlhan, A. (1981). *Dersaadette Sabah Ezanları*. Bilgi Yayınevi.

Kaddom, M. (2015). "Başkalarını Da Düşün" Şiiri Metin Çalışması. *B.Ü.* İslami İlimler Fakültesi Dergisi. Cilt 2, Sayı 3, S. 79.

Kamu, K. (2019) *Gurbet Benim* İçimde. Dergâh Yayınları.

Kanık, O. V. (2022). *La Fontaine'in Masalları.* Yapı Kredi Yayınları.

Kaplan, M. (2002). *Kültür ve Dil*. Dergâh Yayınları.

Kaplan, M. (2020). Şiir *Tahlilleri 1.* Dergâh Yayınları.

Karaalioğlu, S. K. (2004). *Ziya Paşa Hayatı ve Şiirleri*. İnkılap Kitabevi.

Karaer, M. N. (2008). *Karacaoğlan, Hayatı Bütün Şiirleri.* Dergâh Yayınları.

Karakoç, S. (2003). *Gün Doğmadan.* Diriliş Yayınları.

Karaosmanoğlu, Y. K. (1984). *Kiralık Konak*. Birikim Yayınları.

Karaosmanoğlu, Y. K. (2018). *Ergenekon.* İletişim Yayınları.

Karataş, T. (2001). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. Perşembe Kitapları.

Karay, R. H. (2018). *Gurbet Hikâyeleri.* İnkılap Kitabevi.

Kemal, O. (2017). *Grev.* Everest Yayınları.

Kemal, Y. (2019). *Nuhun Gemisi.* Yapı Kredi Yayınları.

Kemal, Y. (2019). *Peri Bacaları.* Yapı Kredi Yayınları.

Kerman, Z. (2008). Uşaklıgil'in Romanlarında Batılı Yaşayış. Dergâh Yayınları.

Kısakürek, N. F. (2011). *Reis Bey.* Büyük Doğu Yayınları.

Kısakürek, N. F. (2005). Çile. Yapı Kredi Yayınları.

Korkmazgil, H. H. (1983). *Filizkıran Fırtınası.* Bilgi Yayınevi.

Kundera, M. (2002). *Roman Sanatı* (Çev. Aysel Bora). Can Yayınları.

Kuntay, M. C. (2007). Üç İstanbul. Oğlak Yayınları.

Kurnaz, C. (1990). *Halk ve Divan Şiirinin Müşterekleri* Üzerine *Denemeler*. Akçağ Yayınları.

Kutlu, M. (2020). *Hüzün ve Tesadüf.* Dergâh Yayınları.

Kutlu, Ö., Doğan, D. ve Karakaya, İ. (2014). Ölçme *ve Değerlendirme Performansa ve Portfolyoya Dayalı Durum Belirleme*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Kutlu, Ş. (1981). *Tanzimat Edebiyatı Antolojisi*. Remzi Kitabevi.

Maalouf, A. (2019). *Afrikalı Leo*. Yapı Kredi Yayınları.

Mardin, Ş. (1991). *Türk Modernleşmesi.* İletişim Yayınları.

Moliere. (2018). *Kibarlık Budalası.* Anonim Yayınları.

Moliere. (2020). *Cimri.* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Moran, B. (2015). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I.* İletişim Yayınları.

Naci, F. (2017). *Yüzyılın 100 Türk Romanı.* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Necatigil, B. (1981). *Bütün* Şiirleri. Cem Yayınevi.

Necatigil, B. (2022). *Sevgilerde, Bütün* Şiirlerinden Seçmeler. Yapı Kredi Yayınları.

Oflazoğlu, T. (1982). *Kösem Sultan*. Adam Yayınları.

Özalp, N. A. (2019). *Aklı Kamaştıran Belagat Kasırgası-Safahat'ın Yankıları 1911-1924.* Büyüyen Ay Yayınları.

Özel, İ. (1999). *Erbain.* Şule Yayınları.

Özel, İ. (2008). *Toparlanın Gitmiyoruz I.* Ebabil Yayınları.

Özkan, A., Durbaş, R. (2003). *Cumhuriyetten Günümüze Türk Şiiri Antolojisi.* Boyut Dosya Yayınları.

Ran, N. H. (2008). *Bütün* Şiirleri. Yapı Kredi Yayınları.

Rifat, M. (2007). *Metnin Sesi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Rövşen, R. (2006). *Nefes, Kitaplar Kitabı. Qanun.*

Safa, P. (2019). *Hikâyeler.* Ötüken Neşriyat.

Sayar, A. (2020). *Yılkı Atı.* Ötüken Neşriyat.

Sevengil, R. A. (1964). *Eski* Şiirimizin *Ustaları*. Atlas Yayınları.

Soysal, S. (2021). *Yenişehir'de Bir* Öğle *Vakti.* İletişim Yayınları.

Süreya, C. (2015). *Sevda Sözleri.* Yapı Kredi Yayınları.

Tanpınar, A. H. (1998). *On Dokuzuncu Yüzyıl Türk Edebiyatı Tarihi.* Çağlayan Kitabevi.

Tanpınar, A. H. (2000). *Edebiyat* Üzerine Makaleler. Dergâh Yayınları.

Tanpınar, A. H. (2006). *Beş* Şehir. Dergâh Yayınları.

Tanpınar, A. H. (2017). *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*. Dergâh Yayınları.

Tanpınar, A. H. (2021). *Hikâyeler.* Dergâh Yayınları.

Tarkovski, A. (2018). *Mühürlenmiş Zaman.* Agora Yayınları.

Tarlan, A. N. (2017). *Fuzuli Divanı* Şerhi. Akçağ Yayınları.

Tevfik, F. (2020). *Bütün Şiirleri* (Haz. İsmail Parlatır, Nurullah Çetin). Türk Dil Kurumu Yayınları.

Toparlı, R., Karataş, T. ve Vural H. (1986). *Türk Dili.* Seyran Yayınları.

Toprak, B. (2006). *Yunus Emre Divanı.* Eskişehir Odunpazarı Belediyesi.

Topuz, H. (1975). *Konuklar Geçiyor.* Çağdaş Yayınları.

Tuncer, H. (1994). *Meşrutiyet Devri Türk Edebiyatı.* Akademi Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2015). *Güzel Yazılar, Röportajlar.* Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2015). *Güzel Yazılar, Hikâyeler.* Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ünsal, K. (2009). Nâmık Kemâl: Celâleddin Harzemşah. *Atatürk* Üniversitesi *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 15, Sayı 39, S. 114.

Verne. J. (2020). *Zacharus Usta.* Parodi Yayınları.

Yavuz, Y. (2022). Türk Şiirinde Bir Derkenar: Recep Küpçü ve Şiirlerinin Tematik Tahlili. *Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi.* Cilt 4, Sayı 2, S. 157-181.

Kaynakça Apa 6'ya göre düzenlenmiştir.

GÖRSEL VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI

Ders kitabında yer alan görsel, genel ağ ve e-içeriklerin kaynakçalarına bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT
Ankara
İL MERKEZİ
Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400 km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.
KARADENİZ
AKDENİZ
EGE DENİZİ
HAZAR DENİZİ
MARMARA DENİZİ
ROMANYA
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
GÜRCİSTAN
ERMENİSTAN
AZERBAYCAN
İRAN
SURİYE
IRAK
LİBYA
MISIR
LÜBNAN
İSRAİL
FİLİSTİN Batı Şeria
FİLİSTİN Gazze Şeridi
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
ACARA Ö.C.
NAHÇIVAN Ö.C. (AZERBAYCAN)
Sofya
Bükreş
Tiflis
Erivan
Bağdat
Şam
Beyrut
Tel Aviv
Doğu Kudüs
Lefkoşa
Erenköy
Atina
Sinop
Samsun
Ordu
Giresun
Trabzon
Rize
Artvin
Ardahan
Kars
Iğdır
Ağrı
Erzurum
Erzincan
Tunceli
Bingöl
Muş
Van
Bitlis
Siirt
Batman
Hakkâri
Şırnak
Mardin
Diyarbakır
Elâzığ
Malatya
Adıyaman
Kahramanmaraş
Gaziantep
Şanlıurfa
Kilis
Osmaniye
Adana
Hatay
Mersin
Karaman
Konya
Niğde
Aksaray
Nevşehir
Kayseri
Kırşehir
Yozgat
Sivas
Tokat
Amasya
Çorum
Çankırı
Kastamonu
Bartın
Zonguldak
Karabük
Bolu
Düzce
Sakarya
Kocaeli
İstanbul
Yalova
Bilecik
Eskişehir
Ankara
Kırıkkale
Kütahya
Afyonkarahisar
Uşak
Denizli
Burdur
Isparta
Antalya
Muğla
Aydın
İzmir
Manisa
Balıkesir
Bursa
Çanakkale
Gökçeada
Bozcaada
Edirne
Kırklareli
Tekirdağ
Tuz Gölü
Van Gölü
Urumiye Gölü
Tuna N.
Meriç N.
Sakarya N.
Kızılırmak N.
Yeşilırmak N.
Çoruh N.
Kura N.
Aras N.
Fırat N.
Dicle N.
Ceyhan N.
Seyhan N.
Göksu N.
Büyük Menderes N.
Küçük Menderes N.
Gediz N.
Bakırçay N.
Süveyş K.
Nil N.
25°D
30°D
35°D
40°D
45°D
50°D
40°K
35°K

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
TÜRKİYE
KAZAKİSTAN
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
KIRGIZİSTAN
AZERBAYCAN
RUSYA FEDERASYONU
SAHA (YAKUT) C.
TUVA C.
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
HİNDİSTAN
PAKİSTAN
AFGANİSTAN
TACİKİSTAN
İRAN
IRAK
SURİYE
GÜRCİSTAN
UKRAYNA
BELARUS
POLONYA
ALMANYA
FRANSA
İSPANYA
PORTEKİZ
İTALYA
YUNANİSTAN
BULGARİSTAN
ROMANYA
MOLDOVA
MACARİSTAN
AVUSTURYA
HOLLANDA
BİRLEŞİK KRALLIK
İRLANDA
DANİMARKA
NORVEÇ
İSVEÇ
FİNLANDİYA
İZLANDA
SUUDİ ARABİSTAN
YEMEN
UMMAN
KATAR
KUVEYT
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ
ÜRDÜN
FİLİSTİN
MISIR
LİBYA
TUNUS
CEZAYİR
FAS
SUDAN
ÇAD
NİJER
BANGLADEŞ
Akdeniz
Karadeniz
Hazar Denizi
Barents Denizi
Kara Denizi
Norveç Denizi
Kuzey Denizi
Baltık Denizi
Manş Denizi
Tiren Denizi
Adriyatik Denizi
Kızıldeniz
Umman Denizi
Yemen Denizi
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Cebelitarık B.
Aral G.
Balkaş G.
Baykal G.
Moskova
Astana
Taşkent
Bişkek
Duşanbe
Aşkabat
Bakü
Tiflis
Ankara
Lefkoşa
Kabil
İslamabad
Yeni Delhi
Tahran
Bağdat
Ulanbator
Pekin
Dakka
Riyad
Kahire
Şam
Amman
Kiev
Minsk
Varşova
Berlin
Paris
Madrid
Lizbon
Londra
Dublin
Oslo
Stokholm
Helsinki
Kişinev
Bükreş
Sofya
Atina
Trablus
Tunus
Cezayir
Sana
Muskat
Doha
Abu Dabi
Kuveyt
30°B 20°B 10°B 0° 10°D 20°D 30°D 40°D 50°D 60°D 80°D 100°D 120°D 130°D 140°D 150°D 160°D 170°D 180°
30°D 40°D 50°D 60°D 70°D 80°D 90°D 100°D 110°D 120°D
40°K 30°K 20°K 10°K
50°K 40°K 30°K 20°K 10°K